ประชุม
กฎหมายประจำศก

ต้องสมุด
คณะนิติศาสตร์

เล่ม ๙

กฎหมาย

จ.ศ. ๑๒๓๐-๑๒๓๑-๑๒๓๒

๑๒๓๓-๑๒๓๔-๑๒๓๕-๑๒๓๖

นายร้อยตำรวจโท เสถียร ลายลักษณ์
แพทย์ประกาศนียบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและเนติบัณฑิตสยาม
เคยเป็นผู้สอนกฎหมายณโรงเรียนนายร้อยตำรวจ
และโรงเรียนพลตำรวจ
กับ
นายบุญเรือง นาคนพคุณ
ประกาศนียบัตรครูมัธยมและเนติบัณฑิตสยาม

อักษรนิติ
สงวนลิขสิทธิ์ ๒๔๗๙
พิมพ์ครั้งแรกวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๙

คำนำ

หนังสือประชุมกฎหมายประจำศกเล่มหนึ่ง แบ่งออกเปน ๖ ภาค คือ ภาค ๑ รวมกฎหมายแลประกาศต่าง ๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๓๐ (ร.ศ. ๘๗ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๑) ภาค ๒ รวมกฎหมายแลประกาศต่าง ๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๓๑ (ร.ศ. ๘๘ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๒) ภาค ๓ รวมกฎหมายแลประกาศต่าง ๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๓๒ (ร.ศ. ๘๙ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๓) ภาค ๔ รวมกฎหมายแลประกาศต่าง ๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๓๓ (ร.ศ. ๙๐ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๔) ภาค ๕ รวมกฎหมายแลประกาศต่าง ๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๓๕ (ร.ศ. ๙๒ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๖) (ในปี จ.ศ. ๑๒๓๔ ไม่ปรากฏว่ามีบทกฎหมายประกาศ) ภาค ๖ รวมกฎหมายแลประกาศต่าง ๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๓๖ (ร.ศ. ๙๓ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๗)

ที่มาแห่งหนังสือประชุมกฎหมายประจำศกเล่มนี้ คือราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๑ ประจำปี จ.ศ. ๑๒๓๖ กฎหมายรัชกาลที่ ๕ ซึ่งรวบรวมโดยหลวงรัตนาญัปติ (ซึ่งภายหลังเปนพระยาไกรสีห์ (เปล่ง)) เล่ม ๑ ประกาศพระราชบัญญัติรัชกาลที่ ๕ เล่ม ๕ ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๕ ภาค ๗ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศวโรปการ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๖

นายร้อยตำรวจโท เสถียร ลายลักษณ์

ผู้รวบรวม

สารบาญ

พระราชบัญญัติ

จ.ศ. ๑๒๓๐ (ร.ศ. ๙๗ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๑) หน้า

ประกาศพระราชบัญญัติลักภา ๑

พระราชบัญญัติเรื่องกู้เงินแลขายตัว ให้คิดดอกเบี้ยเพียงชั่งละบาท ๑๙

จ.ศ. ๑๒๓๒ (ร.ศ. ๙๙ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๓)

พระราชบัญญัติธรรมเนียมคลอง ๒๙

พระราชบัญญัติเรื่องพยาน ๔๙

พระราชบัญญัติภาษีฝิ่น ๕๔

จ.ศ. ๑๒๓๕ (ร.ศ. ๙๒ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๖)

พระราชบัญญัติสำหรับหอรัษฎากรพิพัฒน์ ๗๓

พระราชบัญญัติเรื่องเข้าเผ้า ๑๑๗

จ.ศ. ๑๒๓๖ (ร.ศ. ๙๓ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๗)

พระราชบัญญัติสำหรับตระลาการศาลรับสั่ง ๑๖๖

หน้า

พระราชบัญญัติเคาน์ซิลออฟสเตด ค.ศ.ปรึกษาราชการแผ่นดิน ๑๗๕

พระราชบัญญัติปริวีเคาน์ซิล ค.ศ.ปรึกษาในพระองค์ ๑๘๙

พระราชบัญญัติกระเษียรอายุ ถูกทาษ ถูกไทย ๒๐๑

พระราชบัญญัติสำหรับผู้รักษาเมืองซึ่งจะทำสัญญากับชาวต่างประเทศ ๒๓๐

พระราชบัญญัติสำหรับข้าหลวงชำระความหัวเมือง ๒๓๕

พระราชบัญญัติสำหรับผู้รักษาเมืองกรมการแลเสนากำนันอำเภอซึ่งจะออกเดินประเมินนา ๒๕๒

กฎหมายสำหรับทหารที่เป็นพนักงานดับเพลิง ๒๙๑

พระราชกำหนด

จ.ศ. ๑๒๓๖ (ร.ศ. ๙๓ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๗)

พระราชกำหนดประกาศพระราชสัญจกรไอยราพต ๓๕๔

ประกาศกระแสพระบรมราชโองการ

จ.ศ. ๑๒๓๐ (ร.ศ. ๙๗ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๑)

ประกาศเรื่องคนโทษร้องถวายฎีกาทางเสด็จพระราชดำเนิน ๕

TUDC 06/09/2563

หน้า

ประกาศว่าด้วยนามวัตราชประดิษฐ์ ๙

ประกาศสุริยปราคาหมดดวง ๑๓

ประกาศให้ผู้จะตั้งตุลาการเลือกสรรตุลาการที่ถูกความไม่รังเกียจ ๑๕

ประกาศว่าด้วยทาษถูกหนี้ ไม่มีเงินดอกเบี้ยเสียแก่เจ้าหนี้ นายเงินก็ให้เฉยนลดเงินดอกเบี้ย ๓ ที่ต่อตำลึง ๑๗

จ.ศ. ๑๒๓๑ (ร.ศ. ๙๙ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๒)

ประกาศว่าด้วยนักการนำหมายเกาะศาลต่างประเทศ ๒๕

จ.ศ. ๑๒๓๒ (ร.ศ. ๙๗ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๓)

ประกาศผูกบัจน ๒๗

ประกาศว่าด้วยสารกรมธรรมให้ประทับตราอำเภอ ๓๗

ประกาศสร้างตึกถนนบำรุงเมือง ๔๕

ประกาศภาษีเรือ ๖๖

ประกาศกำหนดจับสัก ๗๒

จ.ศ. ๑๒๓๓ (ร.ศ. ๙๐ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๔)

ประกาศเรื่องโรงเรียน ๘๑

CU DPO 06/09/2563

หน้า

จ.ศ. ๑๒๓๕ (ร.ศ. ๙๒ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๖)

ประกาศตราความชอบ ๙๙

ประกาศเปลี่ยนธรรมเนียมใหม่ ๑๑๕

ประกาศตราตระกูล ๑๒๑

ประกาศพระสงฆ์ให้บอกศักราชให้ถูกต้อง ๑๓๑

ประกาศว่าด้วยเบี้ยปรับผู้ลักตั้งบ่อน ๑๓๗

จ.ศ. ๑๒๓๖ (ร.ศ. ๙๓ หรือ พ ศ. ๒๔๑๗)

ประกาศว่าด้วยโปรดเกล้า ฯ ให้ใช้อัฐกระดาดดีบุกไปกว่า

โรงกสาปน์สิทธิการจะได้ทำอัฐทองแดงเปลี่ยนอัฐกระดาด ๑๕๓

ประกาศออกหนังสือพิมพ์ราชกิจจา ๑๕๖

ประกาศว่าด้วยตั้งเคานซิลแลพระราชบัญญัติ ๑๕๘

ประกาศเรื่องเงินค่าภาษีค้างแก่เจ้าภาษีนายอากร ๑๖๓

ประกาศซึ่งจะเดินสวนณบีจอฉอศกนี ๑๖๕

ประกาศเรื่องผู้ร้ายหรือลักษณะจับผู้ร้าย ๑๗๐

ประกาศสวนวังสราญรมย์ ๑๙๗

ประกาศห้ามซื้อขายบีนแลดริงตัน ๑๙๙

ประกาศห้ามมิให้เด็กเล่นการพนันต่าง ๆ ๒๐๗

ประกาศว่าด้วยให้ยืนบาญชีเบี้ยหวัด ๒๑๑

06/09/2563

หน้า

ประกาศว่าด้วยผู้ซึ่งจะทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือ ๒๑๒

ประกาศว่าด้วยประกาศต่าง ๆ จะลงในราชกิจจานุเบกษา

ทีเดียว ๒๑๓

ประกาศฤกษ์ ๒๑๕

ประกาศกระเษียรอายุฤกษ์ฤกษ์ไทย ๒๑๗

ประกาศว่าด้วย ฯพณฯ หัวเจ้าท่านที่ปรึกษาราชการ

แผ่นดิน ๒๒๑

ประกาศว่าด้วยถอดพระยาอาหารบริรักษ์ออกจากที่ปรึก-

เคาน์ซิล ๒๒๒

ประกาศเพิ่มเติมห้ามมิให้เด็กเล่นการพนันต่าง ๆ ๒๒๕

ประกาศเจ้าพนักงานซึ่งประจำของทอดทุ่นล้อมวง ๒๒๕

ประกาศซึ่งจะงดเดินสวนในปีจอฉอศกนี้ไว้ก่อน ๒๔๑

ประกาศเรื่องเครื่องรางเม็ดดิ ๒๕๒

ประกาศว่าด้วยผู้จะถวายฎีกาให้ร้องคำนับต่อท่านอธิบดีใน

ศาลนั้น ๆ ก่อน ๒๕๗

ประกาศไม้ขอนสัก แลไม้กระยาเลย ๒๕๙

ประกาศเรื่องสุรายาปราศอย่าให้ราษฎรดื่นเต้นวุ่นวายไป ๒๖๓

ประกาศบ่อนเบี้ยขนพระคลังสินค้า ๒๐ ตำบล ๒๖๖

ประกาศการในที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ๒๖๙

ประกาศว่าด้วยลักษณะอัฐกระดาษ ๒๗๖

TIDC 06/09/2563

หน้า

สัญญาระหว่างประเทศ

พ.ศ. ๑๒๓๖ (ร.ศ. ๙๓ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๗)

สัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างสยามกับอังกฤษเกี่ยวกับจังหวัดเชียงใหม่ นครลำปาง ลำพูน ๑๔๗

เบ็ดเตล็ด

พ.ศ. ๑๒๓๖ (ร.ศ. ๙๓ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๗)

ว่าด้วยจัดการพระคลังทั้งปวง ๑๕๓

คำสาบาล เคาน์ซิล คือที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ๑๘๗

คำสาบาล ปริวีเคาน์ซิล คือที่ปรึกษาในพระองค์ ๑๙๕

ชุมนุมว่าด้วยเรื่องทาษแลกระเษียรอายุ ๒๗๐

TUDC 06/09/2563

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๔

ภาค ๑

กฎหมาย จ.ศ. ๑๒๓๐

(ร.ศ. ๘๗ พ.ศ. ๒๔๑๑)

กฎหมายและประกาศต่าง ๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๓๐ นี้ มีการคาบเกี่ยวระหว่างรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ กฎหมายและประกาศต่าง ๆ ในปี จ.ศ. ๑๒๓๐ ในรัชกาลที่ ๔ คือ

๑. ประกาศพระราชบัญญัติลักภา หน้า ๑

๒. ประกาศเรื่องคนโทษร้องถวายฎีกาทางเสด็จพระราชดำเนิน ,, ๕

๓. ประกาศว่าด้วยนามวัดราชประดิษฐ ,, ๙

๔. ประกาศสุริยปราคาหมดดวง ,, ๑๓

๕. ประกาศให้ผู้จะตั้งตุลาการเลือกสรรตุลาการทลูกความไม่รังเกียจ ,, ๑๕

นอกจากนี้แล้วเป็นกฎหมายและประกาศในรัชกาลที่ ๕ ทั้งสิ้น

06/09/2563

ประกาศ

พระราชบัญญัติลักภา

มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสั่งหนาทให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า คนมีแผลคัน ถ้าจะห้ามไม่ให้เกายังมีว่า ควรจะห้ามอยู่เพราะว่าเกาเข้าหนังถลอก ฤๅคันนั้นจะเปนเมตยอดสำคัญก็ให้โทษมาก ก็ผู้มบุตรหญิงจะมาขังไว้ไม่ให้มีผัวนั้นต้องการอะไร ก็ผู้มีบันดาศักดิ์จะกักบุตรหญิงไว้ไม่ให้มีผัว เพราะกลัวจะปนรคนด้วยชาติต่ำช้า เพราะบุตรเกิดมาเขานับถือชื่อตามหมู่บิดา ถ้าชายชาติต่ำช้ามาเปนผัวหญิงบุตรผู้ดี มีบุตรเกิดขึ้นมาก็คงจะต้องรู้ต้องเรียกว่าเปนบุตรไพร่ตามตระกูลบิดา จะเชิดชูตามฝ่ายมารดามิได้ด้วยเหตุนี้บิดาของหญิงที่มีบันดาศักดิ์จะขังจะกักบุตรหญิงของตัวไว้ด้วยกลัวปะปนรคนด้วยคนต่ำๆก็ควร เพราะฉนั้นถ้าบิดาหญิงฤๅมารดาหญิงมีศักดินาสูงตั้งแต่ ๕๐๐ ขึ้นไป ถ้าฝ่ายตระกูลชายคือตัวชาย ฤๅบิดาของหญิง ฤๅปู่ตัวปู่ข้างชิดๆของชายมีบันดาศักดิ์สูงเสมอบิดาหญิง ฤๅสูงกว่าบิดาหญิง ถ้าปู่แลบิดายังมีตัวอยู่มาเปรียบเทียบตกลงกับบิดาของหญิงก็เปนดี ถ้ามิตกลงก็ต้องตัดสินว่าตามแต่ใจหญิงสมัค เพราะฝ่ายชายเปนบุตรผู้มีบันดาศักดิ์มิใช่ไพร่ ก็ถ้าฝ่ายชายฤๅบิดาแลปู่ของชายต่ำศักดิ์กว่าบิดาของหญิง ต้องสุดแต่ใจบิดาของหญิง เมื่อบิดาของหญิงไม่รังเกียจเสียใจด้วยบุตรชายอกแล้วนั้น จะเรียกเอาตัวคนก็ได้เพื่อจะเอาตัวมากักขังไว้ รักษาตระ-

TUDC 06/09/2563

กูลบันดาศักดิ์ก็สุดแต่ใจของบิดาหญิงที่มีบันดาศักดิ์ จะยอมยกให้ก็ได้ ไม่ยอมยกให้ก็ได้ จะเรียกตัวคืนมาแล้วไปยอมยกให้คนอื่นก็ได้ ชายที่ต่ำศักดิ์มาล่วงเกิน จะให้ทำโทษให้ ฤๅจะให้ปรับไหมเป็นเบี้ยเลมิดให้ก็ได้ ถึงมาขอสมาแล้วก็ไม่คุ้มเบี้ยเลมิดได้ แต่การอย่างนี้ว่าแต่ในเรื่องฝ่ายข้างบิดาหญิงมีบันดาศักดิ์สูง ฝ่ายชายมีบันดาศักดิ์ต่ำ ก็ถ้าฝ่ายชายฝ่ายหญิงมีบันดาศักดิ์สูงด้วยกันก็ดี บันดาศักดิ์ต่ำด้วยกันก็ดี ให้ตัดสินเอาตามใจหญิงสมัครอย่างเดียว ถ้าหญิงสมัครจะกลับมาอยู่กับบิดามารดาก็ให้กลับมา ถ้าสมัครจะไปกับชายชู้ก็ให้ไป ถ้าได้มาขอสมารับผิดแล้ว ข้างบิดาข้างมารดาหญิงรับสมาก็ดี ไม่รับก็ดี ไม่มีเบี้ยเลมิด แต่สิ่งของ ๆ ฝ่ายบิดามารดาหญิงหายไปเมื่อเวลาลักภากันเท่าใด ให้เจ้าทรัพย์สาบาลตราสินไว้ โดยไม่ตราสินด้วยเข้าใจว่ามิใช่ผู้ร้ายอื่น เมื่อมาให้การกำหนดของแม่นยำ ว่าเฉภาะหายในวันนั้นเวลานั้นเท่าใดสาบาลได้ เมื่อจะยอมให้แก่บุตรหญิงเท่าใดก็ให้ยอม เหลือนั้นให้ชายผู้ลักภาต้องใช้ทั้งสิ้น แต่ผู้ชักสื่อแลพวกเพื่อนที่มากับชายและเจ้าสำนักที่ต่าง ๆ ถ้าแม้นลักภากันสูญหายไปไม่ได้ตัวหญิงไม่ได้ตัวชาย ฤๅไม่ได้ทั้งสองคน จึงควรต้องพ้องต้องเกาะครองเร่งรัดให้ส่งให้น่า ถ้าได้ตัวหญิงตัวชายมาแล้ว โทษผู้ชักสื่อแลผู้มาเป็นเพื่อน ผู้ลักภาแลเจ้าสำนักให้ยกเสีย แต่การข้างผู้มีบันดาศักดิ์ยังมีนัยที่จะว่าไปหลายอย่างอยู่ ถ้าที่อยู่ของบิดามารดาเป็นวังเจ้าบ้านชุนนางผู้ใหญ่มีข้างน่าข้างในกำหนดกดขี่มั่นคง คนผู้ล่วงเกินเข้าไปก็จะต้องให้มีโทษสมควรแก่วังใหญ่วังน้อย ตามบันดาศักดิ์ใหญ่น้อยของท่านเจ้าของวังเจ้าของบ้าน อนึ่งผู้มีบันดาศักดิ์สูงต่ำจะว่า

TUDC 06/09/2563

ตามศักดินาเปนแม่นยำก็ไม่ได้ เพราะผู้มีศักดินาสูงลางจำพวกก็เปน
แต่ผู้ดชั้นเดียว เมื่อมาข้องมาเกี่ยวกับผู้มีบันดาศักดิสืบตระกูลมา
หลายชั่วแผ่นดินก็จะต้องรู้ว่า ผู้มีบันดาศักดชั้นเดียวเหมือนกับไพร่
แต่การในเรื่องอย่างนี้ก็ไม่เปนวิสัยที่ถูกขุนจะตัดสินได้ ต้องเรียน
ท่านเสนาบดีให้ตัดสินถวายพระกรุณาให้ทรงตัดสิน เพราะในการในทิศในทางที่ไม่เคย ถ้าตัดสินไม่ชอบกลก็จะเปนเยี่ยงเปนอย่างไป ต้องให้ผู้หลักผู้ใหญ่ตัดสินจึงจะควร แต่ในการผู้มีบันดาศักดิ์ต่อผู้มีบันดาศักดิ์ด้วยกัน ในการที่เหมือน ๆ กัน เคยสมาคมกันอยู่แล้วให้ตัดสินว่าสุดแต่ใจหญิง ถ้าสุดแต่ใจบิดามารดาฝ่ายหญิง แลบิดามารดาทั้งสองข้างประนีประนอมกันตามยศบรรดาศักดิ์ทั้งสองฝ่าย ถ้าบิดามารดาหญิงเปนสูงศักดิ์ดังอาไลยไม่เอาเปนธุระไม่ภอใจที่จะว่าถึงถ้าผู้หญิงคบชายที่ไม่ควรแท้ พระเจ้าอยู่หัวก็จะทรงพระราชดำริห์ตัดสินให้ทำโทษชายแลจำจองหญิงตามอำนาจแผ่นดิน ไม่ให้เสื่อมเสียเกียรติยศแก่ราชตระกูล แต่ในการเช่นนี้ไพร่ผู้ไม่มีบันดาศักดิ์แลเชื้อสายตระกูลสูงที่ได้รู้อยู่ทั่ว ๆ กันแล้ว แลมีศักดินาต่ำกว่า๕๐๐ ไร่ลงไปทั้งสองฝ่ายไม่ควรที่จะมาทางวุ่นวายเอาอย่างท่านผู้มีบันดาศักดิ์สูงเลย บุตรหญิงของใคร ๆ จงระวังรักษาเอง จงหาผัวให้เปนที่ชอบใจให้เร็ว ๆ เถิด ถ้าเกิดเหตุติดตามผู้ชายไป ก็จะต้องคงถงให้ถามตามใจหญิงสมัค ผู้ถอบถักภาถ้าไม่ได้ขอสมากให้มีเบี้ยเลิดของซึ่งหายในเวลาหญิงหนีตามชายไป เจ้าทรัพย์สาบาลได้ว่าหายในเวลานั้น ผู้ถักภาก็ต้องใช้ต้องเร่งรัดให้ใช้เจ้าของทรัพย์จงเต็มฤๅตามใจเจ้าทรัพย์ จะยอมลดยอมให้บ้าง จะให้ว่ายิ่งกว่านี้ไปไม่ได้

JUDC 06/09/2563

เพราะบิดามารดาแลญาติผู้ใหญ่เลี้ยงบุตรหลานไม่ดี ว่านตามการปรกติ ถ้าการวิปริต คือชายหลอกลวงลักภาหญิงไป แล้วไปฆ่าพันรันดีแย่งชิงสิ่งของ ฤๅไปชวนชายอื่นมาข่มขืนทำยับเยินแลเอาไปชายเปนคนชั่ว ฤๅหญิงไม่สมัคคุมพวกพ้องมาฉุดคร่าเอาตัวไปด้วยพลการเช่นนี้ ถึงผู้มีบันดาศักดิ์สูงเปนเจ้าเปนนายทำก็มิโทษ มิความผิดต่อแผ่นดินระบินเมือง ควรต้องถึงพระราชอาญาเสมอ ฤๅใกล้กับโทษผู้ร้ายปล้น บันดาศักดิ์แลตระกูลไม่คุ้ม ผู้ถูกพิพาทอย่างนี้ถึงจะไม่ได้พ้องโรงศาล ด้วยเห็นการว่าจะเนิ่นช้าไปจะมาร้องถวายฎีกาทีเดียวก็จะรับ แต่การจะเปนอันฉุดฤๅไม่เปนอันฉุดจะต้องพิ้งเอาคำหญิงคนกลางเปนประมาณ เพราะการลางเรื่องฉุดข่มๆกันก็มี ถ้าหญิงสมัคอยู่กับชายแล้วจะเอาเรื่องฉุดขึ้นว่าไม่ได้

อนึ่งหญิงซึ่งตามชายไปโดยความสมัครรักใคร่กันเอง บิดามารดาไม่ได้ยอมยกให้ ไม่ได้ตกแต่งมิทุนมิสินสอดอย่างนี้ ก็ชื่อว่าเปนหญิงไม่ดี ชายจะถือว่าเปนเมียไม่ได้ ก็เมื่อไม่สมัคอยู่กับชาย จะหนีกลับมาหาบิดามารดาแลญาติพี่น้องก็ดี จะตามชายอื่นไปก็ดี ชายที่เรียกว่าเปนผัวนั้น จะตามพ้องเร่งรัดเอาตัวฤๅจะเอาเบี้ยปรับแก่ชายชู้ใหม่ไม่ได้ เพราะมันมาฉันใดให้มันไปฉันนั้น จะตามว่ากล่าวได้แต่สิ่งของๆตัวที่หญิงฉกฉกไปเมื่อวันหนี แลที่ได้ทำตราสินสาบาลไว้ หรือหนี้สินเกี่ยวข้องแก่ผู้อื่นอย่างไรเมื่ออยู่ด้วยกัน ก็ถ้าเมื่อหญิงอยู่ในเรือนชายคบชายอื่นเปนชู้เข้ามาในเรือนตัวชายที่เปนผัว จับได้หรือสืบความได้ ชายที่เปนผัวควรจะร้องพ้องว่ากล่าวให้มีเบี้ยปรับไหม

TUDC 06/09/2563

เหมือนอย่างผู้ร้ายขนเรือน แต่เรื่องทำชู้ในเมียให้ยกเสีย เพราะเมีย

เปนหญิงไม่ดีมาแต่เดิมแล้ว ถ้าบิดามารดาของหญิงกลับมาดีด้วยบุตรหญิง อุปถัมภ์ค้ำชูให้ทุนรอนทาษกรรมกรณ์เครื่องเย่าเรือน หรือหญิงนั้นมีบุตรกับชายที่ตัวตามมา บิดามารดากลับรักใคร่ว่าเปนหลานตั้งแต่การเมียหญิงนั้นดีกับบิดามารดา แลบิดามารดาของหญิงนับถือชายนั้นว่าเปนเขย เรียกใช้สอยกิจการต่างๆเปนปรกติไป เมื่อนั้นจะว่าชายหญิงนั้นเปนเมีย ถ้าหญิงนั้นมีชู้ จะพ้องร้องชายชู้ตามลักษณผัวเมียก็ได้ เพราะโทษที่ให้เปนร้ายกลายเปนดีไปเสียแล้ว ประกาศนี้ให้รู้ทั่วไปทุกโรงทุกศาล ว่าเปนพระราชกำหนดใหม่ ให้สุภาตระลาการถือตาม แลอย่าให้ลูกขุนเก็บเอาการที่ว่าในกฎหมายเก่าๆ ซึ่งเปนอันขัดแก่พระราชบัญญัตินี้มาว่าจ้าง เปนสำนวนทุ่งเถียงวุ่นวายไป

ประกาศพระราชบัญญัติใหม่ มาณวันพุฒ เดือนเจ็ด ขึนเจ็ดค่ำ ปีมโรงสัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๓๐ ฤๅเปนวันที่ ๖๒๒๕ ในราชการประจุบันนี้

ประกาศ

เรื่องคนโทษร้องถวายฎีกาทางเสด็จพระราชดำเนิน

มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้ประกาศทุกหมู่ทุกกรม บันดาที่มีคนโทษจำไว้คุมไว้ในที่นั้นๆ ว่าวิสัยคนโทษต้องจำด้วยเหตุอันควรก็ดี ด้วยเหตุอันไม่ควรก็ดี ก็คงคิดอ่านดันแต่ที่จะออกจะหนี ผู้ที่จะสมัค

TUDC 06/09/2563

คิดโทษอยู่นั้นไม่มี โดยเปนอ้ายผู้ร้ายปล้นแลย่องเบาวิ่งราวแล้ว มันก็ยังอยาก จะออกไปคุมพวกปล้น ฤๅย่องเบาวิ่งราวอีกตามการถนัดของมัน จะว่าไปใยเล่าในคนโทษที่เบาๆกว่านั้น ที่สุดลงมาถึงคนไม่มีความผิด เปนแต่ต้องเกาะครองเปนจำนำ แทนญาติฤๅใครๆผู้ผิด ก็คนไพร่เหล่านี้มีลัทธิสักค่าอยู่ในหัวใจลบไม่หาย ว่าเจ้าชีวิตรหรืออยู่นาตาอยู่ไร่ อะไรๆก็ไม่รู้ แต่เปนผู้ศักดิ์สิทธิ์ สั่งการว่าอย่างไรก็ต้องเปนอย่างนั้น เมืองไทยตั้งเจ้าชีวิตรเปนโม่งไว้ สำหรับตบมือให้ไล่ห่อให้ไปข้างนั้นห่อให้ไปข้างนี้ เพราะฉนั้นอ้ายไพร่ที่มิคิดถ้อยความต่างๆ ตามประสงค์อยากแต่จะร้องแก่ในหลวงแห่งเดียว คิดจะหลอกในหลวงแต่ให้หลงสั่งการตามใจมัน เพราะสำคัญว่าสั่งแล้วไม่มีใครขัดได้ ถ้าจะตามใจอ้ายไพร่ให้ร้องแต่แก่ในหลวงแล้ว จะตั้งขุนนางชั้นใหญ่ชั้นรองชั้นสองชั้นสามไว้ทำไม ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ก็ได้โปรดให้มีอาญาสิทธิ์ สั่งงานสั่งการสำเร็จสิทธิ์ขาดได้ในกรมนั้นๆไม่ใช่ฤๅ อนึ่งคนโทษที่ต้องกักต้องขังสักปรกรุงรังมากนัก ผู้มีบันดาศักดิ์เปนขุนนางจะไปเปนผู้คุมเองได้ฤๅ ก็คงจะต้องตั้งอ้ายไพร่ที่ใจแข็งกล้าร้ายกาจ มีเมตตากรุณาน้อย เปนผู้คุมใหญ่ผู้คุมรอง เมื่อเปนดังนี้ผู้คุมมันก็คงคุมเหงคนโทษผิดๆถูกๆเปนธรรมดา ถ้าขุนนางเปนนายใหญ่ขึ้นมาเอาใจใส่น้อยก็คงหนักเข้า ถ้าเอาใจใส่มากก็คงจะค่อยเบาลง ถึงกระนั้นจะให้สมประสงค์อ้ายคนโทษก็ไม่ได้ตามใจของมัน คอยหาช่องแต่ที่จะมาร้องแก่ในหลวงทุกอย่างทุกสิ่งทั้งจริงทั้งเท็จ ก็ถ้าในหลวงจะเข้ารับแบกหามเอาธุระคำร้องของอ้ายคนโทษทุกทิศทุกทางทุกคุกตรางแลทมแล้ว ในหลวงมิทเสด็จไปทางไหน คนโทษใน

TUDC 06/09/2563

ทิมในตรางนั้น ๆ ก็จะร้องแซเสียงไปทุกทิมทุกตรางไม่ว่างไม้เว้น เมื่อเปนอย่างนี้งามแก่พระบารมีในหลวงแลบ้านเมืองอยู่แล้วฤๅ แต่ก่อนเล่าฦๅว่าในหลวงย่อมอยู่ในกำแพงขัง ไม่ให้ไพร่เข้ามาตาบีตาชาติ มิเวลาจะได้ออกประภาศบีละครั้ง แต่น่ารดูกฐีน ทางเสด็จทางเรือก็เปนทางไกล ถึงร้องฎีกาอยู่ริมฝั่งก็ไม่ได้ยิน จะมีร้องแต่บนบก ถึงกระนั้นทางเสด็จไปในพระนครก็มีจุกช่องล้อมวงเสีย เข้ามาใกล้ไม่ได้ มิทางจะดอดเข้ามาร้องได้ แต่ที่ข้างโรงเรือน่าประตูเทวาภิรมย์ เดียวนี้ในหลวงก็ออกอยู่น่าสุทไธยสวรรย์เนือง ๆ มีวันกำหนดนัดให้ราษฎมาร้องฎีกา เดือนละ ๕ ครั้ง ขึ้น ๗ ค่ำ ขึ้น ๑๕ ค่ำ แลแรม ๗ ค่ำ แรม ๑๕ ค่ำ ฤๅแรม ๑๓ ค่ำใกล้วันพระทุกเมื่อ ถึงในวันเหล่านั้นไม่ได้เสด็จออก ก็โปรดให้พระเจ้าลูกเธอออกไปรับเข้ามาถวาย ก็วันอื่น ๆ เมื่อเสด็จออกน่าพระที่นั่งสุทไธยสวรรย์ ราษฎรใคร ๆ จะมาชฎีกาถวายก็ได้ก็โปรดให้รับ อนึ่งญาติพี่น้องพวกพ้องของใครมี เมื่อผู้ต้องคดีติดกักขังจองจำอยู่มาไม่ได้ เขียนฎีกามาให้ร้องแทนก็ทรงรับ อนึ่งเจ้าขุนมูลนายญาติพี่น้องของผู้ต้องคดี มีตัวเปนข้าราชการฝ่ายน่าฝ่ายใน จะรับมาถวายเมื่อเวลาหนึ่งเวลาใดก็ได้ ไม่ชอบพระราชหฤไทยอยู่แต่ที่ร้องสกัดขวางทางเสด็จนั้น ทรงพระราชดำริห์เห็นว่าไม่ควรไม่ชอบพระราชหฤไทย เพราะเปนอันถือตำราเก่าไป ว่าผู้จะได้ภบเสด็จเพดทูลยาก จะได้ช่องร้องฎีกาแต่เมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนินไปไหน ๆ ฤๅผู้ร้องกอใจจะเอายศว่าสกัดเสด็จให้หยุดอยู่ได้ จึงกอใจร้องเมื่อเวลาเสด็จ ก็ผู้ที่ร้องเมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนินนั้น คดีก็ไม่โปรดให้ชำระสักเรื่องหนึ่ง กยังขืนร้องร่ำไป

TUDC 06/09/2563

ไม่พังคำประกาศ เมื่อเสด็พระราชดำเนินไปมีผู้ร้องทรงนิ่งเสีย กระ-
บวนเสด็จล่วงไป ที่ทุกวันเรียกว่าเลยเลยนั้น ผู้ร้องก็ฉุกขึ้นวิ่งตาม
กระบวนเสด็จ ร้องเสียงดังตามมาข้างหลัง ว่าโปรดสัตว์ผู้ยากเจ้าข้า
สุด ๆ เสียงเหมือนหนึ่งร้องว่า เจ้าชีวิตรโวย หยุดก่อนโวย เหมือน
กัน งามบ้านงามเมืองอยู่แล้วฤๅ คนเกิดมาเป็นคน ก็ควรจะต้องมี
ญาติพี่น้องพวกพ้องเผ่าพันธุบุตรภรรยา เจ้าขุนมูลนายผู้ใดผู้หนึ่งซึ่ง
รู้จักมักคุ้นควรจะเป็นที่พึ่งได้อย่างใดอย่างหนึ่ง การซึ่งมาร้องฎีกา
แทนกัน ถ้าส่งตัวเจ้าของฎีกาได้แล้ว การก็ไม่เกี่ยวข้องอะไรกับผู้
เอาฎีกามา เว้นแต่เจ้าของว่าให้เอาฎีกามานั้นไม่รับว่าให้ร้อง แต่
ผู้ถวายฎีกานั้นเกี่ยวข้องในความเรื่องนั้นด้วย ผู้ถวายฎีกาจึงต้องเป็น
โทษด้วย ก็อ้ายคนโทษซึ่งติดขังอยู่ จนหาผู้ประกันตัวมาให้ร้อง
ฎีกาก็ดี มาร้องฎีกาแทนก็ดี ไม่ได้แล้ว ก็ย่อมจะเป็นที่รู้ว่าผู้นั้นมี
คดีอันชุดโซมฤกชัง ไม่มีใครเขาเห็นด้วยเขาจึงไม่ช่วยเอาเป็นธุระ
ก็จะปล่อยให้มันร้องเอง เมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนินไปใกล้คุกใกล้
ตม ก็จะเป็นอย่างให้คนโทษแตกตื่นเอิกเกริกอื้ออึงไป ตั้งแต่นี้สืบ
ไปเมื่อน่า จะมีทางเสด็จพระราชดำเนินไปมาที่ใดทางใดในทางนั้น ถ้า
มีที่มืดรางมีคุก ที่ขังคนโทษอยู่ที่ศาลใดถิ่นใด ก็ให้กรมวังมีบาดหมาย
ไป ให้เจ้าของมาระวังคนโทษในที่ขังของตัว ๆ อย่าให้ร้องแรก
วุ่นวายไป แลอย่าให้ออกมาวิ่งไล่กระบวนเสด็จ คนโทษทั้งปวงเมื่อ
ผู้คุมคุมเหงเกิน ฤๅทำอย่างไรผิด ๆ นัก ก็ให้ร้องต่อเจ้าขุนมูลนาย
ในหมู่นั้นกรมนั้น จนถึงหลักผู้ใหญ่ในกรมนั้นเป็นที่สุด อย่าให้คอย
ร้องสกัดทางเสด็จเลย ถ้าจะร้องในหลวง ก็ให้หาผู้นายหน้ามาร้อง

TUDC 02/09/2563

ถวายเรื่องราวแทนในเวลาที่โปรดให้ร้อง อย่าให้กำเริบในเวลาที่เสด็จพระราชดำเนิน ถ้ากำเริบร้องในเวลาเสด็จพระราชดำเนินในทิมใดตรางใด การที่ร้องก็จะไม่เอาเปนคดี เจ้าของทิมเจ้าของตรางผู้คุมใหญ่ผู้คุมรองจะต้องรับพระราชอาญาเฆี่ยน ให้ผู้หลักผู้ใหญ่ทุกหมวดทุกกรมเอาใจใส่ความทุกข์ของคนโทษ อย่าให้ผู้คุมทำเหลือเกินอย่างธรรมเนียมไป เมื่อคนโทษมาร้องอย่างไร ก็ให้ใต่ถามตัดสินให้ อย่าปล่อยให้คนโทษข้ามเกินเจ้าขุนมูลนายเจ้าของทิมเจ้ากระทรวงมาเอิกเกริกแก่ในหลวงเมื่อเสด็จพระราชดำเนินได้

ประกาศมาณวันพุฒ เดือนเจ็ด แรมสิบสองค่ำ ปีมโรงสัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๓๐ ฤๅเปนวันที่ ๖๒๕๕ ในราชการปะจุบันนี้

ประกาศ

ว่าด้วยนามวัดราชประดิษฐ์

มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทให้ประกาศแก่ข้าทูลละอองธุลีพระบาท ฝ่ายน่าฝ่ายใน ผู้ใหญ่ผู้น้อยทุกหมู่ทุกกรมทุกพนักงาน แลพระสงฆ์สามเณร ทวยราษฎรทั้งปวงในกรุงเทพฯ แลหัวเมืองให้ทราบทั่วกันว่า พระอารามซึ่งทรงบริจาคพระราชทรัพย์ให้จัดซ่อมแล้ว ทรงสถาปนาสร้างขึ้นในทิศตวันออกพระบรมมหาราชวัง พระราชทานนามไว้ว่าวัดราชประดิษฐสถิตยมหาสีมาราม

TUDC 06/09/2563

ตามธรรมเนียมโบราณ ซึ่งเคยมีมาในเมืองใหญ่ ๆ ที่ตั้งเปนกรุงพระมหานครอย่างเมืองสุโขทัย เมืองสวรรคโลกย์ เมืองพระพิศณุโลกย์แลกรุงเก่า คือมีวัดมหาธาตุ แลวัดราชประดิศฐาน แลวัดราษฎ์บูรณ เปนของสำหรับเมืองทุกเมือง แลนามชื่อว่าวัดราชประดิษฐในครั้งนี้ แต่เดิมเริ่มแรกสร้างก็ได้ โปรดเกล้าฯให้เขียนลงในแผ่นกระดานบ๊กไว้เปนสำคัญ ภายหลังโปรดให้จาฤกชื่อนั้นลงในเสาสิลาติดตามกำแพงนั้นกม็ แต่บัดนมีผู้เรียกแลเขียนลงในหนังสือตามดำริห์ของตนเองว่าวัดราชบัณฑิตยบ้าง วัดทรงประดิศฐบ้าง เปลี่ยนแปลงไปไม่ถูกตามชื่อที่พระราชทานไว้แต่เดิม ท่าให้เปนสองอย่างสามอย่างเหมือนชื่อขึ้นใหม่ เพราะฉนั้นตั้งแต่นี้สืบต่อไป ห้ามอย่าให้ใครเรียกร้อง แลกราบบังคมทูลพระกรุณา แลเขียนลงในหนังสือบาดหมายในราชการต่าง ๆ ให้ผิด ๆ ไปจากชื่อที่พระราชทานไว้นั้นเปนอันขาด ให้ใช้ว่าวัดราชประดิษฐ ฤๅว่าให้สั้น ชื่อวัดราชประดิษฐสถิตยมหาสีมาราม ให้ยั่งยืนคงอยู่ดังนี้ ถ้าผู้ใดได้อ่านแล้ว พึงคำประกาศนี้แล้ว ขืนขัดใช้ให้ผิดเพี้ยนเปลี่ยนแปลงไป จะให้ปรับไหมแก่ผู้นั้นเปนเงินตรา ๒ ตำลึง มาชื่อทรายโปรยในพระอารามวัดราชประดิษฐนั้นแล

ประกาศมาณวันจันทร เดือนเก้า ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีมโรงสัมฤทธิศก

อนึ่งในแผ่นดินแต่โบราณ เมืองไหนเปนเมืองหลวงในเวลาใดเวลาหนึ่ง เมืองนั้นมักมีวัดสำคัญสามวัด ชื่อต้นวัดคือวัดมหาธาตุ ๑ วัดราษฎ์บูรณ ๑ วัดราชประดิศฐาน ๑ ชื่อสามนี้กรุงเก่าก็มี พิศณุ-

TUDC 06/09/2563

โดกย์กัม สุโขไทยกัม สวรรคโดกย์กัม แต่กรุงเทพ ฯ บางกอกน้อย ครั้นถึงแผ่นดินที่หนึ่งสร้างกำแพงถงแล้ว ก็ทรงสร้างพระอารามหลวง เปนแต่แปลงชื่อเก่าที่มีชื่อมาแล้ว คือวัดสลักที่อยู่ใกล้พระบรมมหาราชวังข้างใต้นั้น ที่เดิมก็น้อยสร้างต่อออกมาเปนที่ใหญ่ แล้วขนานนามว่าวัดนฤพานาราม แล้วให้โปรดแปลงเปนวัดศรีสรรเพ็ชญ แล้วภายหลังทรงพระดำริห์ว่า ในกรุงเทพ ฯ บางกอกน้อยวัดมหาธาตุยังไม่มีก็วัดมหาธาตุเปนที่อยู่สมเด็จพระสังฆราช ๆ อยู่ในวัดสลัก ซึ่งแปลงมาเปน วัดนฤพานาราม แล้ว แปลงมา เปน วัดศรีสรรเพ็ชน้อย ควรให้แปลงเปนวัดมหาธาตุตามตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช เพราะฉนั้นวัดน้อยจึงเรียกวัดมหาธาตุจนทุกวันนี้ คนเถ้าคนแก่ยังหลงเรียกว่าวัดศรีสรรเพ็ชอยู่บ้าง แต่เดี๋ยวนี้น้อยแล้ว ชื่อวัดนฤพานารามก็ดี ไม่มีใครเรียกเลย เดี๋ยวนี้จะหาแต่ผู้รู้ก็ไม่มี ที่ท้ายพระบรมมหาราชวังข้างใต้ มีวัดเดิมเปนวัดใหญ่ชื่อโพธาราม ชาวบ้านชาวเมืองแต่โบราณมาเรียกวัดโพ แผ่นดินที่หนึ่งได้สร้างถง พระราชทานนามว่าวัดเชตุพนวิมลมังคลาราม ชื่อพระราชทานมีผู้เรียกอยู่แต่ในพระราชวัง แลคำเพชฎูลบาดหมาย นอกนั้นแล้ววัดนั้นเปนเคราะห์ร้าย ยังเรียกว่าวัดโพอยู่ทั้งแผ่นดิน ควรเห็นว่าชื่อพระราชทานเปนชื่อตั้งไม่ติดปิดไม่แน่น จะคิดแปลงใหม่เห็นไม่ชนะ

ยังอีกวัดเลียบ เจ้าพ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ทรงสร้างพระอุโบสถใหม่แลหอไตรถง ในหลวงจึงพระราชทานนามวัดราษฎบูรณ เพื่อจะให้เปนคู่กันกับวัดมหาธาตุ ก็เปนวัดเคราะห์ร้ายเหมือนกัน คนเรียกวัดเลียบอยู่นั้นเองทั้งบ้านทั้งเมือง เพราะเปนคู่กับวัดโพ เหมือนบ้านเลียบ บ้านแพน บ้านโพ บ้านหว้า แขวงกรุงเกา คล่องปากนัก

TUDC 06/09/2563

ยักไม่ได้ อย่าว่าแต่คนอื่นเลย ถานานุกรมลางองค์ในวัดนั้นเองไม่รู้จักชื่อว่าวัดราชฎบุรณก็มี

ได้ยินความตามฉัทธิเก่าข้างเมืองเหนือเล่าสืบมาว่า วัดมหาธาตุมีทุกเมืองนั้น เพราะเปนพระเจดีย์สฐาน ของพระเจ้าอโสกมหาราชตั้งแต่ครั้งพระเจ้าอโสกมหาราช แผ่สาศนาทุกบ้านทุกเมือง แต่เดิมทีครั้นสาศนาตั้งแล้วพระเจ้าแผ่นดินแลราษฎรในเมืองนั้นๆ คิดจะให้มีวัดเปนที่อยู่พระสงฆ์ขึ้นอีกสองวัด พระเจ้าแผ่นดินจึงสร้างวัดหนึ่งขึ้นด้วยพระราชทรัพย์หลวง ราษฎรเรี่ยรายกันสร้างวัดหนึ่งขึ้นด้วยทุนเปนของเรี่ยราย จึงให้ชื่อว่าวัดราชบุรณ แปลว่าราษฎรทำให้เต็ม ก็ผ่ายวัดที่พระเจ้าแผ่นดินสร้างจึงชื่อว่าวัดราชประดิษฐาน แปลว่าวัดในหลวงสร้างด้วยทุนหลวงอย่างเดียว แต่วัดมหาธาตุนั้นเพราะเปนที่ตั้งพระบรมธาตุซึ่งพระเจ้าอโสกราชแจกมาแต่เดิม จึงเรียกวัดมหาธาตุ คำโบราณเล่ามาอย่างนี้

ก็เมืองใหญ่ๆมีวัดมหาธาตุ วัดราชประดิษฐาน วัดราษฎบุรณทุกเมือง แต่ในกรุงบางกอกนี้ยังไม่มี จึงทรงสร้างขึ้นทิศตวันออกพระบรมมหาราชวังแล้วทรงพระราชทานนามว่าวัดราชประดิฐ ก็คือวัดราชประดิษฐานนั่นเอง แต่ตกฐานออกเสีย เพราะกลัวคนจะเรียกว่าวัดราชติดถานเหมือนที่ฐานกรุงเก่าไป วัดนี้ก็มวัดเล็กใหญ่ก็เท่าๆกันกับวัดราชประดิศฐานที่กรุงเก่า แต่เดี๋ยวนี้คนมาเรียกวัดราชบัณฑิตย เรียกอย่างนี้ผิด พวกราชบัณฑิตยไม่ได้เข้าทุนด้วย ถ้าใครขืนเรียกขืนเขียนอย่างนั้นจะปรับสองตำลึง

TUDC 06/09/2563

ประกาศ

สุริยุปราคาหมดดวง

มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทให้ประกาศแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยแลพระสงฆ์สามเณร แลทวยราษฎรทั้งปวงในกรุงเทพฯแลหัวเมืองให้ทราบทั่วกันว่า สุริยุปราคาครั้งนี้จะมีในวันอังคาร เดือนสิบ ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีมโรงสัมฤทธิศก จะจับในเวลาเช้า ๕ โมงเสศไปจนเวลาบ่ายโมงเสศจึงจะโมกษบริสุทธิ ก็สุริยุปราคาครั้งนี้ ในกรุงเทพฯนี้จะไม่ได้เห็นจับหมดดวง จะเห็นดวงพระอาทิตย์เหลืออยู่น้อยข้างเหนือ แรกจับจะจับทิศพยัพย์ค่อนอุดรในเวลาเช้า ๕ โมงกับบาทหนึ่ง แล้วหันคราชไปข้างใต้จนถึงเวลา ๕ โมง ๗ บาทจะสิ้นดวงข้างทิศอาคเณย์ ครั้นเวลา ๕ โมง ๘ บาทแล้ว พระอาทิตย์จะออกจากทบังข้างทิศพยัพย์ ครั้นเวลาบ่ายโมงกับ๒บาท จะโมกษบริสุทธิหลุดข้างทิศอาคเณย์ คำทายนี้ว่าทิศบูรพาหัววาน

แต่ในกรุงเทพฯนี้ จะจับเวลาเช้า ๕ โมงกับบาทหนึ่ง ค่อนๆจับทิศพยัพย์เหมือนกัน แล้วจะหันเร่ไปข้างทิศปัจิมแลหรดีแลทักษิณ จะจับมากที่สุดสัก ๕ ส่วน ๗ ส่วนเหลือส่วนหนึ่ง เมื่อเวลา ๕ โมง ๘ บาทจะเหลืออยู่ข้างทิศอิสานแลอุดร แล้วก็จะเร่ไปคายแลหลุดข้างทิศอาคเณย์เหมือนกัน ต่อในทเลงไปในทิศใต้ โดยอย่างใกล้ทิเดียวถึงประมาณ ๖๐๐๐ เส้นเสศจึงจะได้เห็นจับสิ้นดวง พระอาทิตย์มิด

TUDC 06/09/2563

มีคอยู่นานถึงบาทหนึ่งของนาฬิกา คือ ๖ นาทีนาฬิกาตก แต่ในที่ต่าง ๆ เวลาจับนั้น บาทแลนาทีก็คงไม่ต้องกัน สุริยุปราคาหมดดวงเช่นนี้ ในพระราชอาณาจักรแผ่นดินสยามล่วงกาลนานถึง ๕๖๐ ปีเศษ จึงจะได้ เป็นจะได้เห็นคราวหนึ่ง เป็นการแปลกประหลาดอยู่

แลการคำนวนสุริยุปราคาที่ว่าจะเป็นเช่นนี้ ได้ทรงด้วยพระองค์ทราบเป็นแน่มานานก่อนความเล่าฦๅกันออึงในคนต่างประเทศ จะทราบเพราะคนต่างประเทศออึงในเร็ว ๆ นี้ก็หาไม่ ได้ทรงกำหนดไว้ว่าจะเสด็จพระราชดำเนินลงไปทอดพระเนตร บัดนี้กำหนดนั้นถึงแล้ว จึงจะเสด็จพระราชดำเนินออกไปเมืองประจวบคีรีขันธ์ พร้อมด้วยพระราชวงษานุวงษ์บางพระองค์ แลเสนาบดีบางท่าน ทอดพระเนตรสุริยุปราคาที่ในอ่าวทเล ชออ่าวแม่รำพึง แขวงเมืองประจวบคีรีขันธ์

ในกรุงเทพฯ นี้ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทเวศรวัชรินทร กรมหลวงวงษาธิราชสนิท กรมหมื่นวรศักดาพิศาล กรมหมื่นฎบาลบริรักษ์ พระเจ้าราชวรวงษ์เธอ กรมหมื่นฎุมินทรภักดี พระเจ้าวรวงษ์เธอ กรมหมื่นอนันตการฤทธิ์ พระเจ้าวรวงษ์เธอ กรมหมื่นสิทธิสุขุมการ แลเจ้าพระยาทิพากรวงษมหาโกษาธิบดี เจ้าพระยายมราช เจ้าพระยาธรรมาธิกรณ์ เจ้าพระยาพลเทพ เจ้าพระยามุขมนตรี พระสิงหราชฤทธิไกร พระยามณเฑียรบาล จะได้อยู่รักษาพระนคร สุริยุปราคาครั้งนี้ไม่มีใครมายุยงดอก อย่าให้ราษฎรเล่าฦๅไป ว่าในหลวงถูกหลอกถูกลวงไม่รู้เท่ารู้ทันคนยุคนยงอะไร ๆ

ประกาศมาณวันพฤหัศบดี เดือนเก้า แรมสามค่ำ จุลศักราช ๑๒๓๐ ปีมโรงสัมฤทธิศก

TUDC 06/09/2563

ประกาศ

ให้ผู้จะตั้งตลาการเลือกสรรตลาการ
ที่ลูกความไม่รังเกียจ
ณวันจันทร เดือน ๖ แรม ๑๒ ค่ำ ปีมะโรงสัมฤทธิศก

ด้วยมีพระบรมราชโองการตรัสเหนือเกล้าฯสั่งว่า ให้ประกาศแก่ข้าราชการณกรุงเทพฯ แลผู้ว่าราชการเมือง กรมการหัวเมืองเอกโทตรีจัตวา บักษ์ใต้ฝ่ายเหนือให้ทราบทั่วกันว่า เดี๋ยวนี้ผู้ทร้องฎีกาเพื่อจะกล่าวโทษศุภาคระลาการขุนโรงขุนศาลแลกรมการหัวเมืองก็มีแต่คิดจะให้ทรงขัดเคืองแก่ผู้ที่ตัวจะกล่าวโทษ แม้นเหตุตามเรื่องน้อยไม่พอที่จะก่อเหตุให้ทรงขัดเคืองมาก ก็หาเหตุต่างๆขอดแคะไปสืบหาว่าสิ่งไรจะไม่โปรดไม่ชอบพระโสดแล้ว ก็เอาสิ่งนั้นมาว่าในเรื่องราวตรงๆบ้างเอบๆบ้างตามสำนวนที่จะพูดไป ก็เหตุเหล่านั้นคือว่าสูบผีนหนึ่ง เล่นเบี้ยเล่นโปเมาสุราเปนนิตหนึ่ง เปนหนี้สินรุงรังหนึ่ง แลเปนขุนรุหมื่นรุนอกราชการเปนขุนโรงขุนศาล ฤๅเปนกรมการเก่าต้องถอดถอนเสียแล้วมาเลือกสนซนหากินหนึ่ง*** ก็ใน ๖ อย่างนี้ ๕ อย่างข้างต้นมาโดยลำดับ แต่ที่หนึ่งนั้นร้ายแท้เปนอย่างเอก ถึงในกฎหมายในการพยานเขาก็ค้านได้ เมื่อโทษควรจะกล่าวอยู่แล้วชื่อว่าค้านตระลาการ แต่ใครจะค้านอย่างนี้ให้ไปร้องต่อท่านผู้เปนอธิบดี ฤๅเจ้ากรม ฤๅผู้ว่าราชการเมือง ผู้ตั้งตระลา-

TUDC 06/09/2563

การนั้นให้ว่าความ ควรว่าตระลาการนั้นเปนอย่างนี้ๆ รังเกียจอยู่ ขอให้ตั้งตระลาการอื่นว่า ก็ถ้ามิพึงขืนให้ว่า จะมาร้องต่อในหลวงก็ได้ แต่เหตุหลัง ๒ เหตุนั้นจะเปนประมาณหนักไม่ได้ เพราะคนที่ต้องถอดออกจากราชการนั้นๆ ต้องถอดด้วยประพฤติที่มิชอบในการว่าความก็มี ต้องถอดเพราะไม่ชอบกับผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่นั้นกรมนั้น ด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งจะไม่เปนที่รังเกียจแก่การว่าถ้อยความก็มี เพราะเวลาหนึ่งป่วยไข้มีธุระท่าวนเกียจคร้านไปไม่ได้ราชการท่านผู้หลักผู้ใหญ่หาผู้อื่นมาเปนถอดเสียก็มี เพราะระแวงราชการอย่างอื่นซึ่งไม่ควรจะเปนเหตุให้รังเกียจในการพิพากษาความ เปนแต่การพลั้งพลาดก็มี ถ้าเปนผู้ร้ายฉ้อฉกพระราชทรัพย์แลอื่นๆ ควรจะรังเกียจอยู่แล้ว *** เพราะฉนั้นจะเอาเหตุ ๒ เหตุข้างหลังมาเปนหลักความที่จะคัดค้านผู้เปนตระลาการนั้นก็ไม่ได้เปนแน่แท้ แต่เดียวนผู้ร้องฎีกาดีนักพอใจว่าตระลาการขุนศาลเสมียนคนนั้นๆ เปนคนนอกราชการเก่าเอามาตั้ง *** เอามาวางในเรื่องราวเนืองๆ ไป เพราะฉนั้นประกาศไว้ว่าหมู่ใดกรมใดจะเอาคนนอกราชการต้องถอดก่อนเก่ามาตั้งเปนขุนโรงขุนศาลตระลาการว่าความ ก็ให้ผู้จะตั้งเรียงความตามกำเนิดของคนนั้นโดยสัจจริงว่าคนนั้นเปนคนนอกราชการในกรมนั้นๆ ด้วยเหตุใดๆ เอาการที่จริงมายื่นไว้ในกรมอาลักษณ์แห่งหนึ่งเปนสำคัญ มายื่นไว้ที่จางวางมหาดเล็กแห่งหนึ่งเปนพยาน จะได้สืบสวนดูว่าจริงฤๅไม่จริง ถ้าเห็นว่าไม่จริงจะได้ห้ามเสียไม่ให้ตั้ง ถ้าเห็นว่าไม่จริงคือซึ่งผู้นั้นต้องถอด ไม่เปนเพราะการที่ไม่เที่ยงธรรมในโรงศาลการพิพากษาความ ก็จะได้ยอม

TUDC 06/09/2563

ให้ตั้งไว้ ถึงมีผู้มาร้องว่าตระลาการเปนคนนอกราชการ ก็จะได้ยกคำร้องเสีย ถ้าหัวเมืองก็ให้ผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการยื่นเข้ามายังกรมมหาดไทย กลาโหม กรมท่า ตามเมืองขึ้นให้ทราบไว้ ว่าจะตั้งผู้นั้นๆ ซึ่งเปนขุนรุหมื่นรุด้วยเหตุนั้นๆ แต่ก่อนมาในเมืองนั้นๆ แต่กรุงเทพฯ แต่หัวเมืองอื่นๆก็ดี ให้เปนกรมการตำแหน่งนั้นๆ*** ให้ผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการมิบอกลงไปกรุงเทพฯ

สารตรามาณวันจันทร เดือน ๖ แรม ๑๒ ค่ำ ปีมะโรงสัมฤทธิศก

ประกาศนี้คัดมาจากหนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ภาค ๗ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

ประกาศ

ว่าด้วยทาษลูกหนี้ไม่มีเงินดอกเบี้ยเสียแก่เจ้าหนี้นายเงิน ๘๘ กะเฉียนลดเงินดอกเบี้ย ๓ ที่ต่อตำลึง

◎ ด้วย ฯพณฯ สมุหพระกระลาโหม รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าใส่กระหม่อม สั่งให้ข้าพระพุทธเจ้าพระมหาราชครูปโรหิตาจารย์ พระมหาราชครูมหิธร พระยามนูเนตติบรรหาร พระยามานูสารสาตรบัญชา พระศรีสังขกร พระพิจารณา หลวงเทพราชชาดา หลวงศรีมโหสถ หลวงธรรมสาตร หลวงอัทธยา หลวงราชมณี

TUDC 06/09/2563

ขุนไชยอาญา แต่ง พระราชบัญญัติ หมายประกาศให้ ทราบ ทั่วกัน ด้วยอิสาทาษทำฎีกากล่าวโทษ จมื่นจิตร์จำนง ผู้นายเงิน มิใจ ความว่า จมื่นจิตร์จำนงเอาต้นเงินสองชั่ง ดอกเบี้ยสองชั่ง ทำสารกรมธรรม รวมเปนเงินสี่ชั่ง แล้วจมื่นจิตร์จำนงคิดเอาต้นเงินสี่ชั่ง ดอกเบี้ยสี่ชั่ง รวมเปนเงินแปดชั่งแจ้งอยู่ในฎีกานั้นแล้ว แลความเรื่องนี้ขุนหลวงพระไกรศรีได้นำเอาใบสัตย์กราบเรียน ฯ พณ ฯ สมุหพระกระลาโหม แลในระวางใบสัตย์นั้นมีว่า เดิม นายยิ้ม ทำสารกรมธรรมขาย อิสา ภรรยา อิหมาจินบุตร ฝากไว้แก่มารดาภรรยาจมื่นจิตร์จำนงเปนเงินสองชั่ง นายยิ้มรับตัวอิสาอิหมาจินผูกดอกเบี้ยไป ดอกเบี้ยเท่าต้นเงิน นายยิ้มมาหาเงิน จมื่นจิตร์จำนง ๆ จึ่งได้เอาเงินสี่ชั่งไปวาง ค่าตัวอิสา อิหมาจินภรรยาบุตรนายยิ้ม มา จาก มารดา ภรรยา จมื่นจิตร์จำนง แล้วนายยิ้มทำสารกรมธรรมขายอิสาภรรยา อิหมาจินบุตร อินมหลานอ้ายอ่อนบุตรเขย ฝากไว้แก่จมื่นจิตร์จำนงเปนเงินตราสี่ชั่ง นายยิ้มรับตัวอิสา อิหมาจิน อินม อ้ายอ่อนผูกดอกเบี้ยไป ดอกเบี้ยเท่าต้นเงิน นายยิ้มผู้ขายตายแล้ว อิสา อิหมาจิน อินมพ้องกล่าวโทษจมื่นจิตร์จำนง ตระลาการพิจารณาความอิสา อิหมาจิน อินม กับจมื่นจิตร์จำนงเสร็จสำนวนแล้วได้ ตัดสิน ให้ ลูกขุนปฤษาปรับให้ อิสา อิหมาจิน อินมใช้ต้นเงินแลดอกเบี้ยให้แก่จมื่นจิตร์จำนงจงเต็ม แล้วให้ทวนอิสา อิหมาจิน อินมคนละ ๑๐ ทีถานต่อผู้นายเงิน ได้ความตามระวางใบสัตย์เช่นนี้ มีพระประสาสน์ว่า ซึ่งลูกขุนปรับความเรื่องนี้มาถูกต้องตามกฎหมายแล้ว แต่อิสา อิหมาจิน อินมไม่มีเงินดอก-เบี้ยจะเสียให้นายเงินจึงมาร้องฎีกา ครั้นจะตัดสินให้ยกเงินดอกเบี้ย

TUDC 06/09/2563

เสียก็จะเปนอย่างธรรมเนียมไป ภายน่าทาษลูกหนี้ไม่มีเงินดอกเบี้ย จะเสียให้เจ้าหนี้นายเงินก็จะมาร้องฎีกา อีกจึงมีพระประสาสน์สั่งว่า แต่นี้สืบไปเมื่อน่า ถ้าทาษลูกหนี้คนใดคนหนึ่งมาร้องพ้องกล่าวโทษเจ้าหนี้นายเงินว่า เอาเงินดอกเบี้ยท่าต้นเงินก็ดี แลเงินดอกเบี้ยน้อยคิดน้อยเอามากก็ดี ถ้าพิจารณาได้ความจริงว่าเปนทาษเปนลูกหนี้ไม่มีเงินดอกเบี้ยจะเสียให้เจ้าหนี้นายเงินประการใด ๆ ก็ดี ให้ตัดสินให้ทาษลูกหนี้ใช้ต้นเงินให้แก่เจ้าหนี้นายเงินจงเต็มตามสารกรมธรรม แต่เงินดอกเบี้ยนั้นมากน้อยเท่าใด ถ้าทาษลูกหนี้ไม่มีเงินจะเสียให้แก่เจ้าหนี้นายเงิน ก็ให้เฆี่ยนทาษลูกหนี้ ลดเงินดอกเบี้ยสามทีต่อแส่น ๆ ละตำลึง กว่าจะครบเงินดอกเบี้ยนั้นเทอญ

ประกาศมาณวันพุฒ เดือนสาม แรมเจ็ดค่ำ ปีมโรงสัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๓๐

พระราชบัญญัติ

เรื่องกู้เงินแลขายตัว ให้คิดดอกเบี้ยเพียงชั่งละบาท

◎ ด้วยสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงษ์ รับพระบรมราชโองการใส่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งให้ประกาศแก่เจ้าต้งกรมแล้ว เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม ฝ่ายน่าฝ่ายใน แลข้าทูลละอองธุลีพระบาท ในพระบรมมหาราชวัง แลพระราชวังบวรสถานมงคล

TUDC 06/09/2563

ฝ่ายทหารพลเรือน แลหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือ แลราษฎรในกรุง นอกกรุงให้ทราบทั่วกัน ด้วยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเศกแล้ว ประกอบด้วยพระมหากรุณาปริชาญาณการที่จะทำนุบำรุงรักษาพระบวรพุทธศาสนา เปนที่ปสันนาการเลื่อมใส พระราชหฤไทยโอบอ้อมรักษาสมณพราหมอาณาประชาราษฎร ทั่วพระราชอาณาเขตรขอบขันธเสมา บันดาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ได้รับพระราชทานทำมาหากินอยู่เย็นเปนศุขทั่วกัน จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงษ์แต่ยังเปนสมุหพระกระลาโหมอยู่นั้น สำเร็จราชการต่างพระเนตรพระกรรณ ว่าราชการณเกงวรเทพยสถานรับฎีกาตัดสินกิจทุกข์ขัดข้องผู้มีคดีต่าง ๆ ด้วยน้ำใจเสมอโดยทางยุติธรรม แลทาษถูกหนี้มาร้องฎีกากล่าวโทษเจ้าหนี้นายเงินต่อสู้ต้นเงินดอกเบี้ยเปนความกันอยู่ที่โรงศาลโดยมาก เห็นว่าแต่ก่อนผู้ให้ทาษถูกหนี้ขายจำนำผูกดอกเบี้ยช่างละสิบสลึงบ้าง กึ่งตำลึงบ้าง เปนธรรมเนียมแต่เดิมต่อ ๆ มา ครั้นผู้ทขัดสนร้อนใจอยากได้เงินมาใช้ก็ทำสารกรมธรรม์ขายจำนำสัญญาให้ดอกเบี้ยชั่งละห้าบาทบ้าง ตำลึงบ้าง สามบาทบ้าง ที่ทาษถูกหนี้ไม่สู้ร้อนใจ ก็ทำสารกรมธรรม์สัญญาให้ดอกเบี้ยชั่งละกึ่งตำลึงบ้าง หกสลึงบ้าง บาทหนึ่งบ้าง สัญญากันมาก ๆ น้อย ๆ เพราะเจ้าหนี้นายเงินให้กู้ขายจำนำ เงินไม่สู้มากเหมือนอย่างเงินให้กู้ขายจำนำในกาลประจุบันนี้

ประการหนึ่งลูกค้าพานิชในประเทศนอกประเทศ เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเปนอันมาก ตั้งห้างแลบ้านเรือนตกแพค้าขายทำมา

TUDC 06/09/2563

หากินมิทรัพย์สิ่งสินก็บริบูรณ์มากกว่าแต่ก่อน อาณาประชาราษฎร์ก็เปนปรกติมีความศุขสบาย ผู้ทมทรัพยให้กู้ขายแลจำนำ ถ้าเงินมากก็เอาดอกเบี้ยแต่เพียงชั่งละบาทบ้าง สองสลึงบ้าง ถึงมีผู้มากู้เงินหลวงไปทำทุนค้าขายใช้สอย ก็ลดหย่อนดอกเบี้ยเอาแต่ชั่งละบาทบ้าง สองสลึงบ้าง เจ้าหนทให้กู้ขายจำนำเอาดอกเบี้ยแต่น้อยนั้น เหมือนมีส่วนหุ้นเข้าทุนกันค้าขายมีกำไรได้ดอกเบี้ยเปนประโยชน์ทั้งสองฝ่าย แต่ทาษถูกหนทเสียดอกเบี้ยแพงชั่งละห้าบาท ตำลึงหนึ่งสามบาท สิบสลึง กึ่งตำลึงนั้นไม่มีเงินจะเสีย คิดฉ้อต่อสู้เจ้าหนนาย เงินด้วยอุบายต่าง ๆ จะตัดสินให้ทาษถูกหนเสียเงินให้แก่เจ้าหนนาย เงินตามสัญญามาก ๆ น้อย ๆ นั้นหาเปนยุติธรรมไม่ จึงได้ตัดสินให้ลดหย่อนผ่อนดอกเบี้ยลงบ้าง ให้ตีลดสินไหมลดพิไนยเลดอกเบี้ยบ้าง ให้ส่งไปใช้การหลวงโรงสิบสิ่งแล้วคืนไปให้แก่เจ้าหนนายเงินบ้าง ความทาษถูกหนวิวาทกันด้วยดอกเบี้ยยังชุกชุมค้างโรงศาลอยู่โดยมาก จึงมีพระประสาสน์สั่งให้ขุนหลวงพระไกรศรีชุมนุมถูกขุนณศาลหลวงเชิญกฎหมายเดิมมาดู ให้แต่งเปนหมายประกาศพระราชบัญญัติขึ้นใหม่สำหรับไว้ตัดสินคดีเจ้าหนนายเงินทาษถูกหนต่อไป

ข้าพระพุทธเจ้า พระมหาราชครูปโรหิตาจารย์ พระมหาราชครูมหิธร พระยามนูเนติบรรหาร พระยามนูสารสาตรบัญชา พระศรีสังขกร หลวงเทพราชชาดา หลวงธรรมสาตร หลวงอิยา หลวงศรีมโหสถ ขุนไชยอาญา ขุนจินดาภิรมย์ พร้อมกันเชิญกฎหมายเดิมมาดูมีว่า

TUDC 06/09/2563

ทวยราษฎรกู้หนกินสินแก่กันแต่ตำลึงขึ้นไปให้มีกรมธรรมแกง-

ใดเปนสำคัญ ให้ผูกดอกเบี้ยเดือนละเพียง ถ้าหาเอกสารสำคัญมิได้มาร้องพ้อง ท่านว่าอย่าให้รับไว้บังคับบัญชา

มีกฎหมายไว้แต่ก่อนดังนี้ ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า ผู้ที่ให้ลูกหนี้กู้ขายแลจำนำนั้น ให้ทำสารกรมธรรม์ให้ดอกเบี้ยยอมได้ยอมเสียให้กันตามสัญญาบ้าง ตามกฎหมายบ้าง มากกว่ากฎหมายบ้าง น้อยจากกฎหมายบ้าง ที่ลูกหนี้สัญญาให้ดอกเบี้ยมากไม่มีเงินเสีย ก็หลบหนีไปบ้าง ไปพึ่งเจ้านายให้ขัดขวางไว้บ้าง มาพ้องต่อสู้เจ้าหนี้นายเงินบ้าง ที่ทาษลูกหนี้แพ้เจ้าหนี้นายเงิน ก็ต้องจำเร่งรัดตามอาญาตระลาการ ได้ความลำบากยากที่จะได้เงิน ขอพระราชทานให้ลดหย่อนผ่อนดอกเบี้ยลง คงให้เจ้าหนี้นายเงินเอาดอกเบี้ยกู้ขายจำนำแลค่าป่วยการแก่ทาษลูกหนี้เงินชั่งหนึ่งเดือนละบาท ทาษลูกหนี้ก็จะมีน้ำใจด้วยเสียดอกเบี้ยแต่น้อย จะไม่ได้คิดหลบหนีแลต่อสู้เจ้าหนี้นายเงิน จะหาเงินมาส่งได้โดยสดวก ความทาษลูกหนี้ก็จะค่อยเบาบางน้อยลง

แต่นี้สืบไปเมื่อน่า ถ้าผู้ใดทำสารกรมธรรม์เอาภรรยาบุตรหลานญาติพี่น้องทาษ แลผู้ใด ๆ มาขายไว้แก่ท่านก็ดี แลขายตัวเองอยู่กับท่านก็ดี รับใช้นายเงินแล้วหนีไปก็ดี ผูกดอกเบี้ยอยู่ที่บ้านที่เรือนนายเงิน แลผูกดอกเบี้ยไปอยู่ต่างบ้านต่างเรือนก็ดี ผู้ใดทำสารกรมธรรม์เงินท่านไปก็ดี ผู้ใดเอาที่ไร่นาสวนบ้านเรือนตึกเรือนแพแลสรรพสิ่งใด ๆ มาทำหนังสือขายจำนำไว้แก่ท่านก็ดี แลทำหนังสือสัญญาให้ดอกเบี้ยกันด้วยประการใด ๆ ก็ดี ถ้าเจ้าหนี้นายเงินกับทาษลูกหนี้วิวาทกันด้วยดอกเบี้ยค่าป่วยการก่อนหมายประกาศ ก็ให้

TUDC 06/09/2563

ตัดสินให้ทาษถูกหนี้เสียดอกเบี้ยแลค่าป่วยการให้แก่เจ้าหนี้นายเงิน เดือนหนึ่งตำลึงละเพื่องเปนชั่งละสิบสลึงตามกฎหมายเดิม ถ้าสัญญาให้ดอกเบี้ยต่ำจากชั่งละสิบสลึงลงมา ให้ตัดสินเอาตามสัญญา ถ้าสัญญาให้ดอกเบี้ยมากกว่าชั่งละสิบสลึงขึ้นไป แลทาษถูกหนี้ส่งดอกเบี้ยให้แก่เจ้าหนี้นายเงินไปก่อนแล้ว ก็ให้เปนลาภแก่เจ้าหนี้นายเงิน แลดอกเบี้ยที่ยังคงค้างอยู่นั้น ให้ตัดสินให้ทาษถูกหนี้เสียเงินดอกเบี้ยค่าป่วยการให้แก่เจ้าหนี้นายเงินชั่งละสิบสลึง ถ้าถึง ๙ ปี ๑๐ ปีแลช้านานเท่าใดก็ดี ให้คิดเอาดอกเบี้ยแต่เท่าต้นเงิน อย่าให้คิดเอาดอกเบี้ยค่าป่วยการเกินต้นเงินออกไปเปนอันขาดทีเดียว ถ้ามายหลังหมายประกาศพระราชบัญญัติทาษถูกหนี้กับเจ้าหนี้นายเงินวาทกันด้วยต้นเงินดอกเบี้ยค่าป่วยการดังกล่าวมานี้ ก็ให้ตัดสินให้ทาษถูกหนี้กู้ขายจำนำแลมีหนังสือสัญญาให้ดอกเบี้ยกันต่างๆ นั้น เสียเงินดอกเบี้ยค่าป่วยการให้แก่เจ้าหนี้นายเงิน เดือนหนึ่งชั่งละบาทเสมอกัน ถ้าทำสารกรมธรรมกู้ขายจำนำ แลหนังสือสัญญาให้ดอกเบี้ยแก่กันต่ำจากชั่งละบาทลงมา ก็ให้ตัดสินเอาตามสัญญา เพราะเหตุว่าเจ้าหนี้นายเงินปรานีแก่ทาษถูกหนี้ ถ้าทำสารกรมธรรมกู้ขายแลหนังสือจำนำสัญญา ให้ดอกเบี้ยมากกว่าชั่งละบาทขึ้นไป แลทาษถูกหนี้ได้ส่งดอกเบี้ยให้แก่เจ้าหนี้นายเงินไปก่อนแล้ว ให้เปนลาภแก่เจ้าหนี้นายเงินแต่ที่ได้ไว้ แลดอกเบี้ยซึ่งค้างอยู่นั้นให้ตัดสินให้ทาษถูกหนี้เสียเงินดอกเบี้ยค่าป่วยการให้แก่เจ้าหนี้นายเงินแต่ชั่งละบาท ตามหมายประกาศดอกเบี้ยที่สัญญาเกินชั่งละ ๑ บาทนั้นให้ยกเสีย อนึ่งทำสารกรมธรรมกู้ขายจำนำแลทำหนังสือสัญญากันด้วยประการใดๆ ก็ดี

มีสัญญาให้ดอกเบี้ยแก่กันเดือนหนึ่งชั่งละสองสลึงกึ่ด ต่ำกว่าจากชั่งละสองสลึงถึงมากึ่ด ให้มีกำหนดสัญญาครบปีให้ส่งดอกเบี้ยให้เสร็จ อย่าให้ดอกเบี้ยค้างล่วงปีไป ถ้าดอกเบี้ยครบปีทายฉุกหนี้ไม่ได้เอาดอกเบี้ยมาส่ง ดอกเบี้ยค้าง ๑ ปี ๒ ปี ๓ ปีก็ดียังไม่เท่าต้นเงิน ให้เอาดอกเบี้ยที่ค้างบวกเข้าในเงินเดิมเป็นต้นเงินสลักหลังกรมไว้ ให้คิดเอาดอกเบี้ยต่อไปชั่งละสองสลึง ถ้าทายฉุกหนี้ไม่ได้ส่งดอกเบี้ยค้างมาช้านาน คิดบวกเท่าต้นเงินแล้วให้เจ้าหนี้นายเงินคิดเอาดอกเบี้ยแต่เท่าต้นเงิน อย่าได้คิดเอาดอกเบี้ยต่อไปอีกเลย ซึ่งเจ้าหนี้นายเงินคิดเอาดอกเบี้ยแก่ทายฉุกหนี้ชั่งละสองสลึง ถ้าต่ำจากชั่งละสองสลึงตามจำนวนเงินที่สัญญา เพราะดอกเบี้ยน้อยจึงให้เสียกันดังนี้

พระราชบัญญัติประกาศใหม่ให้ไว้ณวันศุกร เดือนสิบสองค่ำ ปีมะโรงนักษัตร์ สำฤทธิศกจุลศักราช ๑๒๓๐ ๒๐

TUDC 06/09/2563

ประชุมกฎหมายประจำศกเล่ม ๔

ภาค ๒

กฎหมาย จ.ศ. ๑๒๓๑

(ร.ศ. ๙๙ พ.ศ. ๒๔๑๓)

กฎหมายปี จ.ศ. ๑๒๓๑ นี้ ค้นได้เรื่องเดียว ปรากฏในหนังสือฉบับเขียนของหอพระสมุดวชิรญาณ เลขที่ ๑๙๗ (สมุดข่อย) ตอนต้นขาดหายไป เจ้าหน้าที่ชี้แจงว่าค้นไม่พบคงมีอยู่เท่าที่คัดมาลงพิมพ์ไว้ในภาคที่ ๒ นี้เท่านั้น

TUDC 06/09/2563

ประกาศ

ว่าด้วยนักการนำหมายเกาะศาลต่างประเทศ

----อยู่ในหนังสือสัญญาทุกประการ ครั้นทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีแล้ว ฤกค้าคนต่างประเทศเข้ามาตั้งห้างค้าขายและเข้าออกไปมาอาไศรยอยู่ณกรุงเทพฯ มากขึ้นกว่าแต่ก่อน บางทีเปนถ้อยความกันกับคนฝ่ายสยามด้วยการซื้อขายบ้าง วิวาทกันด้วยเหตุต่างๆบ้าง กงสุลมีหนังสือพ้องยังเจ้าพนักงานก็ต้องชำระให้ตามข้อสัญญาเสมอมิได้ขาด ทรงเห็นว่าความคนต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับคนฝ่ายสยาม จะให้ตระลาการชำระเหมือนอย่างความโรงสารฝ่ายสยามก็จะเนิ่นช้านัก จึงโปรดตั้งตระลาการสารต่างประเทศขึ้นไว้สำหรับจะได้ชำระความคนต่างประเทศซึ่งเกี่ยวข้องกับคนฝ่ายสยามอีกสารหนึ่ง ถ้ากงสุลพ้องขึ้นมาเกี่ยวข้องคนฝ่ายสยามผู้ใดๆก็ให้ตระลาการใช้ผู้คุมถือตราบัวแก้วจำลองในแผ่นทองเหลืองไปเปนสำคัญเกาะตัวผู้ต้องคดีมาชำระโดยเร็ว อย่าให้ต้องมีบาดหมาย ให้มุลนายส่งตัวเหมือนอย่างทำเนียมความโรงสารในบ้านเมือง ครั้นกงสุลส่งพ้องขึ้นมาเกี่ยวข้องคนฝ่ายสยาม ตระลาการใช้ผู้คุมถือตราบัวแก้วจำลองไปเกาะตัวผู้ต้องคดี ถ้าที่ผู้ต้องคดีรู้ความก็__หลบลี้ไปไม่ให้ภบตัวบ้าง ถ้าที่ภบตัวแล้วแกล้งบิดพลิ้วเชือนแชส่งไส่ผู้คุมที่ไปเกาะตัวบ้าง คดีของคนต่างประเทศก็ค้างช้าไป ด้วยผู้คุมที่ไปเกาะตัวความนั้นนุ่งห่มตามทำเนียม หาเปนที่สังเกษแน่ชัดไม่ ครั้น

TUDC 06/09/2563

จึงโปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งนักการขึ้นสำหรับสารคือ หมื่นคุมใจจัด ๑ หมื่นดัดใจพาล ๑ หมื่นทยานเรวรัถ ๑ หมื่นสมัถริบรุด ๑ เปนเกาะตัวความอยู่ในสารต่างประเทศ ๔ นาย ให้ผลัดเปลี่ยนกันไปเกาะคู่ความ ถ้าจะไปเกาะผู้ใดซึ่งต้องคดีในสารต่างประเทศ ก็ให้สวมเสื้อศักราชตภายสายแถบมีรูปดวงตราบัวแก้วจำลองในแผ่นกะไหล่ทอง มีอักษรย่อ อักษรจีน ที่ขอบดวงตราคู่กับสายแถบตภายไปเปนสำคัญจงทุกครั้ง ให้ข้าราชการแลราษฎรทั้งปวงรู้ อย่าให้เปนที่เคลือบแคลงสงไสได้ ถ้าหมื่นคุมใจจัด หมื่นดัดใจพาล หมื่นทยานเรอรัถ หมื่นสมัถริบรุด นักการผู้ใดผู้หนึ่งมาเกาะตัวผู้ซึ่งต้องคดีสารต่างประเทศ ถ้าผู้ต้องคดีเห็นนักการสวมเสื้อศักราชตภายสายแถบมีรูปดวงตราบัวแก้วเปนสำคัญแล้ว ก็ให้ผู้ต้องคดีมากับนักการที่สารต่างประเทศโดยเร็ว ถ้านักการไปเกาะตัวผู้ต้องคดีมิภบตัวภบแต่บุตรภรรยาข้าทาษซึ่งอยู่ณเรือน ก็ให้เกาะมาเปนจำนำแทนคนหนึ่ง ถ้าผู้ใดบ้องกันขัดขวางดอดึงไม่มาโดยดี ฤๅทุบตีนักการประการใด ก็จะทำโทษตามโทษานุโทษ ถ้านักการไปเกาะทำเหลือเกินให้ผิดอย่างทำเนียมไปสิ่งหนึ่งสิ่งใด ก็ให้มาว่ากล่าวต่อพระยาเจริญราชไม้ตรี ถ้านักการไปทำเหลือเกินผิดอย่างทำเนียมจริงก็จะได้ทำโทษนักการตามโทษานุโทษ

หมายประกาศมาณวัน ๕ ๑๑ ๑๐ ค่ำ ปีมเสงเอกศก

วัน ๕ ๑๑ ๑๐ ค่ำ ปีมเสงเอกศก พระศรีสุนทรโวหาร รับพระประสาท ได้นำเรื่องประกาศนี้ กราบบังคมทูลพระกรุณา ได้ทรงทอดพระเนตรตลอดแล้ว มีรับสั่งว่าดีแล้ว ให้เจ้าพนักงานโรงพิมพ์ตีพิมพ์

คัดจากต้นฉบับตัวเขียน (สมุดข่อย) เลขหมาย ป. ๑๙๗ ของหอพระสมุดวชิรญาณ ตอนต้นได้ขาดหายไป ไม่สามารถจะค้นหาได้

THDC 06/09/2563

ประกาศ

ผูกบ่วน

◎ ด้วยพระยาศรีสุนทรโวหารญาณปรีชา เสนาบดีพิริยพาห เจ้ากรมพระอาลักษณ์ รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดให้ประกาศแก่ข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยแลราษฎรไทยจีน ทั้งในกรุงเทพมหานคร แลหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงให้ทราบทั่วกันว่า ในแผ่นดินก่อนโน้นล่วงแล้วมา เมื่อถึงกำหนดครบสามปีก็ทรงพระกรุณาโปรดให้พระเจ้าบรมวงษ์เธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท เป็นแม่กองกับเจ้าพนักงานกรมมหาดไทย กรมพระกระลาโหม กรมท่า เจ้าพนักงานกรมพระคลังสินค้า พร้อมกันผูกบ่วนจีนบันดาอยู่ในกรุงเทพมหานคร แลหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งสิ้น เก็บเงินค่าผูกบ่วนจีน จ่ายราชการซ่อมแซมพระนคร แต่พวกจีนซึ่งไม่มีจำนวนในกะเบียนหางว่าวกรมพระสุรัศวดี เจ้าพนักงานผูกบ่วนนั้นได้เขียนฎีกาลงศุภมาศวันคืน ชื่อคนชื่อแซ่ตำหนิไฝปานแลตำบลบ้านเป็นสำคัญให้ไว้เป็นสำหรับตัว แล้วประทับตรามีรูปพรรณต่างๆ ประจำครั่งกับเส้นด้ายผูกไว้ที่ข้อมือจีนคนนั้นๆ จนสิ้นจำนวนจีนซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร แลหัวเมืองนั้นๆ เป็นธรรมเนียมมาดังนี้ ครั้งนี้ทรงพระราชดำริห์ว่า การที่ทำมาแต่ก่อนนั้น เป็นทางที่พวกไทยพวกจีนมักเขียนฎีกาปลอมแกะตราปลอมแล้วผูกบ่วนจีนปล่อยไปจนเกิดความขึ้น ต้องสืบสาวจับตัวมาชำระทำ

TUDC 06/09/2563

ให้พวกจีนได้ความเดือดร้อนต่าง ๆ จึงทรงพระกรุณาโปรดให้ทำฎีกาตีพิมพ์เปนสำคัญ มีที่เว้นว่างไว้ให้ภอสำหรับเขียนชื่อคนชื่อแซ่แลตำบลบ้าน แลตำหนิแผลไฝปานแลชื่อเมืองนั้น ๆ ถ้าในกรุงเทพฯ ประทับตราแปดดวง คือตรากรมมหาดไทย ๑ ตรากรมพระกระลาโหม ๑ กรมทา ๑ กรมพระสุรัศวดี ๑ กรมมหาดเล็ก ๑ กรมพระคลังสินค้า ๓ ดวง และตราโรงพิมพ์ประจำกระดาษฎีกาอีกดวงหนึ่งทุกฉบับเปนสำคัญ ถ้าในหัวเมืองประทับตรา ๓ ดวง คือตรากรมพระคลังสินค้าผู้กำกับ ๑ ตราน่าเมือง ๑ ตรายกกระบัตรมการ ๑ แลตราโรงพิมพ์ประจำกระดาษฎีกาอีกดวงหนึ่ง เช่นกันทุกฉบับเปนสำคัญ ซึ่งในกรุงเทพฯ ทั้งหัวเมืองให้ผู้ที่เปนข้าหลวงไปผูกบี้ แจกฎีกาหนังสือพิมพ์นั้นจงทั่ว ถ้าผูกบี้ได้คงอยู่แต่ตามจำนวนเดิมไม่ยิ่งไม่เกินขึ้นไป จีนต้องเสียเงินค่าจ่ายราชการตำลึงหนึ่ง ค่าฎีกาสลึงหนึ่งทุกคน ถ้าจีนคนใดไม่ยอมผูกบี้จะขอแต่ฎีกาเปล่า ก็ต้องเสียเงินค่าจ่ายราชการหกบาท ค่าฎีกาสองสลึง ถ้าผูกได้ทวีมากขึ้นกว่าจำนวนเดิมมากน้อยเท่าใด จะพระราชทานสิบถดหนึ่งให้เปนรางวัลแก่ข้าหลวงผู้นั้น ตั้งแต่นี้ไปให้พวกจีนทั้งปวง ผู้ซึ่งจะผูกบี้รับฎีกาไปนั้นรู้กำหนดว่า ถ้าฎีกานั้นไม่ใช่หนังสือพิมพ์ แลไม่มีตราเปนสำคัญดังว่ามาข้างต้นแล้ว ถึงจะมีผู้ใดมาชักชวนผูกบี้ให้เสียเงินแต่น้อย ก็อย่าให้จีนผู้นั้น ๆ ยอมรับแลเสียเงินให้เปนอันขาดทีเดียว ฯ

ประกาศมาณวันพฤหัศบดี เดือนห้า ขึ้นสิบสี่ค่ำ ปีมเมียโทศก ศักราช ๑๒๓๒ เปนบที ๒ ฤาวันที ๕๒๐ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

TUDC 06/09/2563

ประชุมกฎหมายประจำศกเล่ม ๘

ภาค ๓

กฎหมาย จ.ศ. ๑๒๓๒

(ร.ศ. ๙๙ พ.ศ. ๒๔๑๓)

TUDC 06/09/2563

ห้องสมุด
คณะนิติศาสตร

ประกาศในรัชกาลที่ ๕

พระราชบัญญัติธรรมเนียมคลองมีอยู่ ๑๐ ข้อ

◎ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ตั้งพระราชบัญญัติไว้ เปนธรรมเนียมตรวจตารักษาคลองเก่าใหม่ใหญ่น้อยในกรุงเทพฯ แลตลอดหัวเมืองใกล้เคียงกับกรุงเทพฯ ลงพิมพ์ประกาศ ให้รู้ทั่วกันทั้งพระราชอาณาเขตรประเทศสยามนี้ (เปนพนักงานแต่งตั้งผู้ตรวจตารักษาคลอง) แล้วมีพระบรมราชโองการดำหรัสเหนือเกล้าฯ ให้พระชลธารวินิจฉัย เปนพนักงานแลแต่งตั้งผู้ตรวจตารักษาคลอง แลมีอำนาจที่จะชำระตัดสินคดีของราษฎรซึ่งเกี่ยวข้องกัน เกิดขึ้นเพราะเดินเรือไปมาตามคลอง แลริมฝั่งคลองนั้นเปนธรรมเนียม ๑๐ ข้อดังนี้

มาตรา ๑ ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดเททิ้งสิ่งของสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงในลำคลองเปนอันขาดทีเดียว ถ้ามีพังขืนจะทำให้ผิดธรรมเนียมห้าม นายคลองแลตรวจตารักษาคลองพบปะจับได้ เห็นว่าคลองจะตื้นจะเสีย เพราะผู้นั้นเทถมทิ้งสิ่งของต่างๆ ลงในลำคลอง นายคลองจะบังคับให้ผู้นั้นโกยขนขึ้นเสียจากในลำคลองให้หมดจดเรียบร้อย แล้วคิดเอาค่าจ้างกับผู้ซึ่งขัดขืนนั้นสองเท่า ส่วนหนึ่งให้ค่าจ้าง ยังส่วนหนึ่งยกขึ้นเปนเงินแผ่นดิน

มาตรา ๒ ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งเปนเจ้าของที่บ้านที่สวนที่นาตลอดถึงริมคลองแห่งหนึ่งแห่งใด บักหลักทอดไม้ขอนแลนักเสาปลูก

TUDC 06/09/2563

285321

เรือนปลูกโรงปลูกร้าน แลชานน่าบ้านลงในลำคลองเปนอันขาดทีเดียว จะยอมให้ทำได้ก็แต่บันไดน่าบ้านแลชอนลำดับลงกับทริมตลิ่งคลอง แลตะพานบันไดยื่นออกไปพ้นตลิ่งคลองในสามศอกก็ไม่ห้าม ถ้าแลผู้หนึ่งผู้ใดทำผิดจากธรรมเนียมมาตรา ๒ น จะบังคับให้รื้อให้ถอนเรือนโรงเรือนร้าน แลเสาหลักไม้ชอนเสียให้เรียบร้อยตามกำหนดนายคลองแลผู้ตรวจตรารักษาคลอง ถ้าแลผู้หนึ่งผู้ใดขัดขืนมิกระทำตามบังคับในธรรมเนียมประกาศไว้น ก็ให้นายคลองจ้างคนไปรื้อถอนจงจัดแจงเสียให้เรียบร้อย แล้วคิดเอาค่าจ้างแก่เจ้าของบ้านเรือนโรงร้าน ซึ่งขัดขืนมิได้ทำตามธรรมเนียมนั้นตามสมควร

มาตรา ๓ ห้ามมิให้ลูกค้าชาวเรือใหญ่เรือน้อย จอดเรือในลำคลองซ้อนกันสองชั้นสามชั้น แลบักหลักจอดเรือในกลางลำคลองแห่งหนึ่งแห่งใดตามอำเภอน้ำใจให้กีดทางเรือไปมาเปนอันขาดทีเดียว ถ้าจะพักจะหยุดจะจอดก็ให้จอดแต่ทริมคลองข้างหนึ่งข้างใดตามแต่จะจอดได้ไม่ห้าม เว้นเสียแต่เรือที่บันทุกเพียบหนักเดินมาจวนคราวน้ำคลองน้ำตื้นเรือติดเหลือกำลังที่เจ้าของเรือจะถ่อจะเข็นจะลากไปได้ก็ไม่เอาโทษเอาผิด เพราะเปนการมิได้แกล้งทำให้เสียธรรมเนียม แต่ให้ชาวเรือระวังอย่าให้เรือติดตื้นซ้อนกันสองลำสามลำอยู่แห่งเดียว ถ้าจะต้องติดตื้นก็ยอมให้ติดตื้นเรียงลำตามลำคลองแต่แถวเดียว ถ้าแลผู้หนึ่งผู้ใดมิทำตามธรรมเนียม ขืนบักหลักจอดเรือกลางลำคลองแลจอดเรือซ้อนกันสองชั้นสามชั้นให้กีดทางเรือไปมา เรือล่องไปมาหลบหลีกไม่พ้น โดนกันแตกหักเสียหาย ฝ่ายเรือที่จอดกีดทางจะให้เปนภัพอยู่แก่ตัวเอง ถ้าเรือฝ่ายหนึ่งแตกหักเสียหาย จะบังคับให้

TUDC 06/09/2563

เรือที่จอดกีดทางใช้สิ่งของจงเต็มตามมากแลน้อย ถ้าเรือจอดริมคลองชั้นเดียวตามข้อบังคับแล้ว เรือล่องไปมาไม่ระวังให้โดนเรือที่จอดเรียบร้อยให้แตกหักเสียหาย ละให้เรือที่โดนนั้นใช้สิ่งของจงเต็มตามมากแลน้อย ถ้าเรือล่องไปมาทำผิดไม่ระวังให้โดนเรือที่ตื้นเช่นว่ามาแล้วนั้น แลเรือของตัวแตกหักเสียสิ่งของมากน้อยเท่าใดให้เปนภัพอยู่กับตัวเอง จะเอาใช้แต่เรือที่ตื้นมิได้ แลที่จะได้รู้ว่าเรือที่ตื้นกลางคลองไม่มีความผิด คือเวลาที่เกิดเหตุโดนกันนั้น ให้เจ้าของเรือทั้งสองฝ่ายบอกกล่าวชาวบ้านแลชาวเรือที่อยู่ใกล้เคียงกันให้รู้เห็นเปนพยาน ถ้าเรือจะไม่มีความผิดด้วยตื้นนน เพราะที่สังเกตว่าไม่ต้องทอดสมอบ๊กหลักแลผูกเชือกเรือไว้กับสิ่งหนึ่งสิ่งใดจึงจะเปนเรือตื้น จึงไม่มีความผิดได้

มาตรา ๕ ห้ามมิให้ลูกค้าแพไม้ต่าง ๆ จอดซ้อนกันสองชั้นสามชั้นในลำคลองแห่งหนึ่งแห่งใด ให้จอดได้แต่ริมตลิ่งคลองออกมา ๓ วาชั้นเดียว แต่ที่ลำคลองกว้างตั้งแต่ ๑๐ วาขึ้นไป เพราะจะให้มีทางเรือไปมามิให้แพกีดทางเรือได้ ถ้าแลผู้ใดขืนจอดแพกีดทางเรือเดินให้ผิดธรรมเนียมที่กำหนดไว้ ซึ่งให้เรือไปมาได้ความขัดขวางเดือดร้อน จะปรับเอาโทษแก่ผู้เจ้าของแพ แลบังคับให้ถอยแพไปจากที่นั้นตามกำหนดของนายคลอง อนึ่งลำคลองเล็ก ๆ นั้นก็มีหลายคลอง กว้างตั้งแต่ ๒ วาขึ้นไปจนถึง ๕ วา ๕ วา ห้ามมิให้เรือที่ลึกกว้างปากตั้งแต่ ๖ ศอก ๘ ศอก ๑๐ ศอก เข้าไปจอดประจำท่าในคลองเหล่านั้น เพราะจะกีดทางเรือไปมา ถ้าจะเข้าไปจอดด้วยมีกิจธุระสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ยอมให้พักอยู่ในลำคลองได้เพียงคราวน้ำขึ้นคราวหนึ่งสองคราว ถ้า

TUDC 06/09/2563

ผู้ใดมิได้รักษาธรรมเนียม ทำให้ชาวเรือผู้อื่นได้ความขัดขวางเดือดร้อนเพราะเรือของตัวกำลังกว้าง บีดทางเรือคนอื่นเดินไม่ได้ อนึ่ง คลองเล็ก ๆ เหมือนเช่นคลองตลาดคลองหลอดแลคลองอื่น ๆ ที่ผ่านทุเข้าไปในกำแพงพระนคร แลใกล้เคียงกำแพงก็มีอยู่หลายแห่ง ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดทำบ้านเรือนอยู่ทั้งสองฝั่งนั้น ทำเวจแลถ่ายอุจาระลงไปในลำคลองนั้นเทิ้งสิ่งของอันโสโครก คือเนื้อสัตว์ใหญ่ต่าง ๆ แลแมวสุนัขสุกรตายเปนอันขาดทีเดียว เพราะคลองเหล่านั้นอยู่ในที่ชุมนุมข้าราชการแลราษฎร ถ้าผู้ใดซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ริมคลองเหล่านั้นจะทำเวจถ่ายอุจาระที่ริมคลองก็ให้ก่อด้วยอิฐ ฤๅทำด้วยไม้เปนหีบลงไปในแผ่นดินให้มิประตูเบิดได้บีดได้ไปข้างริมคลองสำหรับรับกันของโสโครกให้มิดชิด แลผู้ที่เปนเจ้าของเวจนั้นต้องเสียเงินค่าจ้างให้แก่นายคลองตามสมควร นายคลองจะได้จัดเรือจ้างคนไว้สำหรับมารับเอาของโสโครกไปทิ้งที่แม่น้ำใหญ่ ๓ วันฤๅ ๕ วันครั้งหนึ่ง ฤๅเจ้าของจะโกยไปเองก็ได้ แต่ให้ทำตามเวลาที่กำหนดไว้ แลที่บ้านของผู้ใดริมตลิ่งคลองผู้นั้นต้องรักษาให้เรียบร้อยหมดจดทุก ๆ แห่ง เพราะเหตุที่คนจะใช้น้ำในลำคลองนั้นมากด้วยกัน ถ้าแลผู้หนึ่งผู้ใดมิได้กระทำตามข้อบังคับชี้แจงไว้นี้ แลขัดขืนแต่ข้อหนึ่งข้อใด ก็ให้นายคลองจัดแจงทำเสียให้เสร็จ แล้วคิดเอาค่าอิฐค่าปูนค่าจ้างแก่เจ้าของนั้น ๆ ตามสมควร ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดมิได้กระทำตามบังคับไว้ นายคลองแลผู้ตรวจตรารักษาคลองพบปะ ฤๅมีผู้มาร้องต่อนายคลอง จะเอาตัวผู้กระทำความผิดธรรมเนียมเปนโทษ

TUDC 06/09/2563

มาตรา ๕ ว่าเรือลูกค้าซึ่งบรรทุกสิ่งของสินค้าต่าง ๆ ไปจอด

ประจำท่าอยู่ในลำคลองใหม่เก่าใหญ่น้อยแห่งใดแห่งหนึ่ง ก็ยอมให้จอดริมตลิ่งคลองแต่ชั้นเดียวฝั่งหนึ่งฝั่งใดตามที่ควรจะจอดได้ก็ไม่น้อย แลห้ามมิให้จอดเรือขวางลำบั๊กหลักล้อมเรือสูง ๆ แลเรือกำถังใหญ่ไปจอดซ้อขายในลำคลองเล็กให้กับคลองกีดทางเรือไปมาเช่นว่ามาในข้อ๔นั้นแล้ว เพราะมิใช่ลำคลองของตัวขุดไว้ ใช้แต่เฉภาะตัวเอง เปนคลองสำหรับแผ่นดิน ราษฎรย่อมอาไศรยใช้เรือไปมาด้วยกันทั่วพระราชอาณาเขตร์ เพราะฉนั้นจึงให้มีธรรมเนียมบังคับไว้มิให้เสียประโยชน์ทั้งเรือจอดประจำท่าค้าขาย แลเรือไปมาด้วยกันทั้งสองฝ่าย ถ้าแลผู้ใดมิพึงชนกระทำให้ผิดจากธรรมเนียมที่ตั้งบังคับไว้ นายคลองแลพวกตรวจตรารักษาคลองพบปะ แลมีผู้มาร้องต่อนายคลองจะเอาตัวผู้กระทำผิดธรรมเนียมเปนโทษ

มาตรา ๖ ว่าเรือถูกค้าใหญ่น้อยทั้งปวง แจวพายถ่อฤๅชนบตลิ่งคลองฉาก ฤๅแล่นใบไปมาในลำคลองใหม่เก่าใหญ่น้อยแห่งหนึ่งแห่งใด ก็ให้พึงเข้าใจธรรมเนียมที่หลีกอย่าให้โดนกันให้ชัดเจนด้วยคนถือท้ายเรือพาย เรือแจว เรือถ่อ เรือฉาก เรือแล่นใบ ก็ย่อมหันน่าไปข้างหัวเรือของตัวทุกคน ถ้าเรือไปมาสวนกันบังคับให้หลีกกันนั้น คือให้วาดฤๅบ่ายฤๅให้เหหัวเรือไปข้างขวามือของคนถือท้ายในเรือของตัวเองทั้งสองฝ่าย เพราะเหตุจะให้หลีกกันไปข้างขวามือของตัวเองทั้งสองฝ่าย ถ้าเปนเวลามืดค่ำก็ให้ร้องบอกกันแต่เพียงว่าขวามือทั้งสองฝ่าย ทั้งเรือไปมา ถ้าเรือเดินแจวพายถ่อฉากแล่นตามกันไปลำคลองแห่งหนึ่งแห่งใด ถ้าเรือลำข้างหลังเร็วไปโดนเรือข้างน่าแตกหักล่มไปก็ดี ฤๅไปโดนเรือที่จอดอยู่ตามปรกติแตกล่มไป

TUDC 06/09/2563

กัด ให้ใช้ของแก่เรือที่ล่มจงเต็ม ถ้าจะหลีกขึ้นไปข้างน่าเรือลำที่เดินก่อน ก็ให้หลีกไปข้างซ้ายมือเรือข้างน่า อนึ่งเรือลำไปมาส่วนทางกันแห่งหนึ่งแห่งใด ก็ให้เรือเบาหลีกเรือหนัก เรือเล็กหลีกเรือใหญ่ แต่ถ้าเรือหนักนั้นเล็กกว่าเรือเบาตั้งแต่ห้าเท่าขึ้นไป ก็ให้ต่างคนต่างหลีกกัน เพราะเรือหนักนั้นเล็กกยังหันเรือได้เร็วกว่าเรือเบาที่ลำใหญ่ๆ เหมือนเช่นเรียกว่าเรือเหนือ เรือบันทุกอิฐบันทุกเกลือบันทุกเข้าบันทุกปลาอย่างนี้ ยาวตั้งแต่ ๖ วา ๗ วาขึ้นไปเรียกว่าเรือใหญ่ในลำคลอง แลห้ามมิให้เรือไปมาส่วนทางกันหลีกกัน ๓ ลำ ๔ ลำในที่แห่งเดียวกัน ถ้าคลองเล็กคัดเรือจะเลยวแหลมเลยคุ้งลับลำไม่แลเห็นกันทั้งสองฝ่ายนั้น ก็ให้รอเรือเลยวแต่ช้าๆ อนึ่งเรือลำหนึ่งจะออกจากท่าไป ฤๅออกจากปากคลองก็ดี เรือลำหนึ่งจะเข้าออกก็ดี ฤๅแจวพายถ่อสวนมาตามทางก็ดี หลีกกันมิทันโดนกันเข้าล่มไปด้วยมิได้แกล้ง ให้เจ้าของเรือซึ่งมิได้ล่มอยู่ช่วยกู้เรือเก็บของ ถ้ามิได้อยู่ช่วยก็ให้ใช้ของที่ล่มเสียไปนั้นกึ่งหนึ่ง เพราะหาความเมตตากรุณามิได้ ถ้าแลผู้หนึ่งผู้ใดไม่เข้าใจในธรรมเนียมข้อ ๖ นี้ให้แน่ใจ ก็ให้ไปถามนายคลองๆจะได้ชี้แจงสั่งสอนให้รู้ธรรมเนียม ถ้าแลเรือไปมาในลำคลองแห่งหนึ่งแห่งใด ส่วนโดนกันแตกหักเสียหายล่มจมนายคลองจะปรับให้คนที่กระทำผิดธรรมเนียมใช้ของที่เสียหายไปฝ่ายเดียว ถ้าแลชาวเรือไปมาโดนกันแตกหักเสียหายล่มจม ฝ่ายผู้กระทำผิดธรรมเนียมมีอำนาจมิพวกพ้องมาก ช่วยกันเอาความเท็จเปนความจริงอ้างอิงเอาพยานจะให้ชะนะแก่ความสัตย์ความจริงความยุติธรรมของเขา นายคลองชำระพิจารณาเปนสัตย์ นายคลองจะเอาสิ่งของที่

TUDC 06/09/2563

ผู้เสียหายนั้น ตั้งปรับไหมตริคูณด้วยผู้นั้นถืออำนาจข่มขืท่าน ให้ท่านได้ความเดือดร้อน แล้วจะเอาสินเดิมมากน้อยเท่าใดจะคืนให้แก่เจ้าของที่เสียหายหนึ่งส่วน เหลือสองส่วนให้ยกไว้เปนของแผ่นดิน

มาตรา ๗ ว่าลำคลองเก่าใหม่ใหญ่น้อยทั้งปวง ซึ่งห่างกำแพงพระนครออกไปนั้น ควรจะต้องมีถนนริมคลองฝั่งหนึ่งฝั่งใดกว้าง ๕ ศอกฤๅ ๖ ศอก พอให้คนเดินไปมาค้าขายแลกิจการอื่น ๆ โดยสดวก ถ้าแลมีคลองแยกฤๅลำกระโดงที่จะไขน้ำเข้าสวนเข้านา ขวางตัดถนนริมคลองฟากหนึ่งฟากใด ก็ให้นายคลองบังคับผู้ที่มีประโยชน์จะใช้คลองแยกแลลำกระโดงนั้น ให้ทำตะพานค่ามคลองแยกแลลำกระโดงทุกแห่ง ด้วยจะให้คนเดินไปมาตามถนนริมคลองโดยสดวกมิให้ขัดขวาง การที่จะทำตะพานค่ามคลองแยกลำกระโดงนั้น ให้ทำตั้งแต่กว้างศอกหนึ่งขึ้นไป จะทำด้วยไม้ขอน ๕ ท่อน ๖ ท่อสองต้นเรียงกัน ฤๅไม้อื่น ๆ และจะทำสูงต่ำเท่าใด ก็ให้ทำตามบังคับของนายคลองโดยสมควร ถ้าแลผู้หนึ่งผู้ใดซึ่งได้ผลประโยชน์ในคลองแยกแลลำกระโดงเหล่านั้น ขัดขืนมิทำตามธรรมเนียม ก็ให้นายคลองจัดการทำตะพานค่ามเสียเองให้เสร็จ จะเปนเงินค่าจ้างค่าไม้มากน้อยเท่าใด ก็ให้คิดเอาแก่ผู้ที่ขัดขืนมิกระทำตามบังคับของนายคลอง อนึ่งท่านผู้ใดจะมีน้ำใจจะสร้างตะพานค่ามคลองเก่าใหม่ใหญ่น้อยแห่งหนึ่งแห่งใด เพื่อจะให้ราษฎรอาไศรยเดินไปมาได้สดวกนั้น เปนการที่ดีที่เจริญแก่บ้านเมืองไม่เปนที่ห้าม แต่ให้บอกแก่นายคลองไปพิจารณาดูที่จะทำตะพานค่ามคลองนั้น แลให้มีแบบตะพานแก่ผู้ที่จะทำให้ถูกต้องด้วยอย่างธรรมเนียม เพื่อพระบาทสมเด็จพระเจาแผ่นดินจะเสด็จ

TUDC 06/09/2563

พระราชดำเนินมาทางนั้น ๆ จะได้ไม่ต้องเปนที่เสียหายอันตรายแก่ตะพาน ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดขืนกระทำให้ผิดธรรมเนียม ผู้ตรวจคลองพบปะจับได้ ฤๅมีผู้หนึ่งผู้ใดพ้องต่อนายคลอง ๆ จะเอาตัวมาพิจารณาเปนสัตย์ จะเอาผู้นั้นเปนโทษ

มาตรา ๘ ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดซึ่งเปนเจ้าของที่บ้านที่สวนที่นาตกริมคลองเก่าใหม่ใหญ่น้อยทั้งปวง ปลูกต้นจากต้นเตยแขมต้นไม้อื่น ๆ ฤๅชักสะวะปลูกผักน้ำต่าง ๆ ฤๅปล่อยให้ต้นลำพูต้นออต้นพงงอกขึ้นลงไปในลำคลองเปนอันขาดทีเดียว เพราะของเหล่านั้นจะชักให้คลองตื้นแคบเข้าทุกที ผู้ตรวจคลองต้องบังคับให้เจ้าของที่บ้านที่สวนที่นา แผ้วถางรื้อขึ้นเสียจากในลำคลองให้เรียบร้อย ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดมิทำตามบังคับของนายคลอง ๆ จะเอาคนโทษซึ่งได้มาแต่ข้อ ๗ นั้น มาแผ้วถางขุดรื้อเสียให้เรียบร้อย แล้วจะคิดเอาเงินค่าจ้างแก่เจ้าของที่บ้านที่สวนที่นาตามสมควร ยกไว้เปนเงินแผ่นดิน อนึ่งคลองใหม่ที่ทลุดลอดออกไปหัวเมืองนั้น ๆ เหมือนเช่นคลองเจดีย์บูชา คลองมหาสวัสดิ์ คลองภาษีเจริญ คลองดำเนินสดวก คลองพรกประชาชื่น คลองแสนแสบ คลองบอน คลองสุนักขี้หอน เหล่านี้ ต้องให้มีถนนริมคลองฝั่งหนึ่งกว้าง ๘ ศอกให้ตลอดลำคลอง เพราะจะให้เปนที่อาไศรยของชาวเรือใหญ่น้อยทั้งปวง ลากเรือไปมาโดยสดวกด้วยทางไกล ควรจะปลูกต้นไม้ใหญ่ ๆ ริมถนนทางตลิ่งคลองขึ้นไป ๘ ศอกให้ตลอด ถ้าผู้ใดมิทำตามธรรมเนียมข้อบังคับจะเอาตัวเปนโทษ

มาตรา ๙ ว่าคลองใหม่เก่าใหญ่น้อยทั้งปวง ซึ่งห่างกรุงเทพฯ ออกไป ยังไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดจะจับจองเปนเจ้าของทำบ้านทำสวนทำ

THDC 06/09/2563

นา จะได้รักษาแผ่วถางทรมคลองนั้นให้เรียบร้อย ก็ยังมีอยู่เปนอันมากที่คลองเหล่านั้น ก็พังตื้นรกเรียวชำรุดชุดโซมไปเปนอันมาก นายคลองก็ต้องมีอำนาจไปเบิกคนโทษที่กรมหนึ่งกรมใดฤๅในคุก มาให้ขุดร้อคลองให้เรียบร้อยตามสมควร เพราะคนโทษคนคุกเหล่านั้นเปนคนใจร้ายใจพาล ทำการอยาบช้า ควรจะเอามาตรากตรำทำการทำนุบำรุงบ้านเมือง อนึ่งนายคลองต้องมีอำนาจชำระตัดสินถ้อยความของราษฎร ซึ่งวิวาทด้วยเรือโดนกัน แลเหตุเกิดขึ้นในลำคลองต่างๆ โดยยุติธรรมตามผิดแลชอบเสียก่อน ถ้าชำระไม่ตกลงขัดขวางอยู่ด้วยประการหนึ่งประการใด นายคลองจึงจะส่งไปตามกระทรวง

มาตรา ๓๐ ว่าคลองใหม่ คือคลองเจดีย์บูชา คลองมหาสวัสดิ์ คลองภาษีเจริญ คลองดำเนินสดวก เปนคลองสำคัญสำหรับฤกค้าขายเรือบันทุกสินค้าต่างๆ ไปมาค้าขายโดยเร็วโดยสดวก ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดล่องแพไม้ซุงไม้เสาไม้ไผ่ไม้รวก แพอื่นๆ แลเรือพ่วงไม้ไปทางคลองที่กำหนดห้ามนั้น เพราะจะกีดทางเรือไปมา แลห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดปล่อยให้ช้างให้โคกระบือ ลงดุยย่ำในลำคลองแห่งหนึ่งแห่งใด นอกจากนายคลองยอมให้ลงเปนอันขาดทีเดียว แลห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดพาสมัครพักพวกถือเครื่องสาตราวุธไปมั่วสุมชุมนุมที่ในลำคลอง แลริมตลิ่งคลองแห่งหนึ่งแห่งใด ให้เกินกำหนดใน ๒๐ คนขึ้นไป แลห้ามมิให้พวกหนึ่งพวกใดถือเครื่องสาตราวุธเดินไปมาริมตลิ่งคลองแลไปเรือในลำคลองแห่งหนึ่งแห่งใด ที่เปนพวกเกียวกันมากกว่า ๒๐ คนขึ้นไปเปนอันขาดทีเดียว ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดมิฟังขืนทำให้ผิดธรรมเนียมที่ประกาศไว้จะเอาตัวเปนโทษ ประการหนึ่งนายคลองแลผู้ตรวจตรารักษาคลอง ต้องมีตราแลเครื่องแต่งตัว แลเครื่อง

FUDC 06/09/2563

สาตราวุธแลเรือของสำหรับตัวให้เปนที่สังเกตุของอาณาประชาราษฎร จะได้รู้ว่าเปนผู้ตรวจตรารักษาคลอง แลนายคลองต้องรักษาคลองโดยยุติธรรม ถ้าแลนายคลองผู้ตรวจตรารักษาคลองกระทำความข่มขี่ข่มเหงประชาราษฎรนอกธรรมเนียม ๑๐ ข้อนี้ไป ให้ราษฎรได้ความขัดขวางเดือดร้อนแต่ข้อหนึ่งข้อใด จะเอาตัวนายคลอง เปนโทษธรรมเนียม ๑๐ มาตรานั้นยังไม่ถ้วนถึงทีเดียว ถ้าคงธรรมเนียมนั้นแล้ว ๖ เดือน ถึงปีหนึ่ง ๒ ปี เห็นว่าข้อความสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ควรจะยกเสียฤๅเติมลงจะต้องยอมให้ยกให้เติมตามสมควร แลยังมีความไขข้อออกจากธรรมเนียมนอก ๑๐ ข้อ เปนกฎหมายสำหรับให้นายคลองชำระตัดสินความของราษฎร ซึ่งวิวาทกันในลำคลองแลริมคลองขึ้นไปเส้น ๑ เส้น ๒ เส้น ๓ ตามสมควร ตั้งแต่วันออกหมายประกาศทำธรรมเนียมคลองนี้ไปสองเดือน ถ้าแลผู้ใดไม่ระวัง ทำให้ผิดธรรมเนียมคลอง ใน ๑๐ มาตรานั้นแต่ข้อหนึ่งข้อใด นายคลองแลผู้ตรวจตรารักษาคลองพบปะจับได้ จะปรับเอาตามพิกัดที่ตัดสินไว้ ๑๐ ข้อดังนี้

ประกาศมาณวันพฤหัศบดี เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมเมียโทศก ศักราช ๑๒๓๒ เปนวันที่ ๖๖๗ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศ

ว่าด้วยสารกรมธรรมให้ประทับตราอำเภอ

TUDC 06/09/2563

◎ เจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ สมันตพงษพิสุทธิมหาบุรุศย์รัตนโนดม

สาตราวุธแลเรือของสำหรับตัวให้เปนที่สังเกตุของอาณาประชาราษฎร จะได้รู้ว่าเปนผู้ตรวจตรารักษาคลอง แลนายคลองต้องรักษาคลองโดยยุติธรรม ถ้าแลนายคลองผู้ตรวจตรารักษาคลองกระทำความข่มขี่ข่มเหงประชาราษฎรนอกธรรมเนียม ๑๐ ข้อนี้ไป ให้ราษฎรได้ความขัดขวางเดือดร้อนแต่ข้อหนึ่งข้อใด จะเอาตัวนายคลอง เปนโทษธรรมเนียม ๑๐ มาตรานั้นยังไม่ถ้วนถึงทีเดียว ถ้าคงธรรมเนียมนั้นแล้ว ๖ เดือน ถึงปีหนึ่ง ๒ ปี เห็นว่าข้อความสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ควรจะยกเสียฤๅเติมลงจะต้องยอมให้ยกให้เติมตามสมควร แลยังมีความไขข้อออกจากธรรมเนียมนอก ๑๐ ข้อ เปนกฎหมายสำหรับให้นายคลองชำระตัดสินความของราษฎร ซึ่งวิวาทกันในลำคลองแลริมคลองขึ้นไปเส้น ๑ เส้น ๒ เส้น ๓ ตามสมควร ตั้งแต่วันออกหมายประกาศทำธรรมเนียมคลองนี้ไปสองเดือน ถ้าแลผู้ใดไม่ระวัง ทำให้ผิดธรรมเนียมคลอง ใน ๑๐ มาตรานั้นแต่ข้อหนึ่งข้อใด นายคลองแลผู้ตรวจตรารักษาคลองพบปะจับได้ จะปรับเอาตามพิกัดที่ตัดสินไว้ ๑๐ ข้อดังนี้

ประกาศมาณวันพฤหัศบดี เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมเมียโทศก ศักราช ๑๒๓๒ เปนวันที่ ๖๖๗ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศ

ว่าด้วยสารกรมธรรมให้ประทับตราอำเภอ

TUDC 06/09/2563

◎ เจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ สมันตพงษพิสุทธิมหาบุรุศย์รัตนโนดม

ซึ่งสำเร็จราชการแผ่นดิน รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ์ เจ้าต่างกรมแลยังไม่ได้ตั้งกรม ฝ่ายน่าฝ่ายใน ข้าทูลละอองธุลีพระบาทในพระบรมมหาราชวัง แลพระราชวังบวร ผู้รักษาเมืองกรมการแลราษฎรหัวเมืองเอก โท ตรี จัตวา ฝ่ายใต้ฝ่ายเหนือทั่งปวงทั่วกัน ด้วยข้าทูลละอองธุลีพระบาทแลราษฎรผู้มีคดีทำเรื่องราวฎีกาแลทำขัดข้องร้องทุกข์ด้วยนายเงินกับทาษวิวาทต่อสู้สารกรมธรรมอยู่ในโรงศาลชุกชุมหลายเรื่องหลายราย บางทีทาษต่อสู้ทำหนังสือประทวนต่างสารกรมธรรมเอาเอง ว่าได้ส่งเงินให้แก่นายเงิน แลซักซ้อมจ้างบนพยานให้รับสมอ้าง บางทีทาษรู้ว่าผู้เชียนสารกรมธรรมหลบหนีตาย เจ้าทาษจะอ้างพยานไม่ได้ ก็ต่อสู้ว่าไม่ได้เปนทาษ บางทีไม่ได้เปนทาษทำสารกรมธรรมสมยอมว่าเปนทาษ ทำหางว่าวไปยื่นกรมพระสุรัศวดิให้สักไว้เปนทาษ ครั้นสักแล้วก็คืนสารกรมธรรมปล่อยตัวไป บางทีทาษค่าตัวน้อย นายเงินกดขี่ให้ทำสารกรมธรรมให้เงินมากขึ้นไป ทาษก็ตัวก็ต้องจำใจทำให้ก็มีบ้าง แลนายเงินกับทาษคิดอุบายยักย้ายฉ้อกันหลายอย่างต่างๆ มีอยู่โดยมากยากที่จะพิจารณาได้ความจริง เพราะช่วยไถ่ขายตัวหามีที่คำนับให้รู้เห็นเปนพยานไม่ แลพระราชกำหนดกฎหมายเดิ่มก่อนก็มีอยู่ว่า ถ้าผู้ใดเข็นใจขาดแคลนไม่คุ้นเคยกัน ก็ให้ผู้ช่วยไถ่พาผู้ขายนายประกันเรือนเบี้ยไปยังลูกขุนณศาลหลวง ให้ซักไซ้ไล่เลียงผู้ขายนายประกันเรือนเบี้ย ถ้าไม่ได้เปนลูกเมียค่าไทยของผู้ใด ก็ให้ช่วยไถ่กันไว้ ประการหนึ่ง ถ้าเจ้าเบี้ยนายเงินผู้จะช่วยไถ่กับผู้ขายนายประกันเรือนเบี้ย ตั้งบ้าน

TUDC 06/09/2563

เรือนอยู่ไกลพระนคร แลบ้านไกลเจ้าเมืองกรมการยากที่จะไปมาจะช่วยไถ่กันไว้ ก็ให้ผู้ช่วยไถ่พาผู้ขายนายประกันเรือนเบี้ยไปให้คำนันพันทนายบ้านอำเภอรู้เห็นเป็นคำนับแล้วจึงให้ช่วยไถ่กันไว้ สิบไปภายน่าถึงลูกหนี้จะต่อสู้เจ้าหนี้ ตระลาการพิจารณาว่ากล่าวก็จะได้ความจริงโดยสดวก พระราชกำหนดกฎหมายมีอยู่แต่ก่อนดังนี้ แล นายเงินกับทาษละเลยเสียไม่ทำตามพระราชกำหนดจึงเกิดความวิวาททาษกับนายเงินจึงได้ต่อสู้เปนความกัน เพราะจะช่วยไถ่ไม่คำนับกำนันแลอำเภอ ประการหนึ่งหนังสือสารกรมธรรมทาษ หนังสือสารกรมธรรมลูกหนี้ หนังสือจำนำ แลหนังสือสัญญาทั้งปวง แต่ก่อนเขียนด้วยดินสอลงสมุดกระดาษลบแปลงง่าย ถ้าเขียนด้วยเส้นหมึกน้ำดำก็จะลบแปลงยาก นายเงินกับทาษแลเจ้าหนี้แลลูกหนี้ วิวาทต่อสู้สารกรมธรรม แลหนังสือสัญญาต่างๆ ก็จะเบาบางน้อยลงดังแต่นี้สืบไปเมื่อน่า

ข้อ ๑ ว่าถ้านายเงินจะช่วยไถ่ทาษ ห้ามมิให้เขียนสารกรมธรรม หนังสือประทวนต่างสารกรมธรรม หนังสือรับเรือนนายประกันด้วยดินสอเหมือนอย่างแต่ก่อน ให้เขียนด้วยเส้นหมึกน้ำดำลงกระดาด แต่ศักราชปีเดือนเรือนเงินอย่าให้เขียนเปนตัวเลข ให้เขียนเปนตัวอักษรแล้วให้นายเงินพาผู้ขายนายประกัน ผู้รับเรือนรับตัวนายประกันกับตัวทาษไปพร้อมกันที่บ้านอำเภอกำนัน ถ้านายเงินมีบันดาศักดิ์ให้หาอำเภอไปที่บ้านก็ได้ ฤๅนายเงินจะให้ผู้ใดคุมสารกรมธรรมพาผู้ขายนายประกันผู้รับเรือนรับตัวนายประกันตัวทาษไปที่บ้านอำเภอกำนันให้อำเภอกำนันซักถาม ถ้ารับถูกต้องกันแล้วให้เขียนลงชื่ออำเภอ

CUDC 06/09/2563

กำนันว่า ได้ถามถูกต้องตามสารกรมธรรม หนังสือประกัน หนังสือประทวน หนังสือรับเรือน หนังสือรับตัวนายประกัน แล้วให้ผู้ขายนายประกัน ผู้รับเรือนรับตัวนายประกันเขียนลงชื่อไว้ท้ายหนังสือเปนสำคัญ ถ้าผู้ขายนายประกันผู้รับตัวรับเรือนนายประกันแลตัวทาษเขียนหนังสือไม่ได้ ให้วานญาติพี่น้องพวกพ้องลงชื่อแทน ต่อนำอำเภอกำนันจงทุกราย แล้วให้อำเภอกำนันประทับตราประจำศกประจำชื่อแลเรือนเงินเปนสำคัญ แล้วให้คืนหนังสือซึ่งได้ประทับตราให้นายเงินไป ถึงมาทว่าผู้เขียนหลบหนีตายก็จะได้เอาอำเภอกำนันเปนพยานอีกชั้นหนึ่ง ให้เอาอำเภอกำนันเรียกเอาเงินค่าประทับตราที่ได้เปนพยานแก่ตัวทาษชั่งละสลึง ถึงต่ำกว่าชั่งลงมาก็ให้เรียกสลึงหนึ่ง ถ้าเงินมากหลายชั่งก็ให้เรียกเอาค่าประทับตราแต่ชั่งละสลึงตามจำนวนเงินมาก ถ้าอำเภอกำนันประทับตราไปแล้ว ให้อำเภอกำนันลงบาญชีเปนฉบับ วัน เดือน ปี ชื่อ แรม แลชื่อนายเงินชื่อทาษเก็บไว้เปนคู่มือต่อไป ถ้าอำเภอกำนันตาย ฤๅจะเปลี่ยนอำเภอกำนันใหม่ จะได้รับฉบับบาญชีนั้นเปนพยานความ ถ้านายอำเภอจะช่วยทาษ ก็ให้ภาไปพร้อมกันที่บ้านอำเภอกำนันที่อื่นให้ซักถาม ถ้ารับถูกต้องกันแล้ว ก็ให้อำเภอกำนันที่ได้เปนเจ้าทาษนั้นจดหมายประทับตราให้เปนสำคัญ ถ้าทาษแลผู้ขายจะขึ้นเงินค่าตัวต่อนายเงิน ก็ให้หาผู้เขียนมาสักหลังสารกรมธรรม ด้วยหมกน้ำดำรวมเงินสิบตำลึงขึ้นไป จึงเอาไปให้อำเภอกำนันประทับตราเปนสำคัญ แลสารกรมธรรมหนังสือประกัน หนังสือรับตัว หนังสือรับเรือนนายประกันทาษที่เขียนด้วยดินสอนายเงินเก็บรักษาไว้นั้น ให้

TUDC 06/09/2563

เปลี่ยนเขียนด้วยหมึกน้ำดำใหม่ ก็ให้นายเงินเสียเงินค่าประทับตรา แทนตัวทาษจงทุกราย ด้วยทาษเปนคนยากจน ถ้านายเงินไม่ออกเงิน เปลี่ยนสารกรมธรรมไปประทับตราอำเภอกำนันเปนพยานแล้ว ล่วงพ้นกำหนดไป จะมาพ้องโรงศาลเอาเปนสำคัญไม่ได้

ข้อ ๒ ว่าถ้าผู้ขายนายประกัน ผู้รับเรือนหนีตาย ก็ให้นายเงินกับตัวทาษเอาสารกรมธรรมไปยังอำเภอกำนันทำสารกรมธรรมใหม่ ให้จดหมายลงในสารกรมธรรมใหม่ว่า ผู้ขายนายประกันผู้รับเรือนได้ขาย ได้ประกันแลรับเรือนนายประกันอย่างอมชอไว้แต่เพียงนั้น เดือนนั้น ศักราชเท่านั้น ผู้ขายนายประกันผู้รับเรือนหนีตาย แล้วให้ประทับตราให้ไว้แก่นายเงินเปนสำคัญ

ข้อ ๓ ว่าสารกรมธรรมเดิมที่เขียนด้วยเส้นดินสอทาษเข้าชื่อหลายคน สารกรมธรรมฉบับเดียว เรือนเงินระคนกัน หนีบ้าง ตายบ้าง ก็ให้นายเงินกับตัวทาษที่ยังอยู่มาทำสารกรมธรรมใหม่ แบ่งค่าตัวส่วนผู้ตายผู้ยังพร้อมด้วยอำเภอกำนัน

ข้อ ๔ ว่าถ้าผู้ขายนายประกันผู้รับเรือนอยู่บ้านเมืองไกล ก็ให้นายเงินพาตัวทาษไปทำสารกรมธรรมใหม่ ให้จดหมายไว้เปนสำคัญ แต่ให้คงชื่อผู้ขายนายประกันผู้รับเรือนตามสารกรมธรรมเดิม ถ้าผู้ขายนายประกันผู้รับเรือนกลับมา ก็ให้นายเงินพาตัวไปให้อำเภอกำนันถามปากคำถ้ารับถูกต้อง ให้จดหมายเขียนอักษรลงลายมือประทับตราอำเภอกำนันไว้ ในสารกรมธรรมเปนสำคัญ ห้ามอย่าให้อำเภอกำนัน เรียกเอาเงินค่าประทับตราอีกเปนสองซ้ำ ถ้าตัวทาษหนีนายเงินติดตามยังไม่ได้ตัวก็ดี แลทาษกับนายเงินที่เปนความค้างอยู่ณ

TUBC 06/09/2563

โรงศาลกรมใดก็ดี ให้นายเงินแลตระลาการพาโจทย์จำเลย เอาสารกรมธรรมแลหนังสือประกันทาษ หนังสือรับเรือนนายประกัน หนังสือประทวนไปยังอำเภอกำนัน ให้อำเภอกำนันจดหมายว่าตัวทาษนั้น แลยังเปนความกันอยู่ แล้วให้เอากระดาษจดหมายนั้นติดต่อกับสารกรมธรรม ประทับตราของอำเภอกำนันประจำต่อไว้เปนสำคัญ ถ้าได้ตัวทาษที่นั้นแลคดีเสร็จกันแล้ว ให้พาทาษมาเปลี่ยนสารกรมธรรม หนังสือประกัน หนังสือรับเรือนนายประกัน หนังสือประทวนใหม่ไปประทับตราอำเภอกำนันตามหมายประกาศ

ข้อ ๕ ว่าถ้าสารกรมธรรม หนังสือประกัน หนังสือรับเรือน หนังสือประทวนทาษเดิม ที่เขียนด้วยเส้นดินสอนั้น ให้นายเงินรีบเร่งทำสารกรมธรรมใหม่ไปประทับตราอำเภอกำนัน ตั้งแต่วันออกหมายประกาศไป ๑๒ เดือนครบบี่ ถึงณวันเดือนสิบเอ็ด ขนค่าหนึ่งบิมแมตริศก เปนสิ้นกำหนดให้เสร็จตามกำหนดจงทุกราย ถ้าสารกรมธรรมหนังสือประกัน หนังสือรับตัวนายประกัน หนังสือรับเรือนนายประกัน หนังสือประทวนทาษที่อยู่ที่นั่นต้องคดีค้างโรงศาล ซึ่งเขียนด้วยดินสอไว้แต่ก่อนนั้น มิได้เปลี่ยนเขียนหมึกน้ำดำลงกระดาษใหม่ ให้อำเภอกำนันจดหมายประทับตราเปนสำคัญ ถึงนานไปนายเงินจับตัวทาษได้ แลว่าความกับทาษเสร็จกันแล้ว จะมาอายัดแลพ้องณโรงศาลกรมใดๆ ก็อย่าให้เจ้ากระทรวงรับไว้ชำระว่ากล่าวต่อไป เพราะด้วยนายเงินไม่ทำตามหมายประกาศ

ข้อ ๖ ว่าถ้าอำเภอกำนัน ผู้ซึ่งได้ประทับตราสารกรมธรรมนั้น ถ้าในกรุงเทพฯผังตวันออกให้เจ้ากรมกองตระเวนขวา ถ้าในกรุงเทพฯ

STUDO 06/09/2563

ผังตะวันตกให้เจ้ากรมกองตระเวนซ้าย บังคับให้อำเภอกำนัน เขียนลงชื่อไว้ว่าชื่อนั้น อยู่บ้านนั้น ตำบลนั้น ใช้ตรารูปอย่างนั้น ให้เอาดวงตราประทับชื่ออำเภอกำนัน ให้เจ้ากรมกองตระเวนขวาซ้ายยึดไว้เป็นสำคัญ ถ้าหัวเมืองก็ให้อำเภอกำนันเอาดวงตราประทับชื่อให้ผู้รักษาเมืองยึดไว้เป็นสำคัญ

ข้อ ๗ ว่านายเงิน แลผู้ขาย นายประกันตัวทาษเอกสารกรมธรรมแลหนังสือประกัน หนังสือประทวน หนังสือรับตัวนายประกัน หนังสือรับเรือนนายประกัน ไปให้อำเภอกำนันประทับตรา แลจะทำสารกรมธรรมใหม่ ถ้าถุมเถียงกันด้วยต้นเงินดอกเบี้ยว่ามากน้อยยังไม่ยอมให้ประทับตรา ก็ให้อำเภอกำนันพาตัวไปยังเจ้ากรมกองตระเวน แลผู้รักษาเมืองเปรียบเทียบตัดสินให้แล้วโดยเร็ว ถ้าตกลงแล้วให้อำเภอกำนันประทับตราสารกรมธรรมส่งให้นายเงินไป ห้ามอย่าให้เจ้ากรมกองตระเวน แลผู้รักษาเมือง อำเภอกำนัน เรียกค่าฤชาแก่นายเงิน นายประกันผู้รับตัวผู้รับเรือนนายประกันตัวทาษ ให้ได้ความเดือดร้อนขึ้นได้ ถ้าเจ้ากรมกองตระเวน แลผู้รักษาเมืองว่ากล่าวเปรียบเทียบไม่ตกลง ก็ให้นายเงินแลผู้ขายนายประกันทาษ ไปร้องฟ้องว่ากล่าวณโรงศาลตามกระทรวง

ข้อ ๘ ว่าหนังสือกรมธรรม์ หนังสือประกัน หนังสือจำนำ หนังสือสัญญา สวิญญาณกะทรัพย์ แลอวิญญาณกะทรัพย์ ที่เขียนด้วยดินสอลงกระดาษต่าง ๆ ไว้แต่ก่อนนั้น ก็ให้เร่งเปลี่ยนเขียนใหม่ด้วยหมึกน้ำดำให้แล้วตามกำหนดหมายประกาศ ไม่ต้องประทับตราอำเภอกำนันก็ใช้ได้ ถ้าหนังสือประกันความ หนังสือยอมความ

FUDO 06/09/2568

ระวางใบสัจ คำปฤกษาตัดสิน หนังสือผัด หนังสือนัด หนังสือทานบลณโรงศาลกรมใดๆ จะเขียนด้วยหมึกน้ำดำฤๅดินสอลงกระดาษต่างๆ อย่างเดิมมาแต่ก่อนก็ใช้ได้ แต่ระวางใบสัจคำปฤกษาตัดสินที่ขอลงโทษข้อปรับไหมนั้น ถ้าเปนกระดาษให้เขียนด้วยหมึกน้ำดำ ถ้าเปนสมุดก็ให้เขียนด้วยรงด้วยผุน ถึงจะมีผู้ตัดแปลงได้ก็โดยยาก โจทย์จำเลยจะได้เปนที่ไว้วางใจไม่วิวาทต่อกัน

ข้อ ๙ ห้ามอย่าให้อำเภอกำนัน เจ้าพนักงานประทับตราหน่วงเหนี่ยวไว้ให้เนิ่นช้าเหนเกี่ยงสินจ้างสินบน แลเรียกเอาเงินค่าตราเกินพิกัดขึ้นไป ทำให้นายเงินกับทาษได้ความเดือดร้อนแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เปนอันขาดทีเดียว ถ้ากำนันแลอำเภอคิดอุบายยักย้ายต่างๆ เอาสินจ้าง สินบนแก่นายเงินแลตัวทาษประการใด แลหน่วงเหนี่ยวไว้ให้เนิ่นช้า เรียกเอาเงินค่าตราเกินพิกัด มีผู้มาร้องฟ้องพิจารณาเปนสัจ จะปรับไหมมิโทษแก่อำเภอกำนัน ตามโทษานุโทษ

ประกาศมาณวันพฤหัศบดี เดือนสิบ แรมสิบสามค่ำ จุลศักราช ๑๒๓๒ ปีมเมียโทศก

ขะ

ประกาศ
สร้างตึกถนนบำรุงเมือง

◎ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำหรัส

TUDC 06/09/2563

เหนือเกล้า ฯ สั่งให้พระยาอินทราธิบดีศรีราชรองเมือง ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยแลราษฎรทั้งปวง ผู้เปนเจ้าของที่เจ้าของดีกเจ้าของที่หลังดีกซึ่งอยู่ในถนนบำรุงเมือง ให้ทราบทั่วกันว่า พระบาทสมเด็จพระมหาจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ได้เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ บรมราชาภิเศกแล้ว ก็ตั้งพระราชหฤไทยจะใคร่ทำนุบำรุงการแผ่นดิน แลตกแต่งพระนครให้งามดียิ่งกว่าแต่ก่อน จะได้สมควรแก่ความเปนกรุงเทพ ฯ มหานครบรมราชธานี จึงทรงพระราชดำริห์ว่า ถนนบำรุงเมืองนี้เปนถนนใหญ่อยู่กลางนคร เปนทางที่เสด็จทรงพระราชดำเนินบ่อยหลาย ๆ ครั้ง ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้จัดไว้แต่ก่อนก็ยังคับแคบอยู่ แลโอนค้อมไปหาตรงไม่ แลไม่ใหญ่กว้างเสมอกัน ครั้งนี้จะให้ขยายถนนให้กว้างไปอีก ๔ ศอก ๔ ศอก แลจะแก้ข้างปลายถนนให้ตรงได้แนวกัน ด้วยจะได้เปนทางรถทางม้า แลราษฎรเดินไปมาได้โดยสะดวก อนึ่งตึกแลโรงร้านที่จำหน่ายขายค้านั้น แลผู้ที่เปนเจ้าของต่าง ๆ สร้างทำขึ้นแต่ก่อนมา ก็สั้น ๆ ยาว ๆ เล็ก ๆ ใหญ่ ๆ บัดนี้ชำรุดทรุดโทรมไปเปนอันมาก ไม่เปนที่หมดจดงดงามทั่วกันไป ครั้งนี้จะให้สร้างทำขึ้นใหม่ให้งามแก่บ้านเมือง แลจะไม่เปนที่ร้อนใจแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวง จะพระราชทานทุนเงินพระคลังข้างที่ ออกให้เปนค่าจ้างทำเปนการหลวง แต่ถ้าเจ้าของที่มีทรัพย์มีกำลัง จะทำสร้างเปนตึกได้เองก็ตาม ที่แคบที่กว้างนั้นตามแต่เจ้าของ กำหนดแต่หลังคาให้สูงเท่ากัน แลด้านน่าให้เหมอนกัน ให้ทำตามแบบอย่างของหลวงที่พระยา

TUDC 06/09/2563

ราชสงครามทำขึ้นไว้ ถ้าไม่มีทรัพย์ไม่มีกำลังจะทำได้ ในหลวงจะลงทุนจ้างคนให้ทำขึ้น แล้วจะขอเก็บเงินค่าเช่าแบ่งเปน ๕ ส่วน ยกเปนหลวง ๓ ส่วน ให้เจ้าของที่ส่วน ๑ ไปกว่าจะครบทุนที่ในหลวงจ้างให้ทำนั้น เมื่อเก็บเงินหลวงได้ครบแล้ว ก็เปนสิทธิ์แก่ผู้เจ้าของต่อไปตามเดิม ในหลวงจะลงทุนสร่วงน่า ให้จ้างทำตึกขึ้นทั้งสองฟากถนน จนตลอดถึงประตูใหญ่ออกไปวัดสเกษนั้น เปนเงินหลายพันชั่ง ก็ยอมเสียลงทุนให้ ขอให้แต่งามแก่บ้านเมืองเท่านั้น อนึ่งฤๅเมื่อในหลวงลงทุนจ้างให้ทำขึ้นเสร็จแล้ว เจ้าของที่จะให้เงินหลวงครบตามค่าจ้าง ขอเอาเปนของตัวที่เดียวก็ยอมให้ ในหลวงจะไม่คิดเอากำไรแลดอกเบี้ยอะไรเลย นอกจากที่จ้างนั้น ถ้าแลมีผู้อื่นมิใช่เจ้าของจะมาขอซื้อตกคิดเงินให้ตามราคาหลวงที่ออกให้จ้างทำนั้น แต่เจ้าของที่ไม่ยอม ในหลวงก็จะไม่ยอมขายให้ ต่อเจ้าของยอมขายให้ ในหลวงจึงจะยอมให้ตามใจเจ้าของ

แลการที่จะแก้ไขถนนครั้งนี้ จะต้องขยับกันที่ข้างหลังตึกหลังโรงเข้าไปบ้าง ก็จะถูกที่วังเจ้าบ้านข้าราชการ แลบ้านราษฎร แต่ถ้าเปนที่ว่างเปล่าอยู่ก็ขอให้ยอมยกให้ เปนอันช่วยทำนุบำรุงการแผ่นดินด้วยบ้าง ถ้าถูกที่เรือนแลที่มีผลประโยชน์ต้องการอยู่นั้น จะจัดที่อื่นเปลี่ยนให้ ไม่ให้เสื่อมเสียไป แลพวกราษฎรเจ้าของที่ตกเจ้าของที่โรง แลผู้เช่าที่เคยตั้งการค้าขายอยู่แต่เดิม เมื่อการทำถนนแลสร้างตึกขึ้นใหม่ ขอให้ผ่อนกันยกเปลี่ยนไปตั้งอยู่ที่ตึกตามแถวถนนเจริญกรุง ตั้งการค้าขายให้ต่อติดกันไป ครั้นเมื่อการถนนแลตึกแถวถนนบำรุงเมืองเสร็จแล้ว ผู้ใดจะกลับคืนไปตามเดิมก็

TUDC 06/09/2568

กลับไป ถ้าตั้งอยู่ในที่ใหม่ค้าขายสบายดีอยู่แล้ว จะไม่คืนกลับไปก็ตามแต่ใจ แลประกาศมาทั่วนิขอให้พระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าทูลถวายชุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรทั้งปวงซึ่งได้อ่านได้ฟังแล้ว จงได้พร้อมยอมยินดี มีน้ำใจช่วยทำนุบำรุงการแผ่นดินให้งามดีขึ้น จะได้เป็นเกียรติยศต่อไปภายน่าสิ้นกาลนาน ฯ

ประกาศมาณวันพฤหัศบดี เดือนสิบเอ็จ ขึ้นสิบสองค่ำ บีมะเมีย โทศก ศักราช ๑๒๓๒

พระราชบัญญัติ

เรื่องพยาน

◎ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำหรัสสั่งสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศริสุริยวงษ์ แต่ยังเป็นสมุหพระกระลาโหม ให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ์แลข้าทูลถวายชุลีพระบาท ถูกขุนผู้ปรับแลตระลาการผู้รักษาเมือง กรมการ เมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ฝ่ายใต้ ฝ่ายเหนือ บันดาที่ได้พิจารณาตัดสินความให้ทราบทั่วกัน ด้วยกฎหมายลักษณพยานทรับค้านต้องบทห้าม ๓๓ จำพวกนั้น ถ้าพยานรับค้านแต่ข้อใดข้อหนึ่ง ไม่มีพยานอื่นเจือพังเป็นพยานไม่ได้ โจทย์จำเลยยอมให้สับจึงพังเป็นพยานได้ แลคู่ความโจทย์จำเลย คิดยักย้ายค้านพยานเคลือบคลุมแอบแฝงจะ

TUDC 06/09/2563

ให้พยานรับค้านด้วยกลอุบายหลายอย่าง แลตระลาการ ผู้พิจารณา ก็ไม่ซักฟอกข้อค้านให้แจ่มแจ้ง ให้พยานเข้าใจพยานที่รู้ความอยู่บ้าง ก็แบ่งแก้แบ่งรับเยกย้ายออกได้บ้าง พยานที่ไม่รู้กระบวนความ ก็รับค้านต้องกลอุบายของผู้ค้าน ประการหนึ่งลูกขุนผู้ปรับแลผู้รักษาเมืองกรมการ เหนแต่ว่าพยานรับค้านต้องกฎหมายห้าม ก็ปฏิภาคตัดสินให้ยกคำพยานเสีย พยานที่รับค้านจะควรฟังได้มิได้ ไม่พิจารณาให้เลียดปฏิภาคตามคำรับค้าน ตัดสินความจึงหาเปนยุติธรรมไม่ ฯพณฯ ซึ่งสำเร็จราชการแผ่นดิน จึงตรวจดูในลักษณพยานเหน่ว่า ลักษณพยานต้องค้าน ๓๓ จำพวกน่าไว้เคลือบคลุมอยู่ไม่ชัดเจน แลพยานที่ต้องค้านควรจะฟังใช้ได้ก็มีบ้าง ที่ใช้ไม่ได้ก็มีบ้าง ยังระคนปนกันอยู่ จึงมีพระประสาสน์สั่งให้พระยาเจริญราชไมตรี ขุนหลวงพระไกรศรี พระศรีสังขกร เลือกคัดตัดรอนเพิ่มเติมในลักษณพยาน การที่จะตัดสินพิภาคษาว่าความให้แน่นอน แลว่าให้ปฏิภาคษาพระบรมวงษานุวงษ์ แลท่านเสนาบดีผู้ใหญ่ตรวจดูเหนชอบพร้อมกันแล้ว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเปนพระราชบัญญัติจัดเปนมาตรา สำหรับผู้พิจารณาพิภาคษาตัดสินความแต่นี้สืบไปเมื่อน่า

มาตรา ๓ พยานที่ห้ามไว้ ๓๓ จำพวกเดิมที่มิให้ฟังเปนพยานนั้น ให้ยกขึ้นเปนพยานฟังได้ ๑๑ จำพวก คือคนมิได้อยู่แก่ศีลห้าศีลแปด ๑ หญิงมีครรภ ๑ เปนกระเทย ๑ เปนบัณเดาะ ๑ หมอยามิได้เรียนคำภีร์แพทย์ ๑ ช่างเกือก ๑ คนประมง ๑ คนโทโสมาก ๑ เปนคนเพชฆาฏ ๑ คนโรคมาก ๑ คนมักเสียดส่อท่าน ๑ ๑๑ จำพวกนี้ให้ควรฟังเอาเปนพยานได้

TUDC 06/09/2563

มาตรา ๒ คน ๒๒ จำพวกจะ พึงเอาถ้อยคำเปน พยานไม่ได้ นั้น คนกู้หนี้ยืมสินผู้เปนความตั้งแต่ตำลึงหนึ่งขึ้นไป ๑ คนเปนทาษผู้เปนความค่าตัวแต่สองตำลึงขึ้นไป ๑ คนเปนญาติพี่น้องบิดามารดาเขยสะไพผู้เปนความ ๑ คนเปนมิตรสะหายได้ดื่มน้ำสาบานร่วมทุกข์ร่วมสุขไว้ต่อกัน ๑ คนไม่มีบ้านเรือนเที่ยวจรนอนตามวัดตามศาลาโรงร้านท่าง ๆ ๑ คนถือกระเบองกระลาขอทานเลี้ยงชีวิตร ๑ คนหูหนวกทั้งสองข้างไม่ได้ยิน ๑ คนตาบอดทั้งสองข้างมิได้เห็น ๑ หญิงนครโสภินีมีสารกรมธรรมประทับตราแล้วก็ดี แลยังไม่ได้ประทับตราก็ดี รับจ้างชำเราหาเงิน ๑ หญิงแพศยามากชู้เหนือผัว ๑ คนเพื่อนกินอยู่สำมะเลเสพย์สุรา สาบานตัวไว้ต่อกันกับผู้เปนความ ๑ คนอริวาทกับผู้เปนความกำหนดใน ๗ เดือน ๑ คนมักมากถ้อยความรับว่าความแทนผู้เปนความ หลายโรงศาล ๑ คนโกรธผูกเวรกับผู้เปนความ ๑ เด็กอายุแต่ ๗ ปีลงมาถ้อยคำไม่ยั่งยืน ๑ คนสูงอายุ ๗๐ ปีขึ้นไปถ้อยคำพันเพื่อนหลงใหล ๑ คนเต้นร่ำขอทานเลี้ยงชีวิตร ๑ คนเปนพ่อมดแม่มดมารยาอุบายให้คนเชื่อถือ ๑ คนพิกลจริต ๑ คนนักเลงเล่นเบี้ยบ่อนเที่ยวบ้าหากินบ่อนเปนนิตย์ ๑ คนเปนโจรเปนปาราชิกต้องจำอยู่ในตรางคุกก็ดี พ้นโทษแล้วก็ดี ๑ คน ๒๒ จำพวกนี้ห้ามมิให้พึงเปนพยาน ถ้าพยานรับค้านต้องบทห้ามข้อใดข้อหนึ่ง ให้ผู้พิภากษาปฤกษาตัดสินยกพยานนั้นเสียอย่าให้พึงเอาเปนพยาน ถ้ามีพยานอื่นที่ไม่ต้องค้านเบิกความเจือพยานที่ต้องค้านเข้ามาด้วย จึงให้ปฤกษาตัดสินประกอบกันพึงได้

มาตรา ๓ มีกฎหมายลักษณพยาน แต่ว่าถ้าเกิดวิวาทกันในที่

TLDC 06/09/2565

บ่อนแถนักเลงเปนพยาน ถ้าวิวาทกันในโรงทำเกือกช่างเกือกเปนพยาน ถ้าวิวาทกันในที่ทำประมงชาวประมงเปนพยาน ถ้าวิวาทกันในที่เสพย์สุราผู้เสพย์สุราเปนพยานฟังได้ แต่วังเจ้า บ้านขุนนาง บ้านเสรษฐี บ้านพ่อค้าใหญ่ ที่ไม่มีผู้ใดแปลกปลอมเข้าไปได้ เกิดวิวาทไม่มีพยานนอกบ้านผู้ใดผู้หนึ่งรู้เห็น มีแต่บุตรภรรยาทาษลูกหน้าบ่าวไพร่ เจ้าของวัง เจ้าของบ้าน เจ้าของเรือนอยู่ในถานวิวาทได้รู้เห็น จะอ้างเปนพยานฟังได้ฟังไม่ได้ประการใด ไม่มีในกฎหมายยังขาดอยู่ แต่นี้สืบไปถ้าเจ้าตั้งกรมแล้ว เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม แต่ขุนนางผู้มีบันดาศักดิ์ได้รับสัญญาบัตร ตั้งแต่ นา ๑๐๐๐ ไร่ขึ้นไป เสรษฐีแต่พ่อค้าใหญ่ ซึ่งไม่มีผู้ใดแปลกปลอมปะปนเข้าไปได้ เกิดวิวาทด้วยคดีต่าง ๆ แต่เกิดโจรในวังเจ้า ในบ้านขุนนาง ในบ้านเสรษฐี ในบ้านพ่อค้าใหญ่ดังกล่าวมานี้ ไม่มีพยานนอกวังนอกบ้านรู้เห็น เจ้าของวังเจ้าของบ้านจะอ้างเอาทาษลูกหน้าบ่าวไพร่ เจ้าของวัง เจ้าของบ้านเรือนในถานวิวาท รู้เห็นเปนพยานสมกับข้อความ ก็ควรฟังเปนพยานได้ เพราะว่าพยานอยู่ในถานที่มูลวิวาท

มาตรา ๕ มีกฎหมายลักษณพยานข้อหนึ่ง ว่าคู่ความอ้างพยานนำตระลาการไปเผชิญโดยอ้าง ครั้นกบพยานแล้วเชิญไปสถานที่ควรตระลาการถามพยานโดยอ้าง พยานนิ่งอยู่มิได้ว่าถ้อยคำสิ่งใดก็ดี อนึ่งพยานสาบาลตัวแล้วนิ่งเสียมิได้ให้การ มิได้แก้คำค้าน มิได้กล่าวคำสิ่งใดไซร้ ชื่อว่าโมฆพยาน บมิควรเอาผู้นั้นเปนพยาน กฎหมายบทนี้เห็นว่าโจทย์จำเลยอ้างพยาน ก็ต้องสาบาลให้การตามรู้ตามเห็นตามได้ยินตามสัตย์ตามจริง จะอั้นความไว้ไม่ให้การ จะให้ยกพยานเสียไม่ให้สืบนั้นไม่ควร ให้ยกกฎหมายบทนี้เสีย แต่นี้สืบไปถ้า

TUDC 06/09/2563

โจทย์จำเลยอ้างพยาน ก็ให้ตระลาการเสมียนผู้คุมเชิญ พยาน มาศาลในถานที่ควร แล้วสืบตามประเด็นข้ออ้างของโจทย์จำเลย ถ้าพยานอันความไว้ไม่ให้การตามประเด็นข้ออ้าง แลไม่แก้ค้านแก้คิงตามข้อค้านของคิง ก็ให้ตระลาการเสมียนผู้คุมเกาะพยานไว้ ให้โจทย์จำเลยเฝ้าพยานอยู่อย่าให้มีเหตุที่จะแนะนำชักช้อมจ้างบนพยานประการใดๆ แล้วให้ตระลาการสืบตามประเด็นข้ออ้างของโจทย์จำเลยให้จงได้ เสร็จแล้วจึงให้ปล่อยพยานไป

มาตรา ๕ กฎหมายลักษณพยานข้อหนึ่งว่า คู่ความนำตระลาการไปเผชิญพยานโดยอ้างมิภบพยานที่บ้านเรือน พยานมิที่ไปแดมิได้ไปทางไกล ผู้อ้างจะนำไปสถานที่อื่นไซร้ ให้นำไปแต่สามแห่ง ถ้ามิภบให้กลับมาคอยท่าพยานอยู่ที่บ้านเรือน จน พระอาทิตย์อัษฎงคต ให้ถ้วนค่ำรบสามวัน ถ้ามิภบพยานไซร้ ชื่อว่าประไลยลักขิพยานๆ นั้นเปนสูญ กฎหมายข้อนี้เห็นว่าโจทย์จำเลยนำตระลาการ เสมียน ผู้คุมไปสืบถึงบ้านเรือนพยานไม่ภบพยาน จะให้คอยพยานอยู่จนพระอาทิตย์อัษฎงคตถึงสามวันนั้น ก็จะบ่วยการตระลาการ เสมียน ผู้คุม ว่าการอื่นๆ ให้เนิ่นช้าไป กฎหมายข้อนี้ให้ยกเสีย แต่นสืบไปถ้าตระลาการจะไปสืบถึงบ้านเรือนพยาน ไม่ภบพยานครั้งหนึ่ง สองครั้งสามครั้ง ไม่ต้องคอยพยานให้บ่วยการเวลา ให้ตระลาการทอดโฉนดบาทหมายไปถึงเจ้าหมู่มูลนายแลกำนันอำเภอ ให้ส่งตัว พยานมาให้ตระลาการ เสมียน ผู้คุมสืบให้จงได้

TUDC 06/09/2563

มาตรา ๖ กฎหมายในลักษณพยานข้อหนึ่งว่า โจทย์จำเลยอ้าง

พยาน ผู้ใดออกชื่อพยานปรากฏแล้วให้เผชิญในวันนั้น ถ้าอยู่แรมคืน
จึงไปเผชิญมิควรเอาผู้นั้นเป็นพยาน กฎหมายข้อนี้เห็นว่า ถ้าโจทย์
จำเลยมีพยานรู้เห็นแต่คนหนึ่งสองคนออกชื่อปรากฏแล้ว จะนำ
ตระลาการไปสืบมิทัน บางทีพยานบ้านอยู่ไกล บางทีไปสืบไม่ภบตัว
พยาน จะให้ยกพยานเสียนั้นยากที่ตระลาการจะพิจารณาได้ความจริง
กฎหมายข้อนี้ให้ยกเสีย ตั้งแต่นี้สืบไปเมื่อน่า ถ้าโจทย์จำเลยอ้าง
พยานระบุชื่อปรากฏแล้ว ก็ให้ตระลาการเสมียนผู้คุมสืบพยานที่โจทย์
จำเลยระบุชื่อไว้ก่อนให้จงได้ แล้วจึงให้สืบพยานที่ยังไม่ได้ระบุชื่อ
ต่อภายหลัง

มาตรา ๗ ผู้มีอรรถคดีเป็นความแก่กัน ตระลาการพิจารณาจะ
ถึงสืบพยานโจทย์จำเลย เห็นว่าสำนวนบกพร่องกลัวความจะแพ้
แก่ถ้ากำหนดอ้างพยานฝ่ายละ ๒๐ คนบ้าง ๓๐ คนบ้าง ๕๐ คนบ้าง
เพื่อประสงค์จะหาพยานสืบให้สมข้อความของตน แลคิดจะเหนี่ยว
หน่วงถ่วงความให้เนิ่นช้า มิให้ตระลาการพิจารณาให้เสร็จลงได้
กฎหมายแต่ก่อนก็หาได้มีบังคับให้กำหนดพยานว่าเท่าใดไม่ ตั้งแต่
นี้สืบไป ถ้าผู้มีอรรถคดีเป็นความกันณโรงศาลกรมใดๆ ตระลาการ
พิจารณาจะถึงสืบพยาน ให้โจทย์จำเลยกำหนดอ้างพยาน ถ้าความ
๒ ข้อ ๓ ข้อ ให้กำหนดอ้างพยานแต่ข้อละ ๓ คน ถ้าความหลายข้อ
ขึ้นไปก็ให้กำหนดอ้างพยานในสำนวนฝ่ายละ ๑๒ คน ถ้าโจทย์จำเลย
จะอ้างมากกว่า ๑๒ คนขึ้นไป ห้ามอย่าให้ตระลาการเสมียนรับจดกำ-
หนดพยานไว้เป็นอันขาดทีเดียว อนึ่งโจทย์จำเลยนำตระลาการเสมียน
ผู้คุมไปสืบพยานๆ สาบาลตัวให้การแก้ต้านเสร็จแล้ว ฝ่ายโจทย์แล

TUDC 06/09/2563

จำเลยทิมได้เปนผู้ข้าง ร้องต่อตระลาการเสมียนผู้คุมติดใจพยานว่าเปนพยานรับสินจ้างสินบนทนสาบาลมิพยานรู้เหนกลัวจะหลบหนีไปขออายัดตัวพยานไว้แก่ตระลาการเสมียนผู้คุม ก็ให้ตระลาการเสมียนผู้คุมรับอายัดเรียกนายประกันพยานไว้ ห้ามอย่าให้ตระลาการเสมียนผู้คุมเรียกเอาค่าเชิงประกันแก่พยาน แล้วให้ปล่อยตัวพยานไป ให้ตระลาการบังคับให้โจทย์จำเลยนำสืบพยานตามซึ่งได้กำหนดไว้ให้เสร็จก่อน ถ้าโจทย์จำเลยจะฟ้องกล่าวโทษพยานผู้รับสินจ้างสินบนสั่งให้ฟ้องต่อภายหลัง ให้ประทับฟ้องพยานมาให้ตระลาการเดิมร่วมศาลเดียวกันเร่งพิจารณาความพยานรับสินจ้างสินบนเสร็จสำนวนแล้วเมื่อใด จึงให้ตัดคำหาค่าให้การคำพยานชั้นความเดิม แลชั้นความพยานรับสินจ้างสินบน ขึ้นให้ผู้พิพากษาปฤกษาตัดสินพร้อมกัน แลให้ลูกขุนผู้ปรับลูกขุนตระลาการ ผู้รักษาเมือง กรมการ แต่บันดาได้พิจารณาปฤกษาตัดสินความ ให้ทำตามพระราชบัญญัติทุกประการ ถ้าผู้ใดไม่ทำตามจะให้ลงโทษตามโทษานุโทษ ฯะ

ประกาศให้ไว้ณวันอาทิตย์ เดือนสิบเอ็ดขึ้นแปดค่ำ จุลศักราช ๑๒๓๒ ปีมเมียโทศก

พระราชบัญญัติ

ภาษีฝิ่น

ด้วยเจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ สมันตพงษ์พิสุทธิมหาบุรุศย์รัตนโรดม

TUDC 06/09/2563

ซึ่งสำเร็จราชการแผ่นดินณกรุงเทพมหานคร กราบบังคมทูลพระกรุณาแด่สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐว่า ภาษีผ้ายนี้ได้ตั้งมาช้านาน เปนผลประโยชน์แก่กรุงเทพมหานครเปนอันมาก ตั้งแต่บีหนึ่งสองบีผ้ายนี้เถือนเข้ามาในพระราชอาณาเขตรชุกชุมมากขึ้น เจ้าภาษีจำหน่ายผ้ายนี้น้อยลงขาดทุน ผลประโยชน์เสียไปเจ้าภาษีจึงต้องขอคืนภาษี แลไม่มีผู้ยอมที่จะกล้ารับ การเปนดังนี้ได้ปฤกษาท่านอรรคมหาเสนาธิบดีแลท่านเสนาบดีเห็นพร้อมกัน ต้องให้เจ้าพนักงานรับทำภาษีผ้ายตั้งแต่ณวันอังคารขึ้นค่ำหนึ่ง เดือนห้า บีมแมยังเปนโทศก ขอตั้งกฎหมายสำหรับภาษีผ้าย ว่าด้วยการเกียวข้องแก่ฬกค้าไทยจีนซึ่งตั้งศกโรงร้าน แลแต่งเรือค้าขายอยู่ณกรุงเทพมหานครอย่างหนึ่ง ว่าด้วยการเกียวข้องแก่คนอยู่ในบังคับกงสุลต่างประเทศอย่างหนึ่ง ว่าด้วยการเกียวข้องแก่ฬกค้าต่าง ๆ ซึ่งมาค้าขายทางบกหัวเมืองฝ่ายเหนืออย่างหนึ่ง ว่าด้วยการเกียวข้องแก่ฬกค้าต่าง ๆ ซึ่งมาค้าขายทางเรือณหัวเมืองฝ่ายใต้ ฝ่ายเทศวันตกอย่างหนึ่ง ตามกระบินเมืองรวมเปนสี่อย่าง สำหรับเจ้าพนักงานแลเจ้าภาษีจะได้บังคับตัดสินผู้ลอบลักขายผ้ายเถือนสิบไป จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมให้ตั้งกฎหมายสำหรับภาษีผ้ายตามซึ่งท่านเสนาบดีปฤกษาเห็นพร้อมกัน

กฎหมายภาษีผ้าย ว่าด้วยการเกียวข้องแก่ฬกค้าไทยจีนในกรุงเทพมหานคร ๖ ข้อ

TUDC 06/09/2563

ข้อ ๑ ว่าเจ้าภาษีคนเก่าถึงวันกำหนดออกจากภาษี มอบผ้ายให้

เจ้าพนักงานผู้ซึ่งถอกฎหมายนแล้ว ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดมีผืนมากน้อยเท่าใด ให้ทำบาญชีตามสัตย์ตามจริงว่าผืนของตัวแลของผู้อื่นฝาก ให้รู้แต่ใน ๑๕ วัน ถ้าเจ้าพนักงานจะตรวจผืนให้ตรวจตั้งแต่เวลาโมงเช้าจนเวลาห้าโมงเยน เจ้าของผืนต้องยอมให้ตรวจ ถ้าเจ้าพนักงานตรวจได้ผืนมากเกินกว่าที่เจ้าของผืนยืนบาญชีนั้น ให้ริบเอาผืนที่เกินแล้วให้ปรับไหมผู้นั้นตั้งแต่ ๔๐๐ บาทลงมา ถ้าพ้น ๑๕ วันออกไปไม่ทำบาญชีผืนมายื่นต่อเจ้าพนักงาน ยึดบังเอาผืนไว้ เจ้าพนักงานจับได้ให้ริบเอาผืนแลปรับไหมตั้งแต่ ๑,๐๐๐ บาทลงมา

ข้อ ๒ ว่าผู้ซึ่งมีไลเซน คือตัวเจ้าพนักงานอนุญาตให้ขายผืน ถ้าขายผืนให้กับผู้ใดผู้ขายต้องทำหนังสือให้กับผู้ซื้อ ถ้าเจ้าพนักงานจะไปตรวจผืนที่ผู้รับไลเซนขายผืนนั้น ต้องยอมให้ตรวจทุกครั้ง ถ้าไม่ยอมให้ตรวจให้เจ้าพนักงานปรับไหมตั้งแต่ ๑,๐๐๐ บาทลงมา ถ้าผู้รับไลเซนขายผืนได้มากบอกว่าขายได้น้อย เจ้าพนักงานจับได้ให้ปรับตั้งแต่ ๕๐ บาทลงมา

ข้อ ๓ ว่าถ้าเรือผู้ใดบันทุกผืนเข้ามาทางปากน้ำเจ้าพระยา ฤๅมีผืนสำหรับลูกเรือใช้ถึงด่านเมืองสมุทปราการ ให้บอกผู้ว่าราชการแลเจ้าพนักงานที่เมืองสมุทปราการ ว่ามีผืนมากน้อยเท่าใดยี่ห้ออย่างไร เจ้าของแลเรือชื่อไร ผู้ว่าราชการเจ้าพนักงานที่เมืองสมุทปราการจดไว้แล้ว จะได้ให้ไปรับเอาผืนมารักษาไว้ กว่าเจ้าพนักงานในกรุงเทพมหานครจะซื้อแต่ราคาผืนนั้น ตามแต่จะว่ากัน ถ้าเจ้าพนักงานในกรุงไม่ซื้อจะเอาผืนกลับออกไป ต้องขอหนังสือเจ้าพนักงานสำหรับสำจึงจะออกไปได้ ถ้าได้หนังสือสำหรับสากำหนดจะใช้จักร

TUDC 06/09/2563

ใช้ใบแล้ว มิธุระเหตุการเรือยังไม่ได้ใช้จักรใช้ใบออกไป ผีนั้น ต้องมอบเจ้าพนักงานที่เมืองสมุทปราการ ถ้าไม่ได้เอาผีมอบเจ้าพนักงาน แลไม่มีหนังสือเจ้าพนักงานสำหรับลำ ก็ให้ปรับไหมผู้นั้นตั้งแต่ ๘๐๐ บาทลงมา ให้ริบเอาผีนเสีย

ข้อ ๔ ว่าผู้ใดไม่ทำตามกฎหมายนี้ ขนลักลอบซื้อขายผีนเถอน เจ้าพนักงานจะแต่งคนออกสอดแนม ซื้อผีนเถอนสามคน ถ้าได้เนื้อผีนมาคนละตำลึงขึ้นไปทั้งสามคนแล้ว ให้เจ้าพนักงานส่งผู้ซื้อผีนสามคนนั้น มาให้ตระลาการไล่เลียงไถ่ถาม ให้สาบาลตัวโดยสัจโดยธรรมแล้ว จึงให้ตระลาการเกาะตัวผู้ขายผีนมาชำระ แลปรับไหมทำโทษตามกฎหมายภาษีผีน ตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาทลงมา

ข้อ ๕ ว่าถ้ามีผู้หนึ่งผู้ใดมารับสินบน นำจับผู้ลักลอบซื้อลอบขายผีนเถอน ณวังเจ้าต้งกรมแล้ว วังเจ้าไม่ได้ต้งกรม ฤๅตกเรือนโรงเรือแลแพต่างเถือนเกวียนณตำบลใดๆ ให้เจ้าพนักงานบอกแก่เจ้ากรมกองตระเวนซ้ายกองตระเวนขวา ๒ นายอำเภอกำนันไปกำกับจับจงทุกราย ถ้าจับได้แล้วให้ปรับไหมตามกฎหมายภาษีผีน ตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาทลงมา ให้ริบเอาผีนเสีย

ข้อ ๖ ว่าถ้ามีผู้รับสินบน นำเจ้าพนักงานแลกำนันนายอำเภอไปจับได้ผีนดิบผีนสุก เจ้าของผีนจะต่อสู้ว่าผู้นำจับ แลพวกเจ้าพนักงานเอาผีนไปใส่ไว้แล้วหาโลจับ ก็ให้ตระลาการชำระสืบพยานรางวัดบ้านเรือนใกล้เคียง ถ้าพยานสาบาลเบิกความว่า ผู้ต้องจับเปนคนซื้อคนขายคนสูบผีนอยู่ ก็ให้ปรับไหมผู้ต้องจับตั้งแต่ ๑,๐๐๐ บาทลงมา ให้ริบเอาผีนเสีย ถ้าพยานเบิกความว่าผู้ต้องจับเปนคนดี ไม่ได้

TUDC 06/09/2563

ซื้อไม่ได้ขายไม่ได้สูบฝิ่น ก็ให้ปรับไหมผู้นำจับตามกฎหมาย ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ บาทลงมาให้แก่ผู้ต้องจับ

กฎหมายภาษีฝิ่น ว่าด้วยการเกี่ยวข้องในบังคับกงสุลต่างประเทศ ๑๒ ข้อ

ข้อ ๑ ถ้าผู้ใดจะบันทุกฝิ่นก้อนฝิ่นสุก มาในแผ่นดินสยามนั้น ให้บันทุกเข้ามาทางปากน้ำเจ้าพระยา ให้ยื่นบาญชีจงเฉียดต่อเจ้าพนักงานด่านก่อน แล้วให้ขอหนังสือสำหรับเรือที่บันทุกฝิ่นจึงเข้ามาได้ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดบันทุกฝิ่นเข้ามาผิดต่อกฎหมายนี้ ให้ปรับไหมไม่ให้เกิน ๘๐๐ บาท ให้ริบเอาฝิ่นเสีย แต่เรือใหญ่เรือเล็กที่บันทุกฝิ่นนั้น ถ้าชำระเห็นว่ามีความผิดจริงๆ ที่สุด ก็จะริบเอาเรือใหญ่เรือเล็กได้ ถ้าบันทุกฝิ่นมาทางอื่นนอกจากปากน้ำเจ้าพระยา จับได้ต้องปรับไหมไม่ให้เกิน ๘๐๐ บาท ให้ริบเอาฝิ่นเสีย แต่เรือใหญ่เรือเล็กที่บันทุกฝิ่นนั้น ถ้าชำระเห็นว่าได้มีความผิดจริงๆ ที่สุด ก็ริบเรือใหญ่เรือเล็กได้

ข้อ ๒ ถ้าผู้ใดเข้าหุ้นส่วนกับคนที่บันทุกฝิ่นดิบฝิ่นสุกใส่เรือเข้ามาในแผ่นดินสยาม แลเข้าหุ้นส่วนกับผู้ขายฝิ่นเถือน เจ้าพนักงานชำระได้ความจริง ให้ปรับผู้เข้าหุ้นส่วนตามซึ่งจับฝิ่นได้มากแลน้อย ครั้งแรกไม่ให้เกิน ๒,๐๐๐ บาท ถ้าขืนกระทำเข้าหุ้นส่วนจับได้ครั้งหลังอีก ให้ปรับไหมไม่ให้เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท

ข้อ ๓ ว่าถ้าผู้ใดบันทุกฝิ่นเข้ามาในแผ่นดินสยาม ตามกฎหมายข้อ ๑ เจ้าของฝิ่นยื่นบาญชีจำนวนฝิ่น ต่อผู้ว่าราชการเมืองสมุทปราการฤๅมาบอกด่านณกรุงเทพฯ เจ้าพนักงานลงไปตรวจฝิ่นไม่ครบตาม

TUDC 06/09/2563

บาญชีท้ายนี้ ถ้าผู้นหายไปมากน้อยเท่าใด ก็ให้ปรับไหมเอาแก่เจ้าของผู้นั้น แลผู้ยื่นบาญชีเต็มตามบาญชีท้ายนี้ ไม่ให้เกินหีบละ ๑,๐๐๐ บาท

ข้อ ๔ ว่าถ้าผู้ใดเอาผู้นบันทุกเรือเข้ามาทางปากน้ำเจ้าพระยา ถ้ามิผู้นสำหรับลูกเรือใช้ ถึงด่านเมืองสมุทปราการ ให้บอกผู้ว่าราชการแลเจ้าพนักงานเมืองสมุทปราการ ว่ามีผู้นมากน้อยเท่าใด ยี่ห้ออย่างไร เจ้าของแลเรือชื่อไร ผู้ว่าราชการเจ้าพนักงานที่เมืองสมุทปราการจดหมายไว้แล้ว จะได้ให้ไปรับเอาผู้นมารักษาไว้ กว่าเจ้าพนักงานในกรุงจะซื้อแต่ราคาผู้นนั้นตามแต่จะว่ากัน ถ้าเจ้าพนักงานในกรุงไม่ซื้อจะเอาผู้นกลับออกไป ต้องขอหนังสือเจ้าพนักงานสำหรับลำจึงจะออกไปได้ ถ้าหนังสือสำหรับลำกำหนดจะใช้จักรใช้ใบแล้ว มิธุระเหตุการเรือยังไม่ได้ใช้จักรใช้ใบออกไป ผู้นนั้นต้องมอบเจ้าพนักงานที่เมืองสมุทปราการ ถ้าไม่ได้เอาผู้นมอบเจ้าพนักงาน แต่ไม่มีหนังสือเจ้าพนักงานสำหรับลำ ก็ให้ปรับไหมไม่ให้เกิน ๘๐๐ บาท ให้ริบเอาผู้นไว้

ข้อ ๕ ว่าถ้าผู้ใดบันทุกผู้นเข้ามาถึงด่านเมืองสมุทปราการทอดสมอลงแล้ว มิเวลากิ่งโมงหนึ่งไม่บอกเจ้าพนักงาน ๆ ตรวจพบผู้นในลำเรือให้ปรับไหมไม่ให้เกิน ๕๐๐ บาท แล้วให้ริบเอาผู้นไว้

ข้อ ๖ ว่าผู้ใดจะบันทุกผู้นออกไป ขอหนังสือเจ้าพนักงานได้แล้วไม่ได้บันทุกผู้นออกไป ก็ต้องเอาผู้นนั้นกลับคืนให้เจ้าพนักงานในทันใด ถ้าไม่ทำตามข้อนี้ต้องปรับไหมไม่ให้เกิน ๘,๐๐๐ บาท แล้วให้ริบเอาผู้นไว้ ถ้าเจ้าพนักงานฤๅนายเรือรบ แลคนที่ด่านเมืองสมุทปราการ สืบรู้ว่าเรือลำหนึ่งลำใดบันทุกผู้นออกไปมากกว่าหนังสือที่

TUDC 06/09/2563

เจ้าพนักงานให้ไป เจ้าพนักงานฤาคนที่ด่านจะขึ้นค้นดู กับต้นจุ้นจุนาย
เรือต้องยอมให้ค้น ถ้าเรืออยู่นอกปากน้ำออกไป นายเรือรบฤา
ออฟพีซเซอจะขึ้นไปตรวจก็ได้ กับต้นจุ้นจุนายเรือต้องยอมให้ตรวจ
ถ้าค้นได้ผิ่นมากกว่าหนังสือเจ้าพนักงานมีออกไปนั้น ให้ริบเอาผิ่น
นอกจากหนังสือไว้ ให้ปรับไหมไม่ให้เกิน ๕๐๐ บาท ให้เอาตัวผู้ซึ่ง
ทำผิดนั้นมอบให้เจ้าพนักงานชำระ ถ้าควรจะยึดเรือไว้กว่าจะชำระ
ความผิ่นแล้วก็ได้

ข้อ ๗ ว่าถ้าผู้ใดทำผิ่นดิบทำผิ่นสุก แลซื้อผิ่นดิบผิ่นสุกแก่ผู้หนึ่ง
ผู้ใด ที่ไม่มิใช่เซนเจ้าพนักงาน ให้ปรับไหมผู้ที่ซื้อขายไม่ให้เกิน
๒,๐๐๐ บาท แลริบเอาผิ่นไว้

ข้อ ๘ ว่าผู้ซึ่งมิใช่เซนขายผิ่น ถ้าขายผิ่นให้กับผู้ใด ผู้ขาย
ต้องทำหนังสือให้กับผู้ซื้อ ถ้าเจ้าพนักงานจะไปตรวจผิ่นที่ผู้รับใช่เซน
นั้น ต้องยอมให้ตรวจทุกครั้ง ถ้าไม่ยอมให้ตรวจให้เจ้าพนักงาน
ปรับไหมไม่ให้เกิน ๓,๐๐๐ บาท ถ้าผู้รับใช่เซนขายผิ่นได้มากบอกว่า
ขายได้น้อย เจ้าพนักงานจับได้ ให้ปรับไหมไม่ให้เกิน ๕๐ บาท

ข้อ ๙ ว่าถ้าได้ความว่ามีผู้ใดลักผิ่นเข้ามาในแผ่นดินสยาม ฤา
ผิ่นหายไปด้วยเหตุไม่สุจริตคิดยักย้ายผิ่นนั้นหายไป สืบรู้จับได้ให้
ปรับไหมไม่ให้เกิน ๓,๐๐๐ บาท ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดเกี่ยวข้องต้องที่ถาม
ความที่ซื้อที่ขายผิ่นเถือนต้องให้การตามสัจตามจริง ถ้าสืบรู้ว่าเอา
ความเท็จไม่จริงมาให้การ ให้ปรับไหมไม่ให้เกิน ๒,๐๐๐ บาท

ข้อ ๑๐ ว่าเจ้าภาษีคนเก่า ถึงวันกำหนดออกจากภาษี มอบ
ผิ่นให้เจ้าพนักงานผู้ซึ่งถอกฎหมายนี้แล้ว ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดมีผิ่นมากน้อย

TUDC 06/09/2563

เท่าใด ให้ทำบาญชียื่นตามสัจตามจริง ว่าผื่นของตัวแลของผู้อื่น ฝากให้รู้แน่ใน ๑๕ วัน ถ้าเจ้าพนักงานจะตรวจผื่น ให้ตรวจตั้งแต่เวลาโมงเช้าจนเวลา ๕ โมงเยน เจ้าของผื่นต้องยอมให้ตรวจ ถ้าเจ้าพนักงานตรวจได้ผื่นมากเกินกว่าที่เจ้าของผื่นยื่นบาญชีนั้น ให้ริบเอาผื่นที่เกินแล้วให้ปรับไหมไม่ให้เกิน ๕๐๐ บาท ถ้าพ้น ๑๕ วันออกไป ไม่ทำบาญชีผื่นมายื่นต่อเจ้าพนักงาน บิดบังเอาผื่นไว้ เจ้าพนักงานจับได้ ให้ริบเอาผื่น แลปรับไหมไม่ให้เกิน ๑,๐๐๐ บาท

ข้อ ๑๑ ว่าผู้ซึ่งต้องปรับไหมไม่มีเงินจะให้นั้น ให้กระทำโทษตามปรับไหมมากแลน้อย ถ้าต้องปรับไหม ๕๐ บาท ให้กระทำโทษจำไว้ณคุกตรางเดือนหนึ่ง ถ้าต้องปรับไหม ๕๐๐ บาทถึง ๑,๐๐๐ บาท ให้กระทำโทษจำไว้ณคุกตราง ๖ เดือน ถ้าต้องปรับไหมตั้งแต่ ๑,๕๐๐ บาทถึง ๒,๐๐๐ บาท ให้กระทำโทษจำไว้ณคุกตรางปีหนึ่ง ถ้าต้องปรับไหมตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาทขึ้นไป ให้กระทำโทษจำไว้ณคุกตราง ๒ ปี ถ้าเปนคนบังคับกงสุลต่างประเทศปรับไหมแล้ว จะขอให้กงสุลไล่ออกจากแผ่นดินสยามก็ได้

ข้อ ๑๒ ว่ากฎหมายพระราชบัญญัตินี้ ตีพิมพ์ประทับตราแผ่นดินแต่ณวันอังคาร ขึ้นค่ำหนึ่ง เดือน ๕ ปีมแม ยังเปนโทศก ตรงกับวันที่ ๒๑ เดือนมาช คฤสตศักราช ๑๘๗๑ ปี ใช้ได้ตั้งแต่วันนี้ไปทั้งในกรุงเทพมหานคร แลหัวเมืองทั่วพระราชอาณาเขตรประเทศสยาม

กฎหมายภาษีผื่น ว่าด้วยการเกี่ยวข้องถูกค้าต่าง ๆ หัวเมืองฝ่ายเหนือฝ่ายตวันออก ๕ ข้อ

TUDC 06/09/2563

ข้อ ๑ ว่าถูกค้าต่าง ๆ จะเอาผื่นดิบผื่นสุกเข้ามาทางบกมาถึงด่าน

บ้านเมืองใด ให้ลูกค้าซึ่งเอาฝิ่นเข้ามาบอกบาญชีจำนวนฝิ่นดิบฝิ่นสุก แก่นายด่านให้สิ้นจำนวนฝิ่น แล้วให้ขุนด่านกำกับฝิ่นเข้ามาส่งเจ้าภาษีเมืองนั้น ๆ ทุกคน ให้ลูกค้าขายฝิ่นดิบฝิ่นสุกให้แก่เจ้าภาษีราคาตามแต่จะว่ากัน ถ้าเจ้าภาษีไม่ซื้อให้เอาฝิ่นกลับออกไปให้พ้นเขตรแดน ไม่ต้องเสียอะไร แต่ต้องซื้อหนังสือเจ้าภาษีฝิ่นสำหรับตัวจึงจะออกไปได้ ถ้าได้หนังสือสำหรับตัวกำหนดจะไปแล้ว มีธุระเหตุการเกิดขึ้นไปยังไม่ได้ ฝิ่นนั้นต้องมอบเจ้าภาษีเมืองนั้น ๆ ไว้ก่อน ถ้าเมื่อเอาฝิ่นเข้ามาไม่ได้บอกด่าน แลไม่ได้เอาฝิ่นมามอบเจ้าภาษี แลไม่มีหนังสือสำหรับตัว ก็ให้ปรับไหมตั้งแต่ ๘๐๐ บาทลงมา ให้ริบเอาฝิ่นเสีย

ข้อ ๒ ว่าถ้าผู้ใดเข้าหุ้นเข้าส่วนกับคนที่เอาฝิ่นดิบฝิ่นสุกเดินทางบกเข้ามาในแผ่นดินสยาม แลเข้าหุ้นเข้าส่วนกับผู้ขายฝิ่นเถื่อน เจ้าภาษีจับได้ ให้ปรับไหมผู้เข้าหุ้นเข้าส่วนตามซึ่งจับฝิ่นได้มากแลน้อย ครั้งแรกให้ปรับไหมตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาทลงมา ถ้าถูกค้นกระทำเข้าหุ้นเข้าส่วน จับได้ครั้งหลังอีก ให้ปรับไหมตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ บาทลงมา ให้ริบเอาฝิ่นเสีย

ข้อ ๓ ว่าลูกค้าซึ่งเอาฝิ่นดิบฝิ่นสุกเข้ามานั้น ถ้าลักลอบซื้อขายในเขตรแดนบ้านเมืองเจ้าภาษีจับได้ ถ้าเปนคนในบังคับกงสุลต่างประเทศ ก็ให้เจ้าภาษีมอบตัวเจ้าของฝิ่นกับฝิ่นที่จับได้ให้เจ้าเมืองกรมการบอกส่งลงมาณกรุงเทพมหานคร ถ้าเปนคนประเทศซึ่งมิได้ทำหนังสือสัญญาต่อกรุงเทพมหานครนั้น ให้ปรับไหมตามกฎหมาย ภาษีฝิ่น ตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาทลงมา ให้ริบเอาฝิ่นเสีย

TUDC 06/09/2563

ข้อ ๔ ว่าถ้าผู้หนึ่งผู้ใดมารับสินบนนำจับผู้ลอบลักซื้อลักขายฝิ่น เถื่อน ณบ้าน เรือน เรือ แพ หาบ ต่าง เล่น เกวียน ณตำบลใด ๆ ให้เจ้าภาษีบอกแก่ผู้ว่าราชการเมืองกรมการ ขอกรมการผู้ใหญ่แลกำนันไปกำกับจงทุกราย ถ้าจับได้แล้วให้ปรับไหมตามกฎหมายภาษีฝิ่น ตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาทลงมา ให้ริบเอาฝิ่นเสีย

ข้อ ๕ ว่าถ้ารับสินบนนำเจ้าภาษี กรมการ กำนัน นายอำเภอ ไปจับได้ฝิ่นดิบฝิ่นสุก เจ้าของฝิ่นจะต่อสู้ว่า ผู้นำจับแลพวกเจ้าภาษีเอาฝิ่นไปใส่ไว้แล้วพาโลจับ ก็ให้ผู้ว่าราชการเมือง กรมการ ชำระสืบพยานรางวัดบ้านเรือนใกล้เคียง ถ้าพยานสาบาลเบิกความว่า ผู้ต้องจับเปนคนซื้อ คนขาย คนสูบฝิ่นอยู่ ก็ให้ปรับไหมผู้ต้องจับตั้งแต่ ๓,๐๐๐ บาทลงมา ให้ริบเอาฝิ่นเสีย ถ้าพยานเบิกความว่าผู้ต้องจับเปนคนดี ไม่ได้ขายไม่ได้สูบฝิ่น ก็ให้ปรับไหมผู้นำจับตามกฎหมายตั้งแต่ ๑,๐๐๐ บาทลงมา ให้แก่ผู้ต้องจับ

กฎหมายภาษีฝิ่น ว่าด้วยการเกี่ยวข้องแก่ลูกค้าต่าง ๆ หัวเมืองฝ่ายใต้ ๕ ข้อ ฝ่ายทะเลตวันตก ๕ ข้อ

ข้อ ๑ ว่าหัวเมืองฝ่ายใต้ หัวเมืองฝ่ายทะเลตวันตก มีปากน้ำออกทะเล เรือลูกค้าในบ้านเมือง ฤๅเรือลูกค้าในบังคับกงสุลต่างประเทศก็ดี ถ้าจะบันทุกฝิ่นดิบฝิ่นสุกเข้ามาถึงด่าน ให้บอกจำนวนฝิ่นดิบฝิ่นสุกแก่นายด่านให้สิ้นเชิง แล้วให้นายด่านกำกับเรือที่บันทุกฝิ่นเข้าส่งแก่เจ้าภาษีจงทุกลำ ให้ลูกค้าขายฝิ่นดิบฝิ่นสุกให้แก่เจ้าภาษีราคาตามแต่จะว่ากัน ถ้าเจ้าภาษีไม่ซื้อให้เอาฝิ่นกลับออกไปให้พ้นเขตรแดนบ้านเมืองไม่ต้องเสียอะไร แต่ต้องขอหนังสือเจ้าภาษีฝิ่น

TUDC 06/09/2563

สำหรับจึงจะออกไปได้ ถ้าได้หนังสือสำหรับถำกำหนดจะไปแล้ว มีธุระเหตุการเกิดขึ้นไปยังไม่ได้ ผีนนั้นต้องมอบเจ้าภาษีเมืองนั้นๆไว้ก่อน ถ้าเมื่อเอาผีนเข้ามาไม่ได้บอกด่าน แลไม่ได้เอาผีนมามอบเจ้าภาษี แลไม่มีหนังสือสำหรับถำ ก็ให้ปรับไหมตั้งแต่ ๘๐๐ บาทลงมา ให้ริบผีนเสีย

ข้อ ๒ ว่าถ้าผู้ใดเข้าหุ้นส่วนกับคนที่เอาผีนดิบผีนสุกบันทุกเรือเข้ามาในแผ่นดินสยาม แลเข้าหุ้นส่วนกับผู้ขายผีนเถือน เจ้าภาษีจับได้ ให้ปรับไหมผู้เข้าหุ้นส่วนตามซึ่งจับได้ตามมากแลน้อย ครั้งแรกให้ปรับไหมตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาทลงมา ถ้าถูกค้าขึ้นกระท่ำเข้าหุ้นเข้าส่วนจับได้ครั้งหลังอีก ให้ปรับไหมตั้งแต่ ๓๐,๐๐๐ บาทลงมา ให้ริบเอาผีนเสีย

ข้อ ๓ ว่าถูกค้าซึ่งเอาผีนดิบผีนสุกเข้ามานั้น ถ้าลักลอบซ่อนขายในเขตรแดนบ้านเมือง เจ้าภาษีจับได้ ถ้าเปนคนในบังคับกงสุลต่างประเทศ ก็ให้มอบตัวเจ้าของผีนแลผีนที่จับได้ให้เจ้าเมืองกรมการบอกส่งเข้ามาณกรุงเทพมหานคร ถ้าเปนคนประเทศซึ่งมิได้ทำหนังสือสัญญาต่อกรุงเทพมหานครนั้น ให้ปรับไหมตามกฎหมายภาษีผีน ตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาทลงมา ให้ริบเอาผีนเสีย

ข้อ ๔ ว่าถ้ามีผู้ใดมารับสินบนน่าจับผู้ลอบลักซ่อนลักขายผีนเถือนณบ้านเรือนเรือแพตำบลใดๆ ให้เจ้าภาษีบอกแก่ผู้ว่าราชการกรมการ ซอกรมการผู้ใหญ่แลกำนันไปกำกับจับจงทุกราย ถ้าจับได้แล้วให้ปรับไหมตามกฎหมายภาษีผีน ตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาท ให้ริบเอาผีนเสีย

TUDC 06/09/2563

ข้อ ๕ ว่าถ้ามีผู้รับสินบน นำเจ้าภาษี กรมการ กำนัน นายอำเภอไปจับได้ฝิ่นดิบฝิ่นสุก เจ้าของฝิ่นจะต่อสู้ว่าผู้นำจับแลพวกเจ้าภาษีเอาฝิ่นไปใส่ไว้แล้วพาโลจับ ก็ให้ผู้ว่าราชการเมืองกรมการชำระ สืบพยานรางวัดบ้านเรือนใกล้เคียง ถ้าพยานสาบาลเบิกความว่า ผู้ต้องจับเปนคนซื้อ คนขาย คนสูบฝิ่นอยู่ ก็ให้ปรับผู้ต้องจับตั้งแต่ ๑,๐๐๐ บาทลงมา ให้ริบเอาฝิ่นเสีย ถ้าพยานเบิกความว่า ผู้ต้องจับเปนคนดี ไม่ได้ซื้อไม่ได้ขายไม่ได้สูบฝิ่น ก็ให้ปรับไหมผู้นำจับตามกฎหมาย ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ บาทลงมา ให้แก่ผู้ต้องจับ

แลผู้ลอบลักซื้อลักขายฝิ่นเถื่อน ซึ่งต้องปรับไหมณกรุงเทพมหานคร แลหัวเมืองฝ่ายใต้ ฝ่ายเหนือ ฝ่ายตวันออก ฝ่ายตวันตก ไม่มีเงินจะให้นั้น ให้ทำโทษตามปรับไหมมากแลน้อยเหมือน ๆ กัน ถ้าต้องปรับไหม ๕๐ บาท ให้กระทำโทษจำไว้ณคุกตรางเดือนหนึ่ง ถ้าต้องปรับไหม ๕๐๐ บาทถึง ๑,๐๐๐ บาท ให้กระทำโทษจำไว้ณคุกตราง ๖ เดือน ถ้าต้องปรับไหมตั้งแต่ ๑,๕๐๐ บาทถึง ๒,๐๐๐ บาท ให้กระทำโทษจำไว้ณคุกตรางปีหนึ่ง ถ้าต้องปรับไหมตั้งแต่ ๒,๐๐๐ บาทขึ้นไป ให้กระทำโทษจำไว้ณคุกตราง ๒ ปี

กฎหมายพระราชบัญญัติภาษีฝิ่น ว่าด้วยวังเจ้า บ้านขุนนาง ตึกเรือน โรง ร้าน เรือ แพ ต่าง เกวียน หาบ คอน ผู้ใด ซึ่งจะมีการเกี่ยวข้องในการจับฝิ่นเถื่อน ได้ตีพิมพ์ประทับพระตราแผ่นดินแต่ณวันอังคาร เดือน ๕ ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีมแม ยังเปนโทศก ตรงกับวันที่ ๒๓ เดือนมาช คฤสตศักราช ๑๘๗๑ ปี ใช้ได้ตั้งแต่วันนี้ไป ทั้งในกรุงเทพมหานคร แลหัวเมืองทั่วพระราชอาณาเขตรประเทศสยาม

TUDC 06/09/2563

ประกาศ

เรื่อง ภาษเรือ

มีพระบรมราชโองการ มารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประกาศแก่ข้าราชการในกรุงเทพฯ แลผู้ว่าราชการเมืองกรมการ หัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือ เจ้าภาษีนายอากรแลผู้รับช่วงไปทำแทนเจ้าภาษีนายอากร แลกำนันนายอำเภอราษฎรในกรุงนอกกรุงทั้งปวงให้รู้ทั่วกันว่า ด้วยทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกตลาดเปลี่ยนเรียกเปนภาษีเรือเรือนโรงร้านตึกแพสับปั้นมาหลายปี ความทั้งปวงแจ้งอยู่ในตราตั้งเจ้าภาษี แลหนังสือพิมพ์ประกาศนั้นแล้ว ครั้นต่วงมามีผู้กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบฝ่าละอองว่า เจ้าภาษีรับทำภาษีแล้วขายช่วง ให้ผู้อื่นไปเก็บตามระยะจังหวัดกรุงเทพฯ แลแขวงหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือ แลผู้ที่ซื้อช่วงออกไปนั้น หาเรียกภาษีตามพิกัดท้องตราไม่ ไปเรียกภาษีให้เหลือๆเกินๆ ฝ่ายราษฎรเล่าก็คิดยักย้ายต่างๆ หลีกเลี่ยงให้ผิดจากพิกัด เอารัดเอาเปรียบแก่กัน จึงทรงพระราชดำริห์เห็นว่า เมื่อเลิกตลาดเปลี่ยนเรียกเปนภาษีเรือนโรงร้านตึกแพที่ไว้สินค้า แลให้เช่าตั้งบ่อนเล่นเบี้ยต่างๆ มาหลายปี ก็ไม่สู้มีความละเลาะวิวาทถุ้มเถียงกัน ครั้งนี้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานยกภาษีเรือเรือจรให้แก่ราษฎรไม่ให้ต้องเสียภาษีเปนอันมาก การก็ยังไม่เรียบร้อย ฉันใดจะดีให้ท่านเสนาบดีปฤกษาหาฤๅกันจัดการเสียใหม่ให้สมควร ท่านเสนาบดี

TUDC 06/09/2563

ปฤกษาพร้อมกันเห็นว่าให้ยกเรือเร่เรือจรเสียนั้น คงไว้แต่เรือประจำขายของเหมือนกับโรงร้าน แลเรือบันทุกอิฐบันทุกทรายบันทุกกระเบื้องซึ่งไม่ได้เสียภาษี แลเรือบันทุกเครื่องคชาเดิม ไปเที่ยวขายในจังหวัดกรุงเทพฯ แลหัวเมืองฤๅเรือนโรงร้านตึกแพที่ให้เช่า แลที่ไว้สินค้าต่างๆ แลโรงคนชั่วซึ่งเปนสินค้าอย่างหนึ่ง แลที่ตั้งบ่อนเล่นเบี้ยเบี้ยนหวยนั้น ควรให้เสียภาษีตามพิกัดที่พิมพ์ประกาศ ให้ผู้สำเร็จราชการเมือง กรมการ กำนัน นายอำเภอ แจกให้ราษฎรในกรุงนอกกรุงให้รู้ทั่วกันว่า กำหนดพิกัดให้เรียกภาษีดังนี้ เรือบันทุกอิฐเรือบันทุกทรายบันทุกกระเบื้อง ซึ่งไม่ได้เสียภาษี แลเรือบันทุกเครื่องคชาเดิม ไม่เที่ยวขายในจังหวัดกรุงเทพฯ แลแขวงหัวเมืองให้เรียกภาษีเรือสอกละสลึง วาละบาท แลเรือหัวเมืองบันทุกสินค้าต่างๆเข้ามาขายในจังหวัดกรุงเทพฯ แลแขวงหัวเมืองอื่นๆ แลเรือที่กรุงเทพฯบันทุกสินค้าต่างๆ ประจำขายของอยู่ที่แขวงเมืองใดตั้งแต่ ๒ เดือนขึ้นไป ให้เรียกภาษีเรือสอกละเพื่อง วาละสลึง ถ้าประจำขายสินค้าอยู่ที่แขวงเมืองใดเมืองหนึ่งตั้งแต่ ๑๒ เดือนขึ้นไป ให้เรียกภาษีเรือสอกละสลึง วาละบาท ถ้าราษฎรเจ้าของเรือสาบาลได้ว่าประจำขายอยู่ในจังหวัดกรุงเทพฯ แลแขวงเมืองนั้นต่ำกว่า ๒ เดือนลงมา เรืออย่างนี้เปนเรือจรไม่ต้องภาษี เรือช่วงบันทุกสินค้าส่งเรือใหญ่แลส่งขึ้นโรงร้านตึกแพ แลเรือรับถ่ายสินค้าที่โรงร้านตึกแพ บันทุกเรือไปเที่ยวเร่ขายสิ้นเวลาแล้วกลับมา ขนของขึ้นโรงร้านเปนเรือเร่ไม่ต้องเสียภาษี กำหนดให้เรียกภาษีแพที่ไว้สินค้าขายใน

TURC 06/09/2563

จังหวัดกรุงเทพฯ ถ้าสินค้าสิ่งหนึ่งสองสิ่งสามสิ่งเปนสินค้าราคาน้อย ให้เรียกภาษีแพห้องละหกสลึง สองห้องสามบาท สามห้องตำลึง สองสลึง ถ้าสินค้าราคาน้อยมีสินค้าอยู่ ๔ สิ่ง ๕ สิ่ง ๖ สิ่ง ให้เรียกภาษีห้องละกึ่งตำลึง สองห้องตำลึงหนึ่ง สามห้องหกบาท แพที่มีสินค้าราคามาก คือผ้าแดงแพรต่างๆ แดงเครื่องทองเหลืองทองขาว เครื่องแก้วเครื่องเหล็กแดงบ้น หนัง เขา นอ งา ศุรา ยาฝิ่น แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง แพให้เช่าแดงเขียนหวยตั้งบ่อนเล่นเบี้ยต่างๆ แดงแพคนเช่าให้เรียกภาษีห้องละสามบาท สองห้องหกบาท สามห้องเก้าบาท เรือโรงร้านตึก ที่ให้เช่าไว้สินค้า ตั้งบ่อนเล่นเบี้ยเขียนหวย แดงคนเช่าอยู่ แดงเรือนโรงตึกคนชั่ว แดงเรือนโรงร้านตึกที่ไม่ได้ให้เช่าไว้สินค้าของตัวเอง ซึ่งอยู่ในท้องที่โปริศลาดกระเวร ให้เทียมเหมือนค่าเช่าให้เรียกภาษี ๑๒ ชัก ๑ กึ่ง คือสิบสองตำลึงชักหกบาท แต่เรือนโรงร้านตึกแพที่ให้เช่า แดงไว้สินค้าของตัวเองไม่ได้อยู่ในท้องที่โปลิศลาดตะเวน ให้เรียกภาษี ๑๒ ชัก ๑ แดงโรงร้านตึกแพซึ่งอยู่ตามแถวท้องตลาด แทรกปนอยู่ในระหว่างโรงร้านตึกแพที่มีสินค้าขาย ไม่ประกอบการซื้อขายให้มีผลประโยชน์ จำเริญแก่แผ่นดินนั้นไม่ชอบ ให้เรียกภาษีเท่ากับโรงร้านตึกแพที่ไว้สินค้าขายเหมือนกัน แดงให้เจ้าภาษีเรียกภาษีแต่ผู้ที่อยู่ในโรงร้านตึกแพนั้นๆ ครั้นจะให้ผู้ที่อยู่ในโรงร้านตึกแพนั้นนำไปหาเจ้าของโรงร้านตึกแพก็ยากบางทีก็อยู่ไกลบางทีก็อยู่ใกล้ไปไม่ภพบ้างวิวาทกัน จึงให้เรียกภาษีเอาแก่ผู้ที่อยู่ในโรงร้านตึกแพนั้นๆ แล้วจึงให้ผู้เช่าไปหักเอาเงินค่า

TUDC 06/09/2563

เช่าโรงร้านตึกแพ ซึ่งได้เสียไปตามมากแลน้อย ถ้าผู้เช่าเปนคนอยู่ต่างประเทศ ให้เรียกภาษีเอาแก่เจ้าของโรงร้านตึกแพ ผู้ได้ค่าเช่า แลโรงร้านตึกที่ไว้สินค้าของตัวเองไม่ได้ให้เช่า แลอยู่ใกลกับที่เช่าจะเทียบเปนค่าเช่าไม่ได้ ให้เรียกภาษีภาษีเปนห้อง ๆ ได้มีสินค้าสิ่งหนึ่งสองสิ่งสามสิ่งราคามากกว่าตำลึงหนึ่งขึ้นไป ให้เรียกภาษีที่ไว้สินค้าห้องละสองสลึง ถ้ามีสินค้าราคาน้อย ๔ สิ่ง ๕ สิ่ง ๖ สิ่ง ให้เรียกภาษีห้องละหกสลึง ถ้ามีสินค้าราคามากต้องพิกัดแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ให้เรียกภาษีห้องละกึ่งตำลึง แลเรือนโรงร้านตึกแพ ซึ่งอยู่ตามหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือนั้น ด้วยราคาสินค้าไม่เหมือนกรุงเทพฯ ต้องลดหย่อนผ่อนราคาลงบ้าง กำหนดให้เรียกภาษีแพที่อยู่หัวเมืองซึ่งมีสินค้าราคาน้อย ห้องละหกสลึง สองห้องสามบาท สามห้องตำลึงสองสลึง แพให้เช่าตั้งบ่อนเล่นเบี้ยต่าง ๆ แลแพที่มีสินค้าราคามาก ต้องพิกัดแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ให้เรียกภาษีแพห้องละกึ่งตำลึง สองห้องตำลึงหนึ่ง สามห้องหกตำลึง แต่เรือนโรงร้านตึกที่ให้เช่าเปนราคาเท่าใด ให้เรียกภาษี ๑๒ ชัก ๓ ถ้าราษฎรดีเหล็กแลหล่อเครื่องทองเหลืองทองขาว บั้นม้อ ทำคราม ทำปอ ทำไต้ ทำตะหลุ่ม แลทำไว้ไต้น้ำมัน สานงอบสานเสื่อชะเลื่อต่าง ๆ เย็บจากเย็บกระแชง ฤๅไปซื้อหารับสินค้าสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่ผู้อื่น ๆ มาไว้ขายที่เรือนโรงร้าน สินค้ามีอยู่สิ่งหนึ่งสองสิ่งสามสิ่งราคามากกว่าตำลึงหนึ่งขึ้นไป ให้เรียกภาษีที่ไว้สินค้าห้องละสองสลึง ถ้าสินค้า ๔ สิ่ง ๕ สิ่ง ๖ สิ่ง เปนสินค้าราคาน้อย ให้เรียกภาษีห้องละบาท ถ้า

TUDC 06/09/2563

สินค้าราคามากต้องในพิกัดแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ให้เรียกภาษีห้องละหกสลึง ถ้าสินค้าเปนของในสวนในไร่ของตัวไม่ต้องเสียภาษีที่ไว้สินค้า แต่โรงเลื่อยไม้ โรงสีเข้า โรงทำน้ำมันขาย ให้เรียกภาษีห้องละบาท โรงเลี้ยงสุกรขายสุกรตั้งแต่ ๑๐ ตัวขึ้นไป โรงเลี้ยงเปดเลี้ยงไก่ตั้ง ๕๐ ตัวขึ้นไป ให้เรียกภาษีโรงเลี้ยงเปนที่ไว้สินค้าหลังละบาท ถ้าสุกรต่ำกว่า ๑๐ ตัว เปดไก่ต่ำกว่า ๕๐ ตัวลงมา แลเปนที่กลางแจ้งไม่ได้เลี้ยงในโรง ไม่ต้องเสียภาษี ถ้าราษฎรมีตึกเรือนโรง แลทำเพิงเฉลียงน่าตึก ข้างตึก เรือนโรง ห้องหนึ่ง สองห้องสามห้องก็ดี บันทุกสินค้าไว้แต่ที่เพิงเฉลียงแห่งเดียว แต่ในตึกในโรงในเรือนไม่มีสินค้า ให้เรียกภาษีเพิงเฉลียงเปนที่ไว้สินค้าอย่างเดียว ห้องละสองสลึง ถ้าไว้สินค้าที่ตึกที่เรือนที่โรงก็ดี แลเพิงเฉลียงก็ไว้สินค้าต่าง ๆ หลังใดหลังหนึ่ง ให้เรียกภาษีหลังนั้นทั้งเพิงเฉลียงเปนที่ไว้สินค้าด้วย รวมกันห้องละสามบาท สองห้องหกบาท สามห้องเก้าบาท แลราษฎรผู้เดียวบันทุกสินค้าไว้ที่เรือนโรงร้านตึกแพหลายหลัง ห้องใดเปนที่ไว้สินค้า ก็ให้เรียกภาษีห้องนั้นทุกหลังตามมากแลน้อย ถ้าเจ้าของสาบาลได้ว่าสินค้าราคาไม่ถึงตำลึง แลห้องเปล่าไม่มีสินค้าไม่ต้องเสียภาษีพิกัดในท้องตรากำหนด ให้เรียกภาษีดังกล่าวมานั้น ถ้าเจ้าของผู้ได้ค่าเช่า แลผู้เช่าเรือนโรงร้านตึกแพนั้น ๆ บิดบังค่าเช่าไว้ไม่บอกโดยตรง เจ้าภาษีแลพวกเจ้าภาษีสืบจับได้ชำระได้ความจริง ก็ให้ปรับไหมแก่ผู้บังภาษีสามต่อ ตามราคาเช่ามากแลน้อยแลเงินสินบนเท่าใด ก็ให้เอาแก่ผู้บังภาษีให้แก่ผู้รับ

TUDC 06/09/2563

สินบล ให้เจ้าภาษีบลจับผู้บังค่าเช่าเปนเงินสิบตำลึงลงมา แลให้เจ้าภาษีเรียกภาษีแต่ราษฎรตามพิกัดประกาศ ถ้าเจ้าภาษีคิดยักย้ายเรียกภาษีเหลือ ๆ กิน ๆ ก็ให้ราษฎรผู้ที่มีเรือเรือนโรงร้านตึกแพทั้งปวง พิเคราะดูในพิกัดหมายประกาศนี้ให้ถ้วนถี่ จะได้เสียภาษีตามพิกัดกำหนดในท้องตรา ถ้าเจ้าภาษีเรียกเหลือเกินขึ้นไป อย่าให้ราษฎรยอมเสียภาษีให้ร้องทุกข์เอาเถิด ให้ผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการมีใจเมตตากรุณาแก่ราษฎร รับหมายประกาศแจกไปให้รู้ทั่วกัน อย่าได้เปนใจด้วยเจ้าภาษี ยอมให้เจ้าภาษีเก็บภาษีให้เหลือ ๆ เกิน ๆ ในพิกัดท้องตราแลหมายประกาศนี้ ถ้าผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการข่มเหงราษฎรให้เสียภาษีเกินพิกัด ได้ความจริงจะให้มีโทษด้วย ฝ่ายเจ้าภาษีเล่าจงมีความเมตตากรุณาแก่ราษฎรภาษีก็จะมีประโยชน์กำไรก็เพราะราษฎรทำมาหากินอย่าให้เรียกเหลือเกินผิดจากพิกัดท้องตราแลหมายประกาศนี้ ให้ราษฎรได้ความเดือดร้อนสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ฝ่ายราษฎรทั้งปวงเล่าจงยอมเสียภาษีให้เจ้าภาษีตามพิกัดแลหมายประกาศนี้แต่โดยดี อย่าให้ล่วงบี่ไปได้ ถ้าสงไสยข้อใดก็ให้ถามผู้รักษาเมืองกรมการให้ทราบ จะได้เสียภาษีตามพิกัดแลให้เจ้าภาษีกับราษฎรมีความอ่อนน้อมต่อกัน ความเฉลาะวาทก็จะไม่บังเกิดมี

ประกาศไว้ณวันพฤหัศบดี เดือนเจด ขึ้นสี่ค่ำ ปีมเมียโทศก ศักราช ๑๒๓๒ เปนปีที่ ๓ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

FREE 06/09/2563

หมายประกาศ

กำหนดจับสักแลว่าด้วยกองจับ

กับตัวเลขซึ่งจะวิวาทกัน มีข้อปรับไหมอยู่ในนั้น

หมายพระยาราชสุภาวดี ศรีสัจเทพนารายน์ สมุหมาตยาทิบดี ศรีสุเรนทราเมศวร พระสุรัศวดีกลาง มาถึงเจ้าหมู่มูลนายซึ่งคุมเลขไพร่หลวง เลขไพร่สมกำลัง ในพระบรมมหาราชวัง แลพระราชวังบวรสถานมงคล แลหัวเมืองเอกโทตรีจัตวา ปากใต้ฝ่ายเหนือให้รู้จงทั่ว ด้วยพณ ฯ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินรับพระบรมราชโองการใส่เกล้า ฯ สั่งว่า ได้มีหมายประกาศเจ้าหมู่มูลนายบันดาซึ่งมีเลขไพร่หลวง เลขไพร่สมกำลัง ให้เอาเลขเดิมเลขขึ้นมาศักให้สิ้นเชิง แต่ในเดือน ๑๒ ข่างขึ้น ครั้นเดือน ๑๒ ข่างแรมจะให้แต่งกองออกจับ ก็แจ้งอยู่ในหมายฉบับก่อน ๆ ทุกหมู่ทุกกรมแล้ว เจ้าหมู่มูลนายได้ตัวเลขเดิมเลขขึ้นมาสักแต่เดือน ๕ เรียรายมาจนถึงเดือนสิบ เลขเดิมซึ่งเจ้าหมู่สมุบาญชียืนหางว่าวคงมีตัว ยังมิได้เอามาสัก ค้างอยู่เปนอันมาก สักหาสิ้นตามยืนไว้ไม่ ด้วยเจ้าหมู่มูลนายนำเลขมาสักทุกวันน้อยถอยลงทุกวัน จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทดำรัศเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า เลขไพร่หลวง เลขไพร่สมกำลัง ซึ่งให้สักรวบรวมเข้าไว้ทั้งนี้ จะได้รู้บาญชีว่ามีจำนวนมากแลน้อย ช่วยกันทำนุบำรุงพระบวรพุทธสาศนารักษาแผ่นดิน ตามประเพณี พระมหา

TUDC 06/09/2563

กระษัตราธิราชเจ้าสืบมาแต่ก่อน ได้หมายบอกมูลนายเจ้าของเลขให้เอาตัวมาสักให้สิ้นแต่ในเดือนสิบสองค่างขึ้น ครั้นถึงเดือนสิบสองค่างแรมจะได้แต่งกองออกจับเอาตัวเลขซึ่งยังไม่ได้สักมารวบรวมสักไว้เปนไพร่หลวง เจ้าหมู่มูลนายเจ้าของเลขก็หาเอาเลขมาศักให้สิ้นตามกำหนดไม่ ไพร่พลเหล่านี้เปนคนเกียจคร้านไม่เอาราชการหลบหลีกอยู่ แลมูลนายบีดบังหน่วงเหนี่ยวไว้ไม่ศักก็จะมีบ้าง ที่มูลนายไปเอามาศักตัวเลขมิได้หลบหลีกแต่ติดการทำไร่นาหากินเลี้ยงชีวิตอยู่จะมาศักยังมิทันกิน แล้วก็พึงจะสิ้นเขตรเทศการไร่นา ครั้นจะให้แต่งกองออกจับตามกำหนดในเดือน ๑๒ นั้นเล่า ไพร่พลที่เกียจคร้านกับตัวเลขซึ่งติดการทำนาเลี้ยงชีวิตร ก็จะจับเอาตัวมาศัก ต้องเสียเงินให้กับผู้จับคนละสองตำลึงเสมอกัน ทรงพระเมตตารอบคอบไปโดยพระไทยกอบไปด้วยพระมหากรุณาแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินมิให้ได้ความเดือดร้อน จึงโปรดให้ผ่อนเลื่อนไปอีกเดือนหนึ่ง ให้เจ้าหมู่มูลนายเจ้าของเลขไพร่หลวง เลขสมกำลัง เลขเดิม เลขขึ้น มาศักให้สิ้นแต่ในเดือนอ้าย จะให้แต่งกองออกจับเอาตัวเลขซึ่งยังมิได้จับท้องมอ ครั้งนเอาสักเปนไพร่หลวงใช้ราชการให้ถ้วนน่าเสมอกัน แต่ทว่าในเดือนอ้ายนั้นจะให้เบิดโรงศักไว้อีกเดือนหนึ่ง กองจับก็จะให้ออกจับ เจ้าหมู่มูลนายจะเอาเลขมาศักก็จะโปรดให้ศัก ถ้าสิ้นเดือนอ้ายแล้วจะให้บิดโรงศักเสีย จะให้กองจับจับเอาตัวเลขมาศักเปนไพร่หลวงกว่าจะสิ้นเชิง จึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดกองจับในพระบรมมหาราชวัง พระยาศิหราชเดโชไชยเปนนายกองจับกองหนึ่ง พระยาศิหราชฤทธิไกรเดชะไชยท้ายน้ำเปนนายกองจับกองหนึ่ง พระยาอภัยรณฤทธิเปน

TUDC 06/09/2563

นายกองจับกองหนึ่ง พระยาอนุชิตชาญไชยเปนนายกองจับกองหนึ่ง ขุนหมื่นไพร่กองละห้าสิบคน ๔ กองสองร้อยคน แต่ขุนหมื่นถูกกองซึ่งจะสมทบนายกองนั้น กรมเมืองกองตเวน ๕ คน กรมท่ากลาง ๕ คน กรมท่าซ้ายอำเภอจีน ๕ คน กรมพระสุรัศวดี ๕ คน นายกองจับ ๔ กอง เปนขุนหมื่นถูกกอง ๆ ละห้าสิบคน ๔ กองสองร้อยคน โปรดเกล้า ฯ ให้พระบรมวงษเธอกรมขุนวรจักรธรานุภาพเปนแม่กองใหญ่สำหรับชำระความซึ่งกองจับกับตัวเลขจะวิวาทเกี่ยวข้องกัน จะได้ตัดสินว่ากล่าวทั้งหกกอง แลกรมพระราชวังบวรสฐานมงคลนั้น โปรดเกล้า ฯ ให้พระยาเสนาภูเบศเปนแม่กองคุมหลวงขุนหมื่นแลไพร่ ๕๐ คน กองหนึ่ง พระยาอัษฎาเรืองเดชเปนนายกองคุมขุนหมื่นแลไพร่ ๕๐ คน กองหนึ่ง เปนกองจับทั้งในพระบรมมหาราชวัง แลพระราชวังบวรสถานมงคล หกกองด้วยกัน รวมนายไพร่สามร้อยคน โปรดเกล้า ฯ ให้มีหนังสืออำนาทประทับตราพระราชสีห์ ตราพระคชสีห์ ตราบัวแก้ว ให้ไว้แก่นายกองใหญ่กองจับเปนสำคัญ แต่ตรากรมพระสุรัศวดีนั้น โปรดเกล้า ฯ ให้จำลองจำลักลงแผ่นทองเหลืองแขวนน่าอก มีสายตภายไว้เปนสำคัญทุก ๆ กอง คนทั้งปวงจะได้รู้แน่ว่ากองจับ เพื่อจะไม่ให้ผู้ใดระคนปนแปลกปลอมกองจับเปนอันขาดทีเดียว ผู้ใดปลอมจับผู้คนลงเอาพัศดุทองเงินทรัพย์สิ่งของแล้วปล่อยตัวเสียก็ดี แล้วรู้โทษว่าตัวปลอมจับกลัวผิดเอาตัวคนซึ่งจับได้มาส่งก็ดี ถ้าพิจารณาเปน สัตย์ ให้ลงพระราชอาญาเฆี่ยนผู้ซึ่งปลอมจับคดห้าสิบที เอาตัวจำไว้ณคุกแล้วแต่จะโปรดให้พ้นโทษ ถ้ากองจับในพระบรมมหาราชวังจับตัวเลขได้ก็ให้เอาตัวมาส่งแม่กอง ให้แม่กองรับเอาตัว

TUDC 06/02/2563

ควบคุมไว้ จะได้จับเปนไพร่หลวงในพระบรมมหาราชวัง ถ้ากองจับในพระราชวังบวรสถานมงคลจับได้ ถ้าเปนหมู่ในพระราชวังบวรสถานมงคล ก็ให้สักเปนไพร่หลวงในพระราชวังบวรสถานมงคล ถ้ากองจับกองใดจับคนท้องมือเปล่ายังมิได้สักมาส่งมากน้อยเท่าใด ก็ให้แม่กองชำระเร่งเอาเงินคนละสองตำลึงแจกให้แก่กองซึ่งจับได้ เปนบำเหน็จตามพระราชกำหนดเดิม แต่ตัวเลขนั้น ถ้ายังไม่มีผู้ใดรับ ก็ให้เจ้าพนักงานกรมพระสุรัศวดีจำตรวนไว้ให้มั่นคง กว่าจะมีผู้มาประกันรับตัว จะได้ศักแบ่งบันมอบให้กับเจ้าหมู่ไพร่หลวงเอาตัวเข้าหมวดกองใช้ราชการต่อไป แล้วให้กองจับนายไพร่ทั้งปวงตั้งใจคิดอ่านสืบสวนแยกกันเปนหมวดเปนกองออกจับในกรุงเทพมหานคร นอกกรุงเทพมหานคร ทั้งทางบกทางเรือ จับเอาตัวเลขที่ยังมิได้สักให้สิ้นเชิงให้เปนราชการโดยจริง อย่าให้เห็นแก่หน้าบุคคลแลสินบลสินจ้างแอบอ้างหาผลประโยชน์ แลเว้นปล่อยเอาพัศดุทองเงิน อย่าให้กองจับข่มขู่กันโชกฉกฉักชิงเอาทรัพย์สิ่งของทองเงินของราษฎรตัวเลข แลกระทำคุมเหงทุบถองดีโบยโดยลำพังใจให้ราษฎรได้ความเดือดร้อนได้เปนอันขาดทีเดียว ถ้าแลกองจับภบปะตัวเลข กองจับก็หาได้ทุบตีทำกับตัวเลขก่อนไม่ เปนแต่จะเข้าจับเอาตัว ตัวเลขก็ไม่ยอมให้จับ ต่อสู้ผู้เดียวก็ดี มีพวกพ้องช่วยป้องกันชกตีกองจับบ้วยเจ็บฟกช้ำมีบาทแผล แม่กองผู้ชำระพิจารณาสืบสวนได้ความจริง ให้ลงพระราชอาญาเฆี่ยนตัวเลขซึ่งต่อสู้ แลผู้ช่วยลงมือชกตีกองจับคนละห้าสิบที แลตัวเลขนั้นให้ส่งไปประจำไว้ณคุกหกเดือนจึงพ้นโทษแล้วสักส่งไปเปนไพร่หลวง แต่พวกพ้องตัวเลขซึ่งช่วยกันป้องกัน

TUDC 06/08/2563

ชกติกองจับนั้นให้จำไว้ แล้วนำข้อความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา กราบเรียนพณฯ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน สุดแต่จะโปรดเกล้าฯ

อนึ่งกองจับๆ ตัวเลขได้ พวกพ้องตัวเลขมาช่วงชิงเอาตัวเลขไว้ แลเลือกไสให้หลบหนีไปเสียก็ดี ให้กองจับเอาตัวผู้ช่วงชิงนั้นมา แลผู้ช่วงชิงเลขไว้มาด้วยโดยดี มิได้ต่อสู้กองจับ แม่กองผู้ชำระพิจารณาได้ความแต่ว่าช่วงชิงตัวเลขไว้จริง ก็ให้ลงพระราชอาญาเฆี่ยนผู้ช่วงชิงเลขไว้คนละสามสิบที แล้วให้เอาตัวจำเร่งรัดเอาตัวเลขซึ่งชิงไว้นั้นกว่าจะได้ตัวจึงปล่อยให้พ้นโทษ ถ้าผู้ช่วงชิงเลขไว้ชกติกองจับก่อน กองจับจึงชกติตอบมือมีบาดแผลฟกช้ำทั้ง ๒ ข้าง อย่าให้เอาโทษกับกองจับเลย ให้ทวิโทษผู้ชิงเลขข้างชกติกองจับก่อนนั้นขึ้นให้เฆี่ยนคนละห้าสิบที เร่งเอาตัวเลขได้แล้ว จำไว้เอาข้อความกราบบังคมทูลพระกรุณากราบเรียน พณฯ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน เมื่อทรงพระกรุณาให้ทำโทษ แลโปรดให้ปล่อยประการใด จึงให้แม่กองผู้ชำระทำตามพระบรมราชโองการ แลพระประสาทซึ่งโปรดเกล้าฯ

อนึ่งถ้าตัวเลขรู้ตัวว่ากองจับจะจับตัวถือไม้มีดเครื่องอาวุธสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่อสู้บ้องกัน ปราถนาจะมิให้กองจับเข้าจับ แล้วกองจับจะจับเอาตัวโดยดีมิได้ ต้องหักหานเข้าจับกุมชกติตัวเลขก่อนจึงจับได้ แต่ตัวเลขหาได้ชกติพันกองจับบ่วยเจ็บไม่ เจ็บแต่ตัวต่างเดียวก็อย่าให้เอาโทษกองจับเลย แต่ตัวเลขซึ่งถือเครื่องอาวุธนั้นให้ลงพระราชอาญาเฆี่ยนห้าสิบที อย่าให้ตัวเลขเอาเยี่ยงอย่างถือเครื่องสาตราอาวุธต่อไป ถ้าตัวเลขชกติพันกองจับมีบาทแผล พิจารณาได้ความจริง ให้เฆี่ยนตัวเลขหกสิบที ส่งตัวไปจำไว้ณะคุกสามปีจึงพ้นโทษ แล้วศักส่งไปเปนไพร่หลวง

TUDC 06/09/2563

อนึ่งกองจับภบปะตัวเลขเข้าแล้ว ตัวเลขมิได้ต่อสู้กองจับมิษาเหตุพยาบาทตัวเลขอยู่แต่ก่อนหาจับโดยดีไม่ กองจับทุบถองดีโบยตัวเลขก่อนโดยใจโกรธ ตัวเลขจึงชกตีตอบมือกองจับบ้าง ถ้าบาทแผลกองจับป่วยเจ็บมากษาหัด ก็ให้ลงโทษเสียทั้งสองค่าง ถ้าตัวเลขมิบาดแผลป่วยเจ็บเสมอกองจับแลมากกว่ากองจับ เอาโทษเฆี่ยนกองจับผู้ถงมือคนละยี่สิบที สามสิบที สี่สิบที ตามสมควรกับตัวเลขที่ป่วยเจ็บ ถ้าตัวเลขมิได้ต่อสู้ กองจับหามิบาทแผลไม่ กองจับชกตีโดยอำนาจชะนองฝ่ายเดียว ตัวเลขมิบาทแผลชอกช้ำษาหัด ให้เฆี่ยนกองจับผู้ถงมือคนละห้าสิบที แล้วส่งไปจำไว้ณคุกสามเดือนจึงพ้นโทษ

อนึ่งเกลือกตัวเลขจะหลบหลีกแปลงเพศไทยติดหางหนู ใส่เสื้อใส่หมวก นุ่งกังเกงปลอมเปนจีน เปนแขก เปนฝรั่ง เปนกลาสี เปนคนถูกเรือก็จะมีบ้าง ให้กองจับพิเคราะใคร่ครวนสับสวนดู รู้ความเปนแน่ว่าแกล้งทำเปนจีน เปนแขก เปนฝรั่ง เปนกลาสี เปนคนถูกเรือก็ให้จับเอาตัวให้จงได้ เอามาส่งให้แม่กองผู้ชำระ ถ้าชำระได้ความว่าปลอมแปลงเพศจริงก็ให้เฆี่ยนคนละสามสิบที แล้วจึงเอาตัวสักเปนไพร่หลวง อย่าให้ตัวเลขเอาเยี่ยงอย่างแปลงปลอมต่อไป

อนึ่งเมื่อจับศักครั้งก่อนคนที่หาละอายมิได้ คิดอุบายเอาวงแหวนตรวนถดใส่เท้ารูดขึ้นไว้ในต้นขาเที่ยวเดินไปมา ถ้ากบปะกองจับก็รูดตรวนลงข้อเท้า ให้กองจับเห็นเปนคนโทษ กองจับหาทันพิจารณาไม่เข้าใจว่าเปนคนโทษจึงหาได้จับเอาตัวมาไม่ คนที่ไม่มีความละอายก็ดูเช่นกันทำมากขึ้น ภายหลังกองจับๆ ได้ชำระได้ความจริงว่าคนโทษปลอมมีอยู่แต่ก่อนดังนี้เปนอันมาก

TUDO 06/09/2563

ตั้งแต่นั้นไป ถ้ากองจับภบปะคนโทษที่เดินไปเดินมาหาผู้คุมมิได้ถ
ให้ตรวจดู ถ้าไม่ได้ศักท้องมือก็ให้จับเอาตัวมาส่งยังแม่กอง ให้แม่
กองชำระ ถ้าได้ความว่าเปนคนโทษจริง ก็ให้มอบตัวให้ผู้คุมรับไป
เมื่อพ้นจากโทษพ้นจากคดีแล้วให้เอาตัวมาส่งยังเจ้าพนักงาน กรมพระ
สุรัศวดี จะได้ศักเปนไพร่หลวง ถ้าชำระได้ความว่าไม่ได้เปนคนโทษ
ปลอมว่าเปนคนโทษ ก็ให้ลงพระราชอาญาเฆี่ยนสามสิบที่ให้เข็ดหลาบ
มิให้ผู้ใดดูเยี่ยงอย่างกันต่อไป แล้วเอาตัวศักเปนไพร่หลวงจ่ายเดือน

อนึ่งถ้าขุนหมื่น มหาดเลก ทนาย ข้าราชการ ซึ่งมีบาญชีรับตัว
ไปแล้ว แลค่าเจ้าต่างกรมยังไม่ได้ตั้งกรม ๆ ฝ่ายน่า ฝ่ายใน ซึ่ง
โปรดเกล้า ฯ มิให้ศัก พระราชทานให้ยกไว้เปนตัวมุลนายใช้สอยใน
กรมซึ่งให้ยืนบาญชีไว้แล้วนั้น ถ้ากองจับไม่รู้จักจะจับกุมเอาตัวมา
ก็ให้มาด้วยกองจับโดยดี ให้บอกชื่อเสียงกับกองจับให้รู้ ถ้ากองจับ
เคลือบแคลงไม่เชื่อก็อย่าให้กองจับเอาตัวไปจำจองกักขังหน่วงเหนี่ยว
ไว้บ้านช่องของตัว ให้เอาตัวมาส่งต่อแม่กองผู้ชำระแต่โดยเร็ว ถ้า
สืบสวนได้ความว่าบาญชีเบี้ยหวัดแลรายชื่อมีในหางว่าว จึงให้มอบ
มุลนายรับตัวไป ถ้าชำระว่าหาได้เปนข้าราชการแลมีบาญชีอยู่ใน
หางว่าวไม่ แอบอ้างเอาหมายจะให้กองจับปล่อยตัวไปโดยอุบายให้
บ่วยการต้องชำระ ก็ให้เอาโทษเฆี่ยนยี่สิบที แล้วจึงเอาตัวศักเปนไพร่
หลวง ถ้าเปนขุนหมื่นซึ่งมีชื่ออยู่ในหางว่าว กองจับมิรู้จักโดยจริง
กองจับจะเอาตัวมา ขัดแข็งต่อสู้ชกตีกองจับบ่วยเจบมีบาทแผล ก็ให้
เอาโทษลงพระราชอาญาเฆี่ยนตามซึ่งกองจับบ่วยเจบมากแลน้อย ถ้า
กองจับรู้จักว่าเปนข้าราชการแลมีบาญชีรายชื่ออยู่แล้ว แกล้งจับกุม

TUDC 06/09/2563

ฉุดลากเอาตัวมาให้ได้ความเจบอายโดยใจถืออำนาจชะนอง พิจารณาได้ความจริงว่า กองจับรู้จักแล้ว แกล้งจับให้ป่วยการเสียเวลา ต้องชำระให้เอาโทษกับผู้แกล้งจับตามควรกับบันดาศักดิ์ผู้ซึ่งจับมาผิด

อนึ่งถ้ากองจับไล่จับหนีเข้าวังเจ้า บ้านขุนนางข้าราชการ ร้านโรงเรือแพ ลูกค้าวานิช อย่าให้กองจับจู่ติดตามล่วงเกินเข้าไปในบ้านให้กองจับบอกต่อเจ้ากรม ปลัดกรม นายเวน ตัวนาย แลเจ้าของบ้าน ร้านโรง เรือแพ ให้ช่วยจับเอาตัวเลขซึ่งวิ่งหนีหลบเข้าไปในวังในบ้าน โรงร้าน เรือแพ ให้จับตัวผู้วิ่งหนีเข้าไปให้แก่กองจับ ห้ามมิให้เจ้าของบ้าน โรงร้าน เรือแพ ปกปิดเสือกไสเปนใจให้ตัวเลขหลบหนีไปได้ ถ้าผู้ใดขัดขวางปกปิดเอาตัวเลขไว้ แลแกล้งเสือกไสเสียไม่ส่งตัวให้กับกองจับ ก็ให้กองจับมาว่ากล่าวร้องต่อแม่กองผู้ชำระ ให้แม่กองผู้ชำระพิจารณาเอาความจริงให้จงได้ ถ้าได้ความจริงว่ามีผู้ปกปิดเสือกไสสมคบคุจกองจับกล่าว ก็ให้นำข้อความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา กราบเรียน ฯ พณ ฯ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินสุจแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

อนึ่งทุกวันนี้บ้านเมืองสมบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน ลูกค้านา ๆ ประเทศเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตั้งห้างค้าขายทำมาหากิน มีตึกมีเรือนมีเรือมีแพ เปนของชาวประเทศยุโรปชาติต่าง ๆ มีอยู่หลายแห่งหลายตำบล ถ้าคนที่ต้องจับวิ่งหนีหน้าเข้าไปในบ้านนั้นก็ดี แลไปแอบแฝงอยู่ก็ดี ห้ามไม่ให้กองจับล่วงเกินเข้าไปจับในบ้านโรงร้านตึกเรือนแพของคนชาวยุโรปชาติต่าง ๆ ให้กองจับหาพยานให้มีผู้รู้ผู้เห็นว่าคนวิ่งหนีเข้าไปจริง แลไปพะพิงพิงแอบแฝงอยู่แต่ก่อน

TUDC 06/09/2563

ก็ดี ให้เอาความมาว่ากล่าวร้องต่อเจ้าพนักงานกรมท่า ให้มีหนังสือไปขอเอาตัวมาจะได้ชำระตามประเพณีราชการบ้านเมืองสยาม ถ้าขัดขวางประการใด ก็ให้แม่กองนำข้อความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา กราบเรียน ฯ พณ ฯ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน สุดแล้วแต่จะโปรดเกล้า ฯ นั้น ให้แม่กองจับในพระบรมมหาราชวังแลพระราชวังบวรสถานมงคลทำการให้เปนยุติธรรมตามพระราชกำหนด ใต่ส่วนจงส่องแท้ อย่าให้เหนแก่บุคคลแลสินบลสินจ้างเปนอันขาดทีเดียว จงอุส่าห์ช่วยกันกระทำการฉลองพระเดชพระคุณโดยสัจสุจริต อย่าคิดเหนด้วยผลด้วยประโยชน์ที่ไม่ควร ให้ผิดธรรมเนียมไป อุส่าห์รักษาน้ำใจราษฎรให้เหนว่าเยนเปนยุคติธรรม จะได้เปนพระเกียรติยศปรากฏแก่แผ่นดินยิ่งขึ้นไป ถ้าผู้ใดไม่กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ จะเอาตัวผู้กระทำผิดล่วงพระราชกำหนดเปนโทษตามโทษานุโทษ ให้มหาดไทย กระลาโหม กรมพระสุรัศวดี หมายบอกไปในกรุงเทพ ฯ แลหัวเมืองเอก โท ตรี จัตวา ปากใต้ ฝ่ายเหนือให้รู้จงทั่ว

หมายมาณวันอังคาร เดือนสิบสอง ขึ้นสองค่ำ ศักราช ๑๒๓๒ ปีมะเมียโทศก

ประกาศนี้คัดจากหนังสือฉบับเขียนในหอพระสมุดวชิรญาณเลขที่ ๑๔๓

TUDC 06/09/2563

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๔

ภาค ๔

กฎหมาย จ.ศ. ๑๒๓๓

(ร.ศ. ๙๐, พ.ศ. ๒๔๑๔)

ในปีนี้ค้นได้ประกาศเพียงเรื่องเดียวนี้เท่านั้น

TUDC 06/09/2563

ประกาศ

เรื่องโรงเรียน

มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสั่งหนาท ให้ประกาศแก่หม่อมเจ้า หม่อมราชวงษ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งได้นำบุตรทูลเกล้า ฯ ถวายให้ทำราชการฉลองพระเดชพระคุณ ในกรมมหาดเล็กบ้าง ในกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์บ้าง มีเปนอันมาก จึงทรงพระราชดำริห์ว่า บุตรหลานของท่านทั้งปวง บันดาที่เข้ารับราชการฉลองพระเดชพระคุณอยู่นั้น แต่ล้วนมีชาติมีตระกูลควรจะรับราชการไปในเบื้องน่าต่อไป แต่ที่ยังไม่รู้หนังสือไทย แลขนบธรรมเนียมราชการโดยมาก ที่รู้อยู่บ้าง แต่ยังใช้อักษรเอกโท แลตัวสกดผิด ๆ ไม่ถูกต้องตามแบบอย่างก็มีอยู่มาก แลการรู้หนังสือนี้ก็เปนคุณสำคัญข้อใหญ่ เปนเหตุจะให้ได้รู้วิชาแลขนบธรรมเนียมต่าง ๆ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดโรงสอนขึ้นไว้ที่ในพระบรมมหาราชวัง แล้วจัดคนในกรมพระอาลักษณ ตั้งให้เปนขุนนางพนักงานสำหรับเปนครูสอนหนังสือไทย แลคิดเลขขนบธรรมเนียมราชการ พระราชทานเงินเดือนให้ครูสอนให้สมควรภอใช้สอย ส่วนผู้เรียนหนังสือนั้น จะพระราชทานเสื้อผ้านุ่งห่ม กับเบี้ยเลี้ยงกลางวันเวลาหนึ่งทุกวัน ครูสอนนั้น จะให้สอนโดยอาการเรียบร้อย ไม่ให้ดีด่าหยาบคาย

อนึ่งถึงบุตรหลานของข้าราชการ ซึ่งยังไม่ได้นำเข้ามาทูลเกล้า ฯ

TUDC 05/09/2563

ถวายนั้นก็ดี ถ้าสมัครจะเข้ามาฝึกหัดเล่าเรียนหนังสือไทย ก็จะทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้รับไว้ฝึกหัดเล่าเรียน เพื่อจะให้รู้หนังสือ
แลคิดเลขขนบธรรมเนียมราชการให้ชัดเจน จะได้รับราชการ
ฉลองพระเดชพระคุณต่อไป ถ้าท่านทั้งปวงได้ทราบหมายประกาศนี้
แล้ว จงมีใจยินดีหมั่นตักเตือนบุตรหลานของท่านทั้งปวงให้เข้ามา
ฝึกหัดหนังสือไทย ถ้าเล่าเรียนได้ชำนาญในการหนังสือแล้ว ความ
คิดความงาม ความเจริญ ก็จะมีแก่บุตรหลานของท่านทั้งปวงไปสิ้น
กาลนาน

ประกาศมาณวันพฤหัศบดี เดือนอ้าย แรมสามค่ำ ปีมแมตริศก
ศักราช ๑๒๓๓

TUDC 06/09/2563

ประชุมกฎหมายประจำศกเล่ม ๘

ภาค ๕

กฎหมาย จ.ศ. ๑๒๓๕

(ร.ศ. ๙๒, พ.ศ. ๒๔๑๖)

(ในปี จ.ศ. ๑๒๓๔ ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายประกาศ)

TUDC 06/09/2563

พระราชบัญญัติ

สำหรับหอรัษฎากรพิพัฒน์

ศุภมัศดุ ฉศักราช ๑๒๓๕ กุกุฎสังวัจฉระเชฐมาศชุณหปักษ นวมิถิ พุฒวารปริเฉทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพย์มหามงกุฎบุรุศย์รัตนราชรวิวงษ วรุตมพงษบริพัฒวรชัติยราชนิกโรดม จาตุรันตะบรมมหาจักรพรรติราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออก ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมหัศวรรย พิมานโดยสถานอุตราภิมุข พร้อมด้วยพระบรมราชวงษานุวงษ แล ข้าทูลถองคุลีพระบาท เผ้าเบื้องบาทบงกชมาชโดยลำดับ จึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริห์ว่า เงินภาษีอากรซึ่งขนในท้องพระคลังทั้งปวง ซึ่งจะได้เปนกำลังทำนุบำรุงแผ่นดินต่อไปนั้น เจ้าภาษีรับทำอากรไป เงินหลวงก็ค้างสะสมอยู่มาก ต้องเร่งรัดอยู่เสมอไม่ขาด ก็ไม่ใคร่จะได้เงินมาทันใช้ราชการที่ต้องขาดสูญไปเสียโดยมาก การค้าขายทกรุงเทพฯก็ไม่มีความเจริญ เพราะจีนซึ่งมารับทำภาษีแล้วเอาเงินไปใช้ในทางอื่นๆเสีย เงินหลวงก็ค้างทับหนักลง ถ้าเร่งนักก็ต้องล้มต้องเลิกกันไป ไม่เปนคุณในแผ่นดิน แลลูกค้าทั้งปวงก็ไม่ตั้งอยู่ได้ เพาะไม่มีธรรมเนียม แลเจ้าพนักงานจะจัดการเรื่องนี้ให้เรียบร้อยได้ จึงมีพระบรมราชโองการมาร

TUBG 06/09/2563

พระบัณฑูรสุรสิงหนาท ตำรัสสั่งเฉภาะสมเด็จพระเจ้าบรมวงษเธอ เจ้าพ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ ให้จัดตั้งเปนธรรมเนียม เจ้าพนักงานบาญชิกลาง สำหรับจะรวบรวมพระราชทรัพย์ซึ่งขึ้นในท้องพระคลังทั้งปวง ตั้งอยู่ในหอรัษฎากรพิพัฒน์ ในพระบรมมหาราชวัง แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดให้ตั้งพระราชบัญญัติสำหรับในออฟพีศจะได้เปนแบบอย่าง แลเปนคุณในแผ่นดินสืบไปให้เจ้าพนักงานบาญชิกลาง แลเจ้าจำนวนเจ้าภาษีนายอากรทั้งปวง ประพฤติตามพระราชบัญญัตินจงทุกประการ

ข้อ ๑ ให้เจ้าพนักงานบาญชิกลาง คัดบาญชีภาษีอากรบันดาที่ขึ้นอยู่ในหอรัษฎากรพิพัฒน์ ไว้สำหรับออฟพีศฉบับ ๑ ให้เจ้าจำนวนในพระคลังนั้นๆ มีไว้ฉบับ ๑ ทุกเจ้าจำนวน แล้วให้แบ่งบาญชีเปนสองแผนก คือเงินค้างเก่ามาจนถึงปีวอกจัตวาศกฉบับ ๑ ตั้งแต่ปีรกาเบญจศกซึ่งได้เปลี่ยนธรรมเนียมใหม่นั้น ให้มีบาญชีต่างหากคละฉบับ สอบสวนให้ถูกต้องกัน ทั้งบาญชีกลางแลเจ้าจำนวนอย่าให้ผิดเพียนเปนคำเถียงกันได้ ให้เจ้าจำนวนในพระคลังนั้นๆ มีห้องออฟพีศของตัวสำหรับเก็บบาญชี แลสำหรับเปนที่ชำระความภาษีที่ตัวได้ว่าอยู่นั้นทุกๆพระคลังที่ได้เปนเจ้าจำนวนว่าการภาษี แลเจ้าจำนวนภาษีทุกๆ พระคลังนี้ให้มานั่งออฟพีศที่เปนห้องตัว คอยพิจารณาการเสนอจงทุกวัน ตั้งแต่เวลา ๕ โมงเช้า จนถึงเวลา ๕ โมงเยน จึงให้ปิดออฟพีศกลับไปบ้าน แลการงานสิ่งใดที่เปนการว่ากล่าวเกี่ยวข้องในการภาษี ซึ่งตัวได้ว่ากล่าวอยู่นั้น ให้ว่าในออฟพีศ ห้ามมิให้ไปว่าการภาษีที่บ้านที่เรือนของตัวเปนอันขาด

THDC 06/09/2563

ข้อ ๒ จำนวนเงินที่เจ้าภาษีนายอากร รับผูกไปปีหนึ่งเปนเงินมากน้อยเท่าใดนั้น ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางแลเจ้าจำนวนแบ่งออกไปเปน ๑๒ งวด ให้เจ้าภาษีส่งเงินงวดทุกเดือนอย่าให้ขาด ถ้าปีใดมีอธิกมาศ ก็บวกเงินขึ้นในปีนั้นอีกงวดหนึ่ง เปน ๑๓ งวดเสมอจงทุกราย ถ้าภาษีสิ่งใดที่เจ้าภาษีเก็บได้เปนคราวเปนระดู ที่ไม่เหมือนกับภาษีที่เก็บได้เสมอทุกเดือนนั้น ก็ให้เจ้าพนักงานแลเจ้าจำนวนแบ่งเงินที่เจ้าภาษีรับผูกขาดไปนั้น ออกเปน ๑๒ งวดเหมือนกัน แลเจ้าภาษีจะร้องว่าในเดือนนี้ยังเก็บภาษีไม่ได้ ไม่มีเงินจะส่งนั้นไม่ได้ เพราะภาษีสิ่งนั้นเจ้าภาษีเห็นมีกำไร จึงได้รับผูกขาดไปปีหนึ่งเปนเงินเท่านั้น ในเดือนที่ยังเก็บภาษีไม่ได้นั้น เจ้าภาษีต้องส่งเงินของเจ้าภาษีแทนเงินที่จะเก็บภาษีได้ให้ครบปีหนึ่ง ๑๒ งวด ถ้าปีใดเปนอธิกมาศก็ให้บวกเงินขึ้นในปีนั้น อีกงวดหนึ่งเปน ๑๓ งวด ถ้าเจ้าภาษีจะร้องว่าเหลือสติกำลัง เพราะยังไม่ถึงเดือนที่จะเก็บภาษีได้ จะต้องส่งเงินงวดทุกเดือนนั้นไม่มีเงินจะส่ง ถ้าเจ้าภาษีคนใดร้องดังนี้แล้ว ก็อย่าให้เจ้าพนักงานผู้ว่าภาษีมอบภาษีนั้นให้ผู้นั้นทำ เพราะผู้นั้นเปนคนขัดสนไม่มีทุนรอนที่จะให้ผูกภาษีของหลวงไปนั้นไม่ควร

ข้อ ๓ เมื่อจะว่าภาษีอากรกันนั้น ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางหมายบอกพระยาโชฎึกราชเศรฐี พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมืองพระเทพผลู ให้ประกาศไปตามเจ้าภาษีที่ได้ทรงพระกรุณาตั้งแต่งไว้ให้รับพระราชทานเบี้ยหวัด แลจีนไทยผู้ซึ่งยังไม่ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัด ให้รู้จงทั่วกันว่า จะเปลี่ยนภาษีรายนี้ในวันนั้น แลเจ้า

TUDC 05/09/2563

ภาษีที่ได้ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงมิชอบ ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดเสมอทุกปีนั้น ถึงตัวจะต้องการทำภาษีสิ่งนั้นก็ดี ฤาไม่ต้องการทำภาษีสิ่งนั้นก็ดี ถ้ารู้หมายประกาศแล้ว ต้องมานั่งที่ประชุมในวันกำหนดว่าภาษี ที่ออฟพีศเสมอจงทุกครั้งทุกคราวอย่าให้ขาดได้ แลหมายประกาศกำหนดที่จะว่าภาษีนั้น ให้กำหนดวันว่าภาษีก่อนน่าวันทำภาษีเดือนหนึ่ง ถ้าว่าภาษีตกลงกันในวันนั้นแล้ว ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลาง แลเจ้าจำนวนเรียกนายประกันจีนผู้ทรับทำภาษีนั้นไว้ให้มั่นคง แล้วบังคับให้ส่งเงินล่วงน่าภาษีรายนั้นไว้ให้ครบ ๓ งวด ให้เสร็จแต่ใน ๗ วัน นับตั้งแต่วันได้ว่ากล่าวตกลงไป อย่าให้เกินกำหนดได้ แล้วให้เขียนหมายประกาศบีดน่าโรงออฟพีศไว้ด้วยฉบับหนึ่ง ว่าเดือนนั้นวันนั้น กำหนดจะเปลี่ยนภาษีสิ่งนั้น ถ้าผู้ทมารับทำภาษีรู้แล้ว ก็ให้มาตามกำหนด

ข้อ ๕ การซื้อจีนไทยผู้ใดจะยื่นเรื่องราวประมูลเงินภาษีสิ่งใดก็ดี ฤาพ้องขาดเงินภาษีก็ดี ให้ครบงวดครบปีก่อน จึงมายื่นต่อเจ้าพนักงานบาญชีกลางในออฟพีศ ห้ามมิให้ไปยื่นเรื่องราวกันที่อื่นนอกจากที่ประชุมในออฟพีศเจ้าพนักงานรับเรื่องราวจากมือจีนแล้ว ให้นำมาถวายสมเด็จเจ้าพ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ ในเวลานั้น

ข้อ ๕ นายประกันของจีนผู้ที่จะทำภาษี ให้เจ้าพนักงานเลือกดูเห็นว่าผู้นั้นภอสมควรจะรับประกันเงินหลวงเท่านั้นได้ แล้วก็ให้ยอมรับประกันโดยดี อย่าให้ทำอุบายแกล้งเลือกนายประกัน เพราะ

TUDC 06/09/2563

จะหาผลประโยชน์ให้ได้ความลำบากแก่ตัวเจ้าภาษี เหมือนเช่นเปน
มาแต่ก่อน แลผู้ซึ่งจะรับเปนประกันนั้น ถ้าเจ้าพนักงานเหนว่าไม่
สมควรจะเลือกเสีย ไม่ยอมให้เปนประกัน ก็ให้เจ้าพนักงานนำความ
มาทูลสมเด็จเจ้าพ้ามหามาดา กรมพระบำราบปรปักษ ให้ทรงทราบ
ก่อน จะได้ทรงปฤกษาเจ้าพนักงานแลเจ้าภาษีทั้งปวง ถ้า
เหนว่านายประกันที่เลือกเสียนั้นไม่สมควร ก็จะได้ให้หาประกัน
เปลี่ยนใหม่ ให้สมควรแก่เงินหลวง

ข้อ ๖ เมื่อถึงวันกำหนดประชุมว่าภาษีกัน เจ้าพนักงานบาญชี
กลางรับเรื่องราวของผู้ที่มายื่นทุกๆราย ถวายสมเด็จเจ้าพ้ามหา-
มาดา กรมพระบำราบปรปักษ์ทอดพระเนตรแล้ว เรื่องราวที่เปนภาษี
รายเดียวกัน เงินในเรื่องราวของผู้ใดมาก ก็ให้เจ้าพนักงานเอาเงิน
ในรายนั้นร้องประกาศในที่ประชุมว่า ภาษีรายนั้นเงินเดิมเท่านั้น จึน
คนนั้นประมูลขึ้นอีกเท่านั้น เจ้าภาษีคนเก่าฤๅผู้หนึ่งผู้ใดจะประมูลเงิน
ขึ้นอีกก็ให้ว่ามาในที่ประชุมนั้น ถ้าเจ้าภาษีคนเก่าฤๅผู้หนึ่งผู้ใดร้อง
ประมูลเงินมากกว่าผู้ซึ่งประมูลเดิมตั้งแต่สิบชั่งขึ้นไป ก็ให้เจ้าพนัก-
งานผู้ที่จะร้องประกาศนั้น ยึดเอาคำผู้ที่ประมูลเงินขึ้นใหม่นั้นร้อง
ประกาศต่อไป ถ้ามีผู้ประมูลเงินขึ้นอีก ก็ให้เจ้าพนักงานรับเอาคำผู้
ที่ประมูลเงินขึ้นอีกนั้นร้องประกาศต่อไป ถ้าเจ้าพนักงานร้องประกาศ
ถามคนทั้งปวงถึง ๓ ครั้ง ๕ ครั้งแล้ว ไม่มีผู้ใดประมูลเงินขึ้นอีก ก็ให้
ภาษีรายนั้นตกอยู่กับผู้ที่ประมูลเงินขึ้นมากนั้น ทำภาษีทูลเกล้าๆ
ถวายต่อไป

TUDC 06/09/2563

ข้อ ๗ เจ้าพนักงานจะร้องประกาศภาษี พวกจินเจ้าภาษีที่จะเข้ามานั่งในที่ประชุมรับประมูลภาษีนั้น อย่าให้เจ้าจำนวนในภาษีที่จะว่ารายนั้นเกียดกันว่าพวกนี้พวกนั้น ถางที่ภาษีรายนั้นเจ้าจำนวนอยากจะให้แก่ผู้นั้นได้รับทำต่อไป ถึงจะมีผู้มาคอยขึ้นประมูลเงิน เจ้าจำนวนก็จะขอร้องพูดเปนการลับเสียว่า ภาษีรายนั้นอยากจะให้พวกพ้องของตัวทำ ผู้ซึ่งจะมาว่าประมูลเงินนั้นของดไว้ก่อน อย่าเพ่อว่ากล่าวประมูลเงินขึ้น แลผู้ซึ่งจะมาประมูลเงินนั้น ถ้าเจ้าจำนวนว่าดังนั้นแล้ว ก็ต้องมีความเกรงกลัวลดหย่อนให้ พวกของเจ้าจำนวนก็ได้รับภาษีนั้นไปทำโดยง่ายไม่ต้องประมูลเงินขึ้นให้มาก เงินพระราชทรัพย์ของแผ่นดินจึงได้ตกน้อยถอยไป แต่เจ้าจำนวนนั้นมีผลประโยชน์ ห้ามมิให้เปนการดังนี้ ต่อไป ถ้าเจ้าจำนวนใดจำนวนหนึ่งกระทำดังที่ว่ามานี้ จะทำโทษเสมอผู้ทล่วงพระราชบัญญัติ แลเมื่อจินเจ้าภาษีทั้งปวงจะมาประชุมว่าภาษีในออฟพีศนั้น ให้เจ้าพนักงานแลเจ้าจำนวนกับเจ้าภาษีทมชื่อตั้งตรวจน่าจินมชื่อที่จะรับทำภาษีได้นั้นโดยความซื่อสุจริต อย่าให้ถือว่าพวกนี้พวกนั้น ถ้าเห็นสมควรว่าเปนคนมีทุนรอนมั่นคงดีแล้ว จึงให้เข้ามานั่งในที่ประชุม ถ้าเปนจินไม่มีทุนรอนก็อย่าให้เข้ามาในที่ประชุมนั้น ถ้าภาษีว่ากล่าวตกลงกันแล้วให้ผู้นั้นลงชื่อประทับตราไว้เปนสำคัญด้วย แล้วให้เจ้าพนักงานคิดรวมเงินเดิมแลเงินประมูลเงินขึ้นใหม่แบ่งออกเปน ๑๒ งวด ให้ผู้ที่จะรับทำภาษีต่อไปนั้นส่งเงินล่วงน่า ๓ งวด แล้วให้เรียกประกันไว้ให้ภอสมควรแก่เงินหลวง

TUDC 06/09/2563

ข้อ ๗ ตั้งแต่วันได้ว่าภาษีตกลงกัน ๗ วัน ให้เจ้าภาษีคนใหม่ได้รับตราตั้งแลตราน่ำเมืองนั้นให้เสร็จ แลตราตั้งเจ้าภาษีแลตราน่ำเมืองนั้น ให้เจ้าภาษีมารับต่อเจ้าพนักงานที่ออฟพีศ แลเงินค่าตราค่าเผาค่าฎีกา ซึ่งเจ้าพนักงานเคยได้มาแต่ก่อนนั้น ให้เจ้าพนักงานในออฟพีศเรียกไว้แต่เจ้าภาษีที่รับตราตั้ง รวมไว้ให้พร้อมทั้งค่าเผาค่าฎีกาในวันที่เจ้าภาษีมารับตราตั้ง แลเงินค่าตราค่าเผาค่าฎีกาที่เจ้าพนักงานในออฟพีศเรียกรวบรวมไว้นั้น ภายหลังจึงจะทรงพระกรุณาพระราชทานแบ่งปันให้ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานผู้หนึ่งผู้ใดเบียดเบียนเรียกเงินค่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่อเจ้าภาษีเปนอันขาด

ข้อ ๘ เจ้าภาษีที่ได้รับตราตั้งไปแล้ว ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางแลเจ้าจำนวนกำหนดวันคืนไว้ให้มั่นคง เมื่อถึงงวดเดือนเจ้าภาษีไม่เอาเงินมาส่งตามพิกัดท้องตรา ก็ให้เจ้าจำนวนเร่งรัดให้เจ้าภาษีเอาเงินมาส่งให้จงได้ ถ้าพ้นกำหนดงวดเดือนไป ๗ วัน เจ้าภาษีไม่ส่งเงินงวดตามพิกัดท้องตรา ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางหักเงินที่เจ้าภาษีส่งล่วงน่าไว้อีก ๓ เดือนนั้นเสียเดือนหนึ่ง ยังคงเงินที่ได้ส่งล่วงน่าไว้อีก ๒ เดือน ถ้าถึงกำหนดงวดเดือนเจ้าภาษีไม่ส่งเงินอีกเปนสองงวด ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางหักเงินล่วงน่าที่ยังเหลืออยู่อีก ๒ เดือนนั้นส่งพระคลังมหาสมบัติเสียอีกเดือนหนึ่ง แล้วให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางออกประกาศกำหนดวันประชุมเปลี่ยนภาษีรายนั้น ในวันขึ้นค่ำหนึ่งเดือนที่สาม ในเดือนที่สามที่จะเปลี่ยนเจ้าภาษีใหม่นั้น ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางแลเจ้าจำนวนเกาะตัวเจ้าภาษีคนเก่าไว้ กว่าจะครบเดือน ถึงกำหนดเจ้าภาษีคนใหม่รับทำต่อไป ถ้าครบเดือนถึง

JUDC 06/09/2563

กำหนดเจ้าภาษีคนใหม่รับทำต่อไปแล้ว ก็ให้หักเงินเจ้าภาษีคนเก่าที่ส่งล่วงน่าไว้ ยังเหลืออยู่เดือนหนึ่งนั้น ส่ง พระคลังมหาสมบัติ หมดจำนวนเงินเจ้าภาษีคนเก่าได้ส่งล่วงน่าไว้ ๓ งวดแล้วให้ปล่อยเจ้าภาษีคนเก่า ให้เจ้าภาษีคนใหม่รับทำภาษีนั้นต่อไป ถ้าภาษีรายใดเจ้าภาษีไม่ส่งเงินงวดตามพิกัดท้องตราเหมือนดังว่ามาแล้วนั้น ถ้าเงินนั้นขาดไปไม่ได้ส่งถึงสองงวดในเดือนใด ไม่กำหนดว่าต้นปีกลางปีปลายปี ถ้าขาดถึงสองงวดไม่ได้ส่งแล้ว เจ้าพนักงานต้องประชุมเปลี่ยนเจ้าภาษีใหม่ในวันขึ้นหนึ่งค่ำเดือนที่สามให้เสร็จจงทุกราย ในวันขึ้นหนึ่งค่ำเดือนที่สามที่จะต้องประชุมเปลี่ยนเจ้าภาษีนั้น ถ้าเจ้าภาษีมีเงินมาส่งส่วนเงินที่ค้างสองงวดนั้นทันในวันนั้น ก็งดการที่จะว่าเปลี่ยนเจ้าภาษีนั้นไว้ก่อน ให้เจ้าภาษีที่ได้ทำมาแล้วนั้นรับทำต่อไป ถ้าภาษีรายใดครบจำนวนแล้วไม่มีผู้ใดยื่นเรื่องราวประมูลเงินขึ้นเจ้าภาษีร้องว่าขาดทุนจะรับทำได้แต่ปีละเท่านั้น ให้เจ้าพนักงานรับเรื่องราวนำกราบทูลสมเด็จเจ้าพ้ามหามาดา กรมพระบาราบปรบักษ์ทรงทราบแล้ว ให้เจ้าพนักงานหมายประกาศนัดวันประชุมว่าการภาษีตามที่ได้กำหนดไว้ ถ้าถึงวันประชุมพร้อมกันแล้ว ให้เจ้าพนักงานคัดเรื่องราวของผู้ที่ร้องขาดนั้น ร้องประกาศในที่ประชุมว่าภาษีรายนั้น เงินเดิมผู้นั้นรับผูกไปทำเท่านั้น บัดนี้นายทำเรื่องราวร้องว่าขาดทุนทำไม่ได้ จะขอรับทำแต่เพียงปีละเท่านั้น ถ้าผู้ใดจะขึ้นให้สูงกว่าผู้ที่ร้องขาดแล้ว จะให้ผู้นั้นรับทำภาษีนั้นต่อไป ถ้ามีผู้หนึ่งผู้ใดประมูลเงินขึ้นมากกว่าผู้ที่ร้องขาดมาก ก็ให้ภาษีนั้นเป็นของผู้ที่ประมูลเงินมากรับทำต่อไป ถ้าเจ้าพนักงานร้องประกาศถึง ๓ ครั้ง ๕ ครั้ง

TUDC 06/09/2563

แล้ว ไม่มีผู้ประมูลเงินขึ้นอีกให้สูงกว่าเจ้าภาษีผู้ทร้องขาด ก็ให้ภาษีนั้นตกอยู่กับเจ้าภาษีคนเก่าทร้องขาด ได้ทำภาษีนั้นต่อไป แต่ให้ลดเงินให้ตามในเรื่องราวร้องขาดของเจ้าภาษีผู้นั้น

ข้อ ๑๐ ภาษีสิ่งไรที่เป็นภาษีเก็บได้มาก ในระหว่าง ๒ เดือน ๓ เดือนข้างต้นนี้ ต่อไปกลางปีปลายปีเก็บไม่ได้เลยทุก ๆ เดือนก็ดี ฤๅภาษีที่เก็บได้แต่ในกลางปี ฤๅปลายปีก็ดี เจ้าภาษีเก็บภาษีได้ในเดือนที่เป็นเดือนที่เสร็จแล้วจะทิ้งภาษีนั้นเสีย เพราะได้เก็บภาษีในเดือนที่นั้น ได้เงินไว้มากกว่าเงินที่ได้ส่งล่วงน่าไว้ ๓ งวดนั้นหลายเท่าแล้ว เจ้าภาษีจะทิ้งภาษีนั้นเสีย ไม่ส่งเงินงวดรายเดือนต่อไป ปล่อยให้เจ้าพนักงานหาเจ้าภาษีเปลี่ยนใหม่ ผู้ซึ่งจะมารับทำภาษีใหม่ ก็จะร้องว่าภาษีรายนี้เก็บได้จำเภาะแต่ในเดือนนั้น ๆ บัดนี้ล่วงเดือนมาแล้ว เจ้าภาษีคนเก่าได้เก็บเงินภาษีรายนี้ต่อราษฎรเสร็จแล้ว แลในเดือนที่จะต่อไปจนตลอดปีนั้น ไม่มีสิ่งของที่จะเก็บภาษีได้ เพราะสิ้นระดูขาดคราวแล้ว เจ้าภาษีคนเก่าจึงได้ทิ้งภาษีนั้นเสีย ถ้าการเป็นดังนี้ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลาง แลเจ้าจำนวนปฤกษาแต่บันดาเจ้าภาษีที่เป็นพระหลวงมีชื่อว่าภาษีรายนี้ ตั้งแต่เดือนนี้ไปจนถึงเดือนที่ครบจำนวนปี ถ้ามีผู้จะรับผูกต่อไป จะควรกะเงินหลวงให้ผูกไปสักเท่าใด ให้พระหลวงเจ้าภาษีทั้งปวง ว่ามาให้พร้อมกันตามที่เหนสมควรในเวลานั้น ถ้าพระหลวงเจ้าภาษีเหนพร้อมกันว่าภาษีรายนี้ยังอยู่อีกเท่านี้เดือนจะสิ้นปีแล้ว ก็เป็นเดือนที่จะเก็บภาษีได้น้อยด้วย ควรที่จะให้ผูกไปเป็นเงินแต่เพียงเท่านี้ เหนว่าพอสมควร ถ้าพระหลวงเจ้าภาษีกะดูเหนว่าเป็นเงินเพียงเท่านี้แล้ว เป็นต้น

TUDC 06/09/2563

ว่า พระหลวงเจ้าภาษกะเงินเพียงร้อยชั่งก็จะทำได้ต่อไปจนตลอดครบจำนวนปี ก็ให้เจ้าพนักงานร้องประกาศลดเงินเสียสิบชั่ง ให้ร้องประกาศแต่เก้าสิบชั่ง ถ้ามีผู้ประมูลเงินขึ้นอีก ๑๐ ชั่ง ก็ให้เจ้าพนักงานร้องประกาศต่อไปว่า ผู้นี้ประมูลเงินขึ้นอีกสิบชั่งเป็นร้อยชั่ง ถ้าจะมีผู้ใดประมูลเงินขึ้นอีกต่อไป ก็ให้เจ้าพนักงานรับเงินรายที่ผู้ประมูลนั้นร้องต่อไป จนไม่มีผู้ใดประมูลแล้ว จึงให้ภาษีรายนั้นตกอยู่กับผู้ที่ประมูลเงินสูงกว่าคนทั้งปวง รับทำต่อไปจนตลอดปี แต่เงินในจำนวนปีที่เจ้าภาษีคนเก่ารับผูกขาดไปนั้นยังขาดจำนวนมากน้อยเท่าใด ให้เจ้าพนักงานเร่งเอาแต่เจ้าภาษีคนเก่า ถ้าแลพระหลวงเจ้าภาษีกะเงินลงแล้ว เจ้าพนักงานร้องประกาศถามคนทั้งปวงไม่มีผู้ใดรับประมูลเงินขึ้นเลยแต่สักคนหนึ่ง ถ้ามีผู้รับประมูลเงินขึ้นตามที่ว่ามาแล้วนั้นก็ดี แลเงินหลวงที่ขาดจำนวนอยู่ในปีนั้นมากน้อยเท่าใด ให้เจ้าพนักงานเอาตัวเจ้าภาษีคนเก่าจำตรวนเร่งเงินซึ่งขาดจำนวนในปีนั้นให้จงครบตามจำนวนเงินมากแลน้อย ถ้าเจ้าภาษีคนเก่าจะไม่มีเงินให้ ก็ให้เจ้าพนักงานเกบริบเอาบุตรภรรยาข้าทาษที่บ้านเรือน เรือแพสวนไร่นา แลทรัพย์สิ่งของสิ่งใดๆ ทั้งปวงมาเป็นของหลวงให้สิ้นเชิง แล้วเอาตัวเจ้าภาษีจำคุกไว้ ๓ ปีจึงพ้นโทษ เพราะจนเจ้าภาษีคนนั้นเกบเงินภาษีได้แล้วไม่ส่งหลวง คิดฉ้อพระราชทรัพย์ของหลวง ไม่ซื่อตรงต่อแผ่นดิน ภาษีรายนี้เมื่อถึงกำหนดขึ้นปีใหม่ จึงให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางแลเจ้าจำนวนนัดวันประชุมว่าประมูลภาษีรายนี้ใหม่ต่อไป

TUDC 06/09/2563

ข้อ ๑๑ ถ้าเจ้าภาษีส่งเงินงวดเดือนเสมอทุกเดือน มิได้ขาด

ตามพิกัดท้องตราแล้ว ถ้าเจ้าภาษีส่งเงินเสมออยู่ทุกเดือน ถึง ๙ เดือนแล้ว เดือนที่ ๑๐ ที่ ๑๑ ที่ ๑๒ อย่าให้เจ้าภาษีต้องส่งเงินจำนวนเดือนอีก ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางหักเงินล่วงน่า ๓ เดือนที่เจ้าภาษีส่งไว้นั้นส่งขึ้นพระคลังมหาสมบัติแทนงวดเดือนที่ ๑๐ เดือนหนึ่ง ที่ ๑๑ เดือนหนึ่ง ที่ ๑๒ เดือนหนึ่ง ครบจำนวนปีหนึ่ง ๑๒ เดือน ถ้าขึ้นปีใหม่ไม่มีผู้ใดประมูลเงินภาษีนั้นขึ้นอีก เจ้าภาษีคนเก่าได้รับทำต่อไป ก็ให้เจ้าพนักงานเรียกเงินงวดล่วงน่าต่อเจ้าภาษีคนเก่าไว้ให้ครบ ๓ งวดตามเดิมแล้ว ก็ให้เจ้าภาษีคนเก่ารับทำในจำนวนปีใหม่ต่อไป แต่อย่าให้เจ้าภาษีต้องเสียเงินค่าตราตั้งตราน่าอีกซ้ำหนึ่ง

ข้อ ๑๒ เงินงวดเดือนซึ่งเจ้าภาษีส่งทุกเดือนนั้น ถึงกำหนดเดือนให้เจ้าจำนวนน่าเจ้าภาษีมาส่งยังเจ้าพนักงานในออฟพีศ ให้เจ้าพนักงานในออฟพีศนำไปส่งยังพระคลังมหาสมบัติให้เสมอจงทุกครั้ง ห้ามมิให้เจ้าจำนวนแลเจ้าภาษีไปส่งเงินที่อื่น นอกจากออฟพีศเป็นอันขาด แต่เงินที่เจ้าภาษีส่งล่วงน่าไว้ ๓ เดือนทุก ๆ ภาษีนั้น ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางเก็บรักษาไว้ที่ออฟพีศ ถ้าเงินภาษีรายใดขาดไม่ส่งตามงวดเดือน จะได้เอาเงินล่วงน่าภาษีรายนั้นที่ส่งไว้ไปส่งยังเจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ อนึ่งภาษีอากรทั้งปวง ซึ่งเจ้าภาษีนายอากรได้รับทำไปใหม่ ตั้งแต่ออกพระราชบัญญัตินี้แล้วนั้น ให้ส่งตัวเงินทุกงวดทุกเดือนตามพระราชบัญญัติ ห้ามมิให้ส่งสิ่งของสิ่งไรสิ่งหนึ่งเป็นอันขาด ถ้าเจ้าภาษีได้ส่งของไว้ในพระคลังต่าง ๆ แต่เดิมแล้วจะมาขอหักเงินงวดภาษีซึ่งทำไปใหม่นี้ ห้ามอย่าให้เจ้าพนักงานหักให้เป็นอันขาด อนึ่งภาษีที่จะต้องจ่ายราชการ

TUDC 06/09/2563

เหมือนหนึ่งภาษีน้ำมันเปนต้น ให้เจ้าภาษีส่งตัวเงินทุกงวด แล้วจึงให้ท่าฎีกามาเบิกเอาตัวเงินในคลัง จะจ่ายให้ทุกเดือนไม่ให้ขัดข้อง

ข้อ ๑๓ ให้เจ้าพนักงานแลเจ้าจำนวน บังคับเจ้าภาษีนายอากรแทนเงินซึ่งได้รับท่าภาษีไปนั้น ให้เจ้าภาษีทำบาญชีรายชื่อผู้ซึ่งรับช่วงภาษีไปนั้นให้ไว้ต่อเจ้าจำนวนทุกภาษี ว่าตำบลนั้นเจ้าภาษีได้แต่งให้ผู้นั้นไปเก็บ ให้เจ้าจำนวนรู้ไว้ด้วยจงทุกตำบล เจ้าภาษีได้รับภาษีไปครบเดือนหนึ่งแล้ว จะให้ผู้ใดผูกช่วงไปเก็บภาษีในแขวงกรุงเทพฯ ก็ดี หัวเมืองก็ดี กำหนดให้เจ้าภาษีใหญ่ยื่นบาญชีรายผูกช่วงต่อเจ้าจำนวนให้เสร็จในกำหนดเดือนหนึ่ง แล้วให้เจ้าจำนวนหมายประกาศให้ผู้ทรับช่วงผูกภาษีไปนั้นให้รู้จงทั่วกัน ว่าเจ้าภาษีใหญ่รับผูกขาดภาษีสิ่งนั้นมาต่อเจ้าพนักงานปีหนึ่งเปนเงินเท่านั้น เจ้าภาษีใหญ่ต้องส่งเงินหลวงเดือนละเท่านั้นเสมอทุกเดือน ปีหนึ่ง ๑๒ เดือนเปนเงินเท่านั้น ผู้ที่ได้รับช่วงตัดตอนมาจากเจ้าภาษีใหญ่มาเก็บภาษีนั้น ถ้าจะส่งเงินต่อเจ้าภาษีใหญ่ ก็ให้แบ่งเงินของตัวที่ได้รับช่วงตัดตอนมาจากเจ้าภาษีใหญ่นั้นออกเปน ๑๒ งวด ส่งเจ้าภาษีใหญ่เดือนละงวด ให้เหมือนเจ้าภาษีใหญ่ได้ส่งต่อเจ้าพนักงานในออฟพีศหลวงเสมอจงทุกเดือน ถ้าเจ้าภาษีใหญ่จะเรียกเงินล่วงน่า ก็ให้ผู้ที่ผูกช่วงให้เงินล่วงน่าต่อเจ้าภาษีใหญ่เพียง ๓ เดือน แล้วบอกแก่เจ้าจำนวนให้รู้ไว้เปนพยาน ถ้าเจ้าภาษีใหญ่จะทิ้งภาษีเสียไม่ส่งเงินหลวงในระหว่าง ๓ เดือน ๔ เดือน มีเจ้าภาษีคนใหม่รับทำต่อไปแล้ว เจ้าภาษีคนใหม่จะเรียกเอาเงินภาษีกับผู้ที่รับช่วงตัดตอนไปจากเจ้าภาษีคนเก่าในระหว่างที่เปนเดือนของเจ้าภาษีคนใหม่รับทำนั้น ถูก

TUDC 06/09/2563

ช่วงจะร้องว่าเจ้าภาษีคนเก่าได้เรียกเงินล่วงน่าไปเท่านั้นเดือนแล้ว เจ้าพนักงานแลเจ้าจำนวนก็จะต้องหาตัวเจ้าภาษีคนเก่ามาชำระเป็นความลำบากยืดยาวเสียเวลานาน จึงได้ประกาศให้ผู้รับช่วงตัดตอนภาษีมาจากเจ้าภาษีใหญ่ให้รู้ทั่วกันไว้ดังนี้ จึงจะเปลี่ยนเจ้าภาษีใหญ่ในเดือนไรๆก็จะไม่ได้เป็นการลำบาก เพราะตัวได้ส่งเงินไว้เป็นงวดเดือนทุกๆเดือน เมื่อเปลี่ยนเจ้าภาษีใหญ่เดือนไรก็จะได้ส่งเงินต่อเจ้าภาษีคนใหม่ตามจำนวนเดือนให้ครบปี ตามที่ได้ผูกไปต่อเจ้าภาษีคนเก่านั้น ถ้าผู้รับผูกช่วงภาษีให้เงินต่อเจ้าภาษีใหญ่ล่วงน่าไปหลายเดือน ถึงเวลาที่จะต้องการเปลี่ยนเจ้าภาษีใหญ่แล้ว จะร้องว่าได้ส่งเงินให้เจ้าภาษีใหญ่ไปเท่านั้นเดือนแล้วไม่ได้ ถ้าเจ้าพนักงานแลเจ้าจำนวนจะให้ตราตั้งให้เจ้าภาษีใหญ่ไปเก็บภาษี ก็ให้มีข้อบังคับในพิกัดท้องตราว่า ถ้าเจ้าภาษีใหญ่จะตัดตอนให้มีผู้รับช่วงไปเรียกภาษีต่ำบลไร เป็นเงินมากน้อยเท่าไร ก็ให้เจ้าภาษีใหญ่คิดกะเงินแบ่งออกเป็น ๑๒ งวด ให้ผู้รับช่วงส่งเป็นงวดเหมือนอย่างเจ้าภาษีใหญ่ส่งเงินต่อเจ้าพนักงาน ห้ามอย่าให้เจ้าภาษีใหญ่เรียกเงินล่วงน่าต่อผู้รับช่วงให้เสร็จฤๅครึ่งหนึ่งเป็นอันขาด

ข้อ ๑๕ ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางทำบาญชีรายเดือนทุกๆเดือน ว่าเงินภาษีอากรรายนั้น ผู้นั้นรับทำตั้งแต่วันนั้น ถึงวันขึ้นค่ำหนึ่งเดือนนั้นเป็นงวดที่หนึ่ง เจ้าภาษีได้ส่งเงินภาษีรายงวดที่หนึ่งเป็นเงินเท่านั้นทุกๆภาษี ถ้าภาษีรายใดไม่ได้ส่งเงินงวดตามพิกัดท้องตรา ก็ให้ตั้งบาญชีว่าภาษีรายนั้นไม่ได้ส่งเงินงวดในเดือนนั้น เจ้าพนักงานต้องหักเงินล่วงน่าภาษีรายนั้นส่งพระคลังมหาสมบัติงวดหนึ่ง

THDC, 06/09/2563

ในจำนวนเดือนนั้น ให้เจ้าพนักงานคัดบาญชีน่าขันกราบบังคมทูลพระกรุณาแล้ว ให้มีไว้สำหรับในออฟพีศด้วยฉบับหนึ่งเสมอทุกเดือน ในเวลาที่ได้ตั้งเจ้าภาษีนายอากรไปเสร็จสิ้นทุกรายในจำนวนปีนั้นแล้ว ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางเก็บบาญชีเงินภาษีอากรซึ่งได้ตั้งให้ผูกไปแล้วนั้นทุก ๆ ราย คิดรวมเงินที่จะได้ส่งในพระคลังมหาสมบัติในปีนั้นเปนเงินมากน้อยเท่าใด แล้วให้คิดตามงวดเดือนซึ่งแบ่งไว้ว่า เงินภาษีทุกรายจะได้ส่งพระคลังมหาสมบัติเดือนละมากน้อยเท่าไร แล้วให้คิดบาญชีน่าขันกราบบังคมทูลพระกรุณาฉบับหนึ่ง แลให้เจ้าจำนวนที่ได้บังคับภาษีทุก ๆ รายทำบาญชีรวมจำนวนเงินในภาษีของตัวที่ได้ว่ากล่าวอยู่นั้น ให้ถูกกับบาญชีเจ้าพนักงานกลาง จงทุกเจ้าจำนวน ให้เจ้าพนักงานบาญชีกลางรวมบาญชีเงินภาษีอากรทั้งหมดให้รู้ชัดว่า ปีหนึ่งจะได้เงินขึ้นในพระคลังมหาสมบัติ จะเปนเงินมากน้อยเท่าใดให้เสมอจงทุกปีอย่าให้คลาศเคลื่อนได้

ข้อ ๑๕ เจ้าจำนวนผู้ซึ่งได้ว่าภาษีอากรทุก ๆ รายให้ระวังรักษาภาษีอากรซึ่งตัวได้ว่าอยู่นั้นจงดี ถ้าเจ้าภาษีจะมีถ้อยความเกี่ยวข้องสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เปนธุระของเจ้าจำนวน แล้วให้เจ้าจำนวนว่ากล่าวตัดรอนให้แล้วโดยเร็ว อย่าให้เจ้าจำนวนทำหน่วงเหนี่ยวชักช้าหาประโยชน์ ทำให้เจ้าภาษีได้ความเดือดร้อน เพราะเจ้าจำนวนเบียดเบียนแต่สิ่งหนึ่งสิ่งใดได้เปนอันขาด ถ้าเจ้าภาษีจะมีถ้อยความเกี่ยวข้องในการภาษีรายนั้น ถ้าเปนความเกินอำนาจที่เจ้าจำนวนจะว่ากล่าวเปรียบเทียบได้ ก็ให้เจ้าจำนวนนำความมากราบทูลต่อสมเด็จเจ้าพ้ามหามาดา กรมพระบำราบปรปักษ์ จะได้ทรงตัดสินให้ ถ้าเปนความ

TUDC 06/09/2563

ใหญ่ควรจะกราบบังคมทูลพระกรุณา สมเด็จเจ้าพ้ามหามาลา กรม
พระบำราบปรปักษ์ จะได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรง
ทราบฝ่าลอองฯ จะได้ทรงตัดสินให้ไว้เปนแบบฉบับสำหรับออฟพีศ
ต่อไป อย่าให้เจ้าจำนวนละเลยเพิกเฉยในกิจธุระของเจ้าภาษี ซึ่งขึ้น
อยู่ในจำนวนของตัว ให้ระวังเอาใจใส่ในการที่จะรักษาภาษีให้จง
มาก ถ้าถึงเดือนที่เจ้าภาษีจะต้องส่งเงินงวด ก็ให้เจ้าจำนวนคอย
ระวังตักเตือนเร่งรัด อย่าให้เงินงวดภาษีขาดค้างข้ามเดือนไปได้
ถ้าภาษีอากรรายใดไม่ได้ส่งเงินงวดตามพิกัดท้องตราถึง ๒ เดือนต้อง
เปลี่ยนเจ้าภาษีคนนั้น มีเจ้าภาษีคนใหม่เข้ารับทำภาษีอากรรายนั้น
แล้ว เจ้าภาษีคนใหม่กับเจ้าภาษีคนเก่าจะเกี่ยวของกันด้วยถูกช่วง
ที่เจ้าภาษีคนเก่าให้ผูกตัดตอนไปเก็บภาษีทุกตำบลนั้น ก็ให้เจ้าจำนวน
ดูตามบาญชีของผู้ที่ได้รับช่วงตัดตอนไปเก็บภาษีนั้นที่ได้ยืนบาญชี
ส่งเงินแก่เจ้าภาษีใหญ่ไว้ต่อเจ้าจำนวน ถ้าเงินรายเดือนของถูกช่วง
ที่รับผูกไปได้ส่งไว้ต่อเจ้าภาษีคนเก่าเกินเดือนที่เจ้าภาษีคนเก่าจะต้อง
ออกจริง ก็ให้เจ้าจำนวนเร่งเงินที่ถูกช่วงได้ส่งไว้ต่อเจ้าภาษีคน
เก่าที่เกินเดือนให้เจ้าภาษีคนใหม่ให้ครบตามจำนวนเดือนที่เกินซึ่งเจ้า-
ภาษีคนเก่าได้เรียกไว้ แลถูกช่วงที่ได้ผูกไปต่อเจ้าภาษีคนเก่าแล้ว
นั้น ก็ให้เจ้าภาษีคนใหม่รับเปนถูกช่วงของตัวต่อไป เมื่อสิ้น
จำนวนปีนั้นแล้ว เจ้าภาษีได้ทำภาษีรายนอกต่อไป ถูกช่วงของเจ้า
ภาษีคนเก่านั้น เจ้าภาษีคนใหม่จะให้รับผูกต่อไปก็ตาม ฤๅจะผลัด
เปลี่ยนเสียก็ตามแต่ใจของเจ้าภาษีคนใหม่ แต่ในระหว่างที่เจ้าภาษี
คนใหม่ รับเปลี่ยนภาษีมานั้นเปนกลางงวดกลางปี เปลี่ยนเจ้าภาษี

TUDC 06/09/2563

แล้ว จะเปลี่ยนถูกช่วงของเจ้าภาษีคนเก่าให้หมด ก็จะเปนการลำบาก มากไป เพราะเจ้าภาษีใหญ่ได้รับภาษีกันในกลางงวดกลางปี ข้อ ความเหล่านี้เปนธุระของเจ้าจำนวนจะต้องเปนผู้เปรียบเทียบตัดสิน ให้เจ้าจำนวนดูกฎหมายสำหรับออฟพีศนั้นให้ถ่องแล้วให้ชำระเปรียบเทียบตัดสินให้แล้วแก่กันโดยเร็ว อย่าให้เนิ่นช้าได้ ถ้าเจ้าจำนวนใดละเลยเพิกเฉย ไม่เอาธุระถ้อยความเกี่ยวข้องในการภาษีของตัว ซึ่งได้ว่ากล่าวอยู่นั้นโดยยุติธรรม แลพูดจาเปนอุบายถ่ายเทหมายจะหาผลหาประโยชน์ในการซึ่งไม่เปนยุติธรรมนั้น ถ้าเจ้าภาษีร้องพ้องว่ากล่าวว่า เจ้าจำนวนไม่เอาธุระ แลตัดสินความไม่เปนยุติธรรม หมายแต่จะเบียดเบียนหาผลประโยชน์ฝ่ายเดียว ถ้าชำระได้ความจริงดังนั้นแล้ว จะให้ถอดเจ้าจำนวนผู้นั้นออกเสียจากที่เจ้าจำนวน แล้วจะลงพระราชอาญาตามโทษานุโทษ ผู้ซึ่งล่วงพระราชบัญญัติ จะได้เปนแบบอย่างแก่ข้าราชการ ผู้ซึ่งจะทำราชการฉลองพระเดชพระคุณในแผ่นดินต่อไปภายน่า

ข้อ ๑๖ แลการภาษีอากรทุกอย่าง ซึ่งสมเด็จเจ้าพ้ามหามาดา กรมพระบำราบปรปักษ์ รับพระบรมราชโองการเปนผู้จัดการรวบรวมจำนวนเงินภาษีทุกอย่าง ให้รู้จำนวนเงินซึ่งได้ขึ้นในพระคลังมหาสมบัติทุกเดือนทุกปี จะเปนเงินมากน้อยเท่าใดนั้น ก็เพราะมีพระราชประสงค์ที่จะได้ทรงจัดการบ้านเมืองให้มีความเจริญยิ่งขึ้นไป แลเงินที่จะจำหน่ายใช้ราชการในแผ่นดินนั้น ก็จะได้รู้กำหนดมากแลน้อย แลเงินภาษีอากรซึ่งเก็บรวบรวมเข้าได้ดังนี้ ก็เปนประโยชน์แก่แผ่นดิน บ้านเมืองมิได้เปนประโยชน์แก่ท่านผู้ใด เจ้าพนักงานผู้ใหญ่ผู้

TUDC 06/09/2563

น้อยในบาญชีกลางก็ดี แลผู้ซึ่งเปนเจ้าจำนวนได้ว่าภาษีทุกอย่างนั้นก็ดี ฤๅข้าราชการซึ่งได้รับราชการในการภาษีอากร ทำราชการอยู่ในออฟพีศบาญชีกลางนี้ จงตั้งใจประพฤติตามพระราชบัญญัติแลกฎหมายที่มีอยู่แล้ว แลจะมีต่อไปในเบื้องน่าจงทุกข้อทุกประการ พระราชบัญญัติแลกฎหมายสำหรับการออฟพีศนี้ เปนการตัดผลตัดประโยชน์ของเจ้าพนักงานทั้งปวง ถ้าเจ้าพนักงานทั้งปวงจะประพฤติตามพระราชบัญญัติ แลกฎหมายนี้ ผลประโยชน์เหมือนอย่างเช่นแต่ก่อนซึ่งเคยได้เปนอาณาประโยชน์ของตนนั้นก็จะขาดสูญไป การอันนี้ได้ทรงทราบใต้ฝ่าลองทุกประการแล้ว แลข้าราชการซึ่งได้รับราชการอยู่ในออฟพีศนี้ จะทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเงินเดือนเงินปี ให้ภอสมกับการที่ตนได้รับราชการนั้นจงทุกนาย แต่อย่าให้คิดหาประโยชน์ให้เกินกว่าราชการของตนที่ได้ทำนั้น ให้อุส่าห์ประพฤติตามพระราชบัญญัติ แลกฎหมายที่มีอยู่แล้วนี้ แลที่จะมีต่อไปภายน่าจงทุกประการ ๚ะ

ประกาศ

ตราความชอบ

◎ ศุภมัศดุ ศุศักราช ๑๒๓๕ กุกุฎสังวัจฉรสาวันมาศชุณปักษ์ ฉัฐมิถิ ครุวารปริเฉทกาลกำหนด พระบาทสมเดจพระปรมินทรมหา

TUDC 06/09/2563

จุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพย์มหามงกุฎ บุรุษย์รัตนราชรวิวงษ์ วรุตม พงษ์บริพัตรวรฐัติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราช สังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถบพิตร พระจุฬาลง-กรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมหัยสวรรย พิมาน โดยสถานอุดราภิมุข พร้อมด้วยพระบรมราชวงษานุวงษ์ แลท่านเสนาบดีข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือน เฝ้าทูลถอองธุลีพระบาทโดยลำดับ จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณ-ฑูรสุรสิงหนาท ดำรัสสั่งจำเภาะเจ้าพระยาธรรมาธิกรบดี ศรีสุวร มหามัตยวงษ์ ราชพงษ์นิกรานุรักษ์มหาสวามิภักดิ์ บรมราโชปการา-ภิรมย์สรรโพดมกิจวิจารณ์ มหามณเฑียรบาลบดินทรราชนิเวศน์นิ-ทรามาตย์ อันเตปุริกนารถเสนาบดี อภัยพิริยปรากรมพาหุ ให้ตั้ง พระราชบัญญัติประกาศแก่พระบรมราชวงษานุวงษ์ แลท่านเสนาบดี ข้าราชการทั้งปวง ฤๅผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งจะได้รับเครื่องราชอิศริยยศ ในแผ่นดินสยามให้ทราบทั่วกัน ว่าหมายประกาศที่ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศไป ณวันพุฒ เดือนอ้าย แรม สิบเอ็จค่ำ ปีมเส็งเอกศก ศักราช ๑๒๓๑ ข้อความยังบกพร่อง แต่ยังหาได้เปนข้อพระราชบัญญัติไม่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า โปรดกระหม่อมให้ตั้งข้อพระราชบัญญัติจัดเพิ่มเติม ให้ประกาศไปให้ ทราบทั่วกันว่า

เครื่องบรมราชอิศริยยศสำหรับราชตระกูล
ชั้นพรัตนราชวราภรณ์

TUDC 06/09/2563

แต่เดิมมีมาแต่ครั้งกรุงทวาราวดีศรีอยุทธยาเก่า เปนสายสร้อย

พระสังวาลประดับเนาวรัตน สายสร้อยอ่อนสายหนึ่งเปนเครื่องสำหรับพิไชยสงคราม แลสำหรับพระมหากระษัตริย์ทรงเมื่อเวลาบรมราชาภิเศก เสด็จขึ้นบนพระที่นั่งภัทรบิฐ พราหมณ์ได้ทูลถวายทรงรับมาสรวมพระองค์ก่อน แล้วจึ่งได้รับเครื่องบรมราชอิศริยยศราชกกุธภัณฑ์ต่อไป เปนของสำหรับแผ่นดินสืบมาดังนี้ ไม่ทราบชัดว่าผู้ใดเปนผู้สร้างแลเปนผู้ตั้งพระราชประเพณีอันนี้ แต่ครั้งกรุงทวาราวดีศรีอยุทธยาโบราณดำรงอยู่นั้น ก็สืบมาจนถึงตั้งกรุงรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยาณประเทศบางกอก

ในปีชานจัตวาศก ศักราช ๑๑๕๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ซึ่งเปนปฐมพระบรมราชวงษ์จักรีบัดนี้ ได้เถลิงถวัลยราชสมบัติปราบดาภิเศก ก็ได้ทรงรับเครื่องราชอิศริยยศอันสืบมาแล้วจึงได้ทรงสร้างพระสังวาลนพรัตน เปนสังวาลแผดประดับเนาวรัตนเปนดอก ๆ คือเพชรดอกหนึ่ง ทับทิมดอกหนึ่ง มรกฎดอกหนึ่ง บุศราคำดอกหนึ่ง โกเมนดอกหนึ่ง นิลดอกหนึ่ง มุกดาดอกหนึ่ง เพทายดอกหนึ่ง ไพฑูริยดอกหนึ่ง สลับกันดังนี้จนตลอดสาย เพิ่มขึ้นเปนสังวาลนพรัตนราชวราภรณ์อีกสายหนึ่ง

ครั้นจุลศักราช ๑๒๑๓ ปีกุญตรีศก พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชบรมราชาภิเศกแล้ว ทรงพระราชดำริห์ให้สร้างดวงตราประดับเนาวรัตนเปนแฉก ๘ แฉก มีเพชรเล็ก ๆ ประดับเพิ่มเข้าในเครื่องราชอิศริยยศนพรัตนราชวราภรณ์ ซึ่งเปนของเดิมนั้น เปนเครื่องต้นสำหรับพระเจ้าแผ่นดินทรงองค์หนึ่ง แล้วจึงทำพระราชทานพระบรมวงษ์ผู้ใหญ่ ๆ

TUBC 06/09/2563

คือพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท ๑ พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นมเหศวรศิวิลาศ ๑ พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นวิศณุนารถนิภาธร ๑ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมขุนพินิจประชานารถ ซึ่งได้เสด็จถวัลยราชดำรงศิริรัตนราไชยสวรรยในแผ่นดินบัจยุบันนี้ ๑ เปนพระเกียรติยศในแผ่นดินสืบมา ครั้นมาในแผ่นดินบัจยุบันนี้ได้โปรดพระราชทานดวงตรานพรัตนราชวราภรณ์แก่กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ๑ พระเจ้าบรมวงษ์เธอ กรมหลวงเทเวศวัชรินทร ๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงษ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมขุนบำราบปรปักษ์ ๑ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี ๑ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงษ์ ๑ แลท่านเจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ๑ แล้วทรงพระราชดำริห์ว่า พระบรมวงษ์ผู้ซึ่งได้รับดวงตรานพรัตนราชวราภรณ์นั้น มิแต่ดวงตราไม่มีสายสังวาล เพราะสายสังวาลผู้อื่นจะมีไม่ได้ เฉภาะทรงได้แต่พระเจ้าแผ่นดินพระองค์เดียว จึงได้ทรงสร้างดวงตราเม็กประดับเนาวรัตนเหมือนอย่างดอกประจำยามที่พระสังวาลนพรัตนราชวราภรณ์ ด้านข้างหลังลงยาราชาวดี มีอุนาโลมอยู่กลาง มีจุลมงกุฎข้างบนประดับเพชรห้อยติดกับแพรแถบสะภาย สีเหลืองขอบเชียวรั้วแดงรั้วน้ำเงินสะภายบ่าขวามาซ้ายแทนสายพระสังวาล สำหรับพระราชทานพระบรมวงษ์ซึ่งเปนผู้ใหญ่ในราชตระกูล ถ้าผู้ซึ่งเนื่องในราชตระกูลมีความดีมีความชอบต่อแผ่นดินใหญ่ยิ่งจึงจะรับได้ แลผู้ที่มิได้เนื่องในราชตระกูล ถ้าผู้ที่ไม่ได้ถือพระพุทธสาศนาอันนั้น จะรับเครื่อง

TUDC 06/09/2563

ราชอิศริยยศนั้นไม่ได้ เครื่องราชอิศริยยศนั้นมีสำหรับพระเจ้าแผ่นดินองค์ ๑ สำหรับพระราชทาน ๘ ดวง รวมเป็น ๙ ดวงเท่านั้น ไม่มียิ่งขึ้นไปกว่านั้น เมื่อผู้ที่ได้รับไปนั้นสิ้นชนม์ชีพแล้ว ต้องส่งเครื่องราชอิศริยยศนั้นคืน คงได้ไว้แต่คำประกาศที่ประทับพระราชลัญจกรสำหรับดวงตรานั้น จะได้ไว้เป็นที่ระฤกแก่บุตรหลานสืบไป

อนึ่ง ผู้ที่ได้รับเครื่องราชอิศริยยศนพรัตนราชวราภรณ์ เมื่อจะดงชื่อตัวให้มีที่หมาย ตัวอักษรบอกยศต่อข้างท้ายดังนี้ น.ร. แทนนพรัตนราชวราภรณ์ตามยศซึ่งได้รับนั้นเทอญ

เครื่องราชอิศริยยศความชอบอย่างสูงที่สุด
ชื่อช้างเผือกสยาม

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้นเมื่อปีรกาดริศก ศักราช ๑๒๒๓ เป็นแผ่นทองคำสลักเป็นรูปช้าง มีมงกุฎแลเครื่องสูงลงยาราชาวดีประดับเพชร์บ้าง เป็นรูปช้าง มีแต่มงกุฎไม่มีเครื่องสูงลงยาราชาวดีบ้าง เป็นรูปช้างมีแต่ของลงยาราชาวดีบ้าง แลไม่ได้ลงยาบ้าง แต่ไม่มีชื่อมีชั้น เป็นแต่เรียกว่าดิกอเรเชน สำหรับพระราชทานพระบรมราชวงษานุวงษ์แลข้าราชการที่ไปราชการต่างประเทศ แลราชทูตที่เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีในกรุงเทพมหานคร แลคนชาวยุโรปบ้าง เมื่อครั้งปีชวดฉอศก ศักราช ๑๒๒๖ พระเจ้าแอมเปเรอราชาธิราชกรุงฝรั่งเศสส่งเครื่องราชอิศริยยศอย่างสูงเป็นของทรงยินดี เข้ามา พระบาทสม-

THDC 06/09/2563

เด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ส่งดวงตราเครื่องราชอิศริยยศเช่นที่ว่ามานี้ไปเปนของทรงยินดีตอบแทนสมเด็จพระเจ้าแอมเปเรอ

ภายหลังเมื่อปีมเส็งเอกศก จุลศักราช ๑๒๓๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์ว่าดวงตราที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกนารถทรงสร้างขึ้นไว้นั้น เปนเครื่องราชอิศริยยศอย่างสูง แลมีรูปช้างเผือกสำแดงชื่อแผ่นดิน ด้วยคนชาวต่างประเทศได้รับพระราชทานไปได้ทราบด้วยกันมากแล้ว สมควรจะเปนเครื่องราชอิศริยยศอย่างสูงในสยาม สำหรับตอบแทนพระเจ้าแผ่นดินต่างประเทศ แลพระราชทานแก่ผู้ที่มีความชอบยิ่งใหญ่ในแผ่นดิน แต่ยังไม่มีชื่อมีชั้นเปนสำคัญเครื่องหมาย แลสายแพรแถบสะภายให้สมควร จึงทรงแก้ดวงตราเก่า แล้วจัดเพิ่มเติมเปน ๕ ชั้น มีชื่อสำหรับดวงตราทุก ๆ ชั้น

ชั้นที่ ๑ ชื่อมหาวราภรณ์ ดวงตราใหญ่กลางลงยาราชาวดีพื้นน้ำเงินแก่ มีรูปมหามงกุฎอยู่บนหลังช้าง มีเครื่องสูงสองข้างสลักทับ มีเนื้องเงินสลักเปนเพชร์โปร่ง ขอบนอกเปนกลีบบัวลงยาราชาวดีสีแดง มีดอกแทรกตามกลีบบัวเปนระยะ ๆ ลงยาราชาวดีสีขาบดวงหนึ่ง แลมีดวงตราเล็กข้างน่าเปนแฉกกลีบบัวสามชั้น ลงยาราชาวดีสีแดงสีเขียว กลางดวงตรานั้นเปนรูปช้างลงยาราชาวดีสีขาว ด้านหลังมีอุนาโลมอยู่กลาง มีอักษร ส พ ป ม ม ๕ เปนอักษรพระนามย่อในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อยู่รอบอุนาโลมบนกลีบบัว มีรูปมหามงกุฎห้อยแพรแถบสะภายสีแดงขอบเขียว มีรวน้ำเงิน ๑ รวเหลือง ๑ กว้าง ๕ นิ้ว รวมทั้งสิ้นนี้เปนชั้นที่ ๑

TUDC 06/09/2563

ชั้นที่ ๒ ชื่อจุลวราภรณ์ มีดวงตราใหญ่เหมือนอย่างมหาวราภรณ์ แต่ย่อมหน่อยหนึ่ง แลมีดวงตราเล็ก ข้างน่ามีรูปช้างเผือกอยู่กลาง ขอบเปนแฉกกลีบบัว ๓ ชั้น ลงยาราชาวดีสีเขียวสีแดง มีมหามงกุฎอยู่บนกลีบบัว สองข้างมีใบไม้ทอดติดกับห่วงห้อย ด้านหลังมีอุนาโลมอยู่กลาง มีอักษร ส พ ป ม ม ๕ รอบอุนาโลม ห้อยแพรแถบขนาดเล็ก มีดอกไม้ติดที่แพรแถบด้วย สำหรับติดแนบเสื้อชั้นนอกทอกข้างขวา ดวงใหญ่ติดข้างซ้าย รวมทั้งสิ้นเปนชั้นที่ ๒

ชั้นที่ ๓ ชื่อนิภาภรณ์ มีดวงตราเปนแฉกกลีบบัว ๓ ชั้น รอบลงยาราชาวดีสีแดง กลางดวงตรานั้นเปนรูปช้าง ลงยาราชาวดีสีขาว ด้านหลังมีอักษร ส พ ป มม ๕ อยู่รอบอุนาโลมบนกลีบบัว มีมหามงกุฎติดกับห่วงห้อยแพรแถบขนาดกลาง ร้อยสรวมคอเปนชั้นที่ ๓

ชั้นที่ ๔ ชื่อภูษนาภรณ์ มีดวงตราข้างน่าเปนรูปช้างเผือกอยู่กลาง ขอบเปนกลีบบัวสามชั้น ลงยาราชาวดีสีแดงสีเขียว มีมหามงกุฎทองอยู่บนกลีบบัว สองข้างมีใบไม้ทองติดกับห่วงห้อย ด้านหลังมีอักษร ส พ ป ม ม ๕ รอบอุนาโลมห้อมแพรแถบขนาดเล็กผูกดอกไม้ติดข้างบน สำหรับติดแนบบนเสื้อชั้นนอกทอกข้างซ้าย เปนชั้นที่ ๔

ชั้นที่ ๕ ชื่อทิพยาภรณ์ มีดวงตราเล็กรูปเหมือนดวงตราที่ ๔ มีสายแพรแถบเล็กติดข้างซ้าย แต่ไม่มีดอกไม้ เปนชั้นที่ ๕

ดวงตราเครื่องราชอิศริยยศ ชั้นที่ ๑ ชั้นที่ ๒ ชั้นที่ ๓ ชั้นที่ ๔ นั้นทำด้วยทองคำ แต่ชั้นที่ ๕ นั้นทำด้วยเงิน ดวงตรามหาวราภรณ์ชั้นที่ ๑ นั้น มีกำหนดเพียง ๒๑ ดวง คือเปนเครื่องต้นสำหรับพระเจ้า-

TUDC 06/09/2563

แผ่นดินทรงองค์ ๑ ยังอีก ๒๐ ควงนั้นสำหรับพระราชทานพระบรมราชวงษานุวงษ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ ซึ่งมีความชอบในราชการแผ่นดินเปนอย่างยิ่ง แลได้รับราชการใหญ่ในแผ่นดินมาช้านาน ไม่มีความผิดความเสียเปนคุณต่อแผ่นดินมาก จึงจะควรรับเครื่องราชอิศริยยศชั้นได้ ชั้นที ๒ จุลวราภรณ์มี ๕๐ ควง ชั้นที ๓ นิภาภรณ์ ๑๐๐ ควง ชั้นที ๔ ภูษนาภรณ์ ๒๐๐ ควง ชั้นที ๕ ทิพยาภรณ์ไม่มีกำหนด สำหรับพระราชทานผู้มีความชอบในแผ่นดิน แลทำราชการมาช้านานตามความชอบมากแลน้อย อนึ่งผู้ซึ่งได้รับตราเครื่องราชอิศริยยศช้างเผือกสยามนั้น ให้ลงตัวอักษรท้ายชื่อหมายบอกยศ ชื่ออักษรดังนี้ ท ๓ ม ช แทนมหาวราภรณ์ ท ๒ จ ช แทนจุลวราภรณ์ ท ๓ น ช แทนนิภาภรณ์ ท ๔ ภ ช แทนภูษนาภรณ์ ท ๕ ท ช แทนทิพยาภรณ์

ให้ผู้ซึ่งรับเครื่องราชอิศริยยศประพฤติตามประกาศแลพระราชบัญญัติต่อไปเทอญ

เครื่องราชอิศริยยศ ความชอบอย่างสูง
ชื่อมงกุฎสยาม

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์จัดชื่อแลชั้นเปน ๕ ชั้น สำหรับดวงตราเครื่องราชอิศริยยศช้างเผือก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างขึ้นไว้นั้น ทรงทำนุบำรุงเพิ่มเติมให้บริบูรณ์ขึ้นดังที่ว่ามาแล้ว เปนการเชิดชูเฉลิมพระเกียรติยศในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกนารถ ให้เจริญรุ่งเรืองไปสิ้นกาลนาน จึงทรงพระราชดำริห์ว่าในกาลทุก

TUDC 06/09/2563

วันนี้ไม่มีฆ่าศึกสัตรู กรุงสยามเปนพระนครเกษมสุขสมบูรณ์เจริญขึ้นดีกว่าแต่ก่อนหลายบระการ มีทางพระราชไมตรีติดเนื่องกับต่างประเทศที่เปนกรุงมหานครใหญ่ ๆ ควรจะมีเครื่องประดับสำหรับเชิดชูอิศริยศแก่ผู้ซึ่งมีความชอบให้เจริญยิ่งขึ้นไป จะได้เปนที่เฉลิมพระเกียรติยศ แลงามแก่บ้านเมือง จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างดวงตราเครื่องราชอิศริยศขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่ามงกุฎสยาม ในวันพุฒเดือนอ้าย แรมสิบเอ็ดค่ำ ปีมเสงเอกศก ศักราช ๑๒๓๑ อนุวัติตามอย่างดวงตรา เครื่องราชอิศริยศช้างเผือก สำหรับพระราชทานผู้มีความชอบในราชการมากแลน้อยโดยสมควร แลดวงตราใหญ่พื้นกลางลงยาราชาวดีสีขาบ มีรูปจุลมงกุฎมีพานรอง มีเครื่องสูง ๒ ข้างสลักโปร่งทับอีกชั้นหนึ่ง มีเนื่องเงินสลักเปนเพชรโปร่งรอบ ขอบเปนกลีบบัวสีเขียวสีแดงสลับรอบดวงหนึ่ง มีแพรแถบสะภายพื้นน้ำเงิน ขอบเขียวริ้วแดง ๑ ริ้วเหลือง ๑ กว้าง ๕ นิ้ว แลมีดวงตราเล็ก ข้างน่าเปนแฉกกลีบบัว ๒ ชั้น ลงยาราชาวดีสีเขียวสีแดง กลางพื้นทองไม่ได้ลงยามีรูปจุลมงกุฎมีพานรอง มีเครื่องสูงสองข้างด้านหลังทกลางดวงตรา มีตัวอักษร จ ป ร ไคว่กัน เปนอักษรพระนามย่อในแผ่นดินปัจจุบันนี้ ขอบเปนกลีบบัวลงยาราชาวดี เหมือนกับด้านน่า ข้างบนกลีบบัวเปนกิ่งใบไม้ทองสามใบ ติดห่วงห้อยแพรแถบสะภาย รวมทั้งสิ้นชื่อมหาสุราภรณ์ เปนชั้นที่ ๑

ชั้นที่ ๒ ชื่อจุลสุราภรณ์ มีดวงตราใหญ่คล้ายกับมหาสุราภรณ์ดวงใหญ่ แต่ย่อมหน่อยหนึ่ง แลมีดวงตราเล็กด้านข้างน่าเปนแฉก

TUDC 06/09/2563

กลีบบัว ๒ ชั้น ลงยาราชาวดีสีแดงสีเขียว กลางพื้นทองไม่ได้ลงยา มีรูปจุฬมงกุฎมีพานรอง ด้านหลังมีอักษร จ ป ร ไคว่กันอยู่ที่กลางดวง ตราขอบเปนกลีบบัว ลงยาราชาวดีเหมือนกับด้านน่า บนกลีบบัวเปนกิ่งไม้ทองสามใบ ติดกับห่วงห้อยแพรแถบขนาดเล็ก ผูกดอกไม้ข้างบนดวงเล็กติดแนบกับเสื้อชั้นนอกทอกข้างขวา ดวงใหญ่ติดแนบกับเสื้อชั้นนอกทอกข้างซ้าย รวมทั้งสองดวง เปนชั้นที่ ๒

ชั้นที่ ๓ ชื่อมัณฑนาภรณ์ รูปดวงตราเหมือนอย่างดวงตราเล็กห้อยแพรแถบสะภายของมหาสุราภรณ์ มีห่วงห้อยแพรแถบขนาดกลางร้อยสรวมคอ เปนชั้นที่ ๓

ชั้นที่ ๔ ชื่อภัทราภรณ์ มีดวงตราเหมือนอย่างดวงตราเล็กของจุลสุราภรณ์ มีสายแถบขนาดเล็กผูกดอกไม้ข้างบนติดแนบกับเสื้อชั้นนอกทอกข้างซ้าย เปนชั้นที่ ๔

ชั้นที่ ๕ ชื่อวิจิตราภรณ์ มีดวงตราเหมือนอย่างดวงตราชั้นที่ ๔ มีสายแถบขนาดเล็ก แต่ไม่มีดอกไม้ติดแนบกับเสื้อชั้นนอกทอกข้างซ้าย เปนชั้นที่ ๕

ดวงตราเครื่องราชอิศริยยศ ชั้นที่ ๑ ชั้นที่ ๒ ชั้นที่ ๓ ชั้นที่ ๔ นั้น ทำด้วยทองคำทั้งสิ้น แต่ชั้นที่ ๕ นั้น ทำด้วยเงิน ดวงตรามหาสุราภรณ์ชั้นที่ ๑ นั้น มีกำหนดเพียง ๕๑ ดวง คือเปนเครื่องต้น สำหรับพระเจ้าแผ่นดินทรงดวง ๑ อีก ๕๐ ดวงสำหรับพระราชทานพระบรมราชวงษานุวงษ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ ซึ่งมีความชอบยิ่งใหญ่ในราชการแผ่นดิน แลได้ทำราชการมานานเรียบร้อยมีคุณต่อแผ่นดิน แลส่งไปนานาประเทศ ซึ่งเปนทางพระราชไมตรี ชั้นที่ ๒ จุลสุราภรณ์

TUDC 06/09/2563

มี ๓๐๐ ดวง ชั้นที่ ๓ มัณฑนาภรณ์ มี ๒๐๐ ดวง ชั้นที่ ๔ ภัทราภรณ์ มี ๕๐๐ ดวง ชั้นที่ ๕ วิจิตราภรณ์นั้นไม่มีกำหนด สำหรับพระราชทานผู้มีความชอบในราชการแผ่นดิน แลทำราชการมาช้านานไม่มีความผิดไม่มีความร้าย ตามความชอบมากแลน้อย อนึ่งถ้าผู้ใดซึ่งได้รับตราเครื่องราชอิศริยยศทั้ง ๕ ชั้นนี้ ให้ใช้หมายตัวอักษรท้ายชื่อบอกยศ แทนเครื่องราชอิศริยยศดังนี้ ที่ ๑ ม ส ม แทนมหาสุราภรณ์ ที่ ๒ จ ม แทนจุลสุราภรณ์ ที่ ๓ ม ม แทนมัณฑนาภรณ์ ที่ ๔ ภ ม แทนภัทราภรณ์ ที่ ๕ ว ม แทนวิจิตราภรณ์ ตามลำดับเครื่องราชอิศริยยศให้ผู้รับเครื่องราชอิศริยยศประพฤติตามประกาศ แลพระราชบัญญัติต่อไปนี้เทอญ

ข้อพระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิศริยยศ ช้างเผือกแลมงกุฎสยาม

ข้อ ๑ ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยยศที่กล่าวมานี้ไปแล้ว จงแต่งเมื่อการประชุมใหญ่ๆ คือเวลาถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา แลเวลาเสด็จออกแขกเมือง แลการพระราชพิธีโสกันต์ แลทรงผนวช ซึ่งเปนการใหญ่ แลเสด็จพระราชดำเนิรพระราชทานกฐิน แลการอื่นๆ คือเวลาใดๆ ต้องใช้สรวมเสื้อเยียรบับเข้มขาบ เปนคราวแต่งตัวเต็มยศก็ดี ฤๅเวลาสรวมเสื้อครึ่งยศ ฤๅเสื้ออิงนิงเดรศแต่งเวลาเยน แลเวลาอื่นซึ่งเปนการหลวงนั้นๆ ก็ดี ก็ควรจะแต่งเครื่องราชอิศริยยศนั้นด้วยทุกครั้ง ฤๅเปนการพิเศษนอกจากการหลวง คือการมงคลตัดจุกแลรดน้ำบ่าวสาว แลบวชนาคแลทำบุญเรือนตามบี แลการ

TUDC 06/09/2563

พิเศษมีขึ้นในเวลานั้นๆ แลการรับแขกมีบันดาศักดิ์ในกรุงนี้ ฤๅชาวต่างประเทศ แลเวลาประชุมเลียงณที่ใดๆ ก็ควรใช้แต่งให้เปนเกียรติยศไม่ห้าม ซึ่งโปรดพระราชทานมาแล้วนั้น มิใช่จะให้เก็บรักษาไว้ ขอท่านทุกพระองค์ทุกท่านทุกนาย จงทรงแลแต่งใช้ตามกาลเวลาที่ว่ามาแล้วนั้น อย่าให้มีความรังเกียจกระดากกระเดื่องอะไรเลย จะได้เปนอย่างธรรมเนียมอันงามดี เปนเกียรติยศในแผ่นดินสยามไปสิ้นกาลนาน

ข้อ ๒ เครื่องราชอิศริยยศอย่างที่ว่ามานี้ มีหนังสือคำประกาศสำหรับดวงตรา ทรงประทับพระราชลัญจกรเปนสำคัญด้วย ถ้ามีเหตุโจรลักไปฤๅหายเสีย จะทำขึ้นใช้แทนให้เท่ากับของเดิมก็ได้ แต่ห้ามมิให้ประดับเพชรประดับพลอย เว้นไว้แต่ได้กราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาต ทรงพระกรุณาโปรดให้ประดับจึงประดับได้ แต่จะทำให้ใหญ่กว่าดวงตราเดิมนั้นไม่ได้ ฤๅประสงค์จะใคร่ทำเอาไว้ให้เปนที่ระฤกแก่บุตรหลานสืบไป จะถ่ายรูปดวงตราเดิมทำขึ้นใหม่อีก ให้เล็กกว่าดวงตราที่พระราชทานไปนั้น จะประดับเพชรประดับพลอยก็ได้ไม่ห้าม แต่ลวดลายให้เหมือนคงที่อยู่ อย่าให้แปลกไป อนึ่งเมื่อเวลาว่างไม่ได้ติดดวงตรา ก็ให้ใช้ผ้าแถบเล็กสีแลริ้วเหมือนผ้าแถบเครื่องราชอิศริยยศที่ตัวได้นั้น ถ้าได้ดวงตราชั้นที่ ๑ ที่ ๓ ที่ ๕ ให้ทำแพรแถบเล็กเปนรูปแมงปอ ถ้าได้ดวงตราชั้นที่ ๒ ที่ ๔ ให้ทำแพรแถบเปนรูปดอกไม้ ติดทดุมเสื้อบอกยศเปนสำคัญ ผู้ซึ่งได้รับเครื่องอิศริยยศนั้น ถ้าไม่เข้าใจในการที่จะแต่งให้ต้องตามแบบอย่าง ฤๅมีความสงไสยไม่รู้ความอธิบายในพระราชบัญญัติข้อใดข้อหนึ่ง ก็ให้มาไต่ถามต่อเจ้าพนักงาน

TUDC 06/09/2563

ข้อ ๓ เครื่องราชอิศริยยศ ช้างเผือก แลมงกุฎสยาม อย่างละ ๕ ชั้นทพระราชทานไปนั้น ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานให้เปนสิทธิแก่ผู้ทได้รับไม่ต้องคืน แลดวงตราช้างเผือกกับมงกุฎสยามนั้น มีกำหนดสูงแลต่ำกว่ากันตามลำดับดังนี้ ตราช้างเผือกชั้นทหนึ่ง สูงกว่าตรามงกุฎสยามชั้นทหนึ่ง ตรามงกุฎสยามชั้นทหนึ่ง สูงกว่าตราช้างเผือกชั้นทสอง ตราช้างเผือกชั้นทสอง สูงกว่าตรามงกุฎสยามชั้นทสอง พึงให้รู้เทียบเคียงสูงต่ำตามลำดับดวงตราทั้งปวงดังทว่านี้ อนึ่งผู้ทได้รับเครื่องราชอิศริยยศอย่างต่ำอยู่ก่อนแล้ว ภายหลังได้รับดวงตราราชอิศริยยศอย่างสูงขึ้นไป ให้งดดวงตราชั้นต่านั้นเสีย ให้ใช้ตราอย่างสูงดวงเดียว ซึ่งว่านี้ในดวงตราจำพวกเดียวกัน ถ้าเปนตราต่างพวกคือตราช้างเผือก กับตรามงกุฎสยาม ติดร่วมกันได้ไม่ห้าม

ข้อ ๔ ผู้ทได้รับพระราชทานดวงตราสำหรับติดเสื้อเปนเครื่องราชอิศริยยศมาแต่ใน แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ก็ไม่เลิกถอน ให้คงใช้ได้ตามเดิม ไว้เปนที่ระฤกถึงพระเดชพระคุณต่อไป ถ้าผู้ทได้ดวงตรามาแต่เดิมนั้น จะใคร่เปลี่ยนดวงตราราชอิศริยยศช้างเผือก อย่างที่ทรงพระกรุณาโปรดให้จัดขึ้นใหม่ในประจุบันนี้ ก็ให้มาแจ้งความต่อเจ้าพนักงาน ให้กราบบังคมทูลพระกรุณา จะเปลี่ยนพระราชทานให้ตามยศตราเดิม ถ้าดวงตราเดิมเปนแผ่นทอง สลักเปนรูปช้างมีมงกุฎแลเครื่องสูงลงยาราชาวดีประดับเพชร ก็จะโปรดพระราชทานดวงตราช้างเผือกสยามชั้นท ๒ พร้อมทั้งคำประกาศ ประทับพระราชลัญจกรด้วย ถ้าดวงตราเดิมเปนแผ่นทอง

TUDC 06/09/2563

สลักรูปช้างมีมงกุฎลงยาราชาวดีไม่มีเครื่องสูงไม่ได้ประดับเพชร ก็จะโปรดพระราชทานตราช้างเผือกชั้นที ๓ เปลี่ยนให้ ถ้าตราเดิมเป็นรูปช้างเผือกไม่มีมงกุฎ มีแต่ของลงยาราชาวดี ก็จะโปรดพระราชทานตราช้างเผือกชั้นที ๔ ถ้าตราเดิมเป็นรูปช้างมีมงกุฎ ไม่ได้ลงยาราชาวดี ก็จะโปรดพระราชทานดวงตราช้างเผือกชั้นที ๕

ข้อ ๕ ผู้ซึ่งได้รับเครื่องราชอิศริยยศเช่นว่ามานี้ มีพิเศษแปลกกว่าข้าราชการตามปรกติหลายประการ คือ เมื่อเวลาแต่งตัวเต็มยศคิดดวงดวงตราช้างเผือก ดวงตรามงกุฎสยามชั้นที ๑ ที ๒ ที ๓ มาแล้ว ทหารซึ่งรักษายามประจำอยู่ในที่ต่าง ๆ ต้องคำนับ (วันทยาวุธ) ถ้าแต่งตัวเต็มยศคิดดวงตราช้างเผือก ดวงตรามงกุฎสยามชั้นที ๔ ที ๕ ทหารต้องคำนับ (อังศิเนวุธ) ยกไว้แต่ทหารเข้าแถวใหญ่ประจำอยู่ ฤๅผู้มีบันดาศักดิใหญ่กว่าผู้ที่แต่งมานั้นอยู่ที่นั้นด้วย แลผู้ซึ่งมีความชอบได้รับตราเครื่องราชอิศริยยศทั้งปวงนี้ ถ้ามีคดีเกี่ยวข้องในตัวเองประการใด ๆ ให้กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท จะทรงพระกรุณาโปรดให้มีตระลาการชำระเป็นความรับสั่ง เมื่อพิจารณาชนะความได้ปรับไหม จะโปรดยกพินัยหลวงพระราชทานให้ด้วย ถ้าแพ้คงต้องเสียเบี้ยปรับตามเดิมศักดินา แต่ส่วนพินัยหลวงก็โปรดยกพระราชทานให้

ข้อ ๖ ผู้ซึ่งได้รับตราเครื่องราชอิศริยยศทั้งปวงนี้ ให้คงแต่งตามที่ได้รับพระราชทาน ถ้าผู้ใดทำดวงตราชั้นสูงกว่ายศดวงตราที่ตัวได้ปลอมใช้ ก็จะให้ปรับไหมเป็นข้อเดิมตามศักดินาให้แก่โจทย์ ฤๅผู้หนึ่งผู้ใดนอกจากผู้ที่ได้รับพระราชทานตราเครื่องราชอิศริยยศนั้น

TUDC 06/09/2563

ห้ามมิให้ทำดวงตราเทียมปลอมแต่งเปนอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดทำดวงตราเทียมปลอมแต่งใช้ จับได้จะให้มีโทษจงหนัก

ข้อ ๗ จะทรงพระกรุณาโปรดตั้งเจ้าพนักงาน ให้เปนผู้จัดการกำกับตรวจตราจัดการในเครื่องราชอิศริยยศทั้งปวงน เจ้าพนักงานนั้นต้องเอาใจใส่จดหมายรายชื่อ แลความชอบของผู้ที่ได้รับดวงตราไว้ให้ถถ้วน ให้จดทั้งชื่อเดิม ชื่อตั้งตำแหน่งยศ แลอายุ แลลำดับชั้นดวงตรา แลวันที่ได้รับดวงตราไปให้ถถ้วนไว้เปนสำคัญในหอหลวง แล้วให้ส่งให้กรมวังมาคัดไปบาทหมายให้รู้ทั่วทุกกระทรวง

เหรียญสำหรับทหาร ชื่อจักรมาลา

อนึ่ง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์ว่า ทหารทั้งปวงผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งรับราชการมานาน ไม่มีความผิดความร้าย มีความภักดีต่อราชการโดยสุจริตเรียบร้อย ก็ควรจะได้รับพระราชทานเครื่องแต่ง เปนของสำแดงความชอบแต่ในพวกทหาร จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเครื่องแต่งบอกสำคัญความชอบในพวกทหาร เปนเหรียญเงินข้างน่าหนึ่ง มีรูปจุฬมงกุฎมีพานรอง มีเครื่องสูงสองข้าง ด้านหลังมีรูปช้าง มีอักษรอยู่ข้างบนว่า ส พ ป ม จ ๕ ขอบเปนจักร ชื่อจักรมาลา ห้อยผ้าสีแดงขอบเขียวริ้วน้ำเงิน ๓ เหลือง ๑ แถมเข็มเงินสำหรับกลัดติดแนบกับเสื้อชั้นนอกทอกข้างซ้าย สำหรับพระราชทานทหารซึ่งได้รับราชการมานานถึง ๑๕ ปีไม่มีความผิด แลทหารซึ่งได้รับการแข็งแรงในการช่วยดับเพลิงเปนต้น เหรียญที่พระราชทานนั้น มีหนังสือคำประกาศประทับพระราชลัญจกรสำหรับด้วย

TUDC 06/09/2563

เหรียญสำหรับผู้มีวิชาการช่างต่าง ๆ แลความชอบในพระองค์

อนึ่งทรงพระราชดำริห์ให้สร้างดวงตราสำหรับพระราชทานผู้มีความชอบในพระองค์ แลทำการช่างต่าง ๆ ผิมอีกอย่าง ๒ ที ๑ ชื่อรัตนาภรณ์ ดวงตรามีรูปจุลมงกุฎ มีเครื่องสูง ๒ ข้าง ขอบเปนรัศมีสลักเปนเพชร์ โปร่งลงยาราชาวดีสีแดง ข้างด้านหลังมีอุนาโลมอยู่กลางอักษร ส ป พ ม จ ๕ ล้อมรอบผ้าห้อยสีเขียว ขอบน้ำเงินริ้วแดง ๑ เหลือง ๑ มีเข็มทองกลัดติดแนบกับเสื้อชั้นนอกทอกข้างซ้าย ที่ ๒ ชื่อบุษมาลา เปนเหรียญทองคำ น่าหนึ่งมีรูปจุลมงกุฎ มีเครื่องสูง ๒ ข้าง น่าหนึ่งมีอุนาโลมอยู่กลาง มีอักษร ส พ ป ม จ ๕ ล้อมรอบ ห้อยผ้าสีแดงขอบเขียวริ้วเหลือง ริ้วน้ำเงินมีเข็มทองคำกลัดติดเหนบกับเสื้อทอกข้างซ้าย

เหรียญตราทั้ง ๓ อย่างนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้เปนสิทธิแก่ผู้ที่ได้รับ ไม่ต้องคืน ให้ผู้ซึ่งได้รับเหรียญตราทั้ง ๓ อย่างนี้ จงคิดเลื่อแลใช้ตามประกาศนี้เทอญ ฯ

ประกาศมาณวันศุกร เดือนสิบ แรมสิบสามคำ ปีระกาเบญจศก ศักราช ๑๒๓๕

ประกาศ

เปลี่ยนธรรมเนียมใหม่

TUDC 06/09/2563

◎ ศุภมัศดุ จุลศักราช ๑๒๓๕ กุกกุฎสังวัจฉระกะติกะมาศ

กฤษณบักษพาระสิติถิ รวิวารปริเฉทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษย์รัตนราชรวิวงษ์ วรุตมพงษ์บริพัฒน์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออก ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มหัยสวริยพิมาน โดยสถานอุตราพิมุข พระบรมวงษานุวงษ์ แลท่านเสนาบดีข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือนเฝ้าพร้อมกันโดยลำดับ จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ทรงประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยให้ทราบทั่วกันว่า ตั้งแต่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติมา ก็ตั้งพระราชหฤไทยที่จะทำนุบำรุงพระราชอาณาจักรให้มีความศุขความเจริญแก่พระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ทั้งสมณชีพราหมณ์ ประชาราษฎรทั้งปวงทั่วไป การสิ่งไรที่เปนการกดขี่แก่กันให้ได้ความยากลำบากนั้น ทรงพระดำริห์จะไม่ให้มีแก่ชนทั้งหลายในพระราชอาณาจักรต่อไป ด้วยได้ทรงพระราชดำริห์เหนว่าในมหาประเทศต่าง ๆ ซึ่งเปนมหานครอันใหญ่ในทิศวันออกวันตก ในประเทศอาเซียนี้ ฝ่ายวันออกคือ ประเทศจีน ประเทศญวน ประเทศยี่ปุ่น แลฝ่ายวันตก คือ อินเดีย แลประเทศที่ใช้การกดขี่ให้ผู้น้อยหมอบคลานกราบไหว้ต่อเจ้านายแลผู้มีบันดาศักดิ์เหมือนกับธรรมเนียมในประเทศสยามนั้น บัดนี้ประเทศเหล่านั้นก็ได้เลิกเปลี่ยนธรรมเนียมนั้นหมดทุกประเทศด้วยกันแล้ว การที่เขาได้พร้อมกันเลิกเปลี่ยนธรรมเนียมที่หมอบคลานกราบไหว้นั้น

TUBC 06/09/2563

ก็เพราะเพื่อจะให้เห็นความดีที่จะไม่มีการกดขี่แก่กันในบ้านเมืองนั้นอีกต่อไป ประเทศใด เมืองใด ที่ได้ยกธรรมเนียมที่เป็นการกดขี่ซึ่งกันและกัน ประเทศนั้นเมืองนั้นก็เห็นว่ามีแต่ความเจริญมาทุก ๆ เมืองโดยมาก ก็ในประเทศสยามนี้ธรรมเนียมบ้านเมืองที่เป็นการกดขี่แก่กันอันไม่ต้องด้วยยุติธรรมนั้น ก็ยังมีอยู่อีกหลายอย่างหลายประการ จะต้องคิดถอดหย่อนผ่อนเปลี่ยนเสียบ้าง แต่การที่จะจัดผลัดเปลี่ยนธรรมเนียม จะให้แล้วไปในครั้งเดียวคราวเดียวนั้นไม่ได้ จะต้องค่อยคิดเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาที่ควรแก่กาลที่จะเปลี่ยนแปลงได้ บ้านเมืองจึงจะได้มีความเจริญสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป แลธรรมเนียมที่หมอบคลานกราบไหว้ในประเทศสยามนี้ เห็นว่าเป็นการกดขี่แก่กันแข็งแรงนัก ผู้น้อยที่ต้องหมอบคลานนั้นได้ความเหน็ดเหนื่อยลำบาก เพราะจะให้ยศแก่ท่านผู้ใหญ่ ก็การที่ให้คนหมอบคลานกราบไหว้นั้นไม่ทรงเห็นว่ามีประโยชน์แก่บ้านเมืองแต่สิ่งหนึ่งสิ่งใดเลย ผู้น้อยที่ต้องมาหมอบคลานกราบไหว้ให้ยศต่อท่านผู้ที่เป็นใหญ่นั้น ก็ต้องทนลำบากอยู่จนสิ้นวาระของตน แล้วจึงจะได้ออกมาพ้นท่านผู้ที่เป็นใหญ่ ธรรมเนียมอันนี้แลเห็นว่าเป็นต้นแห่งการที่เป็นการกดขี่แก่กันทั้งปวง เพราะฉนั้นจึงจะต้องละพระราชประเพณีเดิม ที่ถือว่าหมอบคลานเป็นการเคารพอย่างยิ่งในประเทศสยามนี้เสีย ด้วยทรงพระมหากรุณาที่จะให้ท่านทั้งหลายได้ความศุข ไม่ต้องทนยากลำบากหมอบคลานเหมือนอย่างแต่ก่อน แลธรรมเนียมที่หมอบคลานนั้นให้เปลี่ยนอิริยาบทเป็นยืนเป็นเดิน ธรรมเนียมที่ถวายบังคมแลกราบไหว้นั้น ให้เปลี่ยนอิริยาบทเป็นก้มศีระ ธรรมเนียมที่ยืนที่เดินแลก้มศีระนั้น ใช้ได้เหมือนกับธรรมเนียมที่หมอบคลานถวาย

TUDC 06/09/2563

บังคมลาแลกราบไหว้ บางท่านผู้ทมีบันดาศักดิ์ซึ่งชอบธรรมเนียมที่หมอบคลานกราบไหว้ตามเดิม เห็นว่าดีนั้น จะมีความสงไสยสนเท่ห์ว่าการที่เปลี่ยนธรรมเนียมหมอบคลานให้ยืนให้เดินจะเปนการเจริญแก่การบ้านเมืองด้วยเหตุไร ก็ให้พึงรู้ว่าการที่เปลี่ยนธรรมเนียมใหม่ เลิกหมอบคลานให้ยืนให้เดินนั้น เพราะจะให้เห็นเปนแน่ว่า จะไม่มีการกดขี่แก่กันในการที่ไม่เปนยุติธรรมอีกต่อไป เมืองใดประเทศใดผู้ที่เปนใหญ่มิได้ทำการกดขี่แก่ผู้น้อย เมืองนั้นประเทศนั้นก็คงมีความเจริญเปนแน่ ตั้งแต่นี้สืบไป พระบรมวงษานุวงษ์แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งจะเฝ้าทูลถวายชุลีพระบาทในพระที่นั่งแลที่เสด็จออกแห่งหนึ่งแห่งใด จงประพฤติตามพระราชบัญญัติที่ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดไว้เปนข้อบัญญัติสำหรับข้าราชการต่อไปจงทุกข้อทุกประการ จึ่งได้โปรดเกล้าฯ ให้ท่านเจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์ สมันตพงษ์พิสุทธิ มหาบุรุษย์รัตนโรดม ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินตั้งเปนข้อพระราชบัญญัติไว้สำหรับแผ่นดินต่อไปดังนี้

พระราชบัญญัติเรื่องเข้าเฝ้า

ข้อ ๑ ว่าพระบรมวงษ์านุวงษ์ แลข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง เมื่อจะเข้าเฝ้าทูลถวายชุลีพระบาทในพระที่นั่ง ฤๅที่เสด็จออกแห่งใดๆ ก็ดี เมื่อเดินเข้าไปถึงน่าพระที่นั่งแล้วให้ก้มศีรษะถวายคำนับครั้งหนึ่ง แล้วจึงเดินไปยืนที่ตำแหน่งของตนเฝ้า เมื่อไปถึงที่ยืนเฝ้าแล้ว ให้ก้มศีรษะถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง แล้วยืนให้เรียบร้อยเปนปรกติ ห้ามมิให้เดินไปเดินมาแลยืนหันหน้าหันหลังในเวลาที่เสด็จออก แลมิให้ยืนเอามือไพล่หลัง แลทาวเอว แลเอา

TUDC 06/09/2563

มือไปท้าวผนังแลเสา ฤๅทำต่าง ๆ แลสูบบุหรี่ หัวเราะพูดกันเสียง
ดังต่อน่าพระที่นั่ง ให้ยืนให้เรียบร้อยเปนลำดับตามบันดาศักดิ์ผู้ใหญ่
ผู้น้อย ถ้ามีกิจราชการที่จะต้องกราบบังคมทูลพระกรุณาแล้วให้เดิน
ออกมาจากที่เผ้า ยืนตรงน่าพระที่นั่งก้มศีรษะถวายคำนับแล้วจึงกราบ
บังคมทูลพระกรุณา เมื่อสิ้นข้อความที่กราบบังคมทูลพระกรุณาแล้ว
ให้ก้มศีรษะลงถวายคำนับ จึงให้เดินถอยหลังมาที่ยืนเผ้าอยู่ตามเดิม ถ้า
จะถวายหนังสือฤๅสิ่งของสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่อพระหัถสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
แล้ว ให้ถือสองมือเดินตรงเข้าไปถึงหน้าพระที่นั่งภอสมควร ก้มศีรษะ
ลงถวายคำนับก่อน จึงถวายของนั้นต่อพระหัถ ถ้าถวายของนั้นเสร็จ
แล้วให้เดินถอยหลัง ถ้าเปนที่ใกล้ให้ถอยหลัง ๓ เก้า ฤๅ ๕ เก้าภอ
สมควร ถ้าเปนที่ไกลให้ถอยหลังออกมา ๗ เก้า จึงกลับหน้าเดินไป
ยืนตามที่ ถ้าจะมีพระบรมราชโองการตำรัสด้วยผู้หนึ่งผู้ใดที่ยืนอยู่
ในที่เผ้านั้น ก็ให้ผู้นั้นยืนคงอยู่ตามที่ ก้มศีรษะถวายคำนับแล้วจึงรับ
พระบรมราชโองการ เมื่อรับพระบรมราชโองการกราบบังคมทูลสิ้น
ข้อความแล้ว ก็ให้ก้มศีรษะถวายคำนับ อนึ่งพระบรมวงษานุวงษ์ แล
ข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงที่ได้เข้ามายืนเผ้าในเวลาที่
เสด็จออกอยู่นั้น ถ้ามีพระบรมราชโองการโปรดพระราชทานเก้าอี้ให้
นั่งจึงนั่งได้ ห้ามมิให้นั่งลงกับพื้น แลนั่งบนเก้าอี้ ฤๅนั่งที่แห่งใด ๆ
ตามชอบใจ ในเวลาที่เสด็จออกต่อน่าพระที่นั่ง แลผู้ซึ่งทรงพระ
กรุณาโปรดให้นั่งเก้าอี้เผ้าอยู่นั้น นั่งให้เปนปรกติ ห้ามมิให้ยกเท้า
ขึ้นกับบนเก้าอี้ แลไขว่ห้างเหยียดท้าวตะแคงตัว ทำกิริยาหาความ
สบายให้เกินกิริยาที่นั่งเปนปรกติเปนอันขาด เมื่อเวลาเสด็จขึ้นก็ให้

TUBC 06/09/2563

ยืนชันถวายคำนับให้พร้อมกัน แต่แขกเมืองประเทศราช เมื่อจะเข้าเฝ้าทูลถวายองค์พระบาท ให้ทำกิริยาคาระวะตามเพศบ้านเมืองของตนก่อน เมื่อทรงพระกรุณาโปรดให้ยืนจึงยืนได้

ข้อ ๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ พระราชดำเนิรออกประทับอยู่ที่แห่งใดๆ ก็ดี ข้าราชการแถมหาดเล็กซึ่งเฝ้าทูลถวายองค์พระบาทอยู่ในที่นั้น ถึงเสด็จออกประทับอยู่ช้าหลายชั่วโมง ก็ห้ามมิให้ข้าราชการแถมหาดเล็กซึ่งยืนเฝ้าอยู่นั้น นั่งลงในที่แห่งใดๆ เป็นอันขาด เว้นไว้แต่เป็นที่กำบังลับพระเนตรสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงนั่งได้แลในเวลาที่เสด็จออกทรงประทับอยู่ณที่แห่งใดๆนั้น ข้าราชการแถมหาดเล็กยืนเฝ้าอยู่ในที่โดยลำดับแล้ว ผู้ซึ่งจะเข้ามาเฝ้าทูลถวายองค์พระบาทภายหลัง ที่มิได้มีราชการที่จะกราบบังคมทูลพระกรุณาห้ามมิให้เดินผ่านหน้าพระที่นั่ง แลเดินผ่านหน้าข้าราชการที่ยืนเฝ้าอยู่ก่อนนั้น ให้เดินหลีกเลี่ยงเข้ายืนตามตำแหน่งของตนที่ควรจะยืน เว้นไว้แต่ผู้รับพระบรมราชโองการ จึงเดินผ่านหน้าเพื่อนข้าราชการไปมาได้

ข้อ ๓ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ออก พระราชดำเนิรไป ทางสถลมารค ข้าราชการแลราษฎรชายหญิงที่จะมาคอยดูกระบวนเสด็จพระราชดำเนิรก็ดี จะทรงช้างทรงม้าทรงรถ ฤๅจะทรงพระที่นั่งอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี เมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนิรมาถึงหน้าผู้ที่ยืนคอยดูกระบวนเสด็จพระราชดำเนิรอยู่นั้น ให้คนเหล่านั้นก้มศีรษะถวายคำนับจงทุกคน ห้ามมิให้นั่งมิให้ยืนดูกระบวนเสด็จพระราชดำเนิรบนชานเรือน บนหลังคาเรือน แลบนที่สูงที่ไม่ควรจะนั่งจะยืน ถ้าทรงม้า

TUDC 06/09/2563

ทรงรถ ไม่มีกระบวนนำกระบวนตามเสด็จพระราชดำเนิร ผู้ซึ่งอยู่บนเรือนแลบนที่สูงไม่ทันรู้ว่าเสด็จพระราชดำเนิร แต่ถอแลเหนว่าเปนรถพระที่นั่ง ฤๅม้าพระที่นั่ง ก็ให้ยืนขนถวายคำนับ ห้ามมิให้นั่งมิให้หมอบเปนอันขาด แลในเวลาที่เสด็จพระราชดำเนิรทรงช้างทรงม้าทรงรถ ฤๅทรงพระที่นั่งอย่างหนึ่งอย่างใดมาในทางสถลมารค ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดไปบนหลังม้าฤๅไปบนรถ พบปะกระบวนนำเสด็จพระราชดำเนิร ก็ให้หยุดม้าหยุดรถริมทาง ถ้าเสด็จพระราชดำเนิรมาถึงตรงหน้าแล้ว ให้ถอดหมวกกัมศิสะถวายคำนับอยู่บนรถบนหลังม้า ไม่ต้องลงจากรถจากหลังม้า ต่อเสด็จพระราชดำเนิรไปสิ้นกระบวนแล้วจึงให้ออกรถเดิน เดินม้าต่อไป ถ้าเสด็จพระราชดำเนิรทางชลมารค ข้าราชการแลราษฎรชายหญิงที่อยู่แพอยู่เรือนริมน้ำ ให้ยืนขนกัมศิสะถวายคำนับจงทุกคน ถ้ามาด้วยเรือ พบกระบวนเสด็จ พระราชดำเนิร ถ้าเรือเลี่ยนไม่ได้ก็ให้ถอดหมวกกัมศิสะถวายคำนับในเรือ ไม่ต้องยืน ถ้าเปนเรือใหญ่ควรจะยืนได้ ก็ให้ยืนขนถวายคำนับตามธรรมเนียม

ข้อ ๕ ข้าราชการเมื่อจะเข้าไปในพระบรมมหาราชวัง แลจะออกจากพระบรมมหาราชวัง ฤๅจะไปกิจธุระแห่งหนึ่งแห่งใดก็ดี ถ้าพบท่านผู้มีบันดาศักดิ์ที่ได้เคยทำคำนับย่ำเกรงตามธรรมเนียมเก่าฉันใด ก็ให้ทำคำนับย่ำเกรงอย่างธรรมเนียมใหม่ให้เหมือนกัน ธรรมเนียมที่ยืนเหมือนกับนั่ง เหมือนกับหมอบ ธรรมเนียมที่เปิดหมวกกัมศิสะเหมือนอย่างกราบไหว้อย่างแต่ก่อนนั้น ถ้าผู้หญิงจะไปในที่เฝ้าแลพบท่านผู้ใหญ่ไม่ต้องเปิดหมวก เปนแต่กัมศิสะถวายคำนับ เมื่อ

TUDO 06/09/2563

กระทำคำนับแล้วหมวกนั้นจะเบิดก็ได้ ไม่เบิดก็ได้ แลผู้คนข้าทาษที่ใช้การงานอยู่ในบ้านเรือนนั้น ก็อย่าให้ท่านผู้ที่เปนเจ้าเปนนายบังคับให้ข้าทาษหมอบคลาน ให้บังคับให้ข้าทาษใช้ยืนใช้เดินตามพระราชบัญญัติซึ่งทรงพระกรุณาโปรดให้ตั้งไว้นั้น ให้พระบรมวงษานุวงษ์ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนฝ่ายน่าฝ่ายใน ในพระบรมมหาราชวังบวร ให้กระทำตามพระราชบัญญัติประกาศนี้จงทุกประการ ฯ

ประกาศมาณวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๑๒ ค่ำ ปีระกาเบญจศก ศักราช ๑๒๓๕

ประกาศ

ตราตระกูล

ศุภมัศดุ ศุศักราช ๑๒๓๕ กุกกุฏสังวัจฉระกติกมาศ กฤษณปักษ ทวาทัศมิติถี อาทิตยวารปริเฉทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระบรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพมหามงกุฎ บุรุษย์รัตนราชวรวงษ์ วรุตมพงษบริพัฒน์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มหัศวริยพิมานโดยสถานอุดราภิมุข พร้อมด้วยพระบรมราชวงษานุวงษ์ แลท่านเสนาบดีข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือนเฝ้าทูลถวาย

TJDC 06/09/2563

กระทำคำนับแล้วหมวกนั้นจะเบิดก็ได้ ไม่เบิดก็ได้ แลผู้คนข้าทาษที่ใช้การงานอยู่ในบ้านเรือนนั้น ก็อย่าให้ท่านผู้ที่เปนเจ้าเปนนายบังคับให้ข้าทาษหมอบคลาน ให้บังคับให้ข้าทาษใช้ยืนใช้เดินตามพระราชบัญญัติซึ่งทรงพระกรุณาโปรดให้ตั้งไว้นั้น ให้พระบรมวงษานุวงษ์ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนฝ่ายน่าฝ่ายใน ในพระบรมมหาราชวังบวร ให้กระทำตามพระราชบัญญัติประกาศนี้จงทุกประการ ฯ

ประกาศมาณวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๑๒ ค่ำ ปีระกาเบญจศก ศักราช ๑๒๓๕

ประกาศ

ตราตระกูล

ศุภมัศดุ ศุศักราช ๑๒๓๕ กุกกุฏสังวัจฉระกติกมาศ กฤษณปักษ ทวาทัศมิติถี อาทิตยวารปริเฉทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระบรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพมหามงกุฎ บุรุษย์รัตนราชวรวงษ์ วรุตมพงษบริพัฒน์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มหัศวริยพิมานโดยสถานอุดราภิมุข พร้อมด้วยพระบรมราชวงษานุวงษ์ แลท่านเสนาบดีข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือนเฝ้าทูลถวาย

TJDC 06/09/2563

ธุดีพระบาท จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำรัสว่า (ทรงประกาศดังนี้) เราพระเจ้ากรุงสยาม ขอประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ์ แลท่านเสนาบดีแลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ให้ทราบทั่วกันว่า ซึ่งท่านทั้งหลายได้มอบศิริราชสมบัติให้เรา ยกขึ้นเป็นพระเจ้ากรุงสยามนี้ได้มีความรังเกียจนั้น เราคำนึงคิดเห็นการดีของท่านเป็นอันมาก ด้วยแต่กรุงเทพฯ ทวาราวดีศรีอยุทธยาเก่ายังดำรงค์อยู่นั้น พระเจ้าแผ่นดินได้ดำรงค์ราชสมบัติมาถึง ๓๕ พระองค์ เวลาเมื่อเปลี่ยนผลัดแผ่นดินใหม่ บางครั้งก็เกิดยุทธนาการแย่งชิงด้วยอำนาจซึ่งกันและกัน จนถึงเกิดศึกในกลางพระนครเป็นพิบัติต่าง ๆ ด้วยถือเป็นพวกเป็นเหล่าแตกร้าว ปราศจากสามัคคีสมานะทฤฐี ไม่คิดตามการที่สมควรแทบจะทุกครั้งทุกคราวมา จนถึงตั้งกรุงรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยานี้ พระบรมราชวงษ์ซึ่งได้ดำรงค์ศิริราชสมบัติเป็นประฐมกระษัตริย์มาถึง ๕ พระองค์ นับได้ ๙๐ ปีเศศ จนถึงแผ่นดินบัจยุบันนี้ ก็มิได้เกิดยุทธนาการแย่งชิงกันให้ได้ความเดือดร้อนแก่ประชาราษฎรแต่สักครั้งหนึ่งเลย ควรจะเห็นความดีความชอบอันใหญ่ยิ่งในพระบรมวงษานุวงษ์แลข้าราชการทั้งปวง ด้วยเรานี้มีอายุน้อยกว่าพระเจ้าแผ่นดิน แต่กาลก่อน ๆ มา ท่านทั้งปวงก็มิได้มีความรังเกียจ เพราะท่านมีใจรฤกถึงพระเดชพระคุณสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินซึ่งเป็นต้นบรมวงษ์มาทุก ๆ พระองค์ โดยดำดับ รับฉลองพระเดชพระคุณมิให้เสื่อมสูญเสียพระเกียรติยศ มีความสามัคคีสโมสรพร้อมเพรียงกัน การจึงเรียบร้อยตลอดมาได้ ก็เห็นความคิดความชอบในพระบรมวงษานุวงษแลท่านเสนาบดีแต่ก่อนซึ่งล่วงไป

TUDC 06/09/2563

แล้วกัด แลยังดำรงค์อยู่ในปัจยุบันนกัด มีฉันทธยาไศรยพร้อมใจ
กันภักดิ์สัตย์ซื่อต่อพระบรมราชวงษ์นี้ จึงได้สืบอิศริยยศต่อ ๆ มา
ตามตระกูลเนื่องกันโดยการปรกติมิได้อริร้าวราญ ก็เปนความดีอย่าง
ยิ่ง เพราะฉนนเรามีจตรคดจะทำนุบำรุงวงษ์ตระกูลของท่านทั้งหลาย
ให้เจริญยืนยาวปรากฏไปสิ้นกาลนาน จึงให้สร้างตราเครื่อง ราช
อิศริยยศสำหรับสำแดงอิศริยยศ แลความชอบแห่งท่านผู้มียศบันดา
ศักดิ์สืบวงษ์ตระกูลมา เพื่อให้รฤกถึงท่านผู้ใหญ่ที่ได้รักษาแผ่นดิน
บังคับการมาแต่ก่อน ตลอดจนถึงท่านผู้ที่ได้ทำนุบำรุงแผ่นดิน แล
รักษากาลปัจยุบันนี้ จะได้เห็นว่าสืบเนื่องตระกูลวงษ์ท่านไปสิ้นกาล
นาน เปนเกียรติยศแก่ท่านผู้มีความชอบทุก ๆ ตระกูลเนื่องไปมิให้
เสื่อมทราม แล้วจงตั้งจิตรพร้อมใจกันช่วยทำนุบำรุงแผ่นดิน แล
ช่วยรักษาวงษ์ตระกูลซึ่งกันและกันสืบต่อไป ให้ปราศจากอัคติสังประ-
การประกอบสามัคคิสโมสรเปนนิรันตรกาล ฉลองพระเดชพระคุณแต่
ประฐมบรมกระษัตริย์มา ให้มีความศุขศิริสวัสดิ์อายุวัฒน์ยืนนาน
จงทุกท่านทุกนายเทอญ

แล้วจึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งเจ้าพระยาธรรมมาธิกรณ์-
ธิบดี ศรีสุริยวงษ์ ราชพงษ์นิกรานุรักษ์ มหาสวามิภักดิ์
บรมราโชปการาภิรมย์ สรรโพดมกิจวิจารณ์ มหามณเฑียรบาล
บดินทร ราชนิเวศน์นิลทรามาตย์ อันเตปุริกนารถเสนาบดี อภัยพิริย
ปรากรมพาหุ ซึ่งเปนประธานาธิบดีในกรมวัง ให้ประกาศแก่พระ
บรมราชวงษานุวงษ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน
ฤๅผู้หนึ่งผู้ใดที่จะได้รับเครื่องราชอิศริยยศในแผ่นดินสยาม ให้ทราบ

TUDC 06/09/2563

ทั่วกันว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างตราเครื่องราชอิศริยยศสำหรับพระราชทานสำแดงอิศริยยศแลความชอบ ผู้ที่มียศบันดาศักดิ์ตระกูลวงษ์สืบมา เพื่อจะให้เปนที่รฤกถึงท่านผู้ใหญ่ที่ได้รักษาแผ่นดินแลรักษาการมาแต่ก่อน ตลอดจนถึงท่านผู้ที่ได้ทำนุบำรุงแผ่นดินแลรักษาการประจุบันด้วย จะได้เปนที่รฤกสืบตระกูลของท่านไปสืนกาลนาน จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งพระราชบัญญัติแลคำประกาศไว้สำหรับดวงตรา เพื่อจะให้ท่านทั้งปวงทราบทั่วกันดังนี้ เครื่องราชอิศริยยศซึ่งทรงพระราชดำริห์ให้สร้างขึ้นคราวนี้ ชื่อจุลจอมเกล้า เปนตราสำหรับตระกูลแบ่งยศเปน ๓ ชั้น

ชั้นที่ ๑ ชื่อปฐมจุลจอมเกล้า มีดวงตราเล็กขอบตราข้างน่าเปนเฉกเปดเฉก ลงยาราชาวดีสีชมภู มีรัศมีทองออกตามระหว่างเฉก มีใบไชยพฤกษสองข้าง ลงยาราชาวดีสีเขียว กลางดวงตรานั้นเปนพระราชสาทิศฉายาลักษณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอบพระราชฉายาลักษณ์ลงยาราชาวดีสีขาบ ในกลางขอบมีตัวอักษรทองว่า (เราจะบำรุงตระกูลวงษ์ให้เจริญ) ปลายเฉกข้างบนมีจุลมงกุฎลงยาราชาวดีสีเขียว สีแดง สีขาบ สีขาว ด้านหลังดวงตรานั้นเหมือนอย่างข้างน่า แปลกแต่ที่กลางดวงตรานั้นเปนรูปช้างสามเศียรลงยาราชาวดีสีขาว บนหลังช้างมีรูปตรีศูลลงยาราชาวดีสีขาว ขอบรอบช้างนั้นเปนจักรลงยาราชาวดีสีขาวพื้นแดง ในขอบจักรมีตัวอักษรทองว่า (พิระกาเบญจศก ศักราช ๑๒๓๕) ดวงตรานี้สำหรับห้อยผ้าสะภายสีชมภูอ่อน กว้าง ๕ นิ้วสายสะภายบ่าขวามา

TUDC 06/09/2563

ซ้าย มีดวงตราใหญ่อีกดวงหนึ่ง มีอักษร จ ทองคำประดับเพชรสามตัวไคว่กันคือ (จุฬาลงกรณ์จุลจอมเกล้า) พันสีชมภูขอบรอบตัว จ ลงยาราชาวดีสีขาบ มีอักษรตัวทองว่า (เราจะบำรุงตระกูลวงษ์ให้เจริญ) มีแฉกในแปดแฉกเปนรัศมีทอง แฉกนอกแปดแฉกเปนรัศมีเงิน สลักเปนเพชรโปร่ง ดวงตรานี้สำหรับติดเสื้อทอกข้างซ้าย แถบมีสายสร้อยทองคำสำหรับติดเสื้อครุยยาวหกสิบสามนิ้ว กลางสายสร้อยเปนรูปช้างสามเศียร มีจุฬมงกุฎอยู่บนหลังเครื่องสูงสองข้าง มีรูปราชวัติฉัตร ตราแผ่นดินประดองอยู่กลาง มีอักษร จ ปร ไคว่กัน คือ (จุฬาลงกรณ์บรมราชา) เปนอักษรพระนามย่อในแผ่นดินปัจจุบัน ๒๕ ดวง ดอกบัว ๒๖ ดอก สลับกันไปจนตลอดสายสร้อยนี้สำหรับติดเสื้อเมื่อเต้มยศอย่างใหญ่ ห้อยดวงตราเล็กทสายสร้อยแทนแพรสายแถบสะภาย ตรา ทั้งสองดวง แถ สายสร้อย นี้ รวม เปนชั้นหนึ่ง

ชั้น ๒ ชื่อทุติยจุลจอมเกล้า มีดวงตราเล็กเหมือนชั้นหนึ่ง ห้อยสายแถบสีชมภูอ่อนขนาดกลางกว้าง ๒ นิ้วสรวมคอ แถมีดวงตราใหญ่เปนรัศมีเงินแปดแฉก กลางมีตัว จ ทองคำสามตัวไคว่กัน คือ (จุฬาลงกรณ์จุลจอมเกล้า) พันลงยาราชาวดีสีชมภูอ่อน ขอบตัว จ ลงยาราชาวดีสีขาบ มีอักษรตัวทองว่า (เราจะบำรุงตระกูลวงษ์ให้เจริญ) สำหรับติดเสื้อทอกข้างซ้าย เปนดวงตราวิเศษ สำหรับเพิ่มเข้าในชั้น ๒

ชั้น ๓ ชื่อตะติยจุลจอมเกล้า มีดวงตราเล็กเหมือนชั้นทสอง แต่ย่อมหน่อยหนึ่ง ห้อยสายแพรแถบสีชมภูอ่อนขนาดเล็กกว้างนิ้วกึ่ง

CUDC 06/09/2563

มีเข็มทองสำหรับติดเสื้อทอกข้างซ้าย เปนชั้นที่สาม แลมีเหรียญเงิน มีรูปตราเหมือนดวงตราติยจุลจอมเกล้า ชื่อติยานุจุลจอมเกล้า เพิ่มขึ้นในชั้นติยจุลจอมเกล้าอีก รวมเปน ๓ ชั้นด้วยกันดังนี้

ข้อพระราชบัญญัติสำหรับดวงตรา ๑๕ ข้อ

ข้อ ๑ ดวงตราสำหรับเครื่องราชอิศริยยศทั้งสามชนนั้นกำหนดสร้างได้ครั้งเดียว ซึ่งจะทำเพิ่มเติมขึ้นอีกไม่ได้ ถ้าตราไม่ถูกต้องงดรอ ผู้ที่ได้รับไปไม่มีตัวแล้ว ส่งตราคืนมายังเจ้าพนักงานแล้ว จึงจะแจกต่อไปได้ อนึ่งจำนวนดวงตราเครื่องราชอิศริยยศซึ่งได้ทรงสร้างขึ้นไว้ครั้งนี้ คือชั้นที่หนึ่งสำหรับสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินซึ่งเปนเจ้าของตราเครื่องราชอิศริยยศนี้ ฤๅพระบรมราชวงษานุวงษ์ซึ่งจะได้รับพระราชอิศริยยศเปนพระเจ้าแผ่นดิน แลดำรงค์วงษ์ตระกูลรักษาเครื่องราชอิศริยยศต่อไปดวงหนึ่ง ดวงตราแลสายสร้อยประดับเพ็ชร์นาวรัตนทั้งสิ้น สำหรับพระราชทาน ๒๐ ดวง เปนชั้นที่หนึ่ง ชื่อปฐมจุลจอมเกล้า

ชั้นที่ ๒ ๘๐ ดวง ชื่อทุติยจุลจอมเกล้า กับดวงตราวิเศษอีก ๕๐ ดวง

ชั้นที่ ๓ ๑๐๐ ดวง ชื่อติยจุลจอมเกล้า กับดวงตราเหรียญเงิน ชื่อติยานุจุลจอมเกล้า อีก ๑๐๐ ดวง รวมดวงตรา ๓๕๑ ดวงเท่านั้น

ข้อ ๒ เครื่องราชอิศริยยศนี้ ดวงตราชั้นที่หนึ่งสำหรับพระราชทานพระบรมราชวงษานุวงษ์ผู้ใหญ่ซึ่งเปนหัวน่าในราชตระกูล แล

TUDC 06/09/2563

ท่านอัคมหาเสนาบดีจัตุสดมภ์ แลหัวเมืองซึ่งเปนเมืองเอกทีมีฐานันดรยศเปนเจ้าพระยา แลท่านผู้ทได้รับตราพรัตนราชวราภรณ์ จึงจะรับดวงตราได้ ชั้นที่สองสำหรับพระราชทานพระองค์เจ้าต่างกรม แลยังไม่ได้ตั้งกรม แลข้าราชการที่ได้รับพานทอง ดวงตราวิเศษอิก ๕๐ ดวงนั้น สำหรับพระราชทานในพระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าราชการซึ่งได้รับพระราชทานพานทอง ซึ่งมีความดีควรจะเพิ่ม แล้วแต่จะพระราชทาน

ชั้นที่ ๓ สำหรับพระราชทานบุตรชายที่หนึ่งของท่านผู้ทได้ดวงตราชั้นที่หนึ่ง แต่ในขณะเมื่อบิดายังมีชีวิตรอยู่ แลสำหรับพระราชทานบุตรชายใหญ่ที่ ๑ ของท่านผู้ทได้รับดวงตราชั้นที่ ๒ เมื่อบิดาสิ้นชีพแล้ว

ข้อ ๓ บุตรชายใหญ่ ซึ่งจะได้รับตราแทนบิดาสืบตระกูลต่อไปนั้น จะต้องพระราชทานบุตรชายใหญ่ ซึ่งเกิดด้วยภรรยาหลวง ถ้าบุตรภรรยาหลวงไม่มี จึงจะพระราชทานบุตรภรรยาน้อยซึ่งเปนผู้ใหญ่ อนึ่งบุตรชายใหญ่ของท่านที่ได้รับเครื่องราชอิศริยยศเปนที่ ๑ ก็ดี ที่ ๒ ก็ดีนั้น เปนนักเลงสูบฝิ่นเล่นเบี้ยไม่เปนราชการ ไม่ควรที่จะรักษาเครื่องราชอิศริยยศไว้ได้ ก็ให้เจ้าพนักงานมีแต่บาญชีไว้ ไม่ให้ดวงตราไป ถ้าบุตรชายใหญ่นั้นถึงแก่กรรมแล้วก็เปนสูญ อนึ่งถ้าบุตรชายใหญ่เสียจริตฤๅถึงแก่กรรมเสีย แต่บิดายังมีชีวิตอยู่ ตรานั้นต้องตกแก่หลานซึ่งเปนบุตรของบุตรชายใหญ่ ถ้าหลานชายใหญ่ไม่มี ให้เปนของบุตรชายที่สอง ที่ร่วมมารดาเดียวกันกับบุตรชายที่หนึ่ง ถ้าบุตรชายที่สองไม่มี ให้ตกเปนของบุตรชายคนใดคนหนึ่งซึ่ง

TUDC 06/09/2563

เปนคนเรียบร้อย แลได้ราชการดีกว่าบุตรอื่น ๆ ในตระกูลนั้น ถ้าบุตรคนไรซึ่งรับตรานั้น ทำราชการดีเลื่อนขึ้นเปนชั้นที ๒ ฤๅชั้นที ๓ ก็ดี ก็ได้สืบตระกูลนั้นไปในบุตรตามอย่างว่ามาแล้วนั้น ถ้าไม่ได้เลื่อนยศคงอยู่แต่ชั้นที ๓ เมื่อถึงแก่กรรมแล้ว บุตรของผู้นั้นไม่ได้รับเปนขาดกันเท่านั้น

ข้อ ๔ ถ้าจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ตั้งผู้ที่ยังไม่มีตระกูลมาแต่เดิม ฤๅบุตรที่รองบุตรคนใหญ่ของผู้ที่มีตระกูลมาแต่เดิมให้ตั้งตระกูลสืบต่อไป ก็จะพระราชทานดวงตราชั้นที ๒ บุตรของผู้นั้นจึงจะได้รับตรารักษาตระกูลนั้นต่อไป ดังเช่นว่ามาแล้วนั้น

ข้อ ๕ ผู้ซึ่งจะได้รับเครื่องราชอิศริยยศทั้งสามนั้น มีกำหนดอายุพ้น ๒๑ ปีขึ้นไปจึงจะรับได้ เว้นแต่ท่านผู้ที่ได้รับตราเครื่องราชอิศริยยศนพรัตนราชวราภรณ์ พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์ใหญ่ และพระบรมราชวงษานุวงษ์ที่ได้รับตำแหน่งยศทางกรม แต่เมื่อพระชนมายุศมยังไม่ถึง ๒๑ ปี ฤๅได้พระราชทานพานทองเปนเครื่องยศแล้วก็ควรรับได้

ข้อ ๖ ผู้ซึ่งได้รับดวงตราทั้งสามชั้นนั้น มีหนังสือสำคัญสำหรับดวงตราประทับพระราชลัญจกรกำกับด้วยทุกดวง ถ้าผู้ที่ได้รับตราไปแล้วสิ้นชีพล่วงไป ให้คืนดวงตรามายังเจ้าพนักงาน แต่หนังสือสำคัญสำหรับดวงตรานั้นไม่ต้องคืน จะได้ไว้ให้แก่บุตรหลานเปนทรัพก่อไปข้างน่า

ข้อ ๗ ท่านผู้ที่ได้รับตราเครื่องราชอิศริยยศชั้นที่หนึ่ง จะทำสายสร้อยสำหรับดวงตราไว้ใช้ ก็ให้ทำตามตำแหน่งยศ คือท่านผู้ที่ได้พานทองถงยาราชาวดี ก็ให้ทำสายสร้อยถงยาราชาวดี ถ้าได้

TUDC 06/09/2563

พานทองคำเปล่า ก็ให้ทำสายสร้อยทองคำเปล่า จะดงยาราชาวดี ฤๅจะประดับเพชรพลอยด้วยไม่ได้

ข้อ ๘ ท่านผู้ที่ได้ดวงตราพรัตนราชวราภรณ์นั้น ฤๅท่านผู้ที่ได้รับเครื่องราชอิศริยยศมหาวราภรณ์ฤๅมหาสุราภรณ์ ถ้าได้ตราจุลจอมเกล้าชั้นที่หนึ่ง เมื่อเวลาแต่งตัวเต็มยศจะใช้ตราจุลจอมเกล้าด้วย ก็ให้ใช้ตราดวงเล็กสวมคอแขวนด้วยสายสร้อย ฤๅสายแถบขนาดกลางแทนสายสะภาย

ข้อ ๙ เมื่อผู้ใดได้รับตราเครื่องราชอิศริยยศนั้นแล้วจะจำลองดวงตราให้เล็กลง จะประดับเพชรประดับพลอยให้งามดีสำหรับไว้ใช้ ฤๅจะไว้ให้เปนที่รฤกแต่บุตรหลานต่อไปก็ได้ แต่ตราหลวงนั้นต้องคืนยังเจ้าพนักงานตามธรรมเนียม

ข้อ ๑๐ ท่านผู้ที่ได้รับเครื่องราชอิศริยยศทั้งปวงนั้น ให้หมายตัวอักษรท้ายชื่อบอกเครื่องราชอิศริยยศ คือ ป ฯ คือปฐมจุลจอมเกล้า แทนชั้นที่ ๑ ท ฯ ท ฯ ว ทุติยจุลจอมเกล้า ฤๅทุติยจุลจอมเกล้าวิเศศ แทนชั้นที่ ๒ ต ฯ ต น ฯ ตติยจุลจอมเกล้า ฤๅตติยจุลจอมเกล้า แทนชั้นที่ ๓

ข้อ ๑๑ ผู้ที่ได้รับเครื่องราชอิศริยยศจุลจอมเกล้าชั้นที่ ๑ ที่ ๒ นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ผู้นั้นให้มียศบันดาศักดิเสมอตำแหน่งที่ได้รับพระราชทานพานทองคือใช้แคร่ แลเรือกัญญาพนักทองแลอื่น ๆ ได้ตามยศพานทองทุกอย่าง ๆ

ข้อ ๑๒ เมื่อเวลาแต่งตัวเต็มยศ ติดเครื่องราชอิศริยยศมาด้วย ทหารซึ่งอยู่ประจำในที่ต่าง ๆ ต้องคำนับว่า (วันชยาวุธคือปริเซน-

TJDC 06/09/2563

อาร์ม) แต่ผู้ที่ได้ดวงตรา ๓ นั้น ทหารต้องคำนับว่า (อังศิเณวุธ คือโชลเดออาร์ม) ยกเสียทหารซึ่งเข้าแถวใหญ่ แลมีผู้มีบันดาศักดิ์ใหญ่อยู่ที่นั้น ถ้ามีคดีเกี่ยวข้องกับผู้ใด ซึ่งได้ดวงตราด้วยกันก็ไม่ต้องไปฟ้องร้องณโรงศาล ให้ทำเรื่องราวมายื่นต่อเจ้าพนักงานใหญ่ ให้นำขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมสิ่งไร ฤๅถ้าเปนความเกี่ยวข้องกับพวกอื่น ก็ให้ทำเรื่องราวมายื่นต่อเจ้าพนักงาน ให้นำขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ผู้ใดเปนตระลาการชำระ

ข้อ ๑๓ ดวงตราสำหรับอิศริยยศ แลหนังสือสำคัญสำหรับดวงตราซึ่งพระราชทานไปแล้วนั้น มีกำหนดจะต้องคืนส่งต่อเจ้าพนักงานด้วยเหตุ ๓ ประการ คือผู้ที่ได้รับไปนั้นเปนกระบถแผ่นดิน ๑ ต้องโทษอุกกฤษจนถึงต้องประหารชีวิตร ๑ ต้องโทษถึงริบราชบาทว์ ๑ ต้องส่งดวงตราแลหนังสือสำคัญต่อเจ้าพนักงาน เปนเลิกตระกูลบุตรไม่ได้รับสืบไป

ข้อ ๑๔ ทรงพระกรุณาโปรดตั้งเจ้าพนักงานสำหรับดวงตราเครื่องราชอิศริยยศตามตำแหน่งอย่างยุโรป ที่ ๑ แกรนดมาสเตอ ที่ ๒ ชานเซเลอร์ ที่ ๓ สเกตารี ที่ ๔ รียศเตอ รวมเปน ๔ ตำแหน่ง

ข้อ ๑๕ เมื่อถึงวันต้นครบบีที่ออกคำประกาศ แลพระราชทานดวงตรานั้น ให้บันดาผู้ที่ได้รับเครื่องราชอิศริยยศทั้งปวงแต่งตัวเต็มยศ มาประชุมกันบูชาพระรูปสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ในพระบรมราชวงษ์นั้นที่ในพระบรมมหาราชวัง ให้พร้อมกันทุกท่านทุกนายเทอญ ๚ะ

TUDC 06/09/2563

ประกาศ

พระสงฆ์ให้บอกศักราชให้ถูกต้อง

◎ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ให้ประกาศแก่พระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงว่า ปีทมอธิกมาศ แลอธิกวาร ตามกำหนดโดยรอบคดีดำเนิรแห่งพระสุริยมณฑลอันมีมาทุก ๆ ครั้งนั้น ปีใดทมอธิกมาศแลอธิกวารก็ดี พระสงฆ์สำแดงธรรมบอกพุทธศักราชนั้น หาถูกต้องกันไม่ ที่ใช้ข้างอดีตก็มี ที่ใช้ข้างอนาคตก็มี ผู้ที่ได้สดับฟังนั้นก็ไม่รู้ว่าจะแน่จะถูกอย่างไร เปนว่าไปแต่ตามใจตามรู้ของพระสงฆ์รูปนั้น ๆ บัดนี้โปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ถ้าปีใดมีอธิกมาศให้บอกพุทธศักราชตามแบบนี้ ไปจนสิ้นปีตามกำหนดในแบบอธิกมาศ

ในปีจอฉศก จุลศักราช ๑๒๓๖ นมอธิกมาศ ให้ท่านผู้จะบอกพุทธศักราชรู้ทั่วกันว่า เมื่อยังไม่ถึงเดือนแปดบุรพาสาธ ฤๅถึงเข้าแต่ยังไม่ล่วงไป ให้บอกอธิกมาศวะเสนะไว้ส่วนอนาคต ครั้นสิ้นเดือนแปดบุรพาสาธแล้ว ตั้งแต่ขึ้นค่ำหนึ่ง เดือนแปดอุตราสาธไป ให้บอกอธิกมาศวะเสนะไว้ส่วนอดีต วันเสาร์ เดือนหก แรมค่ำหนึ่ง เปนวันขึ้นพุทธศักราช ให้บอกว่าดังนี้ อุกาสะสิริศักยมุนิสัพพัญญุพุทธัสสะปรินิพพุทธิวะสะโตบัฏฐายะ สัตรสะสังวัจฉะรุตระจะตุสตาธิกานิเทวสังวัจฉรัสสานิอะเหสุง อิมัสมิงบัจจุบันนะกาเล โสณสังวัจฉะเร คิมหอุตุมหิ วิสาขมาเส กาพยักเขปาฏิปะเท โสรวาเร อนาคเตกาเลอธิกมาศวะเสนะ เอกุนะติงสะทิวะสุตตรัตตวาทสมา

TUDC 06/09/2563

สาธิกทวาสีติสังวัจฉรุตตระปัญจะสตาธิกานิเทว สังวัจฉระสหัสสานิ-ภิวัสสันติ

ศิริศุภมัสดุ พระพุทธสาสนากาล นับจำเดิมแต่วันสมเด็จพระบรมศักยมุนีศรีสรรเพชพุทธเจ้านั้น เสด็จดับขันธ์ปรินิพพานมาล่วงแล้ว ๒๕๑๗ พรรษาถ้วน จะกล่าวกาลบัจจุบันวันหนึ่งบัดนี้ ปีจอนักษัตรฉศก เดือน ๖ แรมค่ำหนึ่ง วันเสาร์เปนบัจจุบันวาร ยังพระพุทธสาสนากาลส่วนอนาคตซึ่งกำหนดว่าจะมาจะเปนไปณเบื้องหน้านั้น อีก ๒๕๘๒ พรรษา เสศก่อนกาลที่วันไพศาขปุรณมีจะมา ยังอีก ๑๒ เดือน ด้วยอำนาจปีอธิกมาศกับ ๒๙ วัน รวมพระพุทธสาสนากาลสามส่วนประมวนณที่อันเดียวกัน จึงบันจบครบ ๕๐๐๐ พรรษา ตั้งแต่ณวันเสาร์เดือนหกแรมสองค่ำไป ยกคำว่าถ้วนออกเสีย ครั้นถึงเดือนแปดบุรพาสาธซึ่งเปนเดือนอธิกมาศนั้นเพิ่มคำว่า อธิกมาศภูเตไว้น่าเดือนว่า อิมัศมิงบัจจุบันนกาเลโสณสังวัชฉเร คิมหอุตุมหีอธิกมาศภูเต บุพพาสาพหะมาเสสุกกบักเขปาฏิปะเท สสิวาเรอนาคเตกาเล ฯลฯ ภิวัสสันติตังนี

เมื่อถึงเดือนแปด อุตราสาธ ขึ้นค่ำหนึ่ง บอกว่าอุกาสะ ฯลฯ บัฏฐายะ อธิกะมาสะวะเสนะ บัณณะระสะทิวะสุตตระทวิ มาสาธิกะสัตรสสังวัจฉรุตตระจตุสตาธิกานิเทว สังวัจฉระสหัสสานิอเหสุง อิมัศมิงบัจจุบันนกาเล ฯลฯ ภิวัสสันติฯ ไปกว่าจะถึงวันเดือนหกขึ้นสิบห้าค่ำปีกุญสัปตศก ให้ท่านผู้จะบอกพุทธศักราช บอกตามแบบนี้ในปีซึ่งมิอธิกมาศต่อ ๆ ไปจงทุกปี ซึ่งมิอธิกมาศนั้นเทอญ

ถ้าปีใดมิอธิกวาร ก็ให้บอกพุทธศักราชตามแบบนี้ไปจนสิ้นปีตามมีกำหนดในแบบอธิกวารนี้

TUBC 06/09/2563

อนึ่งในปีมีอธิกวาร เดือน ๗ เปนเดือนถ้วน ให้ท่านผู้บอกพุทธศักราชเพิ่มอธิกวาระวะเสนะ ไว้ในที่น่าเสด็จ เมื่อถึงวันเดือนเจ็ดแรมสิบห้าค่ำ ซึ่งเปนอธิกวารนั้นเพิ่มบทอธิกวารภูตายะ ไว้ในที่น่าดีถึงปัจจุบัน ต่อถึงเดือน ๘ แรมค่ำหนึ่ง จึงยกบทอธิกวาระวะเสนะนั้นออกเสีย เพราะนับแรมเดือนเจ็ด ๑๕ วัน ขึ้นเดือนแปด ๑๕ วัน เปนเดือนหนึ่งแล้วเหมือนในปีชวดอัฐศก จุลศักราช ๑๒๓๘ พระพุทธศาสนานุกาลส่วนอดีตภาค ๒๕๑๘ พรรษา เมื่อถึงเดือนเจ็ดแรมค่ำหนึ่งบอกพุทธศักราชว่า อุกาสะสิริสักยมุนิสัพพัญญุพุทธัสสะปรินิพพุตทิวสโตปัฏฐายะ เอกมาสาธิกะเอกูนาสีติสังวัจฉรุตตระจตุสตาธิกานิเทว สังวัจฉระสหัสสานิอเหสุง อิมัสมิงปัจจุบันนะกาเลมุสิกสังวัจฉเรคิมหอุตุมหิ เชฐมาเสกาพปักเข ปาฏิปเทวุฒวาเรอนาคเตกาเล อธิกวาระวะเสนะเอกุนะวีสติทิวสุตตระทสสมาสาธิกะสมาสีติสังวัจฉรุตตระ ปัญจะสตาทิกานิเทวสังวัจฉระสหัสสานิ ภวิสันติ

ศิริศุภมัศดุ ฯ ๓ ฯ เปนปัจจุบันวาร ยังพระพุทธศาศนากาลส่วนอนาคตซึ่งกำหนดว่าจะมาจะเปนไปณเบื้องน่านั้น อีก ๒๕๘๐ พรรษา ถ้วนเสด็จก่อนแต่กาลทิวันไพศาขบุรณมีจะมายังอีก ๑๐ เดือนกับ ๒๘ วัน ด้วยอำนาจเดือนมีอธิกวารรวม ฯ ๓ ฯ ๕๐๐ พรรษา เมื่อถึงวันพุธเดือนเจ็ด แรม ๑๕ ค่ำ ซึ่งเปนอธิกวารนั้น เพิ่มบทอธิกวารภูตายะน่าดีถึงว่า อิมัสมิงปัจจุบันกาเลนุสิกสังวัจฉเรคิมหอุตุมหิเชฐมาเส กาพปักเขอธิกวารภูตายะ ปัณณรสิยาดิถิยังวุฒวาเรอนาคเตกาล อธิกวารวเสนาปัณณรสะทิวสุตร ฯ ๓ ฯ ภวิสสันติ

TUDC

ศิริศุภมัสดุ ฯ ๓ ฯ จะกล่าวกาลปัจจุบันวันหนึ่งบัดนี้ ปีชวดอัฐศก

คิมหฤดูเดือนเจดแรม ๑๕ ค่ำ อธิกวารวันนี้วันพุฒเปนปัจจุบันวาร ยังพระพุทธสาสน ๆ ๑ ๆ ครบ ๕๐๐๐ พรรษา เมื่อถึงวันศุกรเดือนแปดแรมค่ำหนึ่ง ยกบทอธิกวารวเสนออกเสีย

ให้ท่านผู้จะบอกพระพุทธศักราชมาดแบบนี้ ในปีซึ่งมีอธิกวารต่อไปจงทุกปีซึ่งมีอธิกวารนั้นเทอญ

ให้พระราชาคะณะผู้ใหญ่ผู้น้อยแจกหมายประกาศนี้ไปให้ทั่วในกรุง แลหัวเมืองเอกโทตรีจัตวาปากใต้ฝ่ายเหนือ ทั่วพระราชอาณาเขตร ผู้ซึ่งจะสำแดงพุทธศักราชเมื่อใดแล้วให้สำแดงให้เหมือนกัน จะได้เปนที่เคารพนับถือในพระพุทธสาศนา ว่าพระสงฆ์รู้แท้รู้จริงเหมือนกันหมด จะไม่เปนที่คิเตียนว่าเลอะเทอะ รู้มากรู้น้อยกว่ากัน ถ้าแลกำหนดบอกถูกตามแบบนี้ทุก ๆ รูปแล้ว ก็จะเปนที่รุ่งเรืองพระพุทธสาสนา แลเปนที่เฉลิมพระเกียรติยศอย่างหนึ่งได้ ฯ

ประกาศมาณวันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๑๕ ค่ำ ปีรกาเบญจศก ศักราช ๑๒๓๕

ว่าด้วยเบี้ยปรับผู้ลักตั้งบ่อน

◎ ด้วยพระรัตนโกษาเจ้ากรมพระคลังสินค้า ได้นำความเรื่องนี้ขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ครั้นความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้ตีพิมพ์ประกาศ บันดาขุนพัด นายบ่อนราษฎรไทจีนให้รู้ทั่วกันว่า เดิมมีออกจัตวาศกมีพิกัดแต่ว่า ผู้ใดลักใส่บ่อนต่างๆ ถ้าขุนพัดจับได้ปรับนายบ่อนผู้ลักใส่บ่อนเปนเงิน ๑๐ ตำลึง ให้ปรับนักเลงผู้เล่นเสมอคน ๗ ตำลึง ฝ่ายผู้ซึ่งลัก

ใส่บ่อนแลนักเลงผู้เล่นก็หาเข็ดหลาบไม่ เพราะค่าปรับนั้นน้อย กว่าเงินที่เล่นได้กันเสียกัน ในจำนวนปีรกาเบญจศกนี้มีพระราชดำรัสสั่งโปรดให้เจ้าพนักงานจัดแก้พิกัดใหม่

◎ ถ้าบ่อนโปกำโปบั้น ให้ปรับนายบ่อนผู้ลักใส่บ่อนให้เสียเงินค่าสินบน ๒ ชั่ง ค่าปรับ ๓ ชั่ง รวมเปนเงิน ๕ ชั่ง ถ้าบ่อนถั่วให้ปรับนายบ่อนผู้ลักใส่บ่อนให้เสียเงินค่าสินบนชั่ง ๑ ค่าปรับ ๒ ชั่ง รวมเปนเงิน ๓ ชั่ง ถ้าบ่อนไพ่ผ่องเลก ไพ่ผ่องใหญ่ ไพ่ฮวนเจียว ไพ่ฮกเกียน ๕ อย่างนี้ให้ปรับนายบ่อน ให้เสียเงินค่าสินบน ๑๐ ตำลึง ค่าปรับชั่ง ๑๐ ตำลึง รวมเปนเงิน ๒ ชั่ง ถ้าบ่อนไพ่จีนต่าง ๆ นอกจากไพ่ ๕ อย่างกับเต๋านั้น ให้ปรับนายบ่อนผู้ลักใส่บ่อนให้เสียเงินค่าสินบน ๗ ตำลึง ค่าปรับชั่ง ๑ รวมเปนเงินชั่ง ๗ ตำลึง ถ้าบ่อนกำตัดบ่อนแปดเก้า บ่อนต่อแต้ม บ่อนช้างงา ให้ปรับนายบ่อนผู้ลักใส่บ่อน ให้เสียเงินค่าสินบน ๕ ตำลึง ค่าปรับ ๑๕ ตำลึง รวมเปนเงินชั่ง ๑ เพราะบางทีเจ้าของทบ้าน ทเรือน ทโรง ทร้าน ทตก ทแพไปร่วมรู้คบคิดกับขุนพัด นายอากร นายบ่อน ไปตั้งบ่อนนัดการเล่นต่าง ๆ แล้วชักชวนนักเลงไทนักเลงจีนมาเล่นให้ขุนพัด นายอากร นายบ่อน มาจับแล้วลงเอาเงินค่าสินบนค่าปรับแก่นักเลงรายตัวตามพิกัดเดิม ครั้นได้เงินค่าสินบนค่าปรับมากน้อยเท่าใดแล้ว ขุนพัด นายอากร นายบ่อน จึงแบ่งปันกับผู้ทนัดนักเลงมาเล่นก็มีบ้าง เพราะฉนี้จึงปรับผู้ลักใส่บ่อนผู้เดียว บางทีผู้ทลักตั้งบ่อนต่อสู้ว่าได้บอกขุนพัดนายอากรนายบ่อนแล้วไม่ยอมให้ค่าสินบนค่าปรับต่อขุนพัดนายอากร ฝ่ายนายบ่อนว่าไม่ได้บอก ความเถียงกันอย่างนี้เจ้าพนักงานจะพิจารณาหาความจริงได้โดยยาก แต่นี้สืบไปถ้านักเลงแลราษฎร

TUDC 06/09/2563

เจ้าของทบ้าน ทเรือน ทโรง ทร้าน ทตก ทแพ จะตั้งบ่อนการเล่นต่าง ๆ ผู้ทไม่รับตราตั้งต่อเจ้าพนักงานแลไม่ได้รับประทวนต่อขุนพัดนายอากรนายบ่อน ถ้าจะตั้งบ่อนสิ่งไรตำบลใด ก็ให้ผู้นั้นไปคำนับแจ้งความต่อขุนพัดนายอากรนายบ่อน เจ้าของแขวงตำบลนั้น ๆ ให้ยอมพร้อมใจ แล้วให้ขุนพัดนายอากรนายบ่อนมีจดหมายรายวันรายเดือนรายปีสัญญาย่อสำคัญเปนคู่มือให้ไว้ จึงตั้งบ่อนได้ ถ้าผู้ใดนัดคิดบ่อนเล่นการต่าง ๆ ไม่มีย่อของขุนพัดนายอากรนายบ่อนให้ไว้เปนคู่มือดังนั้นแล้ว ก็จะปรับผู้นั้นเอาเปนฉกใส่บ่อนในแขวงตำบลนั้น ซึ่งผู้นั้นจะร้องว่าได้บอกต่อขุนพัดฤๅได้บอกแก่บุตรภรรยาแลพักพวกของขุนพัดไว้แล้วก็ดี ถ้าไม่มีสำคัญย่อของขุนพัดให้ไว้เปนคู่มือแล้วก็เอาเปนจริงไม่ได้ อนึ่งไม่ให้ราษฎรเจ้าของทบ้าน ทเรือน ทโรง ทร้าน ทตก ทแพ ให้นักเลงมีชื่อภาษาต่าง ๆ ชายหญิงนายกับบ่าวแลทาษ ซึ่งมิได้เปนขุนพัดนายอากร มิได้เปนนายบ่อนเจ้าของแขวงตำบล มาตั้งคิดบ่อนนัดการเล่นต่าง ๆ ในทบ้าน ทเรือน ทโรง ทร้าน ทแพ ของตัวเปนอันขาด ถ้าเจ้าของทบ้าน ทเรือน ทโรง ทร้าน ทตก ทแพ มีพังขึ้นให้ตั้งบ่อนนัดการเล่นต่าง ๆ ดูช่อในทบ้าน ทเรือน ทโรง ทร้าน ทตก ทแพของตัว ถ้าผู้ทลักใส่บ่อนนั้นหลบเลือมหนีไป จะบังคับให้เจ้าของทบ้าน ทเรือน ทโรง ทร้าน ทตก ทแพ ส่งตัวผู้นั้น ถ้าส่งตัวผู้นั้นไม่ได้ ก็จะให้เจ้าของทบ้าน ทเรือน ทโรง ทร้าน ทตก ทแพ เสียเงินค่าสินบนค่าปรับ แทนผู้ลักใส่บ่อนตามในพิกัดนี้ทุกประการ ให้แก่ขุนพัดนายอากรนายบ่อนผู้เจ้าของแขวงตำบลนั้น

ประกาศมาณวันจันทร เดือน ๗ แรม ๖ ค่ำ ปีรกา เบญจศก ศักราช ๑๒๓๕

TUDC 06/09/2563

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๘

ภาค ๖

กฎหมาย จ.ศ. ๑๒๓๖

(ร.ศ. ๙๓ พ.ศ. ๒๔๑๗)

TUDC 06/09/2563

ว่าด้วยโปรดเกล้า ฯ

ให้ใช้อักษรกระดาษแทนอักษรดีบุกไปกว่าโรงกสาปน์สิทธิการ จะได้ทำอักษรทองแดงเปลี่ยนอักษรกระดาษ

◎ พระบาทสมเดจพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์พร้อมด้วยทปฤกษาราชการแผ่นดิน ว่า ในแผ่นดินพระบาทสมเดจพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้า ฯ ให้โรงกระสาปน์สิทธิการทำอักษาทำโสพศด้วยดีบุกใช้แทนเบีย ครั้นต่อมามีผู้แกะพิมพ์กระทำอักษปลอมเปนอันมาก ภายหลังท่านเสนาบดีปฤกษาพร้อมกันให้ใช้อักษอันหนึ่ง ลดลงเปนราคายี่สิบเบีย ราษฎรใช้สรอยก็สูญสิ้นไปโดยมาก การทำอักษงดไว้หาได้ทำอักษต่อไปไม่ เพราะเครื่องจักร์เก่าทำด้วยทองแดงไม่ได้ จึ่งโปรดเกล้า ฯ สั่งเครื่องจักรมาใหม่ เปนเครื่องใหญ่มีแรงมากกว่าแต่ก่อน การทำโรงจักรนั้นยังหาสำเรจไม่ เมื่อการเครื่องจักรเสรจแล้วเมื่อใดจะโปรดให้เจ้าพนักงานโรงกระสาปน์สิทธิการทำเปนเบียทองแดง จะมิให้คนร้ายทำปลอมแปลงได้เหมือนอย่างแต่ก่อน ก็ในระหว่างนี้ราษฎรใช้บขุนพัดนายบ่อนก็ใช้ได้เปนแห่งเปนตำบล ราษฎรได้ความร้อนรนด้วยเบียทจะซื้อขายจ่ายของต่าง ๆ ถ้าขุนพัดออกจากทขุนพัดเมื่อใดมีนักใช้หาได้ไม่ ราษฎรมีแต่จะขาดทุนไปทุกที ครั้งนจึงโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานลงพิมพ์ประทับตราเปนสำคัญในกระดาษแผ่น

TUDC 06/09/2563

หนึ่งเปนราคาอัฐหนึ่ง แลในกระดาษอัฐนั้นมีดวงตราแผ่นดินใหญ่ ดวง ๑ เลกดวง ๑ แลมีหมายเลข ๑ เลข ๒ เลข ๓ ขึ้นไปมิให้ซ้ำตัวเลข ได้ให้ราษฎรทราบโดยง่าย เพราะจะมิให้ผู้ใดผู้หนึ่งทำปลอม ถ้าผู้ใดเห็นตัวเลขที่หมายมีซ้ำเหมือนกัน ก็ให้พิเคราะห์ดูดวงตราแลลายขอบกระดาษโดยละเอียด ก็คงจะทราบว่าเปนอัฐปลอม แลอัฐกระดาษที่ได้ทำนั้น ให้ราษฎรใช้ไปพลางก่อน ถ้าตั้งเครื่องจักรแล้วจะให้เจ้าพนักงานทำเบี้ยทองแดงใช้ต่อไป แลกระดาษที่ใช้แผ่นละอัฐ เมื่อผู้ใดมีมากไม่อยากจะเกบรักษาไว้กลัวจะเปียกน้ำขาดหายไป จะมาขึ้นคนเอาเงินเมื่อใดก็ให้มาที่หอรัษฎากรพิพัฒน์ ในเวลา ๕ โมงเช้า กระทั่งถึง ๓ โมงเย็น ให้เจ้าพนักงานรับคิดเงินให้ ในวันที่กำหนดไว้นั้นมิให้ล่วงวันเวลาไปได้ ถ้าอัฐกระดาษที่ราษฎรมาขึ้นนั้น ถึงจะขาดเปนสองท่อนสามท่อนก็ดี ถ้าชนประจบต่อกันเหนเปนอันเดียวได้ ให้เจ้าพนักงานคิดเงินให้ย่างอัฐกระดาษดีเหมือนกัน ห้ามอย่าให้เจ้าพนักงานซึ่งเปนผู้รับขึ้นอัฐกระดาษนั้นเรียกเอาสิ่งหนึ่งสิ่งใดกับราษฎรเจ้าของอัฐกระดาษที่มาขึ้นให้ได้ความเดือดร้อนเปนอันขาดที่เดียว จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทให้พระยาราชภักดีศิริรัตนราชสมบัติ ม.ส.ม,ป.จ. จ่างวางพระคลังมหาสมบัติประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษแลข้าทูลละอองฯราษฎรให้ทราบทั่วกันในเดือนแปดทุติยาสาธ ขึ้นค่ำหนึ่งบีจอฉศกนี้ จะโปรดเกล้าให้เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ ณหอรัษฎากรพิพัฒน์ออกอัฐกระดาษใช้แทนอัฐดีบุกไป กว่าโรงกระสาปน์สิทธิการจะแล้วจะได้ทำ

TUDC 06/09/2563

อัฐทองแดงเปลี่ยนอัฐกระดาษ ให้ราษฎรใช้อัฐกระดาษนั้นไปอย่ามีความสดุ้งหวั่นหวาดสงไสเข้าใจผิด ๆ ไปเลย

ประกาศมาณวันจันทร เดือนแปดปะฐมาสาท แรมค่ำหนึ่ง ปีจอ ฉศก ศักราช ๑๒๓๖ เปนปีที่ ๗ ในราชการบัดยุบันนี้ ฯ

ว่าด้วยจัดการพระคลังทั้งปวง

◎ ข่าวเคาน์ซิลออฟสเตต ที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน ประชุมวันจันทร เดือนแปดบุรพาสาท ขึ้นเก้าค่ำ ในพระที่นั่งสมมติเทวราช-อุปบัติ ทรงพระราชดำริห์ปฤกษา ด้วยการซึ่งจะจ่ายสิ่งของจากพระคลังต่าง ๆ พระยาราไชสวริยาธิบดี เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตต ต.จ. ได้เรียบเรียงรายการในพระคลังต่าง ๆ ขึ้นทูลเกล้าฯถวาย พร้อมด้วยเคาน์ซิล ทรงพระราชดำริห์ว่า ทุกวันนี้จะจัดการเกบเงินขึ้นในพระคลังมหาสมบัติ แลจะคิดจ่ายให้เรียบร้อยขึ้นกว่าแต่ก่อน ในพระคลังต่าง ๆ เหล่านี้ เบิกเงินจัดซื้อสิ่งของจ่ายราชการปีละหลาย ๆ พันชั่ง จะต้องจัดเปนธรรมเนียมเสียให้เรียบร้อย ด้วยของในพระคลังต่าง ๆ ซึ่งจัดซื้อขึ้นนั้น แต่เดิมเงินพระคลังมหาสมบัติ จ่ายไม่ใคร่จะทัน ต้องติดค้างอยู่นาน ๆ ผู้ซื้อขายของก็คิดเอากำไรดอกเบี้ยหลายเท่าหลายต่อ อนึ่งจีนเจ้าภาษีซึ่งเงินหลวงค้าง ซื้อส่งสิ่งของแทนก็คิดเอารัดเอาเปรียบมาก บัดนี้จะมีพระราชบัญญัติให้

TUDC 06/09/2563

ส่งเงินตามงวด ห้ามมิให้หักจ่ายเหมือนแต่ก่อน ถ้าการนี้สำเร็จ
เรียบร้อยไป ก็คงจะได้ตัวเงินมาใช้เสมอไม่ขาด ก็ยังจะต้องซื้อของ
แพงจ่ายเสียเปล่าอยู่อย่างเดิมนั้น จะเปนผูกปากถุงก้นถุงรั่วไป อนึ่ง
เงินซึ่งเจ้าพนักงานเบิกไปซื้อของรองราชการนั้น ได้มาจ่ายสิ่งไรบ้าง
จะหมดตามจำนวนเงินซึ่งเบิกไป ฤๅไม่หมดตามที่เบิกก็ไม่ทราบ เจ้า-
พนักงานพระคลังมหาสมบัติ จะรวมรายรับรายจ่ายได้เปนอันยาก
พราะนายด่านแลเจ้าพนักงานทั้งปวงเบิกของแยกคลังกัน เหมือน
หนึ่งเงินเบิกจากคลังมหาสมบัติ เหลกไม้เบิกจากพระคลังในขวาก็มี
ตั้งฎีกามาเบิกเงินไปซื้อก็มี เครื่องทองเหลืองน้ำยาศริต่างๆเบิกคลัง
ในซ้ายก็มี ซื้อก็มี น้ำมันพืนเบิกจากพระคลังราชการแลอื่นๆเปน
อันมาก ซึ่งเบิกบ้าง ซื้อบ้างดังนี้ จะกำหนดว่าสิ่งไร ทำขึนสร้าง
ขึนสิ้นเงินสักเท่าใด ก็ไม่ทราบเลยสักรายเดียว ทหารบกทหารเรือ
โรงจักรแลการอื่นๆสาระพัดทั้งสิ้น ก็กำหนดไม่ได้ว่าปีหนึ่งใช้เท่าใด
เพราะแยกย้ายกันอยู่ดังนี้ จึงทรงพระราชดำริห์ว่าจะตั้งเปนธรรมเนียม
สำหรับเจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ ซึ่งจะจ่ายเงิน แลเจ้าพนักงาน
กรมต่างๆ นายด่านซึ่งทำการก่อสร้างต่างๆว่า ตั้งแต่วันซึ่งกำหนด
ในพระราชบัญญัติที่จะออกต่อไปข้างน่า ถ้าเจ้าพนักงานกรมใดๆ
ซึ่งมีการอยู่ในกรมที่ควรจะเบิกเปนประจำเดือนได้ คือกรมทหารบก
รือรบทหารเรือ แลกรมโรงกระสาปน์ สิทธิการเปนต้น จนถึงกรม
อื่นๆซึ่งจะเบิกเงินเปนประจำเดือนได้ ซึ่งคล้ายๆกับกรมเหล่านี้ เมื่อ
ถึงปลายปี ให้เจ้ากรมฤๅผู้ซึ่งเปนเจ้าพนักงานในการนั้น คิดประมาณ
เงินดุในกรมซึ่งจะใช้เปนเดือนๆไปจนตลอดปี คือเหมือนหนึ่งทหาร

TUBC 06/09/2563

บกเดือน ๑ นายเท่านั้น เลวเท่านั้น รวมเปนเดือนเท่านั้น ค่าเบย-
เลยงเดือน ๑ เท่านั้น ค่าเชา ค่าพืน ค่าเลื่อ ค่าร่ม แลอื่นๆบันดา
ซึ่งเบิกคลังอยู่ทั้งสิ้น กะลงเสียว่าเดือนหนึ่งเท่าใด แล้วรวมเปนปี ๑
ว่าคงจะไม่ใช้เกินกว่าเท่านั้น เรือรบก็กำหนดเสียว่าลำ ๑ ค่าพืน ค่า
น้ำมัน ค่าเสบียงเท่านั้นๆ เงินเดือนทหารต้นหนคนเรือ รวมปี ๑
เท่านั้น โรงกระสาปน์สิทธิการก็ให้กำหนดเหมือนดังนั้น มายืนที่เจ้า-
พนักงานพระคลังมหาสมบัติ ณหอรัษฎากรพิพัฒน์ไว้เสียปลายปี
จะได้ประมาณดูกับเงินที่จะได้แล้ว จะได้ถวายพระบาทสมเดจพระเจ้า
อยู่หัว พร้อมด้วยเคาน์ซิล เมื่อถึงเดือนก็ให้เจ้าพนักงานกรมนั้นๆ
ตั้งฎีกาเบิกเปนเดือนๆตามซึ่งได้กะไว้แล้วนั้น ถ้าเหมือนหนึ่งเรือรบ
ไม่ได้ไปแห่งใด จะลดค่าพืน ค่าน้ำมัน ค่าเงินเดือนลงเท่าไร ก็ให้
เจ้าพนักงานตั้งเบิกแต่เพียงที่คงอยู่ อย่าให้เบิกเตมตามซึ่งกะไว้เดิม
เหมือนหนึ่งโรงกระสาปน์สิทธิการ ถ้าหยุดไม่ได้ทำการก็ให้คิดเฉลี่ย
ตามรายวันซึ่งหยุด ถ้าเปนการจรมขึ้นในกรมนั้น คือเหมือนหนึ่ง
เครื่องจักรเสีย ก็ให้พนักงานทำแซงชั้น คือหนังสือขออนุญาต ตาม
ซึ่งจะมีในพระราชบัญญัติต่อไปค่างน่า ถ้านายด่าน นายงานจะทำ
การก่อสร้าง เมื่อได้รับพระบรมราชโองการสั่งแล้ว ก็ให้นายด่าน
ผู้นั้นกะจำนวนเงินซึ่งจะทำ มายืนยังเจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ
ให้ทราบ จะได้กะเงินไว้ให้ภอแล้วตั้งฎีกาเบิกตั้งเปนรายเดือนยัง
เช่นว่ามาแล้วนั้น ถ้าผู้ใดอยากจะทราบให้คอยฟังพระราชบัญญัติ
ประกาศสำหรับผู้ซึ่งจะทำการด่าน แลจะเบิกเงินพระคลังมหาสมบัติ
ต่อไปค่างน่าเถิด จะว่ามาให้เลียดก่ายดายนัก กผู้ซึ่งจะทำการแล

TUDC 06/09/2563

จะเบิกเงินตามกรมดังนี้ ก็เปนที่ไว้วางพระราชหฤไทยแล้ว จึ่งได้โปรดให้รักษาการกรมต่าง ๆ แลให้ทำการด้านทางทั้งปวง เมื่อได้รับเงินรวมบีไปอย่างนี้แล้ว จะจัดซื้อสิ่งของสิ่งไรในกรมนั้นก็ให้จัดซื้อเอาเองเถิด อย่าให้ต้องเบิกของคลังเลย แล้วจึงทำรายฎีกาสิ่งของให้เฉลี่ยด มายื่นยังเจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ แลเบิกเงินไปตามสมควรเถิด ๆ เมื่อเจ้าพนักงานกรมต่าง ๆ จัดซื้ออยู่เองดังนี้แล้ว การที่จะจับจ่ายในพระคลังต่าง ๆ นั้นก็น้อยลง คงจะมีจ่ายอยู่แต่การเถกน้อย จึงจะให้ตั้งพระราชบัญญัติสำรับพระคลังเหล่านั้นให้เรียบร้อยทุก ๆ พระคลัง การที่ว่ามานี้เปนแต่ความย่อ ๆ ได้ทรงพระราชดำริห์ไว้ในเคาน์ซิลถ้วนทุกประการ ให้คอยพังดูเถิด การซึ่งทรงจัดครั้งนั้น ท่านทั้งปวงได้ยินความยังไม่ทราบการเฉลี่ยด ก็จะเปนที่สงสเทือนหวั่นไหวไป ว่าในหลวงมิรแวงแคลงขุนน้ำขุนนางไปอย่างไรฤๅ จึงได้จัดการขึ้นใหม่ ก็ท่านผู้ซึ่งได้ยินความว่ามาข้างต้นแล้วนั้น จงดำริห์ตริตรองเทียบเคียงดูกับการซึ่งเปนอยู่เดี๋ยวนี้ ตั้งใจให้เที่ยงธรรม ก็คงจะแลเห็นว่าการเปนอย่างใร พระราชประสงค์นั้นจะให้บาญชีรับบาญชีจ่ายตรงกันเปนต้น จะได้จัดรับจ่ายให้เรียบร้อยต่อไป อนึ่งพระราชบัญญัติพระคลังมหาสมบัตินั้นก็ได้ทำแล้วเสรจ ยังแต่จะสอบแก้ไขแลจะขนปฤกษาเคาน์ซิลต่อไป อนึ่งความฎีกาซึ่งราษฎรทำขึ้นทูลเกล้า ๆ ถวายนั้น ได้โปรดให้เคาน์ซิลออร์ ซึ่งว่างการประชุมกันปฤกษาตัดสินแลชำระตั้งแต่วันพุฒเดือนแปดบุรพาสาธขึ้นสิบเอดค่ำมาจนถึงวันเสาร์เดือนแปดบุรพาสาธ ขึ้นสิบสี่ค่ำได้ปฤกษาตัดสินกันไปหลายสิบเรื่อง กำหนดวันแรมค่ำหนึ่ง

TUDC 06/09/2563

เดือนแปดบุรพาสาธ จะได้ประชุมเคานซิลดอรออฟสเตด ในพระที่นั่งสมมุติเทวราชอุปบัติต่อไป ฯ

สัญญาเชียงใหม่

◎ ด้วยพระบาทสมเดจ์พระบรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุศยรัตนราชรวิวงษวรุตมพงษบริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตรพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เปนพระเจ้าแผ่นดินใหญ่ในรัชกาลที่ห้าในพระบรมราชวงษซึ่งได้ดำรงรัตนราไชมหัยสวรรยาธิบัต ณกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยาพระเจ้ากรุงสยาม มีพระราชประสงค์จะดำรงรักษาทางพระราชไมตรีให้วัฒนาถาวรยิ่งขึ้นไป ด้วยเมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน เปนของฝ่ายไทย แลเขตรแดนซึ่งเปนกอลอนีเมืองขึ้นฝ่ายอังกฤษติดต่อกันกับเมืองเชียงใหม่ ถูกค้าไปมาค้าขายเกิดโจรผู้ร้ายแลเหตุต่าง ๆ จะต้องจัดการระงับโจรผู้ร้ายให้ถูกค้าทั้งสองฝ่ายไปมาค้าขายโดยสดวก ท่านเสนาบดีกรุงสยาม แลคอเวอนแมนต์ฝ่ายอินเดียเห็นพร้อมกันแล้ว สมเดจ์พระเจ้ากรุงสยามจึงโปรดตั้งให้พระยาเจริญราชไมตรีเปนผู้ใหญ่ได้บังคับการสิทธิขาดในสาดต่างประเทศเปนมนศ์เตอเปลนิโปเตนดิเอรียทหนึ่ง พระยาสมุทบุรา-

TUDC 06/09/2563

นุรักษผู้ได้บังคับการเมืองสมุทปราการ เปนมินิศเตอเปดนิโปเตนติ-
เอริยที่สอง พระมหามนตรีศรีองครักษ สมุหเจ้ากรมพระตำรวจใน
ขวาเปนที่ปฤกษานายหนึ่ง กับหลวงสยามานุเคราะห์กงสุลเมืองรางงุน
นายหนึ่ง ฝ่ายท่านเรตฮอนเนอเรเปลทอมมาศยอศแบริงบารอนนอต-
บรุก ที่สเตรตตอน เปนบารนเนต แลเปนที่ปฤกษาของสมเดจ์พระ
นาง เปนเจ้าแผ่นดินเกรตบริตแตนแลอายริแลนด์ แลเปนแครนต
มาศเตอเครื่องอิศริยศชื่อสะดาร์อินเดียอย่างที่สุด แลเปนไวสรอย
คอเวอนเนอเยเนราลอินเดียอยู่ในที่ประชุม จึงได้ตั้งท่านชาเลอัม-
เฟอสตอนเอดจิซอนกอมแปเนียน ซึ่งได้รับเครื่องอิศริยศอย่างสูง
ชื่อสะดาร์อินเดียเปนเปลนิโปเตนติเอริย แลผู้ซึ่งมีอำนาจทั้งสองฝ่าย
ได้ปฤกษาเห็นถูกต้องตกลงกันตามข้อสัญญาซึ่งจะกล่าวนี้ ๆ ๒ ข้อ

◎ ข้อ ๑ ว่า สมเดจพระเจ้าแผ่นดินสยามจะให้เจ้าเชียงใหม่ตั้ง
ด่านกองตระเวน แลให้มีเจ้าพนักงานกำกับริมฝั่งแม่น้ำสะระวินที่เปน
เขตรแดนเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเปนของฝ่ายสยาม แล้วให้มีโปลิศตั้ง
อยู่ภอสมควร จะได้ระงับห้ามโจรผู้ร้ายแลการอื่น ๆ ที่เปนสำคัญ ๒ ข้อ

◎ ข้อ ๒ ว่าผู้หนึ่งผู้ใดเปนโจรผู้ร้ายในเมืองเชียงใหม่ เมือง
นครลำปาง เมืองลำพูน หนีข้ามไปในเขตรแดนอังกฤษ เจ้าพนักงาน
อังกฤษ แลโปลิศจะช่วยติดตามจับผู้ร้ายโดยแข็งแรง ถ้าได้ตัว
ผู้ร้ายเปนคนในบังคับสยาม ต้องส่งให้เจ้าพนักงานสยามที่เมือง
เชียงใหม่ ถ้าเปนคนในบังคับอังกฤษ ให้ขุนนางอังกฤษที่ตั้งอยู่
ณเขตรแดนยองสะถินชำระให้ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดเปนผู้ร้ายในเขตรแดน
อังกฤษหนีเข้าไปในเขตรแดนเมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมือง

TUDC 06/09/2563

ลำพูน เจ้าพนักงานฝ่ายสยามกับโปลิศจะช่วยติดตามจับผู้ร้ายโดย
แข็งแรง ถ้าได้ตัวผู้ร้ายเปนคนในบังคับอังกฤษต้องส่งให้ขุนนางที่ตั้ง
อยู่ยองสะถิน ถ้าเปนคนในบังคับสยาม เจ้าพนักงานที่ตั้งอยู่เมือง
เชียงใหม่จะชำระให้ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดที่มิหนังสือเดินทางตามในสัญญา
ข้อ ๕ ฤๅไม่มีหนังสือเดินทาง เปนโจรผู้ร้ายในเขตรแดนอังกฤษ
เขตรแดนสยาม ถ้าจับตัวผู้ร้ายได้ ไม่ต้องถามว่าเปนคนชาติของผู้ใด
ต้องชำระตัดสินทำโทษตามกฎหมายบ้านเมืองนั้น ถ้าทรัพย์สิ่งของที่
ผู้ร้ายลักไป เจ้าพนักงานในเขตรแดนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดชำระได้ทรัพย์
สิ่งของมาแล้วต้องส่งทรัพย์สิ่งของให้แก่เจ้าของฝ่ายนั้น ๚

◎ ข้อ ๓ ว่า เจ้าพนักงานสยามที่เมืองเชียงใหม่ เมืองนคร-
ลำปาง เมืองลำพูน จะต้องช่วยป้องกันคนในบังคับอังกฤษซึ่งไปมา
ค้าขายและมีธุระอื่น ๆ ในเมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมือง
ลำพูนโดยสมควร แลคอเวอนเมนต์อังกฤษในฝ่ายอินเดียก็จะต้อง
ช่วยป้องกันคนในบังคับสยาม ซึ่งมาจากเมืองเชียงใหม่ เมืองนคร-
ลำปาง เมืองลำพูน ไปค้าขายฤๅมีธุระอื่น ๆ เข้าไปในเขตรแดน
อังกฤษเหมือนกัน ๚

◎ ข้อ ๔ ว่า คนในบังคับอังกฤษมาแต่เมืองพม่า ฝ่ายอังกฤษ
เข้าไปเมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน ต้องมีหนังสือ
เดินทางสำรับตัวของผู้ครองเมืองพม่าฝ่ายอังกฤษ ฤๅขุนนางซึ่งผู้
ครองเมืองพม่าฝ่ายอังกฤษตั้งให้เปนเจ้าพนักงานในหนังสือเดินทาง
สำรับตัวนั้น ให้ใส่ชื่อแลตำแหน่งว่ามาด้วยธุระสิ่งใดๆ หนังสือเดินทาง
นั้นต้องเปลี่ยนใหม่ทุกครั้ง แต่หนังสือเดินทางสำรับตัวนั้นเจ้าพนักงาน

TUDC 06/09/2553

ซึ่งตั้งอยู่ในเขตรแดนชั้นนอกฤๅชั้นใน เมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน จะเรียกตัวให้ตัว ถ้าผู้ทิมีหนังสือเดินทางไม่มีสิ่งของต้องห้ามตามหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี ซึ่งสมเดจพระเจ้ากรุงสยาม กับสมเดจพระนางเจ้ากวินกรุงเองแคลนต์ทำไว้ เมื่อวันที่๘เดือนเอเปริล คฤษตศักราช๑๘๕๕ปี แลข้อเพิ่มเติมซึ่งคอเวอนแมนต์สยาม กับกอมิศเนอผ่ายอังกฤษ ได้ทำไว้เมื่อวันที่๘สามเดือนเม คฤษตศักราช๑๘๕๖ปี มิให้ขัดขวางไว้ ต้องยอมให้ไปตามระยะทาง ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดที่ไม่มีหนังสือเดินทางสำรับตัวจะให้กลับก็ได้ แต่อย่าให้ทำอันตรายด้วยประการใด ๆ

◎ ข้อ ๕ ว่า มีประสงค์ตกลงกันจะระงับความซึ่งคนในบังคับอังกฤษคนในบังคับสยามที่อยู่ในเมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน ซึ่งเปนฝ่ายของไทยที่จะเปนความแก่กันต่อไปข้างน่า มิใช่เปนความที่พ้นมหันตโทษ สมเดจพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยามจะตั้งผู้ซึ่งสมควรให้เปนตระลาการที่เมืองเชียงใหม่ แลตระลาการนั้นจะมีอำนาจได้ชำระตัดสินความของคนในบังคับอังกฤษพ้องคนในบังคับสยามที่เมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน ถ้าคนในบังคับสยามพ้องคนในบังคับอังกฤษซึ่งมาแต่พม่าอังกฤษที่เข้าไปในเมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน ซึ่งมีหนังสือเดินทางสำรับตัวตามหนังสือสัญญาข้อ๕ ถ้าคนในบังคับอังกฤษยอมให้ชำระก็สาดนั้นจึงชำระตัดสินได้ ถ้าคนในบังคับสยามพ้องคนในบังคับอังกฤษที่มาแต่พม่าฝ่ายอังกฤษเข้าไปที่เมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน ที่มีหนังสือเดินทางสำรับตัวตามหนังสือสัญญาข้อ ๕ ถ้าไม่

TUDC 06/09/2563

ยอมให้ตระลาการที่เมืองเชียงใหม่ชำระตัดสิน ก็ต้องให้กงสุลอังกฤษในกรุงเทพฯ ฤๅขุนนางอังกฤษที่ตั้งอยู่เขตรแดนที่ยองสะถินชำระตัดสิน ถ้าคนในบังคับสยามพ้องคนในบังคับอังกฤษเข้าไปอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน ถ้าไม่มีหนังสือสำรับตัวตามหนังสือสัญญา ข้อ ๕ ความนั้นต้องชำระตัดสินตามกฎหมายเมืองนั้น

◎ ข้อ ๖ ว่า คนในบังคับสยามอยู่ที่เมืองพม่าฝ่ายอังกฤษ ถ้าเปนความกันเอง จะหาตระลาการฝ่ายอังกฤษในตำบลนั้นให้ชำระความ ตระลาการอังกฤษนั้นจะต้องช่วยว่ากล่าวให้สำเรจตามไมตรี ถ้าโจทจำเลยยอมกันความนั้นก็แล้วกันได้ ถ้าคนในบังคับอังกฤษอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน เปนความกันเอง จะไปหาตระลาการที่เมืองเชียงใหม่ ซึ่งได้ตั้งอยู่ตามหนังสือสัญญาข้อ ๕ ตระลาการที่เมืองเชียงใหม่ต้องช่วยให้สำเรจตามไมตรี ถ้าโจทจำเลยยอมกันตามตัดสิน ความนั้นก็แล้วแก่กันได้

◎ ข้อ ๗ ว่า คนเกิดในฝ่ายอินเดีย ซึ่งอยู่ในบังคับอังกฤษมาแต่พม่าฝ่ายอังกฤษเข้าไปในเมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน ที่ไม่มีหนังสือเดินทางสำรับตัวตามหนังสือข้อ ๔ ถ้าทำความผิดในเขตรแดนสยาม ต้องชำระตามสาดแลกฎหมายเมืองนั้น ถ้าคนเกิดในฝ่ายอินเดีย ซึ่งอยู่ในบังคับอังกฤษอย่างที่กล่าวมาแล้ว ถ้ามีหนังสือเดินทางสำรับตัวตามหนังสือสัญญาข้อ ๔ แล้วทำความผิด ต้องให้กงสุลอังกฤษในกรุงเทพฯ ฤๅให้ขุนนางอังกฤษที่ตั้งอยู่ในเขตรแดนยองสะถินชำระตามกฎหมายอังกฤษ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๘ ว่า เจ้าพนักงานที่เมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน ถ้าขุนนางที่ตั้งอยู่เขตรแดนยองสะถินฤๅกงสุดในกรุงเทพฯ จะต้องการคำหา คำให้การ คำพยาน แลผู้ที่เปนพยาน ซึ่งต้องการ จะได้ตัดสินความมหันตะโทษแลความมิใช่มหันตะโทษที่ยังไม่แล้ว ก็ต้องให้ทุกครั้ง ถ้าตระลาการที่เมืองเชียงใหม่ ต้องการคำหา คำให้การ คำพยาน แลผู้ที่เปนพยาน ต้องให้เหมือนกันทุกครั้ง ฯะ

◎ ข้อ ๙ ว่าความซึ่งขุนนางอังกฤษที่ตั้งอยู่เขตรแดนยองสะถินชำระก็ดี ฤๅตระลาการที่เมืองเชียงใหม่ก็ดี ซึ่งได้ตั้งไว้ตามหนังสือสัญญาข้อ ๕ นั้น ถ้าคนในบังคับสยามเปนความเกี่ยวข้องกับคนในบังคับอังกฤษ ฤๅคนในบังคับอังกฤษเกี่ยวข้องกับคนในบังคับสยาม เจ้าพนักงานสยาม ฤๅเจ้าพนักงานอังกฤษ ทั้งสองฝ่ายจะใช้ขุนนางนายหนึ่งไปฟังชำระความก็ได้ ถ้าต้องการคำหาคำให้การคำพยานเจ้าพนักงานสยามฤๅเจ้าพนักงานอังกฤษจะคัดส่งให้ อย่าให้คิดเอาค่าจ้างแต่สิ่งใด ฯะ

◎ ข้อ ๑๐ ว่า คนบังคับอังกฤษที่มีหนังสือเดินทางสำรับตัวตามหนังสือสัญญาข้อ ๕ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดจะซื้อไม้ตัดไม้กานไม้ที่บ่าเมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน ต้องทำหนังสือสัญญาต่อเจ้าของบ่าให้มีกำหนดปี หนังสือสัญญานั้นทำเปนสองฉบับ เอาไว้คนละฉบับ ต้องประทับตราตระลาการไทยที่เมืองเชียงใหม่ ซึ่งได้ตั้งไว้ตามหนังสือสัญญาข้อ ๕ แลประทับตราเจ้าเชียงใหม่ด้วย แลตระลาการที่เมืองเชียงใหม่ต้องส่งสำเนาหนังสือสัญญาซื้อไม้นั้น ให้แก่ขุนนางอังกฤษที่ตั้งอยู่เขตรแดนยองสะถินฉบับหนึ่งทุกครั้ง ถ้าผู้หนึ่ง

TUDC 06/09/2565

ผู้ใดที่เปนคนในบังคับอังกฤษมีหนังสือสำรับตัว ตัดไม้กานไม้ ในป่าตำบลหนึ่งตำบลใด เจ้าของป่าไม่ยอม ฤๅเกินกำหนดหนังสือสัญญาที่ทำไว้แล้วนั้น ต้องใช้ราคาผลประโยชน์ที่เสียไปให้แก่เจ้าของป่าตามกงสุลอังกฤษในกรุงเทพฯ ฤๅขุนนางอังกฤษที่เขตรแดนยองสะถินเหนสมควร ถ้าผู้นั้นไม่มีหนังสือสำรับตัวแล้วต้องชำระตามสาถแกกฎหมายเมืองนั้น ฯ๒ะ

◎ ข้อ ๑๑ ว่า กระลาการที่เมืองเชียงใหม่ ซึ่งได้ตั้งไว้ตามหนังสือสัญญาข้อ ๕ แลเจ้าเชียงใหม่ต้องห้ามอย่าให้เจ้าของป่าทำหนังสือสัญญาขายไม้ฤๅป่าไม้ในป่าตำบลเดียวเปนสองรายสามราย แลห้ามอย่าให้ผู้หนึ่งผู้ใดไปตีตราฤๅลบตราที่เปนเจ้าของแท้ได้ตีตราไว้ แลต้องช่วยฎูกค้าที่ตัดไม้ซื้อไม้ตามสมควร จะได้เกบไม้ของตัวได้ ถ้าเจ้าของป่าไม่ให้ตัดไม้ กานไม้ ฤๅไม่ให้ถอยไม้ตามหนังสือสัญญาซื้อไม้ที่ว่าไว้ในหนังสือสัญญาข้อ ๑๐ ให้กระลาการที่เมืองเชียงใหม่ ซึ่งตั้งไว้ตามหนังสือสัญญาข้อ ๕ กับเจ้าเชียงใหม่ บังคับให้เจ้าของป่าเสียค่าบ่วยการให้กับผู้ซึ่งได้ทำหนังสือสัญญานั้นกอสมควร ตามกฎหมายฝ่ายสยาม ฯ๒ะ

◎ ข้อ ๑๒ ว่า คนในบังคับอังกฤษซึ่งมาแต่พม่าฝ่ายอังกฤษเข้าในเขตรแดนสยาม สิ่งของต้องพิกัดภาษีต้องเสียภาษีตามธรรมเนียมเมืองนั้น ถ้าคนในบังคับสยามเข้าไปในเขตรแดนอังกฤษ สิ่งของต้องพิกัดภาษี ต้องเสียภาษีตามคอเวอนแมนต์ได้ตั้งไว้ ฯ๒ะ

◎ ข้อ ๑๓ ว่า ขุนนางอังกฤษซึ่งตั้งอยู่ที่เขตรแดนยองสะถิน

TUDC 06/09/2563

จะมีอำนาจตามหนังสือสัญญานั้น แลมีอำนาจทุกอย่างเหมอนกงสุล

อังกฤษนายหนึ่งตามหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีสมเด็จพระนาง-เจ้ากวินกรุงเองแคลน์ที่ได้ทำไว้ต่อสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม เมื่อวันที่สิบแปดเดือนเอปริล คฤษตศักราช ๑๘๕๕ ปี แลข้อเพิ่มเติมซึ่งคอเวอนแมนต์ฝ่ายสยามกับกอมิศเนอฝ่ายอังกฤษได้ทำไว้ในวันที่สิบ-สามเดือนเม คฤษตศักราช ๑๘๕๖ ปี ฯะ

◎ ข้อ ๑๕ ว่า ไม่มีข้อหนึ่งข้อใดในหนังสือสัญญานี้จะยกข้อความหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี ฤๅหนังสืออื่นๆ ซึ่งใช้อยู่ในระวางคอเวอนแมนต์อังกฤษ คอเวอนแมนต์สยามบัดจุบันนี้ได้ แต่ข้อความที่มีอยู่ในสัญญานี้ ใช้ได้เฉพาะที่ได้สัญญาตกลงกันเดมในหนังสือสัญญาใหม่นี้ ฯะ

◎ ข้อ ๑๕ ว่า เมื่อพ้นเจดปีนับตั้งแต่วันได้ใช้หนังสือสัญญานี้ผ่ายประเทศอังกฤษ ฤๅประเทศสยาม จะขอตรวจแก้หนังสือสัญญานี้ให้บอกล่วงน่าสิบสองเดือน แลตั้งขุนนางทั้งสองฝ่ายให้มีอำนาจในการนี้แล้ว จึงได้แก้หนังสือสัญญาได้ตามที่จะเหนชาดเหนเกินประ-การใด ฯะ

◎ ข้อ ๑๖ ว่า หนังสือสัญญานี้ทำไว้เปนภาษาอังกฤษแลภาษาสยามเนื้อความอันเดียวต้องกัน แต่ผู้ซึ่งมีอำนาจเดมในฝ่ายอังกฤษไม่รู้ภาษาไทยได้ตกลงกัน ถ้าเปนเหตุการทุ่มเถียงกันในสัญญานี้ต้องเอาคำอังกฤษเปนแน่ ฯะ

◎ ข้อ ๑๗ ว่า ท่านไวสรอยคอเวอนเนอเยเนราลอินเดียได้รัติ-ฟายหนังสือ สัญญานี้ ได้ให้ผู้มีอำนาจเดม ฝ่ายสยามทราบแล้ว หนังสือสัญญานี้ขอให้สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามรัติฟายแล้ว ให้ส่ง

TUDC 06/09/2563

ให้แก่ สะเกรศตาริคอเวอนเมนต์ ฝ่ายอินเดียท่าการต่างประเทศเมือง กาละกัตตา ในกำหนดสี่เดือนเข้ามาหนังสือสัญญาเมื่อรัตฟายแล้ว จึงใช้ได้ ในวันหนึ่งเดือนยันนุวารี คฤษตศักราช ๑๘๗๕ ปี ตรงกับวันศุกรแรม ๙ ค่ำเดือนอ้าย ปีจอฉศก จุลศักราช ๑๒๓๖ ปี แต่ท่านผู้มีอำนาจทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อประทับตราในหนังสือสัญญาสองฉบับ เปนอักษรอังกฤษอักษรสยามไว้เปนสำคัญ หนังสือสัญญานี้ทำที่เมืองกาละกัตตา ลงวันที่สิบสี่เดือนเยนุวารี คฤษตศักราช ๑๘๗๕ ปี ตรงกับวันพุฒเดือนยี่แรมสิบสองค่ำ จุลศักราช ๑๒๓๕ ปีรกาเบญจศก ฯะ

◎ หนังสือสัญญาฉบับนี้ ได้ลงชื่อพระยาเจริญราชไมตรี ประทับตราเทวดานั่งแท่นถือดอกบัว พระยาสมุทบุรานุรักษ ประทับตราชื่อตัวมีช้างอยู่กลาง มิศเอศจิซอน ผู้รับอำนาจเต็มแต่ท่าน ไว้สรอยประทับตราครั่งดวงตราชื่อตัวรวมตราสามดวง ได้ประทับไว้ท้ายหนังสือสัญญาที่อักษรอังกฤษแห่งหนึ่ง ที่อักษรไทยแห่งหนึ่งทั้งสองฉบับ หนังสือสัญญานี้รักษาไว้ณกรุงเทพฯ ฉบับหนึ่ง ที่หุ้มกระดาษหนังสือสัญญาประทับตราประจำครั่งของมิศเอศจิซอนฉบับหนึ่ง ที่หุ้มกระดาษ หนังสือสัญญาประทับตราประจำครั่งรูปพระขรรค์มีเครื่องดอกไม้ของพระยาเจริญราชไมตรี รักษาไว้ณเมืองกาละกัตตา ฯะ

◎ จบข้อสัญญา ๑๗ ข้อเท่านี้ ฯะ

TUDC 06/09/2563

ประกาศ

ออกหนังสือพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา

◎ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุศรัตนราชรวิวงษ วรุตมพงษบริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาษบรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม ทรงพระราชดำริห ในการที่จะทำนุบำรุงแผ่นดินให้เรียบร้อย สำเรจประโยชน์ถึงแน่นอนให้ดขนกว่าแต่ก่อน จงทรงพระราชดำริห่าหนังสือราชกิจจานุเบกษาที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเปนสมเด็จพระบรมชนกนารถ ได้ทรงเปนธรรมเนียมไว้แล้วแต่ก่อนนั้น ทรงเห็นว่าเปนของดีมีคุณ เปนประโยชนในแผ่นดินสยามไม่ควรจะทิ้งละให้เสื่อมสูญพระราชประเพณี จงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งให้พระยาศรีสุนทรโวหาร พระสารสาศน์พลขันธ์ หลวงสารประเสริฐ เรียบเรียงเหตุในราชกิจต่าง ๆ ถวายพระเจ้าราชวรวงษเธอกรมหมื่นอักษรสาสนโสภณ ลงพิมพ์หนังสือราชกิจจานุเบกษานี้ต่อไป โดย พระราชประสงค์ จะให้สืบ ธรรมเนียมดำรงค์ พระราช ประเพณีของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แลเพื่อจะให้เปนประโยชนแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรทั้งปวง ที่มีความประสงค์อยากจะทราบเหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศสยามนี้ แลประเทศอื่น ๆ หนึ่งการที่พิมพ์หนังสือราชกิจจานุเบกษาครั้งนี้ จะไม่แจกเหมือนเมื่อ

TUDC 06/09/2563

ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนั้น เจ้าพนักงานดีพิมพ์หนังสือราชกิจจานุเบกษา แล้วก็จำแนกแจกจ่ายให้บันแก่ผู้ที่ต้องประสงค์คนละฉบับบ้าง สองฉบับบ้าง สามฉบับบ้าง บางที่ผู้มีอำนาจ มาขอคนละเก้าฉบับบ้าง สิบฉบับบ้าง อย่างน้อยเพียงสี่ฉบับ ห้าฉบับบ้าง เจ้าพนักงานก็ยอมให้ไป ผู้ที่ได้รับหนังสือราชกิจจานุเบกษาไปนั้น บางที่อ่านครั้งหนึ่งทิ้งเสียบ้าง บางที่เก็บไว้แต่ไม่ธรรทิ้งให้ฉีกขาดไปเสียบ้าง เพราะเห็นว่าหนังสือนั้นเป็นของได้โดยง่าย แต่คราวนี้ซึ่งเจ้าพนักงานจะลงพิมพ์หนังสือราชกิจจานุเบกษาต่อไป เป็นครั้งที่สองในแผ่นดินปัตยุบันนี้ จะให้ออกเดือนละสี่ครั้ง ขึ้นค่ำหนึ่ง แรมค่ำหนึ่ง ขึ้นเก้าค่ำ แรมเก้าค่ำ ทุกเดือนไป รวมหนังสือปีหนึ่งเป็นสี่สิบแปดฉบับ แต่จะขอเก็บเงินแต่ผู้ที่ได้หนังสือราชกิจจานุเบกษาปีหนึ่งเป็นเงินคนละแปดบาท เงินซึ่งได้เก็บมานั้น จะเอามาใช้จ่ายซื้อกระดาษ แลของอื่นๆ ซึ่งจะใช้สอยในการดีพิมพ์ ก็ที่เรียกราคาปีละแปดบาทนั้นก็ยังไม่ภอใช้สอยในการดีพิมพ์ แต่จะกันผู้ที่มาขอไม่ให้ราคา แลจะให้เป็นประโยชน์ใหญ่ในภายน่านั้นด้วย ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรทั้งปวงที่มีปัญญาแสวงหาความชอบ แลความฉลาด แลความรอบรู้ในราชการแผ่นดิน ควรจะออกเงินปีละแปดบาท รับซื้อหนังสือราชกิจจานุเบกษานี้ไว้ อ่านตรวจดูการต่างๆ เหตุต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกรุงสยามบ้าง ในต่างประเทศบ้าง ก็จะได้ทราบความชัดในเหตุการต่างๆ ทั้งใกล้ทั้งไกลได้สมประสงค์ ผู้ที่ได้รับหนังสือราชกิจจานุเบกษาไปแล้ว จงถนอมรักษาไว้ เยบให้เป็นเล่มสมุท เหมือนอย่าง

TUDC 06/09/2563

สมุทจีนสมุทฝรั่ง เวลาเมื่อประสงค์จะทราบเหตุการ ฤๅราชกิจสิ่งไร ที่มีอยู่ในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ก็จะได้ตรวจดูให้ทราบชัดในราช-กิจแลเหตุการนั้นโดยง่าย ถ้าผู้ใดประสงค์จะซื้อหนังสือราชกิจจา-นุเบกษาแล้ว ขอเชิญมาที่โรงพิมพ์หลวงในพระบรมมหาราชวัง ลงชื่อแลบอกบ้านไว้เป็นที่สังเกต ถ้าประสงค์ให้ไปส่งถึงบ้าน ต้องเสียเงินอิกถึงตำลึง รวมเปนสองตำลึงถึง ฯะ

ประกาศ

ว่าด้วยตั้งเคานซิลแลพระราชบัญญัติ

◎ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎบุรุศรัตนราชธรวิวงษ วรุตพงษบริพัตวรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิ-ราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เปนพระเจ้าแผ่นดินใหญ่ในรัชกาลที่ ๕ ในพระบรมราชวงษซึ่งได้ประดิษฐานแลดำรงค์รัตนราไชมหัยสวรรยาธิบัตณกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร มหินทรายุทธยา มหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมอุดมราชนิเวศน์มหาสฐาน เสด็จออกพระที่นั่งอัมรินทรวินิจฉัยมหัยสวรรยพิมาน โดยสฐานอุดราภิมุกข พร้อมด้วยพระบรมวงษานุวงษ แลอัคมหาเสนา-

TUDC 06/09/2563

ชิบดี มุขมนตรีกระวีชาติราชปโรหิตาจารย์ ฝ่ายทหารพลเรือนถวายคำนับโดยอันดับเผ้าเบื้องบาทบงกชมาศพร้อมกัน จึงมีพระบรมราชโองการมาร พระบัณฑูรสุรสิงหนาทให้ประกาศแก่ พระบรมวงษานุวงษ ข้าทูลถองธุลีพระบาทให้ทราบทั่วกันว่า ตั้งแต่เสด็จบรมราชาภิเศกเถลิงถวัลยราชสมบัติ ตั้งพระราชหฤไทยจะดำรงค์รักษาพระนครขอบขันธสีมา ทั้งพระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการแลราษฎรให้ถาวรวัฒนายิ่งขึ้นไป จึงได้ทรงพระราชอุสาหเสด็จพระราชดำเนินทางทเล ฝ่าคลื่นฝืนลมไปประพาศเมืองต่างประเทศ เพราะจะได้ทรงทอดพระเนตรบ้านเมือง แลการธรรมเนียมต่าง ๆ สิ่งใดดี จะได้เปนแบบอย่างแก่บ้านเมืองสยามต่อไป ก็เพราะทรงหวังตั้งพระราชหฤไทยประสงค์จะทรงจัดการทำนุบำรุงพระนคร จึงได้เสดจพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรบ้านเมืองซึ่งได้มีความเจริญแล้วนั้น ก็ได้ทรงเห็นการดีหลายอย่างที่จะเปนคุณเปนประโยชน แก่แผ่นดิน เปนต้นว่า กดขีแก่กัน ถ้าเมืองใดประเทศใดยังถือตามที่เปนการกดขีแก่กันนั้นอยู่แล้ว ก็เห็นว่าประเทศนั้นเมืองนั้นยังไม่มีความเจริญเปนแน่ จึงได้ทรงถดหย่อนผ่อนพระราชอิศริยยศลงหลายอย่าง โปรดให้ขุนนางยืนเผ้าแลนั่งเก้าอี้เสมอกัน ก็ได้ทรงถือพระองค์ เพราะจะให้ท่านทั้งหลายเห็นเปนแน่ว่า จะทรงปลดเปลื้องการกดขีที่มีอยู่ในบ้านเมืองนั้นให้ลดน้อยถอยไปทุกครั้งทุกคราว ครั้งนี้ทรงพระราชดำริห์เห็นว่าราชการผลประโยชนบ้านเมืองสิ่งใดที่จะเกิดขึ้น แลการที่ยังรกร้างมาแต่เดิมมากนั้น ถ้าจะทรงจัดการแต่พระองค์เดียวก็จะไม่

TUDC 06/09/2563

ใคร่สำเร็จไปได้ ถ้ามีผู้ที่ช่วยกันคิดหลายปัญญาแล้ว การซึ่งรกร้างมาแต่เดิมก็จะได้ปลดเปลื้องไปได้ทีละน้อย ๆ ความดีความเจริญก็คงจะบังเกิดแก่บ้านเมือง จึงได้ทรงจัดสันข้าทูลละอองธุลีพระบาทซึ่งมีสติปัญญาโปรดเกล้าตั้งไว้เป็นที่ปฤกษาแห่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อมีราชการวันใดกำหนดให้มาประชุมพร้อมกัน จะเสด็จออกในพระที่นั่งแห่งใดแห่งหนึ่งนั้น ให้ผู้เป็นที่ปฤกษาใหญ่มาประชุมเฝ้าในที่นั้นให้พร้อมกันในวันตามที่กำหนด เมื่อยังไม่แล้วการจะประชุมติดกันไปสองวันสามวันก็ได้ เมื่อทรงพระราชดำริห์การสิ่งใดซึ่งเป็นข้อราชการที่สำคัญ แลจะตั้งเป็นกฎหมาย แลเป็นแบบฉบับเป็นธรรมเนียมในแผ่นดิน จะพระราชทานคำซึ่งทรงพระราชดำริห์นั้นให้ที่ปฤกษาทั้งปวงดำริห์ตริตรองดู การจะเป็นคุณฤๅเป็นโทษก็ให้กราบทูลขึ้นตามความที่เห็น ถ้าเห็นว่าสิ่งไรจะเป็นคุณฤๅคิดการซึ่งจะให้เป็นคุณดีกว่าที่ทรงพระราชดำริห์นั้น ก็ให้กราบทูลขึ้น ถ้าเห็นว่าจะเป็นการไม่มีคุณเป็นโทษอย่างไรก็ให้กราบทูลได้ ไม่เป็นคนถ้อยคนถลึงไป ถ้าหากว่าคำที่ว่าขึ้นมานั้นควรจะเอาเป็นแบบฉบับได้ ก็จะเอาคำนั้นใช้ ถ้าเห็นว่าไม่มีประโยชน์ก็จะให้ยกเสีย แต่ผู้ซึ่งพูดขึ้นนั้นไม่มีโทษไม่มีความผิดสิ่งไรในตัว หนึ่งที่ปฤกษาทั้งปวงจะคิดการสิ่งไรขึ้นได้ ถึงเหนือเหนกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป ก็ให้นำความขึ้นกราบบังคมทูลฤๅทำเรื่องราวทูลเกล้า ๆ ถวายเป็นไปรเวตก่อน จะได้ไม่เป็นที่ขัดขวางแก่ผู้ใด เมื่อทรงเห็นชอบจะได้ทรงปฤกษาที่ปฤกษาทั้งปวง เมื่อเห็นว่าชอบดีพร้อมกันแล้ว คำนั้นก็จะเป็นใช้ได้ ถ้าการสิ่งไรซึ่งปฤกษากันในวันประชุมนั้น จะยังไม่ตกลงแล้วกันได้ ก็จะพระ

TUDC 06/09/2563

ราชทานพระราชดำริห์แลคำซึ่งผู้ซึ่งกล่าวชื้นนั้นให้ไปตริตรองดูก่อน เมื่อถึงคราวประชุมน่า ให้ทปฤกษาทั้งปวง ทำจดหมายรายความคิดของตัวทเหนนั้นมาถวายในทีประชุมจงทุกคน จะได้ทรงเทียบเคียงดูเหนว่าคำของผู้ใดดี จะได้เอาคำของผู้นั้นเปนใช้ได้ ถ้าฝ่ายหนึ่งเหนความว่าไม่ดี ฝ่ายหนึ่งเหนความว่าดี เปนคำเถียงแก่งแย่งกันอยู่ดังน ีสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงตัดสินเปนกลาง ไม่ทรงเหนว่าเปนผู้ใหญ่ผู้น้อย สุดแต่ความยุติธรรมเปนประมาณ แลจะทรงเลือกคำททปฤกษาว่ามาเหนว่าจะใช้ได้นั้น เรียงลงให้เปนเรื่องจนตลอดการ ฤๅจะทรงพระราชดำริห์พิเศศกว่าคำของขุนนางเหล่านั้นขึ้นไปอีก.ก็จะเพิ่มเติมลงด้วย แล้วปฤกษาทปฤกษาทั้งปวงต่อไป เมื่อเหนว่าดีพร้อมกันแล้ว จะเอาคำนั้นเปนใช้ได้ เมื่อทปฤกษายังจะเหนการดีจะมีคุณต่อไปอีก ก็จะโปรดให้ไปเรียงถ้อยคำตามความคิดของตัวมาว่าได้อีก กว่าจะเหนชอบพร้อมกัน ลงชื่อพร้อมกันแล้วจึงจะมอบให้ผู้ใดผู้หนึ่งรับเอาความนั้นไปเรียงเปนพระราชบัญญัติแล้วให้นำขึ้นทูลเกล้าฯถวาย เมื่อถึงวันประชุมน่าจึงจะให้เอาคำพระราชบัญญัตินั้นออกอ่านให้ทปฤกษาทั้งปวงฟัง เมื่อเหนว่าถูกต้องพร้อมกันแล้ว ถ้าเปนการใหญ่ต้องปฤกษาท่านเสนาบดี เหนชอบพร้อมกันแล้วจึงจะลงพระนาม ประทับพระราชลัญจกรในพระราชบัญญัตินั้นเปนใช้ได้ หนึ่งจะทรงตั้งพระบรมวงษานุวงษ แลข้าราชการอีกพวกหนึ่งให้เปนทปฤกษาในพระองค์ เพราะไม่ได้ทอดพระเนตรการสิ่งไร ไม่ได้ทรงฟังการสิ่งไรทั่วไป ไม่มีสิ่งไรที่จะเปนทางปัญญาซึ่งจะทรงพระราชดำริห์การบ้านเมือง และจะทรงตัดสินคำของทปฤกษาทงปวงให้เด็ดขาดไปได้ เพราะฉนนจงจะต้องตั้งไว้

TUDC 06/09/2563

สำหรับทรงใต่ถามการงานให้กราบทูลได้ทุกอย่าง ไม่มีการขัดขวาง แลปฤกษาการซึ่งทรงพระราชดำริห์ชี้นบางสิ่งก่อนที่ปฤกษาใหญ่ ผู้ที่ได้มาเปนที่ปฤกษาในพระองค์ จึงจะเอาใจใส่ในราชการ อุสาหสืบเสาะแจกิดการที่ดี เหมือนหนึ่งผีกหัดคนขึ้นไว้ จะได้หนุนที่ปฤกษาใหญ่ต่อไป แต่ที่ปฤกษาในพระองค์นั้นไม่มีกำหนดว่าเท่าไร แล้วแต่จะทรงเหนว่าผู้ใดควรจะใช้ได้ก็จะตั้งขึ้นไว้มาก ๆ เมื่อมีการสิ่งไรที่จะทรงปฤกษา จะให้หาแต่สองคนสามคน ฤๅมากเท่าไรก็ได้ เมื่อทรงถามการงานสิ่งไรก็ให้กราบทูลได้ โดยการที่จริงไม่ระแวงกลัวความผิดร้ายสิ่งใด ฤๅถ้าจะคิดการสิ่งไรขึ้น ก็ให้กราบทูลได้ โดยความที่ตัวคิดเหน จะทรงปฤกษาการสิ่งไรก็ให้กราบทูลได้ทุกอย่าง เหมือนที่ปฤกษาใหญ่ แต่การนั้นยังไม่สำเร็จ ต้องทรงปฤกษาที่ปฤกษาใหญ่ก่อน ต่อเหนชอบพร้อมกันแล้ว การนั้นจึงจะเปนสำเร็จได้ ให้ที่ปฤกษาใหญ่แลที่ปฤกษาในพระองค์จงมีความสวามิภักดิ์ต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้มีความอุสาห์หมั่นพัง หมั่นคิดตริกตรองในกิจการแผ่นดินโดยสุจริตธรรมทุกประการ

ประกาศมาณวันศุกร แรมแปดค่ำ เดือนหก ปีจอฉอศก จุลศักราชพันสองร้อยสามสิบหก เปนปีที่หกในรัชกาลปัตยุบันนี้ ฯ

◎ ที่ปฤกษาซึ่งโปรดเกล้า ฯ ตั้งขึ้นในครั้งนั้น

พระยาราชสุภาวดี	จ ม พ จ ว	๑
พระยาศรีพิพัฒน์	ท จ ว	๑
พระยาราชวรานุกูล	ท จ ว น ช ภ ม	๑

TUDC 06/09/2563

พระยากระสาปน์กิจโกศล	ท จ ว	ม ม ๑
พระยาภาษกรวงษ	ท จ ว	ภ ช ช ม ม ๑
พระยามหาอำมาตย	ท จ	๑
พระยาอภัยรณฤทธิ์	ท จ	๑
พระยาราไชย	ท จ	๑
พระยาเจริญราชไมตรี	ช น	๑
พระยาพิพิธโภไคย	ม ม	๑
พระยากระลาโหมราชเสนา		๑
พระยาราชโยธา		๑

รวม๑๒นายก่อน ถ้าต่อไปทรงเห็นว่าผู้ใดควรจะยกมาเป็นทิปฤกษา ได้ ก็จะทรงตั้งเพิ่มเติมแลจะผลัดเปลี่ยนได้ตามแต่จะทรงเห็นสมควร ให้ท่านทั้งปวงซึ่งมีชื่อมาในทิปฤกษานี้ จงตั้งใจรับราชการของตนตามพระราชบัญญัติประกาศนี้ทุกประการเทอญ ๚ะ

ประกาศ

เจ้าภาษีนายอากร

◎ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประกาศเจ้าพนักงาน แลเจ้าภาษีนายอากรให้ทราบทั่วกันว่า ผู้ซึ่งได้รับทำภาษีอากรมาแต่ก่อนๆ เงินหลวงค้างสะสมอยู่มาก ดังร้อยชั่งพัน

TUDC 06/09/2563

ชั่งกว่านั้นขึ้นไปก็มีเป็นอันมาก ครั้นให้เจ้าพนักงานเร่งรัดก็ไม่ใคร่จะได้ ขอทุเลาผัดผ่อนส่งได้บ้าง ที่ไม่ได้เป็นอันมาก บางรายก็ขอทุเลาแก้ตัวใหม่ เอาเงินใหม่ผ่อนใช้เงินเก่า เงินใหม่ก็ค้างทับเข้าทุกปี ๆ ยากที่จะสะสางให้หมดได้ บางรายก็ต้องหักล้มยับเยินไป เงินหลวงก็สูญ ตัวก็ต้องฉิบหาย บุตรภรรยาทรัพย์สมบัติเกบมาเป็นของหลวง ก็ไม่ได้ชักได้เสียของเงินที่ค้าง เพราะเจ้าภาษีได้เงินมาแล้วเอาไปทำการค้าขายต่าง ๆ เงินหลวงก็ไม่ส่ง ถ้าเร่งเงินหลวงหนักเข้า การค้าขายก็ร่วงโรยไป เพราะฉนั้นการค้าขายที่กรุงเทพ ฯ นี้จึงไม่เจริญ ที่ในหลวงก็ไม่เป็นประโยชน์ ที่ถูกค้าก็ไม่ตั้งอยู่ได้ บ้านเมืองก็ไม่มีความเจริญ จึงทรงพระดำริห์ให้ตั้งพระราชบัญญัติ ให้เจ้าพนักงานแลเจ้าภาษีนายอากรจัดธรรมเนียมให้เรียบร้อยขึ้น จะได้เปนความเจริญแก่บ้านเมืองต่อไป ให้เจ้าพนักงานแลเจ้าภาษี ประพฤติการตามพระราชบัญญัตินี้จงทุกประการ ฯะ

ประกาศ

ซึ่งจะเดินสวนณบีจอฉอศกนี้

◎ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์พร้อมด้วยที่ปฤกษาราชการแผ่นดินว่า ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า ฯ

TUDC 06/08/2563

ให้ข้าหลวงออกเดินสวน ตั้งแต่ปีฉลูศัปตศก ครั้นถึงปีมแมตรีศก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลย์ราช-สมบัติแล้วเปนปีที่๘๘ ในปีนั้นน้ำมากท่วมสวนของราษฎรต้นแลไม้ของราษฎรเสียไปเปนอันมาก จึงโปรดเกล้าฯให้เจ้าพนักงานจัดข้าหลวงรังวัดไม้ตายสักหลังโฉนดไว้ครั้งหนึ่ง บัดนี้ตั้งแต่ปีฉลูสัปตศกมาจนถึงปีจอฉอศกครบ๑๐ปี เปนประเพณีจะต้องจัดข้าหลวงออกเดินรังวัดสวน สำรวจไม้ตายไม้ขึ้นเปลี่ยนน่าโฉนดตราแดงใหม่ จึงโปรดเกล้าฯให้จัดข้าหลวงออกรังวัดสวนในปีจอฉอศกนี้ แต่ธรรม-เนียมเดิมมีท้องตราบังคับว่าให้แต่งข้าหลวงรังวัดสวน แลราษฎรบังอาจตัดต้นผลไม้มีอากรซึ่งนายรวางประกาศเบ่าร้องห้ามแล้ว ให้ขาดเงินอากรของหลวงไป ให้ปรับไหมอากรต้นหนึ่งเปนสามต้น ลักหลังไว้ในโฉนดเปนไม้โทษ แลว่าอย่าให้หักลิบลดให้แก่ราษฎรผู้กระทำผิดนั้นเลย ข้อบังคับเดิมมีอยู่ดังนี้ ทรงพระราชดำริห์เห็นว่าไม้ซึ่งราษฎรจะตัดฟันเสียนั้นก็แต่ที่ไม่มีผล กลัวจะต้องเสียเงินอากรจึงได้ลอบลักตัดฟันจนต้องตั้งมาเปนธรรมเนียมดังนี้ ฝ่ายข้าหลวงไปเดินสวนเล่าก็คิดแคะได้ จะหาความว่าราษฎรตัดฟันไม้ในระหว่างห้ามปรามิได้ราษฎรลักตัดจริงก็มิได้ตัดแล้วหลายเดือนหลายปีก็มี เจ้าพนัก-งานขลุมเอาว่า ตัดในเวลาประกาศห้ามปรามทั้งสิ้น ชุ่เชนให้ราษฎรกลัวต้องเสียเงินทองให้เปนผลประโยชน์แก่ตัวก็เปนอันเลิกแล้วสูญกันไป ถ้าที่ราษฎรเจ้าของสวนกลัว ไม่อาจจะตัดฟันไม้ที่เสียลงก็ทนเสียอากรตลอดไป ราษฎรจึงไม่อาจปลูกต้นไม้แซมขึ้นอีกได้ ครั้งนี้ทรงพระราชดำริห์ว่า สวนในกรุงเทพมหานครแลหัวเมืองเจริญขึ้นมาก ราษฎรทำสวนขึ้นใหม่อีกก็มาก ผลไม้ก็มีราคาแพงเปน

TUDC 06/09/2563

สินค้าต่างประเทศได้บ้างก็มี ซึ่งราษฎรจะแกล้งตัดพันต้นไม้ ซึ่งมีผลเสียนั้นก็จะไม่เปน จะตัดพันก็แต่ไม้ที่เสียไม่มีประโยชน์ หวังจะปลูกสร้างขึ้นใหม่ให้เปนประโยชน์แก่ตน ทรงพระราชดำริห์ว่า ถ้าจะยอมให้ราษฎรตัดพันต้นผลไม้ เงินอากรจะตกลงมากน้อยเท่าใดก็เหนว่าเปนคุณเปนประโยชน์แก่ราษฎรเปนอันมาก จะได้มีใจอุสาหปลูกสร้างต้นผลไม้ขึ้นใหม่ให้มาก เปนคุณเปนประโยชน์แก่แผ่นดินอิก จึ่งมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประกาศพระบรมวงษานุวงษ ข้าทูลอองธุลีพระบาทผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการ แลราษฎรเจ้าของสวนในกรุงแลหัวเมือง ให้ทราบทั่วกันในบีจอฉอศกนี้ จะโปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวงออกรังวัดสวนต้นผลไม้สิ่งไรซึ่งไม่มีผล ราษฎรจะตัดพันปลูกสร้างขึ้นใหม่นั้น โปรดเกล้าฯ ให้ยกเสีย ไม่ให้ปรับไหมสักหลังโฉนดเปนไม้โทษเหมือนอย่างแต่ก่อน ให้ราษฎรหมั่นปลูกสร้างต้นผลไม้ทำนุบำรุงเรือกสวนของตัวให้มีความเจริญเปนผลประโยชน์แก่ตนต่อไปเทอญ ๚ะ

ประกาศมาณวันอาทิตย์ ขึ้นค่ำหนึ่ง เดือนแปดปถมาสาช บีจอฉอศก ศักราช ๑๒๓๖ เปนปีที่เจดในรัชกาลบัดยุบันนี้ ๚ะ

พระราชบัญญัติ

สำหรับตระลาการศาลรับสั่ง

TUDC 06/09/2563

๏ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬา-

ลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณะที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ที่ปฤกษาราชการแผ่นดินประชุมเฝ้าพร้อมกัน พระยาภาษกรวงษ์กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า ทุกวันนี้โจรผู้ร้ายชุกชุมมากขึ้นกว่าแต่ก่อน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯว่าควรจะจัดข้าทูลอง, ผู้มีบัญญาเฉียบแหลมควรจะเปนตระลาการชำระความโจรผู้ร้าย ซึ่งเปนเสียนหนามแผ่นดินให้สงบลง ด้วยบัดนี้เจ้าพระยายมราชผู้เปนอธิบดีในกรมพระนครบาลก็ชราป่วยอยู่ จะบังคับว่ากล่าวราชการในกรมพระนครบาลหาใคร่จะตลอดไปไม่ จึงทรงปฤกษากับด้วยที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน เห็นตามพระกระแสพระราชดำริห์พร้อมกัน จึงโปรดเกล้าฯจัดข้าทูลอองให้ตระลาการศาลรับสั่งแลทรงตั้งพระราชบัญญัติ จัดเปนข้อสำหรับตระลาการศาลรับสั่งไว้ครั้งนี้ ให้ประพฤติตามข้อพระราชบัญญัติจงทุกประการ ฯะ

◎ ข้อ ๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งข้าทูลอองผู้ที่ควรจะเปนใหญ่ในความนครบาลนายหนึ่ง กับตระลาการเท่านั้นนายเปนตระลาการศาลรับสั่งชำระความนครบาลเก่าใหม่ ให้ยกตระลาการศาลกรมพระนครบาล แลพนักงานผู้คุม มารับราชการอยู่ในตระลาการศาลรับสั่ง ฯะ

◎ ข้อ ๒ ให้ตระลาการกรมพระนครบาลทำสารบบความผู้ร้ายที่ค้างชำระอยู่ แลเจ้าพนักงานกรมมหาดไทยกรมพระกลาโหมกรมท่า ทำสารบบความผู้ร้ายซึ่งหัวเมืองบอกส่งเข้ามาณกรุงเทพฯเก่าใหม่มากน้อยเท่าใด มายื่นต่อท่านตระลาการศาลรับสั่งให้สิ้นเชิง

TUDC 06/09/2563

และให้ตระลาการศาลรับสั่งพร้อมกันตรวจสารบบความที่ยื่น กับ

เรื่องราวของราษฎรที่เป็นความนครบาลจะร้องใหม่ต่อไปนั้น ถ้าความโจรผู้ร้าย ปล้นสดม แล ความผู้ร้าย ฆ่าฟัน กันตาย เป็นความใหญ่ ๆ ก็ให้ตระลาการศาลรับสั่งรับไว้ชำระ ถ้าเป็นความผู้ร้ายย่องเบาลักล้วงทรัพย์สิ่งของเล็กน้อย ตระลาการศาลรับสั่งเห็นควรจะให้ตระลาการในกรมพระนครบาลคนหนึ่งคนใดชำระอยู่คงกรม ก็ให้ส่งไปชำระให้แล้วโดยเร็ว ฯ

◎ ข้อ ๓ ให้ผู้ซึ่งเป็นใหญ่ในศาลรับสั่ง พร้อมกับตระลาการพิเคราะห์ตรวจดูรูปความฉกรรจ์ไม่ฉกรรจ์ ควรจะให้ตระลาการแยกกันชำระถามนายหนึ่ง ฤๅจะรวมกัน ๒ นาย ๓ นาย สุดแต่ผู้ซึ่งเป็นใหญ่จะบังคับ ฯ

◎ ข้อ ๔ ถ้าถามอ้ายผู้ร้ายเพื่อนอ้ายผู้ร้ายได้ความแล้ว ให้เอาคำให้การมาเสนอต่อผู้ใหญ่ในศาลรับสั่งก่อน แล้วให้ผู้ใหญ่ประชุมตระลาการให้พร้อมกันตรวจคำให้การ ถ้าเห็นพิรุธควรจะทำตามจารีตนครบาลประการใด ก็ให้ผู้ใหญ่สั่งไปตามการ ถ้าเห็นไม่พร้อมกันก็ให้โหวดจับฉลาก ถ้าข้างไหนมากก็ให้ผู้ใหญ่ทำตามฝ่ายผู้ที่เห็นมาก ฯ

◎ ข้อ ๕ เวลาตระลาการศาลรับสั่งชำระความอยู่พร้อมกัน ห้ามมิให้ผู้ใดผู้หนึ่งเข้าไปพูดจาเสียมสอนผู้ร้าย แลกันกางขัดขวางท้าทาย อ้างท่านคนโน้นคนนี้ซึ่งเป็นการข่มขี่ ให้ตระลาการศาลรับสั่งเสื่อมเสียอำนาจ ถ้ามีผู้ใดทำการดังกล่าวมานี้ ให้ทหารขับไล่ผู้นั้นเสียให้พ้นที่ชำระความจงได้ ฯ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๖ ถ้าอ้ายผู้ร้ายซัดทอดถึงพวกเพื่อนอ้ายคนร้ายที่ควร

จะเอาตัวมาชำระ แลพยานที่ควรจะสืบเอาความจริงนั้น ถ้าเปนผู้ใหญ่เหนควรจะให้ตระลาการ ฤๅกรมกองกระเวรซ้ายกระเวรขวา แลทหารนายพลำมรงค์ผู้คุม แลผู้ใดที่จะไปเอาตัวอ้ายผู้ร้าย พวกอ้ายผู้ร้าย แลพยานนั้น ก็ให้มีตราอำนาจมอบให้กับผู้นั้น ๆ ต้องไปตามบังคับสั่ง ฯ

◎ ข้อ ๗ ถ้าอ้ายผู้ร้าย พวกอ้ายผู้ร้าย แลพยานอยู่ในพระบรมมหาราชวัง แลวังเจ้าต่างกรมแล้ว ยังไม่ตั้งกรม แลอยู่ในบ้านท่านเสนาบดี บ้านข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยจะเอาตัวมิได้ขัดขวางประการใด ก็ให้ผู้ใหญ่นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ฯ

◎ ข้อ ๘ ผู้ซึ่งเปนใหญ่ในศาลรับสั่งนั้น ให้ตั้งผู้ใดผู้หนึ่งเปนผู้รับของกลาง แลให้มีทรัพย์ของกลาง แลให้มีผู้ทำบาญชีสองนายสำหรับให้จดหมายเปนสารบบไว้ว่า ของกลางอย่างนั้น ๆ เท่านั้นสิ่ง อ้ายผู้ร้ายเท่านั้นคน เพื่อนอ้ายผู้ร้ายเท่านั้นคน ให้นายพลำมรงนั้น ๆ รักษาไว้เท่านั้นคน ให้ถูกต้องกันทั้งสองฉบับ ฯ

◎ ข้อ ๙ ถ้าอ้ายผู้ร้าย แลพวกอ้ายผู้ร้าย แลตัวจำนำที่ได้ตัวมาแล้ว ผู้เปนใหญ่สั่งให้จำทำโทษไว้นั้น ห้ามอย่าให้นายพลำมรงผู้คุม ยอมให้มีประกันละเลย ประกันเชิงลาได้เปนอันขาด ถ้านายพลำมรงผู้คุมให้มีประกันไปโดยลำพังตน จะทำโทษผู้ให้ประกันไปจงหนัก ถ้าเพื่อนอ้ายผู้ร้ายที่ควรจะมีประกันได้ ผู้ใหญ่แลตระลาการพร้อมกันสั่ง นายพลำมรงผู้คุมจึงให้ประกันได้ ห้ามอย่าให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมให้เหลือเกินเปนอันขาด ฯ

TUDC 06/09/2563

พันกันตายในกรุงเทพฯ แลหัวเมืองชุกชุมเปนอันมาก เจ้าหมู่มุลนาย ก็หาคำชับคำชาว่ากล่าวไม่ แลพระราชบัญญัติเดิมก็มีว่า บ่าวไพร่เสมียนทนายทาษเชลยของผู้ใด แลขุนหมื่นพันทนายกรมใดเปนผู้ร้าย ก็ดี ผู้ร้ายซัดก็ดี ให้มุลนายส่งตัวบ่าวทาษมาพิจารณา มุลนายไม่เจบร้อนด้วยราชการแผ่นดิน เหนกับทาษแลบ่าวไพร่ ปกปิดอำพรางไว้ ไม่หนีว่าหนี บางทีไม่รับว่าเปนขุนหมื่นพันทนายอยู่ในกรม ไม่รับว่าเปนบ่าวเปนไพร่ของตัว คิดอุบายแต่ที่จะไม่ส่งตัวผู้ร้ายจะให้ความจัดจาง ถ้าผู้ร้ายให้การซัดทอดถึงขุนหมื่นพัน เสมียน ทนาย สมทาษของผู้ใดว่าเปนผู้ร้าย ให้ตระลาการเอาตัวสังกัดซึ่งเปนเจ้าหมู่มุลนายแลนายเงินมาบังคับให้ส่งตัวผู้ร้าย แลผู้ต้องซัดมาให้ตระลาการพิจารณาเอาความจริง แลพระราชบัญญัติเดิมก็มีอยู่ดังนี้ เจ้าหมู่มุลนายแลนายเงินไม่ประพฤติตามพระราชบัญญัติ อ้ายผู้ร้ายจึงกำเริบชุกชุมขึ้น ประการหนึ่ง เจ้าพระยายมราชซึ่งเปนอธิบดีในกรมพระนครบาลก็ชราป่วยอยู่ จะบังคับว่ากล่าวความในกรมพระนครบาลไม่ใคร่ตลอดไปได้ ความโจรผู้ร้ายจึงคั่งค้างอยู่มาก จะต้องจัดข้าทูลอองธุลีพระบาท ซึ่งมีสติปัญญาเปนตระลาการศาลรับสั่งประชุมกันชำระความผู้ร้ายเก่าใหม่ รับเรื่องราวความโจรผู้ร้ายต่อไป จึ่งทรงพระราชดำริห์ปฤกษากับด้วยทปฤกษาราชการแผ่นดินๆ เหนตามกระแสพระราชดำริห์พร้อมกัน จึ่งมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ แลข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนแลหัวเมือง เอก โท ตรี จัตวา ฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ แลราษฎรให้รู้ทั่วกันว่า ครั้งนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งข้าทูล

TUDC 06/09/2563

ลออองธุลีพระบาทผู้ทควรจะเปนใหญ่ในความกรมพระนครบาลกับตระ-
ลาการเท่านั้นนาย เปนตระลาการศาลรับสั่งชำระความนครบาลเก่า
ใหม่ให้แล้วโดยเรว แลให้ยกตระลาการศาลกรมพระนครบาล แล
นายพลำมรงผู้คุมมารับราชการอยู่ในตระลาการศาลรับสั่ง ถ้าเกิดโจร
ผู้ร้ายขนแห่งใดตำบลใด อ้ายผู้ร้ายหลบหนีไม่ได้ตัวมาชำระ ตระลา-
การศาลรับสั่งจะทำหมายประกาศให้ทราบทั่วกันว่า อ้ายผู้ร้ายชื่อนั้น
ทำร้ายที่ตำบลนั้นหลบหนีไป ถ้าผู้ใดสืบได้ความฤๅนำจับตัวผู้ร้ายได้
ของกลาง ฤๅได้แต่ของกลางที่ผู้ใดผู้หนึ่ง จะให้เงินสินบลคนหนึ่ง
เท่านั้น ตามสมควรแก่รูปความมากแลน้อย ประการหนึ่ง ให้พระ
ราชาคะณะถานานุกรม พระครู เจ้าอธิการ เจ้าบ้าน เจ้าศึก เจ้า
เรือน เจ้าโรง เจ้าร้านตลาด เจ้าเรือ เจ้าแพ เอาใจใส่ระวังระไว
ในเขตรของตนให้เสมอจงทุกวัน อย่าให้มีคนจรมาสำนักอาไศรยตั้ง
แต่วันหนึ่ง คนหนึ่งขนไปเปนอันขาด ถ้ามีคนร้ายแปลกปลอมมา
อาไศรยอยู่ในอาราม เจ้าบ้าน เจ้าศึก เจ้าเรือน เจ้าโรง เจ้าร้าน
ตลาด เจ้าเรือ เจ้าแพ ให้ขับไล่ไปเสีย ถ้ามิไปให้มาแจ้งต่อ
ตระลาการศาลรับสั่ง ถ้ามามิทันให้ไปแจ้งแก่อำเภอกำนัน ให้อำ-
เภอ กำนัน กับเจ้าท เจ้าถิ่น ไปช่วยจับเอาตัวส่งให้ตระลาการศาล
รับสั่ง ถ้าเปนหัวเมืองให้ อำเภอ กำนัน เอาไปส่งต่อผู้รักษา
เมืองกรมการ ถ้าอำเภอ กำนัน ไม่ไปจับอ้ายคนร้าย ฤๅพระราชา
คะณะถานานุกรมพระครูเจ้าอธิการ เจ้าบ้าน เจ้าศึก เจ้าเรือน เจ้า
โรง เจ้าร้านตลาด เจ้าเรือ เจ้าแพ ไม่ได้ไปบอกตระลาการศาล
รับสั่ง แลอำเภอกำนันให้ไปจับอ้ายคนร้าย จะให้มิโทษแก่พระ
ราชาคะณะถานานุกรม พระครูเจ้าอธิการ เจ้าบ้าน เจ้าศึก เจ้า

TUDC 06/09/2563

เรือน เจ้าโรง เจ้าร้านตลาด เจ้าเรือ เจ้าแพ แลอำเภอกำนันตาม โทษานุโทษกฎหมายเดิม ถ้าเปนคนเรี่ยบร้อยไม่ใช่ชนิดคนพาล ควรจะให้อาไศรยได้ก็สุดแต่ใจเจ้าที่ เจ้าถิ่น ถ้าผู้ใดไม่กระทำตาม หมายประกาศนั้น ถ้าจับอ้ายคนร้ายได้ให้การว่าได้ไปสำนักอาไศรย อยู่บ้าน อยู่ตึก อยู่เรือน อยู่โรง อยู่ร้านตลาด อยู่เรือ อยู่แพ นั้นๆ ชำระได้ความจริง จะให้มิโทษตามพระราชกำหนดกฎหมาย เดิม ประการหนึ่งผู้ใดมิบุตรหลาน บ่าวทาษ ญาติพี่น้องเปนพาล ยังกอจะว่ากล่าวกดขี่ทรมารให้ละความชั่วได้ ก็ให้สั่งสอนกดขี่ตาม อำนาจตนก่อน ถ้าผู้นั้นมิฟังก็ให้เอาตัวมาส่งยังตระลาการศาลรับสั่ง ถ้าเหลือกำลังจะเอาตัวมามิได้ ก็ให้มาแจ้งต่อตระลาการศาลรับสั่ง แลอำเภอกำนันไปจับตัวมาจำตรวนทรมานไว้กว่าจะเข็ดหลาบ ถ้ามิ ผู้มารับตัวผู้นั้นว่าเข็ดหลาบแล้ว ก็ให้เรียกประกันทานบลไว้ต่อ ตระลาการ ให้มิบาญชีชื่อคนตำบลบ้านไว้ทุกราย ภายน่าผู้นั้นไป ทำโจรกำมิขึ้นอีก จะให้มิโทษแก่ผู้รับประกันตามโทษานุโทษ ถ้าผู้ใดมิบุตรหลานบ่าวทาษญาติพี่น้องเปนพาล บิดามารดาญาติพี่ น้องที่เปนผู้ใหญ่ แลเจ้าหมู่มูลนายไม่ได้เอามาส่งยังศาลรับสั่ง บีด บังไว้ถ้ามันไปกระทำโจรกำมิชำระได้ความจริง จะลงโทษบิดามารดา ญาติพี่น้องเปนผู้ใหญ่ แลเจ้าหมู่มูลนายตามกฎหมาย หนึ่งถ้าเกิด โจรผู้ร้ายแย่งชิงวิ่งราวขึ้นแห่งใดตำบลใด ถ้าเจ้าของทรัพย์ร้องขึ้น แล้ว ให้ชาวบ้าน ชาวตึก ชาวเรือน ชาวโรง ชาวร้านตลาด ชาวเรือ ชาวแพ ออกช่วยกันจับคนร้ายเอาตัวให้ได้ ถ้าผู้ร้ายวิ่ง หนีไป ถนนใดกรอกใด แลลำน้ำลำคลองแห่งใดตำบลใด ก็ให้ชาว

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๑๐ ห้ามอย่าให้ตระลาการศาลรับสั่งรับสินบลรับของกำนันของลูกความ ถ้าลูกความจะไปมาหาสู่ที่บ้านผู้ซึ่งเปนใหญ่แลตระลาการศาลรับสั่ง ก็ให้ไล่ลูกความนั้นไปเสียจากบ้านตระลาการผู้นั้น ถ้าลูกความจะมีข้อความที่จะชี้แจงให้ตระลาการเข้าใจ ก็ให้ลูกความไปชี้แจงข้อความที่ชำระ ถ้าผู้ใหญ่แลตระลาการศาลรับสั่งไม่ทำตามข้อพระราชบัญญัตินี้ มีผู้มาร้องฟ้องพิจารณาเปนสัตย์ จะทำโทษตามโทษานุโทษ ๖ะ

◎ ข้อ ๑๑ ให้ผู้ใหญ่แลตระลาการศาลรับสั่ง ซึ่งประชุมชำระความอยู่ด้วยกันนั้น ให้มีความสามัคคีสามัคริปรองดองต่อกัน อย่าให้เปนข้อวิวาทจนถึงกล่าวคำหยาบต่อหน้าลูกความทั้งปวง อย่าให้ลูกความแลผู้อื่นทั้งปวงดูหมิ่นประมาทให้เสียพระเกียรติยศได้ พระราชบัญญัติตั้งไว้ณวันอังคาร เดือนแปดอุตราสาธ ขึ้นค่ำหนึ่ง จุลศักราช ๑๒๓๖ ปีจอฉอศก ๖ะ

ประกาศ

ว่าด้วย

เรื่องผู้ร้าย

◎ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์ว่า อ้ายผู้ร้ายคบหากันเปนพวกเปนเหล่า เที่ยวชกชิงวิ่งราวปล้นสามย่องเบาฉ่า

TUDC 06/09/2563

บ้าน ชาวตึก ชาวเรือน ชาวโรง ชาวร้านตลาด ชาวเรือ ชาวแพ ที่ได้ไปนั้นร้องบอกต่อไปข้างหน้าให้ออกช่วยกันจับคนร้ายให้ได้ ถ้ารู้จักตัวคนร้าย จับคนร้ายได้ พิจารณาเปนสัจ จะให้เงินสินบนแก่ผู้จับตามสมควร อนึ่งถนนหนทางที่มีโปลิศรักษาอยู่นั้น ให้โปลิศที่เดินโมงเดินยามตรวจตราวังโจรผู้ร้ายในน่าที่ให้แขงแรง ถ้าผู้ร้ายชกชิงวิ่งราวฤๅผู้วิวาทนัดชกตีกันในน่าที่ซึ่งโปลิศรักษาอยู่นั้น ก็ให้โปลิศจับตัวอ้ายคนร้ายที่วิวาทชกชิงวิ่งราวให้จงได้ ถ้าจับได้ตัวอ้ายคนร้ายแล้ว ให้เอาตัวมาส่งต่อตระลาการศาลรับสั่งๆจะให้รางวัลแก่โปลิศตามสมควร ถ้าโปลิศจับตัวอ้ายผู้ร้ายในน่าที่ของโปลิศไม่ได้ แลอ้ายผู้ร้ายวิ่งหนีไปพ้นน่าที่โปลิศ ผู้อื่นจับตัวได้ แลเงินสินบนซึ่งผู้อื่นจับอ้ายคนร้ายได้นั้น ให้ทำสามส่วน ให้โปลิศเจ้าน่าที่นั้นใช้แทนให้ส่วน ๑ แลหมายประกาศซึ่งได้ประกาศออกมานี้ต่อไปภายน่า อ้ายคนร้ายจะทำการผันแปรไปประการใด จึงจะหมายประกาศเพิ่มเติม ฤๅจะตัดรอนให้สมกับอ้ายคนร้ายต่อภายหลัง

ประกาศมาณวันอังคาร เดือนแปดอุตราสาท ขึ้นคำหนึ่ง ปีจอ ฉอศก จุลศักราช ๑๒๓๖ ๛ะ

พระราชบัญญัติ

เคานซิลออฟสเตต คือที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน

◎ ศุภมัศดุ จุลศักราช ๑๒๓๖ โสณสังวัจฉรบุรพาสาธิมาศศุกบักษปาฏิบท รวิวารปริเฉทกาลกำหนด

TUDC 06/09/2563

บ้าน ชาวตึก ชาวเรือน ชาวโรง ชาวร้านตลาด ชาวเรือ ชาวแพ ที่ได้ไปนั้นร้องบอกต่อไปข้างหน้าให้ออกช่วยกันจับคนร้ายให้ได้ ถ้ารู้จักตัวคนร้าย จับคนร้ายได้ พิจารณาเปนสัจ จะให้เงินสินบนแก่ผู้จับตามสมควร อนึ่งถนนหนทางที่มีโปลิศรักษาอยู่นั้น ให้โปลิศที่เดินโมงเดินยามตรวจตราวังโจรผู้ร้ายในน่าที่ให้แขงแรง ถ้าผู้ร้ายชกชิงวิ่งราวฤๅผู้วิวาทนัดชกตีกันในน่าที่ซึ่งโปลิศรักษาอยู่นั้น ก็ให้โปลิศจับตัวอ้ายคนร้ายที่วิวาทชกชิงวิ่งราวให้จงได้ ถ้าจับได้ตัวอ้ายคนร้ายแล้ว ให้เอาตัวมาส่งต่อตระลาการศาลรับสั่งๆจะให้รางวัลแก่โปลิศตามสมควร ถ้าโปลิศจับตัวอ้ายผู้ร้ายในน่าที่ของโปลิศไม่ได้ แลอ้ายผู้ร้ายวิ่งหนีไปพ้นน่าที่โปลิศ ผู้อื่นจับตัวได้ แลเงินสินบนซึ่งผู้อื่นจับอ้ายคนร้ายได้นั้น ให้ทำสามส่วน ให้โปลิศเจ้าน่าที่นั้นใช้แทนให้ส่วน ๑ แลหมายประกาศซึ่งได้ประกาศออกมานี้ต่อไปภายน่า อ้ายคนร้ายจะทำการผันแปรไปประการใด จึงจะหมายประกาศเพิ่มเติม ฤๅจะตัดรอนให้สมกับอ้ายคนร้ายต่อภายหลัง

ประกาศมาณวันอังคาร เดือนแปดอุตราสาท ขึ้นคำหนึ่ง ปีจอ ฉอศก จุลศักราช ๑๒๓๖ ๛ะ

พระราชบัญญัติ

เคานซิลออฟสเตต คือที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน

◎ ศุภมัศดุ จุลศักราช ๑๒๓๖ โสณสังวัจฉรบุรพาสาธิมาศศุกบักษปาฏิบท รวิวารปริเฉทกาลกำหนด

TUDC 06/09/2563

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระประมินทรมหาจุฬาลง-
กรณ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษยรัตนราชรวิวงษวรุตมพงษบริ-
พัตรวรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรม
ธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตรพระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดิน
สยาม เปนพระเจ้าแผ่นดินในรัชกาลที่ ๕ ในพระบรมราชวงษซึ่งประ-
ดิษฐาน แต่ต้ารงค์กรุงรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยาณะประเทศ บาง
กอกเปนพระบรมราชธานีมหานครใหญ่ในแผ่นดินสยามเหนือใต้ แต
เปนบรมราชาธิราชในเมืองใกล้เคียง คือลาวเฉียง ลาวกาว มลายู
กระเหรี่ยง แลอื่นๆ ทรงพระราชดำริห์ได้ทรงประกาศตั้งเคาน์ซิล-
ลอร์ออฟสเตต ทปฤกษาราชการแผ่นดินไว้แต่วันศุกร เดือนหก
แรมแปดค่ำ ปีจอฉอศก เพื่อจะให้ช่วยคิดราชการแผ่นดิน ซึ่งจะ
ให้มีคุณมีประโยชน์ทำนุบำรุงพระนครทั่วพระราชอาณาเขตร ให้
ราษฎรอยู่เยนเปนศุข แต่ยังหาได้มีพระราชบัญญัติสำหรับตัวท
ปฤกษาราชการแผ่นดิน ซึ่งจะประพฤติให้ถูกต้องตามแบบอย่างท
ปฤกษาราชการไม่ อนึ่งปริวีเคาน์ซิลคือทปฤกษาราชการในพระ
องค์นั้น ก็จะโปรดเกล้าฯตั้งขึ้นตามซึ่งมีมาในประกาศฉบับก่อนนั้น
ก็ควรจะมีพระราชบัญญัติกฎหมายบังคับสำหรับตัวด้วย จึงทรงร่าง
ข้อพระราชบัญญัติ แล้วปฤกษาด้วยพระบรมวงษานุวงษท่านเสนาบดี
แลทปฤกษาราชการแผ่นดิน ให้แก้ไขเพิ่มเติมตกลงกัน จึงโปรด
เกล้าฯให้ตั้งพระราชบัญญัติสำหรับทปฤกษาราชการแผ่นดิน แลท
ปฤกษาราชการในพระองค์ไว้เปนแบบฉบับสำหรับแผ่นดินสืบไป ๒ะ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงตั้งราชตระกูล แลข้าราชการซึ่งมีตระกูล แลผู้มีสติปัญญาว่องไวเฉียบแหลมรอบรู้ในราชกิจการต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงปรากฏเป็นที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน ซึ่งเรียกตามภาษาอังกฤษว่า เคาน์ซิลออร์ออฟสเตด โดยกำหนดตั้งแต่ ๑๐ นายขึ้นไป ไม่ให้เกินสิบนายออกไป ถ้าที่ปฤกษาราช-การแผ่นดินผู้หนึ่งผู้ใดซึ่งในพวกที่ปฤกษาหมู่เดียวกัน ไม่เป็นที่ชอบใจเพราะทำการผิด ไม่สมควรเป็นที่รังเกียจด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง จะใคร่คัดผู้นั้นออกเสียจากที่ปฤกษา ก็ให้ผู้ที่มีความรังเกียจนั้นชุมนุมกันลงชื่อตั้งแต่หกนายขึ้นไป จดหมายข้อความที่เคาน์ซิลออร์ออฟสเตดนั้นทำผิดอย่างไร เป็นที่รังเกียจด้วยเหตุไร น่าขึ้นทูลเกล้า ๆ ถวายให้ทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ถ้าพระราชดำริห์ทรงเห็นชอบด้วย จึงจะคัดผู้นั้นออกเสียจากที่ปฤกษาได้ ฯ

◎ ข้อ ๒ ท่านเสนาบดีซึ่งมีอำนาจอยู่ในตำแหน่ง มีราชการที่เกี่ยวข้อง ฤๅมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้มาประชุมปฤกษาในที่ประชุมเคาน์ซิลออร์ออฟสเตดก็มาได้ แต่มิได้นับเข้าในพวกที่ปฤกษา ๒๐ นายซึ่งทรงพระกรุณาโปรดตั้งไว้ อนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะทรงเลือกพระบรมวงษานุวงษต่างกรมตั้งไว้ในที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน นอกจากจำพวกที่ปฤกษา ๒๐ นายนั้นได้อีก ๖ พระองค์ พระบรมวงษานุวงษ ๖ พระองค์ซึ่งทรงตั้งไว้นั้น ก็มีอำนาจจะเข้าไปนั่งประชุมปฤกษาในที่ประชุมปฤกษาราชการแผ่นดินได้ แลพระบรมวงษานุวงษ์ซึ่งทรงตั้งไว้นั้น ถ้าในหมู่เคาน์ซิลออร์ออฟสเตดที่ปฤกษาราชการแผ่นดินมีความรังเกียจ ชุมนุมกันลงชื่อ

TUDC 06/09/2563

จดหมายกล่าวโทษกราบบังคมทูลตั้งแต่ ๖ นายขึ้นไป ถ้าพระเจ้าแผ่นดินทรงเห็นชอบด้วย ก็จะต้องห้ามพระบรมวงษานุวงษซึ่งเป็นที่รังเกียจนั้น ไม่ให้เข้าไปนั่งในที่ประชุมปฤกษาต่อไป ฯะ

◎ ข้อ ๓ ข้าราชการผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงพระกรุณาโปรดยกย่องตั้งไว้ในที่ปฤกษาราชการแผ่นดินแล้ว ท่านผู้นั้นมียศบันดาศักดิควรนับว่าเป็นที่สองรองท่านเสนาบดี ท่านผู้นั้นได้ทำราชการเริยบร้อยดี จะพระราชทานเงินปีไม่ให้ต่ำกว่าปีละ ๔๕ ชั่ง แม้นถึงมิได้คงอยู่ในตำแหน่งราชการก็ดี ก็จะพระราชทานเป็นส่วนเบี้ยเลี้ยงเสมอไปจนตลอดชีวิตร เพื่อเป็นเครื่องประคองรักษายศที่ได้ทรงยกย่องเป็นที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน ฯะ

◎ ข้อ ๔ ที่ปฤกษาราชการแผ่นดินทุก ๆ นาย ต้องกระทำสัตยานุสัตยสาบานตัวถวายตามคำสาบาน สำหรับที่ปฤกษาราชการแผ่นดินก่อน แล้วจึงจะนับว่าเป็นที่ปฤกษาราชการแผ่นดินได้ ถ้าผู้ใดยังไม่ได้สาบานตัวแล้ว ผู้นั้นจะเข้านั่งในที่ปฤกษาราชการแผ่นดินไม่ได้ ฯะ

◎ ข้อ ๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน เป็นเปรสิเดนหัวน่าปรานาธิบดีเป็นที่แล้วที่จบ เป็นผู้บำรุงในที่ปฤกษาราชการแผ่นดินจะเสด็จมาในที่ประชุม ฤๅจะไม่เสด็จมาก็ได้ตามพระราชอัทธยาไศรย์ ฯะ

◎ ข้อ ๖ เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตที่ปฤกษาราชการแผ่นดินต้องเลือกผู้หนึ่งผู้ใดใน ๒๐ นายนั้น ยกให้เป็นไวซ์เปรสิเดน คือเป็นผู้ระงับแลบังคับสิทธิขาดในการปฤกษาราชการแผ่นดินนายหนึ่ง เพื่อ

TUDC 06/09/2563

ไว้เปนที่สองฉะองพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ในเวลาซึ่งไม่ได้เสด็จออกปฤกษาราชการแผ่นดินทุกคราวประชุม แลตำแหน่งไวซ์เปรสิเดนนั้น จะเลือกจัดขึ้นไว้บีละนายหนึ่ง ฤาจะเลือกซ้ำผู้ที่ได้เปนในบีก่อนนั้นให้ว่าการต่อไปอีกก็ได้ แต่เมื่อพร้อมใจกันเลือก เหนว่าท่านผู้ใดควรจะเปนไวซ์เปรสิเดนได้ ก็ให้ลงชื่อกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบฝ่าลอองธุลีพระบาทก่อน ถ้าทรงพระราชดำริห์เหนชอบด้วย ท่านผู้นั้นจึงเปนตำแหน่งไวซ์เปรสิเดนได้ ถ้าผู้ซึ่งได้รับตำแหน่งเปนไวซ์เปรสิเดนแล้ว มิความผิดไม่เปนที่ชอบพระราชหฤไทย ถึงยังไม่ครบกำหนดบี จะโปรดให้ออกเสียจากที่ไวซ์เปรสิเดนเวลาใดก็ได้ ๚ะ

◎ ข้อ ๗ ผู้ที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งไวซ์เปรสิเดนนั้น ต้องธุระเอาใจใส่จัดการในที่ปฤกษาราชการแผ่นดินให้เรียบร้อยทุกอย่าง แลเปนผู้ลงชื่อในจดหมายข้อคำปฤกษา แลในจดหมายตอบคำปฤกษา ซึ่งจะต้องลงชื่อเปนสำคัญทุกเรื่อง แลจะต้องพูดนำแลพูดแทนที่ปฤกษาราชการแผ่นดินให้ทราบทั่วกันในที่ประชุม ถ้าการในที่เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตจะต้องจับฉลาก ซึ่งเรียกตามภาษาอังกฤษว่าโวต ไวซ์เปรสิเดนต้องเปนผู้นับตรวจฉลาก ถ้าในหมู่ที่ปฤกษาราชการแผ่นดินด้วยกัน จะเกิดแก่งแย่งทุ่มเถียงไม่ตกลงกันประการใดก็ดี ในเวลานั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเปนเปรสิเดนไม่ได้เสด็จมาอยู่ในที่ประชุมด้วย ไวซ์เปรสิเดนต้องเปนผู้ระงับความวิวาทแลตัดสินสมักสมานเสียให้เรียบร้อย อย่าให้เปนคำโต้เถียงกันได้ ๚ะ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๘ ในราชการที่ปฤกษานั้น ต้องมีตำแหน่งเคลิกออฟ

เคาน์ซิล คือเสมียนใหญ่ในทปฤกษานายหนึ่ง ดิปุตีเคลิกออฟเคาน์-ซิล คือเสมียนผู้ช่วยทปฤกษานายหนึ่ง ทั้งสองนายนี้ มีตำแหน่งราชการที่จะรักษาบาญชี แลจดหมายเหตุในทปฤกษาทุกอย่างทุกประการ เคลิกนั้นต้องมีออฟพีซที่รักษาหนังสือไว้ในพระบรมมหาราชวัง แลจะต้องมีเสมียนใช้ให้ก่อแก่การ ตำแหน่งเคลิกนี้จะนับเข้าในพวกทปฤกษา แลจะเข้าประชุมปฤกษาราชการด้วยไม่ได้ เปนแต่พนักงานรับใช้การงานของเปรสิเดน แลไวซ์เปรสิเดน แลเปนผู้จดหมายเรื่องราวในการปฤกษา แลคำสบีชต่างๆ เรียบเรียงให้เปนเรื่องความตามที่ได้เห็นได้ยินได้ฟังในทปฤกษาให้เรียบร้อย ชัดเจน อย่าดัดเปลี่ยนเพี้ยนแปลงให้ผิดจากข้อความปฤกษาจงทุกข้อ แลต้องเอาใจใส่รักษาหนังสือต่างๆ อย่าให้เปนอันตรายได้ ถ้าจะเรียบเรียงเรื่องความปฤกษาแลคำตอบ ต้องเรียงความให้ต้องเตมความคิดของผู้ให้เรียง แลให้เรียบร้อยเข้าใจง่าย หนึ่งผู้รับตำแหน่งเคลิกนั้นต้องเปนผู้ซื่อสัตย์สุจริตภักดีต่อราชการ แลต้องสาบาลตัวว่าสิ่งซึ่งตัวได้เห็นได้ยินได้ฟังในทประชุมเคาน์ซิลเอกซ์ออฟสเตดนั้นจะรักษาไว้ให้เปนความลับมิให้แพร่งพราย เว้นไว้แต่เรื่องไรที่เคาน์ซิลเอกซ์ออฟสเตดจะยอมให้เบิดเผยได้ ไม่เปนการลับจึงจะพูดได้ เคลิกที่ ๑ เคลิกที่ ๒ ทั้งสองนายนี้จะมารับราชการประชุมพร้อมกันทั้ง ๒ นายก็ได้ ฤๅจะผลัดเปลี่ยนกันมาตามเวลา ซึ่งมีเหตุการคือป่วยไข้ แลมีการสำคัญก็ได้ ฯ

◎ ข้อ ๙ ถ้าเวลาใดพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินไม่ได้เสด็จมาในที่ประชุม แลพระราชทานพระราชหัดเถชาเปนสำเนากระแสพระ

TUDC 06/09/2563

ราชดำริห์มาในที่ประชุม ให้ไวซ์เปรสิเดนอ่านพระราชหัถเลขานั้น ให้ที่ปฤกษาได้ฟังทั่วกัน ฯ

◎ ข้อ ๑๐ ถ้าที่ปฤกษาผู้ใดผู้หนึ่งอยากจะให้ที่ปฤกษา ๆ ข้อกฎหมายตามที่ตัวได้คิดเห็น ฤๅจะปฤกษาในเรื่องราวที่จะถวายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ฤๅจะเปลี่ยนข้อสำคัญในคำปฤกษาที่เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดยังปฤกษาค้างอยู่ ฤๅจะยกข้อใดข้อหนึ่งในเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดซึ่งเป็นข้อสำคัญก็ดี ต้องให้ที่ปฤกษาผู้นั้นเขียนเป็นเรื่องราวมายื่นต่อไวซ์เปรสิเดนก็ได้ ให้ไว้แก่เคลิกออฟเคาน์ซิลก็ได้ ยื่นให้ทันที่คัดกอบมาส่งผู้ซึ่งเป็นที่ปฤกษาทุก ๆ นาย ก่อนเวลาประชุม ๒๔ ชั่วโมง ถ้าคิดการสิ่งใดขึ้นใหม่ จะนำเรื่องราวขึ้นทูลเกล้า ๆ ถวาย ต้องให้มีเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดรับรองเหนด้วยตั้งแต่นายหนึ่งขึ้นไปจึงจะถวายได้ ถ้าเป็นแต่จะแก้ไขในข้อเล็กน้อย มิใช่ข้อใหญ่ข้อสำคัญ ฤๅเป็นแต่จะคัดค้านการเล็กน้อยซึ่งผู้อื่นยกขึ้นปฤกษา ไม่ต้องจดหมายมายื่นดังว่าแล้วก็ได้ ฯ

◎ ข้อ ๑๑ ถ้าจะมีการประชุมเมื่อใด ให้เคลิกมีจดหมายเชิญท่านเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดมาประชุมทุก ๆ นาย ในจดหมายนั้นมิไปให้ชัดกำหนดเวลานัดแลที่ประชุม แลเรื่องเหตุที่จะต้องปฤกษาให้ถ้วนถีทุกประการ ให้ที่ปฤกษาทราบก่อนเวลาประชุม ๒๔ ชั่วโมง ถ้าที่ปฤกษามีราชการประชุมต่อติดกันไปคราวหนึ่งหลาย ๆ วัน เคลิกไม่ต้องมีจดหมายเชิญถ้ามิเหตุสำคัญ เป็นการควรที่จะให้ประชุมโดยเรว เคลิกต้องมีจดหมายไปเชิญเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดทั้งปวง ให้เป็นการเรว ให้ทันเวลา ฯ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๑๒ ถ้าเกิดเหตุใหญ่เปนการจุลาจลสำคัญในแผ่นดิน เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตทั้งปวงทราบแล้วไม่ต้องรอรับจดหมายเชิญให้รีบเข้ามาในที่ประชุมปฤกษาโดยเรว ๆะ

◎ ข้อ ๑๓ ในวันประชุมนั้น ถ้าถึงเวลาตามกำหนดที่จดหมายแล้ว เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตยังหาพร้อมกันไม่ มาพร้อมเพียง ๗ นาย ฤๅ กว่า ๗ นาย แล้ว อย่าให้รอคอยเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตผู้อื่นซึ่งยังไม่มานั้นให้เสียเวลาเลย ถ้าไวซ์เปรสิเดนยังไม่มาในที่ประชุมนั้น ก็ให้เลือกท่านผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งจะเหนพร้อมกัน ว่าเปนผู้อาจบังคับการได้ ให้ว่าการแทนไวซ์เปรสิเดน แล้วจงชุมนุมปฤกษาตามราชการ ๆะ

◎ ข้อ ๑๔ ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตกับไวซเปรสิเดนนั่งพร้อมกันในที่ประชุมแล้ว ให้เคลิกอ่านจดหมายปฤกษาสำแดงใจความที่ได้ประชุมปฤกษาในวันก่อนแต่ย่อ ๆ ให้เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตฟังทั่วกัน ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตทั้งปวงเหนถูกต้องกันแล้ว ไวซ์เปรสิเดนจึงจะลงชื่อเปนสำคัญ ถ้ามีผู้ทัดทานค้านขึ้นในข้อใดข้อหนึ่งต้องปฤกษาอีก ที่ควรจะแก้ได้ก็ให้แก้เสียให้เสร็จในเวลานั้น ถ้าเหนถูกต้องพร้อมกันแล้ว ไวซ์เปรสิเดนจะได้ลงชื่อให้เปนการเสร็จในการปฤกษาไว้ชั้นหนึ่ง แล้วให้ไวซ์เปรสิเดนนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทรงเหนชอบแล้ว คำปฤกษานั้นจึงใช้ได้ ถ้าคำปฤกษานั้นไม่ตกลงกันในข้อใดข้อหนึ่งก็ดี ไวซ์เปรสิเดนต้องบังคับให้โวดคือจับฉลาก ๆะ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๑๕ คำปฤกษาในวันก่อนตกลงเปนเสร็จกัน จนไวซ์

เปรสิเดนได้ลงชื่อในหนังสือคำปฤกษาแล้ว ไวซ์เปรสิเดนจะยก
ข้อความใหม่ที่ปฤกษากันในวันนั้นให้เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดได้ทราบ
ไวซ์เปรสิเดนจะพูดสะบีชเอง ฤๅจะเชิญผู้ใดผู้หนึ่งให้สบีชกล่าวความ
ในเรื่องนั้นก็ได้ ฯ

◎ ข้อ ๑๖ ในที่ประชุมเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดนั้น ยกไว้แต่
ไวซ์เปรสิเดนผู้เดียวเป็นหัวน่าเป็นประธาน นอกนั้นเป็นผู้มียศเสมอ
กันทั้งสิ้น ไม่มีสูงต่ำกว่ากัน ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตด๒นายยืนขึ้น
จะพูดความพร้อมกัน ไวซ์เปรสิเดนจะตัดสินให้ผู้ใดงดไว้ แลผู้ใด
พูดก่อนต้องตัดสินตามลำดับซึ่งเรียงอยู่น่าแลหลัง ในคำหมายประ-
กาศเดิม แลผู้ซึ่งได้เป็นเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดก่อนแลหลัง ผู้ที่มี
ชื่ออยู่น่าแลผู้ซึ่งได้เป็นเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดก่อน ไวซ์เปรสิ-
เดนต้องตัดสินให้พูดก่อน ถ้าท่านเสนาบดีซึ่งเชิญมาอยู่ในที่ประชุม
นั้น จะยืนขึ้นพูดพร้อมกันกับผู้อื่น ไวซ์เปรสิเดนต้องตัดสินให้ผู้อื่น
งดไว้ แลยอมให้ท่านเสนาบดีพูดก่อน เพราะท่านเสนาบดีธุระราช-
การมาก จะให้งดรอไว้ช้าจะเสียราชการอื่นไป ถ้าเป็นท่านเสนาบดี
ด้วยกันยืนขึ้นจะพูดพร้อมกัน ไวซ์เปรสิเดนต้องตัดสินตามการที่ได้รับ
ตำแหน่งยศท่านเสนาบดีก่อนแลหลัง ฯ

◎ ข้อ ๑๗ มีกำหนดห้ามว่า เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดผู้ใดผู้หนึ่ง
ซึ่งจะพูดสบีชในความปฤกษาเรื่องเดียวกันวันเดียวกัน อย่าให้พูด
สบีชมากกว่าสองคราว เว้นแต่ความต่างเรื่องจึงพูดได้ ฤๅไวซ์เปร-
สิเดนจะเชิญผู้นั้นให้พูดมากกว่าสองคราวเพื่อจะตอบความแลจะแก้ไข
ความจึงพูดได้ ฯ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๑๘ ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตผู้ใดผู้หนึ่งจะขอให้จดหมายถ้อยคำซึ่งตัวได้พูดเองก็ดี ฤๅท่านผู้อื่นพูดก็ดี ต้องบอกแก่ไวซ์เปรสิเดนขอให้จดคำนั้นไว้ แล้วเคลิกต้องจดคำนั้นไว้ อนึ่งถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตผู้ใดผู้หนึ่งได้ยกข้อปฤกษาข้อใดข้อหนึ่งขึ้นพูดในที่ประชุม แลจะให้โวดจับฉลาก ถ้าไม่มีผู้ลงใจรับรองเห็นชอบด้วย ตั้งแต่คนหนึ่งขึ้นไปแล้วไม่ต้องโวดจับฉลากเลย ฤๅถ้าผู้ใดผู้หนึ่งจะห้ามการข้อใดข้อหนึ่งจะต้องมีผู้รับรองเห็นชอบด้วยตั้งแต่คนหนึ่งขึ้นไป ถ้าไม่มีผู้รับรองก็ไม่ต้องโวดจับฉลาก ถ้ามีผู้กล่าวขึ้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ดี มีผู้รับรองเห็นด้วยคนหนึ่งพร้อมแล้ว แลไม่มีใครพูดห้ามกันกางแล้ว ไวซ์เปรสิเดนต้องถามเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตทั้งปวง ว่าเรื่องนั้นใครจะเห็นข้อห้ามทัดทานอย่างไรบ้าง ถ้าไม่ไม่มีใครห้ามทัดทานแล้ว ก็เป็นอันเห็นว่ายอมพร้อมกัน ความข้อนั้นเป็นใช้ได้

ฯ

◎ ข้อ ๑๙ ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตผู้ใดผู้หนึ่งจะห้ามกดี ฤๅจะยกข้อแก้ไขก็ดี แลมีผู้รับรองเห็นด้วยคนหนึ่ง ให้เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตปฤกษากันก่อน ต่างคนต่างพูดซักถามกันตามแต่ปัญญาแลรู้ปความ ครั้นพูดกันสิ้นข้อความแล้วจึงโวดจับฉลาก คือให้ผู้เห็นด้วยฝ่ายหนึ่งยืนขึ้นพร้อมกัน ให้ไวซ์เปรสิเดนนับดูว่าฝ่าย ๑ จะเป็นกี่นาย แล้วให้ผู้ที่ฝ่ายข้างไม่ยอมเห็นด้วยนั้นยืนขึ้นพร้อมกัน ให้ไวซ์เปรสิเดนนับดูว่าฝ่ายนั้นจะเป็นกี่นาย ถ้าการโวดจับฉลากมีผู้เห็นด้วยกึ่งหนึ่ง ไม่ยอมเห็นด้วยกึ่งหนึ่ง เท่ากันทั้ง ๒ ฝ่าย ก็ให้ไวซ์เปรสิเดนยกความเรื่องนั้นเสีย ให้โวดจับฉลากใหม่ในเวลาอื่น เว้นแต่

TUDC 06/09/2563

พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเปนเปรสิเดนประทับอยู่ในที่ประชุม
นั้นด้วย สุดแต่จะทรงตัดสินในการเรื่องนั้น ๆ

๏ ข้อ ๒๐ ถ้าโวดจับฉลากกันในข้อเดิมข้อแก้นั้นแล้ว แต่มี
ผู้เห็นชอบในข้อเดิมข้อแก้มากด้วยกัน ต้องเอาข้อนั้นเดิมในข้อเดิม
ให้เรียบร้อย แล้วให้โวดจับฉลากอีกครั้ง ๑ ถ้าคนมากไม่เห็นด้วย
ในข้อเดิมข้อแก้ ต้องคงจับฉลากแต่ในข้อเดิมเท่านั้น อนึ่งในความ
ข้อใดมีผู้ใดผู้หนึ่งเห็นชอบด้วยว่าเปนดีไม่ต้องแก้ไข แลผู้อื่นรับรอง
พร้อมใจเห็นด้วย แลให้โวดจับฉลากกันมีผู้เห็นพร้อมกันมาก ความ
ข้อนั้นไม่ต้องเติมต้องแก้เปนใช้ได้ อนึ่งเคานซิลเลอร์ออฟสเตดผู้
อยากจะขอรองดไว้ จะให้ประชุมต่อในเวลาอื่น ๆ จะให้เลิกข้อที่
ปฤกษาอยู่นั้นจะให้ปฤกษาก่อนในคราวหลัง ถ้ามีผู้รับรองเห็นด้วย
แต่ผู้หนึ่งก็ดี ให้ไวซ์เปรสิเดนบังคับการโวดจับฉลากกัน ถ้ามีผู้เห็น
พร้อมกันมาก การนั้นก็ให้งดแลเลิกตามที่เห็นพร้อมกัน ถ้าผู้ใดขอ
เลิกครั้งหนึ่งแล้ว แต่ผู้อื่นไม่ยอมเห็นด้วย ห้ามไม่ให้ผู้นั้นขอเลิกอีก
ในระหว่างโมง ๑ ถ้าพ้นกำหนดโมง ๑ จะขอเลิกเสียอีกก็ได้ ถ้าข้อที่
ปฤกษาก่อนนั้นปฤกษาเสร็จกันแล้ว จะยกข้อใหม่มาปฤกษาต่อไป
แม้นยังไม่พ้นกำหนดโมง ๑ ผู้นั้นจะขอเลิกเสียก็ได้ ๆ

๏ ข้อ ๒๑ ถ้าเคานซิลเลอร์ออฟสเตดผู้ใดผู้หนึ่งทำการไม่ชอบ
แลพูดเปนการขัดขวางให้เสียราชการ แลเปนที่ขัดเคืองแก่ผู้อื่น
ไวซ์เปรสิเดนห้ามปรามผู้นั้นหาฟังบังคับไม่ ไวซ์เปรสิเดนต้องให้ลง
ชื่อผู้นั้นไว้ในจดหมายปฤกษา ถ้าถึงคราวเคานซิลเลอร์ออฟสเตด
ประชุมกันอีกในคราวหลัง ไวซ์เปรสิเดนจะยกความขอนขนปฤกษา

TUDC 06/09/2563

ในที่ประชุม เพื่อจะให้เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตทั้งปวงเหนผิดแลชอบพร้อมกัน ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตผู้ใดมีความผิดนั้นรู้สึกตนว่ามีความผิด แลรับสารภาพโทษตนเสียก็เปนการดี ถ้าผู้นั้นยังไม่รับสารภาพผิดต่อไวซ์เปรสิเดนๆ ต้องทำจดหมายเรื่องความนั้น ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน เพื่อจะให้ทรงจัดการรักษายศในเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตให้เรียบร้อยอย่าให้เสื่อมสูญ เพราะมีผู้ขัดขวางไม่พึงบังคับไวซ์เปรสิเดนแล้ว อำนาจในการเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตก็น้อยลงเสื่อมลงจะไม่สมบูรณ์ได้ ๚ะ

◎ ข้อ ๒๒ ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตจะประชุมปฤกษาราชการในที่ใดเวลาใด ห้ามไม่ให้เอาเสมียนเอาคนใช้ของเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตทั้งปวงเข้ามาในที่ประชุมเปนอันขาด ๚ะ

◎ ข้อ ๒๓ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมีพระราชประสงค์จะรับสั่งให้หาปริวีเคาน์ซิลลอร์ คือที่ปฤกษาราชการในพระองค์ผู้เดียวก็ดี หลายคนก็ดี มาประชุมปฤกษาพร้อมกับเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตต ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งกำหนดในจดหมายเชิญในเรื่องนั้น ปริวีเคาน์ซิลลอร์มีอำนาจที่จะพูดให้ยกข้อเติมข้อแก้ แลให้โวตจับฉลากได้เหมือนดังเปนเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตเอง แต่นอกจากเวลาราชการนั้นแล้ว ปริวีเคาน์ซิลลอร์ไม่ต้องเปนธุระในการเรื่องนั้น ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตทั้งสิ้นด้วยกัน ฤๅตั้งแต่ ๖ นายขึ้นไปพร้อมใจกันเหนว่ามีการเกี่ยวข้องอยู่ ควรจะเชิญปริวีเคาน์ซิลลอร์ผู้ใดผู้หนึ่งมาปฤกษาในเรื่องความที่เกี่ยวข้องนั้น ให้มีจดหมายเชิญมาในที่นั้นใดก็ได้ แลปริวีเคาน์ซิลลอร์นั้นมานั่งพูดในที่

TUDC 06/09/2563

ปฤกษาประชุมด้วยความเรื่องนั้นได้ แต่ไม่มีอำนาจที่จะให้ยกข้อเติม ข้อแก้ แลให้โวดจับฉลากได้ เปนแต่ผู้จะต้องแจ้งความตามสงไสยของเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดเท่านั้น ฯะ

◎ ข้อ ๒๔ ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดผู้หนึ่งผู้ใด เพราะตนเปนคนชรามากกำลังปัญญาอ่อนแล้ว ฤๅเพราะเหตุขัดข้องอื่น ๆ จะรับราชการตำแหน่งเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดฉลองพระเดชพระคุณต่อไปไม่ได้ จะกราบบังคมทูลลาออกจากตำแหน่งราชการเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตด การนั้นสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรด ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้ออกจากตำแหน่งยศเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตด ก็ต้องออกจากราชการอื่น ๆ ที่ตนได้บังคับมานั้นด้วย ซึ่งจะเลือกแต่สิ่งที่ตนชอบแลจะละวางสิ่งซึ่งตนไม่ชอบเสียนั้นไม่ได้ แม้นถึงโปรดให้ออกจากตำแหน่งยศแล้วก็ดี ถ้าผู้นั้นได้รับราชการในตำแหน่งที่ปฤกษาราชการแผ่นดินเรียบร้อยมาถึง ๕ ปี ก็จะพระราชทานเปนเบยเลยงซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่าเปนแชน ๓ ส่วนลดจากส่วนเดิมส่วน ๑ คงได้รับพระราชทานแต่ ๒ ส่วน คือไม่ต่ำกว่าปีละ ๓๐ ชั่ง ฯะ

◎ ข้อ ๒๕ ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตด ผู้ใดผู้หนึ่งได้รับราชการมาครบ ๕ ปีแล้ว ต้องคัดออกจากตำแหน่งยศเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดที่ปฤกษาราชการแผ่นดินด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งแล้ว ผู้นั้นจะได้รับพระราชทานเปนชั้นเบยเลยง ๓ ส่วน ให้ส่วน ๑ คือ ๑๕ ชั่ง อนึ่งเงินเบยเลยงซึ่งทรงกำหนดมานี้เปนอย่างต่ำที่สุด ซึ่งผู้นั้นจะได้รับพระราชทาน ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดมีความอุสาหะวังความสวามิภักดิ์เอาใจใส่ในราชการหมั่นตริตรองคิดอ่านการที่จะเปนคุณเปน

TUDC 06/09/2563

ประโยชน์แก่แผ่นดิน แลจะให้เจริญพระเกียรติยศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยิ่ง ๆ ขึ้นไป ก็จะทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเงินปี แลเปนชั้นเบี้ยเลี้ยงเพิ่มขึ้นไปให้สมควรแก่ความชอบมากแลน้อยกะ

คำสาบาล

เคานซิลลอร์ออฟสเตดคือที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน

◎ ข้าพระพุทธเจ้าขอกระทำสัตยานุสัตยถวายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม เฉภาะพระศรีรัตนไตรย พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆเจ้า แลผู้ซึ่งสิ่งซึ่งเปนใหญ่เปนประธานในสกลโลก ทั้งเทพยดาซึ่งมิมเหศวรศักดานุภาพสักสิทธิ์ ทรงทิพยจักษุทรงทิพยโสตร มีฤทธิมีอำนาจแผ่ไปทั่วสกลโลกย์ทิอาจรู้ อาจเหนการสุจริต การทุจริตในดวงจิตรของมนุศทั้งปวงทั่วทุกสฐาน จงเปนสักขีทิพยานแก่ข้าพระพุทธเจ้า ด้วยบัดนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ยกย่องตั้งข้าพระพุทธเจ้าไว้ในทิเคานซิลลอร์ออฟสเตด ทิรับปฤกษาราชการแผ่นดิน ข้าพระพุทธเจ้าจะตั้งใจสวามิภักดิ์กระทำสัตยานุสัตยสาบาลตัวถวายตามข้อคำสาบาลทั้ง ๗ ข้อด้วยความเตมใจจะไม่เปนแต่สักว่าออกวจีเภท ฯ

◎ ข้อ ๑ ข้าพระพุทธเจ้าจะกราบทูลปฤกษาในข้อใดข้อหนึ่งนั้น

TUDC 06/09/2563

จะกราบทูลด้วยเตมสติปัญญาแลเตมความคิดตริตรอง ซึ่งข้าพระพุทธ

เจ้าเหนว่าเปนการดี มีคุณเปนความเจริญ แล ข้าพระพุทธเจ้า จะไม่ทอดธุระในการที่ จะมา ประชุมปฤกษาราชการทุก ๆ ครั้ง แล จะเอาใจใส่บ้องกันรักษาเกียรติยศในเคาน์ซิลให้เตมกำลัง เพื่อจะให้การซึ่งได้ปฤกษาในเคาน์ซิลออร์ออฟสเตดสำเร็จได้ด้วยดี แลจะไม่ให้ชื่อเสียงยศศักดิ์ของเคาน์ซิลออร์ออฟสเตดเสื่อมสูญไป ฯะ

◎ ข้อ ๒ ข้าพระพุทธเจ้าจะกราบทูลปฤกษาราชการสิ่งใด ๆ จะคิดให้เปนเกียรติยศ เปนการเจริญแก่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แลจะให้เปนคุณเปนประโยชน์แก่แผ่นดิน ให้ราษฎรมีความศุขได้ โดยชอบธรรมทุกประการ ข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ลำเอียงคิดหลีกเลี่ยงให้เสียความจริงใจ เพราะเหนแก่คนที่ข้าพระพุทธเจ้ารักใคร่ แลญาติพี่น้องบุตรภรรยา แลผู้มีคุณ แลข้าพระพุทธเจ้าจะไม่คิดหนีความจริง เพราะกลัวท่านผู้มีอำนาจ แลกลัวความพยาบาทผูกเวร แลจะไม่กลับความจริงเปนเท็จ กลับเท็จเปนจริง เพราะผู้ใดซึ่งข้าพระพุทธเจ้าเกลียดชังไม่ชอบ ฯะ

◎ ข้อ ๓ การสิ่งใดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชดำริห์ไว้ในเคาน์ซิลซึ่งยังไม่เปนการเบิดเผย ข้าพระพุทธเจ้าจะรักษาความข้อนั้นไว้ให้เปนการลับมิให้แพร่งพรายได้ ฯะ

◎ ข้อ ๔ ข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ทำการผิด กลับเอาเท็จเปนจริง เพราะเหนแก่อามิศสินบนแลผลประโยชน์ในตน แลเพราะเชื่อคำคนยุยงชักนำให้เสียจากสิ่งที่ตรง ฯะ

◎ ข้อ ๕ การสิ่งใดที่ได้ปฤกษาตกลงกันแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจะเอาใจใส่ช่วยค้ำชูอุดหนุน ในการซึ่งปฤกษาตกลงกันนั้นให้มั่นคงแขงแรงขึ้น ฯะ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๖ ถ้าผู้ใดผู้หนึ่งจะกันกางขัดขวางต่อการซึ่งได้ปฤกษาตกลงพร้อมกันแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจะเปนผู้ตอบโต้ต่อสู้กับผู้นั้นให้เตมสติปัญญาความคิด เตมกำลังอำนาจแห่งข้าพระพุทธเจ้า ฯะ

◎ ข้อ ๗ ข้าพระพุทธเจ้าจะตั้งใจรักษาประพฤติตัวให้สมควรแก่แบบอย่าง ธรรมเนียม เคาน์ซิลออร์ออฟสเตต ซึ่งเปน คนดี มีความซื่อสัตยกะตัญญู เดรักษใคร่ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่คิดประทุรร้ายด้วยกายวาจาน้ำจิตรทั้ง ๓ ประการ ข้าพระพุทธเจ้าขอรับประพฤติธรรมเนียมตามคำสาบาด ๘ ข้าพระพุทธเจ้าถวายสัตยานุสัตย ๗ ข้อนจงทุกประการ ถ้าข้าพระพุทธเจ้ามิได้ดำรงคงอยู่ในความสัตยานุสัตยข้อใดข้อหนึ่งไซ้ ขออำนาจผู้ซึ่งสิ่งซึ่งเปนใหญ่เปนประธานในสกลโลกย์ แลอำนาจเทพยดาซึ่งรักษายุติธรรมแลโทษแห่งวจีทุจริต จงบันดานโทษทุกข์ภัยให้ถึงแก่ข้าพระพุทธเจ้าจนถึงชีวิตรอันตรายด้วยความลำบากให้เหนประจักษแก่ตาโลกย์ในชาตินี้ อนึ่งทางใดซึ่งเปนช่องจะให้ได้ถึงความศุขความเจริญในภพนี้แลภพน่า ทางนั้นขออย่าให้ข้าพระพุทธเจ้าได้ประสบภบเลย ฯะ

พระราชบัญญัติ

ปริวีเคาน์ซิลคือที่ปฤกษาในพระองค์

◎ ข้อ ๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน จะทรงเลือกจัดสัน

TUDC 06/09/2563

พระบรมวงษานุวงษ แลข้าทูลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ตามแต่จะทรงเหนควรชั้นไว้ เปนปริวเคาน์ซิลลอร์สำหรับปฤกษาราชการในพระองค์ แลจำนวนที่ปฤกษาในพระองค์นั้นมากน้อยเท่าใดไม่มีกำหนด ตามแต่พระราชประสงค์ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดได้เปนที่ปฤกษาในพระองค์แล้ว ต้องรับตำแหน่งที่อยู่จนสิ้นแผ่นดินแลมีกำหนดอยู่ได้อีก ๖ เดือน จึงต้องขาดจากที่ปฤกษาในพระองค์หมด ถ้าพระเจ้าแผ่นดินที่ได้สืบราชอิศริยยศใหม่นั้น จะโปรดให้เปนที่ปฤกษาในพระองค์ต่อไปก็ต้องตั้งใหม่ ฯ

◎ ข้อ ๒ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน จะโปรดตั้งผู้ใดให้เปนปริวเคาน์ซิลลอร์ที่ปฤกษาในพระองค์ ต้องพระราชทานสัญญาบัตรประทับ พระราชลัญจกรมีกำหนดศักดินาเพิ่มขึ้นในยศเดิมเปนสำคัญ แลผู้ที่ได้รับตำแหน่งที่ปฤกษาในพระองค์นั้นมียศวิเศศแลต้องเดินน่าข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งศักดินาเสมอกัน ซึ่งมิได้อยู่ในตำแหน่งที่ปฤกษาในพระองค์ ฯ

◎ ข้อ ๓ ผู้ที่ได้รับตำแหน่งที่ปฤกษาในพระองค์ แม้ถึงได้สัญญาบัตรแล้ว ถ้ายังไม่ได้ถอน้ำพระพิพัฒน์ถวายสัตยานุสัตยตามข้อสาบาลสำหรับที่ปฤกษาในพระองค์ก่อน ก็ยังนับว่าเปนที่ปฤกษาไม่ได้ ต่อได้ถอน้ำ พระพิพัฒน์ทำสัตยานุสัตยสาบาลตัวถวายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินแล้ว จึงนับว่าผู้นั้นเปนที่ปฤกษาได้ ฯ

◎ ข้อ ๔ ให้เคลิกออฟเคาน์ซิลลอร์ มีบาญชีจดหมายรายชื่อจำนวนที่ปฤกษาราชการในพระองค์ ถ้าที่ปฤกษาผู้ใดจะมีที่ไปสักเจ็ดวัน ฤๅกึ่งเดือน ฤๅเดือนหนึ่งก็ดี ต้องบอกเคลิกออฟเคาน์ซิล

TUDC 06/09/2563

ก่อนจึงไปได้ ถ้าจะไปเกินกำหนดเดือนหนึ่งต้องทูลลา เมื่อเวลากลับมาก็ต้องบอกเคลิกออฟเคาน์ซิลให้รู้ด้วย ถ้าทิปฤกษาผู้ใดผู้หนึ่งลอบหนีไปไม่ลาฤๅลาไปเกินกำหนดที่ตัวได้บอกไว้ เมื่อมีราชการจะเชิญมาปฤกษาไม่ได้ตัว ทิปฤกษานั้นมีความผิดควรจะต้องถอดเสียจากที่ฤๅจะต้องรับโทษประการใด สุดแล้วแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงตัดสินโทษ

◎ ข้อ ๕ ถ้าทิปฤกษาอยู่ในกรุงตามปรกติไม่มีที่ไปที่อื่น ถ้าเคลิกออฟเคาน์ซิลได้มีจดหมายเชิญ กำหนดนัดเวลาแลที่ประชุมปรีวีเคาน์ซิลทิปฤกษาในพระองค์ได้รับจดหมายเชิญแล้ว ต้องให้มาในที่ประชุมตามจดหมายเชิญอย่าให้คลาดเวลาได้ ๚ะ

◎ ข้อ ๖ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะดำรัสสั่งทิปฤกษานายหนึ่งสองนาย ฤๅมากด้วยกัน ให้เปนกอมมิศชัน คือข้าหลวงไปสืบราชการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ปรีวีเคาน์ซิลทิปฤกษาในพระองค์ซึ่งเปนผู้รับสั่งต้องไปสืบราชการในเรื่องนั้นจนสำเร็จแล้ว ให้มีจดหมายข้อราชการทูลเกล้าฯ ถวายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยืน จดหมายข้อราชการต่อที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน ฤๅผู้หนึ่งผู้ใด จึงยืนให้จดหมายข้อราชการตามรับสั่ง ๚ะ

◎ ข้อ ๗ ทิปฤกษานั้น ถ้าไม่ได้รับจดหมายเชิญแล้วห้ามไม่ให้เข้ามาในที่ประชุมปฤกษาเปนอันขาด เว้นไว้แต่มีเหตุใหญ่เหตุสำคัญ เกิดขึ้นในแผ่นดินเปนกาลบัตยุบัน ทิปฤกษาทุกๆ นายต้องรีบเข้ามาเตรียมในที่ประชุมให้พร้อมกันโดยเร็ว เมื่อพระบาทสมเด็จพระ

TUDC 16/09/2563

เจ้าแผ่นดิน ฤๅไวซ์เปรสิเดน แลผู้ว่าการแทนไวซ์เปรสิเดนของเคาน์-ซิลลอร์ออฟสเตต มิราชการสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะได้เชิญมาปฤกษา แลจะได้ตั้งเปนกอมมิศชันใช้ไปทำการโดยเรว ฯะ

◎ ข้อ ๘ ปริวีเคาน์ซิลลอร์ทปฤกษานั้นไม่มีเงินเดือน ถ้าได้รับตำแหน่งราชการในที่ปฤกษาตลอด ๑๐ ปี โดยเรียบร้อยภักดีต่อราชการ หมั่นเอาใจใส่สืบคิดราชการอยู่แล้ว ได้เงินเบี้ยหวัดแลเงินเดือนยังไม่ถึงปีละสิบชั่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงโปรดให้ได้รับพระราชทานเงินเบี้ยเลี้ยงจนตลอดชีวิตรในปีหนึ่ง รวมทั้งเบี้ยเลี้ยงแลเงินอื่น ๆ ไม่ให้ต่ำกว่าปีสิบชั่งลงมา ถ้าที่ปฤกษาได้รับราชการตำแหน่งอื่นอยู่ด้วยได้เบี้ยหวัดปีละสิบชั่งขึ้นไปแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน จะโปรดพระราชทานเบี้ยเลี้ยงเพิ่มให้ด้วยก็ได้รายเงินเบี้ยเลี้ยงนั้นเปนเงินส่วนทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานสำหรับรักษาเกียรติยศตำแหน่งที่ปริวีเคาน์ซิล ที่มีความภักดีต่อราชการจนตลอดอายุ ฯะ

◎ ข้อ ๙ ถ้าที่ปฤกษาผู้หนึ่งผู้ใดทำความผิดความชั่วช้าหยาบช้าไม่สมควรแก่ยศศักดิ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน จะถอดผู้นั้นเสียจากที่ตำแหน่งยศ แลจะไม่พระราชทานเงินเบี้ยเลี้ยงรักษายศต่อไป ฯะ

◎ ข้อ ๑๐ ถ้าที่ปฤกษาผู้ใดได้รับจดหมายเชิญมาในที่ประชุมปฤกษาเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตต ฤๅจะประชุมแต่ปริวีเคาน์ซิลก็ดี ต้องประพฤติธรรมเนียมให้ถูกต้องตามกฎหมายข้อพระราชบัญญัติสำหรับเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตต คือที่ปฤกษาราชการแผ่นดินทุกข้อ ฯะ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๑๑ ถ้าคราวใดพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ดำรัสให้ทีปฤกษาราชการในพระองค์มากน้อยเท่าใด ประชุมกันเปนกอมมิตี ปฤกษาสิบสวนข้อราชการ แลชำระความเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ดี ให้ผู้ทต้องประชุมนนั้นจับฉลากเลือกในพากเดียวกันนั้น ยกขึ้นเปนแชร์แมน คอหัวน่านายหนึ่ง แล้วประชุมปฤกษาราชการไปตามธรรมเนียมเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตด ฯะ

◎ ข้อ ๑๒ ผู้ซึ่งได้รับยศทีปฤกษาแล้ว ถึงจะไม่มียศตำแหน่งอันเลย ก็เข้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินในท้องพระโรง ฤๅเข้าเปนการไปรเวศตามธรรมเนียมได้ ถึงผู้นนจะเปนกรมขนก็ไม่ต้องให้นายในกรมนั้นนำเข้า ถ้าจะใคร่เข้านอกจากเวลาที่เสด็จออกท้องพระโรง ฤๅไปรเวศตามธรรมเนียม ก็ให้ส่งกาศชื่อกราบบังคมทูลก่อน สุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรด ฯะ

◎ ข้อ ๑๓ ทีปฤกษาผู้หนึ่งผู้ใดก็ดี ได้ทราบเหตุการอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งเปนเหตุสำคัญแน่นอนแล้ว ให้กราบบังคมทูลพระกรุณาโดยเรว ถ้าบิดบังรั้งรอไว้ต้องมีความผิด ฯะ

อนึ่งถ้ากราบบังคมทูลพระกรุณาข้อใดข้อหนึ่ง ให้เขียนจดหมายลงชื่อด้วยลายมือเปนสำคัญให้เปนการแน่นอน เว้นแต่กราบทูลตอบในเวลาเมื่อดำรัสถาม ฯะ

◎ ข้อ ๑๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินโปรดให้มีหนังสือจดไว้ในสมุดบาญชี ชี้แจงการทีปฤกษาสำหรับตัวทุก ๆ นาย แลที่ได้ช่วยคิดราชการถวายสำหรับจดหมายราชการ ในข้อความที่ได้ช่วยเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตดทุกอย่างในจำนวนปีหนึ่ง เคาน์ซิลลอร์

TUDC 06/09/2563

ออฟสเตดประชุมจะปฤกษากันก็ครั้ง แลปรีวีเคานซิลลอร์ได้มาช่วย
ปฤกษาราชการด้วยข้อใดบ้าง เคลิกออฟเคานซิลต้องจดหมายความ
ไว้ให้แจ้งชัด เมื่อถึงกำหนดครบปี ๑ แล้ว เคลิกออฟเคานซิลต้อง
นำสมุดบาญชีขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายปีละครั้งทุกปี แลสมุดบาญชีนั้นต้อง
รักษาไว้เปนของสำหรับแผ่นดินสืบไป ฯะ

ว่าด้วยกอมมิตตีออฟปรีวีเคานซิล

◎ ข้อ ๑๕ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะดำรัสสั่งให้ที่
ปฤกษาผู้ใดผู้หนึ่งเปนกอมมิตตีสืบราชการ แลชำระความเรื่องใด
เรื่องหนึ่ง ต้องมีอำนาจเหมือนศาลรับสั่งทุกประการ ถ้าผู้ใดต้องคดี
เข้ามาถึงที่ประชุมแล้ว ให้แชร์แมนถามก่อน แล้วผู้อื่นจะถามต่อไป
ก็ได้ เสมียนต้องเขียนจดหมายไว้ ทั้งคำถามแลคำให้การทุกอย่าง ฯะ

◎ ข้อ ๑๖ ถ้าชำระได้ความจริงแล้ว ผู้ซึ่งเปนกอมมิตตีทุก ๆ
นายปฤกษากัน ทำสารบบความมีสำเนา ตามคำที่ถูกความให้การ
เปนใจความย่อ ๆ แลแจ้งความปฤกษาของท่านกอมมิตตี ด้วยถ้า
กอมมิตตีไม่พร้อมใจ ความเห็นไม่รวมเปนอย่างเดียวกัน ให้ทำ
จดหมายสารบบให้ครบตัวท่านที่เห็นต่างกันนั้น แล้วให้จับฉลากข้าง
ฝ่ายไหนจะมากจะน้อย สารบบซึ่งมีคนเห็นด้วยมากนั้น ต้องถือ
เปนสารบบของกอมมิตตีนั้น แต่กอมมิตตีที่ไม่เห็นความร่วมกัน ก็
ต้อง ทำสารบบ ตามความคิดของตนทูลเกล้า ฯ ถวาย สารบบนั้นให้
ทรงทราบทั้ง ๒ ฝ่าย ฯะ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๑๗ ถากอมมิตตีชุมนุมกันครั้งแรก จะเลือกจัดให้ผู้ใด

เปนแชร์แมน ผู้นั้นจะครองที่แชร์แมน แลมีอำนาจว่าการกอมมิตตี
ได้ทุกอย่างจนสิ้นธุระ กอมมิตตีคราวนั้น ถ้าสิ้นธุระกอมมิตตีครั้งนั้น
แล้วแชร์แมนสิ้นอำนาจ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินโปรด
เกล้า ฯ ตั้งผู้ใดเปนแชร์แมน ผู้นั้นจะเปนแชร์แมนมีอำนาจยืดยาว
ไปตลอดเวลา กว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะให้ออกเสียจาก
อำนาจนั้น ๚ะ

◎ ข้อ ๑๘ ในที่กอมมิตตีนั่งประชุมปฤกษาลับข้อราชการแล
ชำระความนั้น จะยอมให้เปนการเบิดเผยให้คนทั้งปวงมาฟัง ฤๅจะ
ให้เปนการลับห้ามไม่ให้ใครเข้ามาฟังก็ได้ สุดแล้วแต่กอมมิตตีจะ
บังคับ แต่จะห้ามท่านเสนาบดีแลเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตด้วยนั้นไม่ได้
เคลิกออฟเคาน์ซิล เปนพนักงานจัดการเสมียน แลจัดการหนังสือ
ต่าง ๆ ของกอมมิตตี ต้องตั้งเสมียนสำหรับใช้ในกอมมิตตี ๆ ละคน ๆ
เสมียนซึ่งเคลิกออฟเคาน์ซิลได้จัดตั้งไว้แล้ว ต้องมาประจำทำการ
จนตลอดเรื่อง ห้ามไม่ให้เคลิกออฟเคาน์ซิลเปลี่ยนเอาคนอื่นมาใช้
แทนเสมียน เว้นแต่เสมียนที่ตั้งไว้นั้นมีเหตุมามิได้ ๚ะ

คำสาบาล

ปรีวีเคาน์ซิลลอร์คือที่ปฤกษาในพระองค์

TUDC 06/09/2563

◎ ข้าพระพุทธเจ้าขอกระทำสัตยานุสัตย ถวายในพระบาทสมเด็จ

พระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม เฉภาะพระศิริรัตนไตรย์ พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆเจ้า แลผู้ซึ่งสิ่งซึ่งเปนใหญ่เปนประธานในสกลโลกย์ทั้งเทพยดาซึ่งมีมเหศวรศักดานุภาพศักดิสิทธิ์ ทรงทิพยจักษุทิพยโสตมิฤทธิมีอำนาจแผ่ไปทั่วสากลเมทนี อาจรู้อาจเหนการสุจริตการทุจริตในดวงจิตรของมนุษยทั้งปวงทั่วทุกสถาน จงเปนศักขิทิพพยานแก่ข้าพระพุทธเจ้า ด้วยบัดนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ยกย่องตั้งข้าพระพุทธเจ้าไว้ในที่ปรีวีเคาน์ซิลเลอร์ คือทปฤกษาราชการในพระองค์ ข้าพระพุทธเจ้าจะตั้งใจสวามิภักดิ์กระทำสัตยานุสัตยสาบาฐตัวถวายตามข้อคำสาบาฐทั้ง ๗ ข้อ ด้วยความเต็มใจ จะไม่เปนแต่สักว่าออกวจีเภท ฯ

◎ ข้อ ๑ ข้าพระพุทธเจ้าจะกราบทูลปฤกษาในข้อใดข้อหนึ่งนั้น จะกราบทูลด้วยเตมสติปัญญา แลเตมความคิดตริตรองซึ่งข้าพระพุทธเจ้าเหนว่าเปนการดีมีคุณ เปนความเจริญ แลข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ทอดธุระในการ ซึ่งตัวข้าพระพุทธเจ้าจะมาประชุมปฤกษาราชการในที่ปรีวีเคาน์ซิลทุก ๆ ครั้ง แลจะเอาใจใส่บ้องกันรักษาเกียรติยศในเคาน์ซิลให้เต็มกำลัง เพื่อจะให้การซึ่งได้ปฤกษาในปรีวีเคาน์ซิลสำเร็จได้ด้วยดี แลจะไม่ให้เสียเสียงยศศักดิของปรีวีเคาน์ซิลลอร์เสื่อมสูญไป ฯ

◎ ข้อ ๒ ข้าพระพุทธเจ้าจะกราบทูลปฤกษาการสิ่งใด ๆ จะคิดให้เปนเกียรติยศเปนการเจริญแก่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เปนคุณเปนประโยชน์แก่แผ่นดิน ให้ราษฎรมีความศุขโดย

TUDC 06/09/2563

ความชอบธรรมทุกประการ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดให้ข้าพระพุทธ-เจ้าไปทำราชการสิ่งใด ฤๅข้าพระพุทธเจ้าจะกราบทูลพระกรุณา ด้วยได้ทราบเหตุการสิ่งใดมา ข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ลำเอียงคิดหลีกเลี่ยงให้เสียความจริงใจ เพราะเหนแก่คนที่ข้าพระพุทธเจ้ารักใคร่ แลญาติพี่น้อง บุตรภรรยา แลผู้มีคุณ แลข้าพระพุทธเจ้าจะไม่คิดหนีความจริง เพราะกลัวท่านผู้มีอำนาจแลกลัวความพยาบาทผูกเวร แลจะไม่กลับความจริงเปนเท็จ กลับเท็จเปนจริง เพราะผู้ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าเกลียดชังไม่ชอบ ฯ

◎ ข้อ ๓ การสิ่งใดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชดำริห์ไว้ในที่ปรึกษาหารือ ซึ่งยังไม่เปนการเปิดเผย ข้าพระพุทธเจ้าจะรักษาความข้อนั้นไว้ให้เปนการลับมิให้แพร่งพรายได้ ฯ

◎ ข้อ ๔ ข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ทำการผิดกลับเอาเท็จเปนจริง เพราะเหนแก่อามิศสินบน แลผลประโยชน์ในตน แลเพราะเชื่อคำคนยุยงชักนำให้เสียจากสิ่งที่ตรง ฯ

◎ ข้อ ๕ การสิ่งใดที่ได้ปฤกษาหารือตกลงกันแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจะเอาใจใส่ช่วยค้ำชูอุดหนุน ในการซึ่งปฤษาตกลงกันนั้นให้มั่นคงแข็งแรง ฯ

◎ ข้อ ๖ ถ้าผู้ใดผู้หนึ่งจะกันกางขัดขวางต่อการซึ่งได้ปฤกษาตกลงกันแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจะเปนผู้ต่อสู้กับผู้นั้นให้เต็มสติปัญญาความคิดเต็มกำลังอำนาจ แห่งข้าพระพุทธเจ้า ฤๅถ้าผู้ใดจะคิดประทุษร้ายต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าจะรับต่อสู้ด้วยผู้นั้น จนถึงสิ้นชีวิตร ฯ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๗ ข้าพระพุทธเจ้า จะตั้งใจรักษาประพฤติตัวให้สมควรแก่แบบอย่างธรรมเนียมปรีวีเคาน์ซิลลอร์ ซึ่งเปนคนดีมีความซื่อสัตยกะตัญญู แลรักใคร่ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่คิดประทุษร้ายด้วยกายวาจาน้ำจิตรทุกประการ ข้าพระพุทธเจ้าขอรับประพฤติธรรมเนียมตามคำสาบาลที่ข้าพระพุทธเจ้าถวายสัตยานุสัตย์ทั้ง ๗ ข้อนี้จงทุกประการ ถ้าข้าพระพุทธเจ้ามิได้ดำรงค์คงอยู่ในความสัตยานุสัตย์ข้อใดหนึ่งไซร้ ขออำนาจสิ่งซึ่งเปนใหญ่เปนประธานในสกลโลกย์ แลอำนาจเทพยดาซึ่งรักษายุติธรรม แลโทษแห่งวจีทุจริต จงบันดานโทษทุกข์ภัยให้ถึงข้าพระพุทธเจ้าจนถึงชีวิตรอันตรายด้วยความลำบากให้เห็นประจักษ์แก่ตาโลกย์ในชาตินี้ อนึ่งทางใดจะเปนช่องจะให้ได้ถึงความศุขความเจริญในภพนี้แลภพน่าทางนั้นขออย่าให้ข้าพระพุทธเจ้าได้ประสบพบเลย ฯ

พระราชบัญญัติ สำหรับเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตด คือ ปฤกษาราชการแผ่นดิน แลปรีวีเคาน์ซิล คือ ปฤกษาในพระองค์ ได้ตั้งไว้แต่ณวันอาทิตย เดือนแปดบุรภาสาช ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีจอฉอศก จุลศักราช ๑๒๓๖ เปนปีที่ ๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ฯ

ประกาศ

สวนวังสราญรมย์

TUDC 06/09/2563

◎ ให้ข้าราชการทราบทั่วกัน ด้วยที่สวนใหม่ซึ่งสร้างขึ้นในที่วัง

พระเจ้าราชวรวงษ์เธอ กรมหมื่นอมเรนทรบดินทร์ แลท้องพระเจ้าบรมวงษ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ ซึ่งเปนทรกร้างอยู่นั้น บัดนี้โปรดเกล้า ฯ ให้ทำเปนสวน แลเปลี่ยนให้พระองค์เจ้าประดิษฐวรการไปอยู่ที่สวนหลวง ริมวังกรมหมื่นอมเรนทรบดินทร แลจะเบิดน่าสวนให้ถึงวังสราญรมย์ ก็วังสราญรมย์นั้นเปนของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างไว้สำหรับพระเจ้าลูกยาเธอ ได้ออกเงินพระคลังข้างที่สร้าง จึงได้พระราชทานนามว่าวังสราญรมย์ บัดนี้สวนซึ่งทำใหม่นั้นเปนของติดเนื่องกันกับวังสราญรมย์ ก็ให้เรียกว่าสวนสราญรมย์ตามชื่อวังนั้น ให้ข้าราชการซึ่งจะกราบทูลแลจะเรียกให้ใช้ตามชื่อนี้ อย่าให้เรียกอย่างอื่นเลย ๚ะ

ประกาศมาณวันอาทิตย์ เดือนเก้า ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ ปีจอฉอศก ศักราช ๑๒๓๖ หลวงพินิจจักรภัณฑ์เปนผู้รับพระบรมราชโองการ ๚ะ

ประกาศ

เรื่องบันแคตริงกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าทูลถองธุลีพระบาทแลราษฎรถูกค้าไทยจีน แลคนชาวต่างประเทศซึ่ง

TUDC 06/09/2563

เข้ามาตั้งการค้าขายอยู่ณกรุงเทพฯ นั้นให้ทราบทั่วกันว่า อาวุธปืนอย่างหนึ่ง มีชื่อตามภาษาอังกฤษเรียกว่า แคตริงกัน เปนอาวุธวิเศษสำคัญยิ่งนัก นาทีหนึ่งยิงได้ถึง ๕๐๐ นัด อาวุธสิ่งนี้ผู้เดียวอาจจะต่อสู้ฆ่าศึกสัตรูได้ถึงร้อยคนพันคน จึงทรงพระราชดำริห์เหนว่า ปืนแคตริงกันนี้นอกจากของหลวงสำหรับทจะรักษาแผ่นดินแล้ว ไม่ควรทจะให้ผู้หนึ่งผู้ใดมีไว้สำหรับวัง สำหรับบ้าน แลสำหรับห้าง จึงได้ทรงปฤกษาพร้อมด้วยท่านเสนาบดี แลเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตด เหนพร้อมกันว่า ควรทจะห้ามปรามเสีย จึงให้ตั้งกฎหมายประกาศให้พระบรมวงษานุวงษแลข้าราชการ แลราษฎรลูกค้าไทยจีน แลชาวต่างประเทศซึ่งเข้ามาตั้งการค้าขายอยู่ณกรุงเทพฯ แลหัวเมือง ซึ่งเปนพระราชอาณาเขตร แลประเทศราชซึ่งขึ้นกับกรุงเทพฯ ให้ทราบทั่วกันว่า ปืนที่เรียกว่า แคตริงกัน อย่างที่ว่ามาแล้วนั้น ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดซื้อหาแลกเปลี่ยนไว้ใช้สอยสำหรับวัง สำหรับห้าง แลบ้านเรือน โรงเรือแพ เปนอันขาดทีเดียว ฉเภาะมีได้แต่เปนของหลวงสำหรับทจะรักษาแผ่นดินแห่งเดียว ถ้าหัวเมืองที่เปนอาณาเขตรแลประเทศราชซึ่งขึ้นกับกรุงเทพฯ นั้น ถ้าผู้รักษาเมืองอยากจะมีไว้สำหรับรักษาบ้านเมือง ก็ให้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบใต้ฝ่าลองธุลีพระบาทก่อน เมื่อทรงพระบรมราชานุญาตให้ซื้อให้สั่งมาไว้สำหรับทจะรักษาบ้านเมืองจึงมีได้ ถ้าไม่ทรงพระบรมราชานุญาตให้ผู้ใดมีแล้ว ทจะซื้อหาไว้ใช้สอยนั้นไม่ได้เปนอันขาด คนที่เปนสับเยกสยาม ถ้าผู้ใดไม่พังฉกลอบซื้อหาปืนแคตริงกันไว้ใช้สอยแล้ว จะปรับไหมทำโทษตามบทพระอัยการ

TUDC 06/09/2563

ถ้านายห้างพ่อค้าชาวต่างประเทศจะบันทุกบีนแคตริงกันนี้เข้ามาขายที่ในกรุงเทพฯ ก็ขายได้ แต่เปน ของหลวง สำหรับ รักษาแผ่นดินแห่งเดียว ถ้าในหลวงไม่ต้องการแล้ว เจ้าของบีนที่บันทุกบีนแคตริงกันเข้ามาขายนั้นก็ต้องบันทุกบีนกลับไป ตามข้อหนังสือสัญญาทางพระราชไมตริทุกฉบับซึ่งคอเวอนแมนต์ต่างประเทศได้ทำไว้ต่อกรุงเทพฯ ทั้งสองฝ่าย แลนายห้างพ่อค้าที่เปนชาวต่างประเทศนั้นก็ได้มีหนังสือแจ้งความไปถึงกงสุลซึ่งเปนผู้แทนคอเวอนแมนต์ทุกๆ ประเทศ ซึ่งเข้ามาตั้งอยู่ณกรุงเทพฯ นี้ ขอให้ประกาศห้ามฉกค้าซึ่งเปนคนสับเยกให้ประพฤติตามกฎหมายประกาศนี้ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดทราบกฎหมายประกาศนี้แล้วให้ประพฤติตามกฎหมายประกาศนี้จงทุกประการ

กฎหมายประกาศมาณวันเสาร์ เดือนสิบ แรมค่ำหนึ่ง ปีจอฉอศก ศักราช ๑๒๓๖ เปนปีที่เจดในรัชกาลปัตยุบันนี้ ฯะ

พระราชบัญญัติ

พิกัดกระเบียรอายุลูกทาษลูกไทย

◎ ศุภมัศดุ ฉุจุลศักราช ๑๒๓๖ โสณสังวัจฉระสาวันมาศชุณปักษ นวมีดิถีศุกรวารปริเฉทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎบุรุษยรัตนราชรวงษ วรุตมพงษบริพัตรวรชัตยราชนกโรดม จาตุ

TUDC 06/09/2563

รัตนบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรม
นารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม รัชกาลที่ ๕ ในพระบรม
ราชวงษ ซึ่งประดิษฐานแลดำรงค์ศิริราชสมบัติ รัตนราไชมหัย-
สวริยาธิบัติณกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา
มหาดิลกภพ นพรัตนราชธานีบูรีรมย์ อุดมราชนิเวศมหาสฐาน ซึ่ง
เปนพระมหานครบรมราชธานีใหญ่ในราชอาณาจักรแดนสยามฝ่าย
เหนือฝ่ายใต้ แลเปนบรมราชาธิราชอันใหญ่ในประเทศราชที่ใกล้
เคียง คือลาวกะเหรี่ยงมลายูประเทศแลอื่น ๆ ผู้ทรงพระคุณธรรม
อันมหาประเสริฐ เสด็จออกพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เบื้องบูรพา
ทิศาภาคแห่งพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงสถิตยเหนือบวรราช
อาศน์อันพิจิตรบันจงแปรพระภักตร์ตรงทักษิณทิศาพิมุข พร้อมด้วย
ท่านที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน เผ้าทูลละอองธุลีพระบาทโดยลำดับ ทรง
พระอนุสรค่านึงถึงธรรมเนียมบ้านเมืองมาแต่โบราณ ธรรมเนียม
ใดเปนการเจริญ มิคุณมิประโยชน์เปนยุติธรรมแล้ว อยากจะทรง
ทำนุบำรุงให้วัฒนาการเจริญยิ่งขึ้น ให้ดำรงค์ไปได้สิ้นกาลนาน ถ้า
ธรรมเนียมใดไม่เปนการเจริญแก่ประชาชาวพระนคร ไม่เปนคุณเปน
ประโยชน์ ไม่เปนยุติธรรม ก็อยากจะทรงเลิกถอนเสีย แต่จะต้อง
ค่อยตัดรอนผ่อนไปทีละเล็กทีละน้อยตามกาลตามเวลาก่อว่าจะเรียบร้อย
ไปได้ ก็แต่ในราชบัญญัติเดิมอันโบราณราชกระษัตย์ตั้งไว้ตามคำภิร์
พระธรรมสาตรว่าด้วยลักษณทาษ ๗ จำพวก คือทาษสินไถ่ ๑ ถูก
ทาษเกิดในเรือนเบี้ย ๑ ทาษได้มาแต่บิดามารดา ๑ ทาษท่านให้ ๑
ทาษอันได้ด้วยชวยกังวลทุกข์ร้อน ๑ ทาษได้เลยงมาเมื่อกาล

TUDC 06/09/2563

ทุพิกขไภย ๑ ทาษไปรบศึกได้มาเปนเชลย ๑ เปน ๗ จำพวกด้วยกัน ดังนี้ อันทาษ ๗ จำพวกนี้ นับว่าเปนทาษโดยกระบิลเมืองท่าน ถ้าไม่มีเงินมาให้แก่เจ้าทาษครบค่าแล้ว ก็ไม่มีเวลาทจะพ้นยากจากทุกข์เปนไทยได้ ผ่ายลูกทาษซึ่งเกิดแต่ทาษทั้ง ๗ จำพวกนั้น ตั้งแต่ออกจากครรภ์อดีมตาก็ต้องนับว่าเปนทาษมีค่าตัวไป จนอายุถึง ร้อยปี แล้วก็ยังไม่หมดค่าตัว คือท่านคิดอายุตั้งแต่เดือนหนึ่ง ๒ เดือน ๓ เดือน ชาย ๖ บาท หญิงต่ำถึง ๑ จนชายอายุ ๒๖ ปี ถึง ๕๐ ปีเตมค่า สิบส่ ต่ำถึง หญิงอายุ ๒๑ ปี ถึง ๓๐ ปีเตมค่า สิบสองต่ำถึง ถ้าชายอายุเกิน ๕๐ ปี หญิงอายุเกิน ๓๐ ปี จึงได้ถดถอนค่าตัวลงจนอายุถึง ๑๐๐ ปี ยังมีค่าตัวชายต่ำถึง ๑ หญิงสามบาท ยังหาขาดค่าตัวไม่ เปนธรรมเนียมเดิมมีมาดังนี้ ดูประหนึ่งห้ามความกรุณาแก่ลูกทาษไม่ด้วยลูกทาษที่เกิดมาไม่ได้รู้ไม่ได้เห็นสิ่งใดเลย บิดามารดาชั่วไว้แล้วยังภาลูกให้เปนทาษไปจนสิ้นชิวิตรอีกเล่า เพราะรับโทษทุกข์ของพ่อแม่เท่านั้น หาควรทจะเอาเปนทาษจนตลอดชิวิตรไม่ ถ้าจะโปรดเลิกถอนให้ลูกทาษหลุดค่าตัวเสียทีเดียว นายเงินผู้ไม่มีความเมตากรุณา ก็จะไม่ให้ทาษมารดาเลี้ยงรักษาลูก เพราะเห็นว่าลูกทาษเกิดมาไม่เปนคุณไม่เปนประโยชน์แก่นายเงินๆ ก็จะเอาทาษที่เปนพ่อแม่ไปใช้การงานของตัว มิให้เลี้ยงรักษาลูกนั้นๆ ก็จะเปนอันตรายตายเสียเปนอันมาก เพราะนายเงินจะแกล้งฉน จำต้องผ่อนให้เปนประโยชน์แก่นายเงินบ้าง ให้ลูกทาษกอมีเวลาหลุดเปนไทยได้บ้าง ถ้าลูกทาษเปนชายครั้นหลุดพ้นค่าตัวแล้ว จะได้รับจ้างทำมาค้าขาย ฝึกหัดวิชาการ แลจะได้บรรพชาอุปสมบทบ้าง ถ้าเปนหญิงหลุดพ้น

TUDC 06/09/2563

เปนไทย ได้ผัวได้ลูกมีช่องที่จะประกอบกิจทำมาหากินได้บ้าง เมื่อเปนดังนี้จะเปนการรุ่งเรืองเจริญแก่ประชาชาวพระนครสยามโดยแท้ จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำหรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งให้ทิปฤกษาราชการแผ่นดินตราพระราชกฤษฎีกาเปนพระราชบัญญัติไว้ ให้พระบรมวงษานุวงษ์แลข้าราชการทุกกระทรวงทบวงการฝ่ายทหารพลเรือน แลอาณาประชาราษฎร์ในกรุงเทพ ฯ แลหัวเมืองเอก โท ตรี จัตวา ฝ่ายใต้ฝ่ายเหนือให้ทราบทั่วกันว่า จุลศักราช ๑๒๓๐ ปีมโรงสัมฤทธิศกนี้เปนปีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเศก ในพระมหาเสวตรฉัตรเปนปีมหามงคลอันประเสริฐ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งปีมโรงสัมฤทธิศกเปนต้น พระราชบัญญัติลักษณลูกทาษว่า ตั้งแต่นี้สืบไป

◎ มาตรา ๑ ถ้าลูกทาษชายหญิงเกิดเมื่อจุลศักราช ๑๒๓๐ ปีมโรงสัมฤทธิศกนี้เปนต้นไป ให้คิดค่ากระเษียรอายุตั้งแต่เดือนหนึ่ง ๒ เดือน ๓ เดือนจน ๙ ปีเต็มค่าตัว ตั้งแต่ ๙ ปีต่อไปให้ลดกระเษียรอายุลงทุกปี ถึงอายุ ๒๑ ขาดค่าให้ลูกทาษพ้นค่าตัวเปนไทย ฯ

◎ มาตรา ๒ ตรากระเษียรอายุลูกทาษทรงพระราชบัญญัติตั้งใหม่ ให้ใช้แต่ลูกทาษแลบุตรราษฎรที่ยังเปนไทยไม่เปนทาษจำเพาะแต่ที่เกิดในปีมโรงสัมฤทธิศก แลปีมเสงเอกศกต่อ ๆ ไป คือชายอายุเดือนหนึ่ง ๒ เดือน ๓ เดือน กระเษียรอายุเงินค่าลงกึ่ง ๕ เดือน ๕ เดือน ๖ เดือน สองค่าลง ๗ เดือน ๘ เดือน ๙ เดือน สองค่าลงกึ่ง ๑๐ เดือน ๑๑ เดือน สามค่าลง ๑ ปี ๒ ปี สี่ค่าลง ๓ ปี ๔ ปี ห้าค่าลง ๕ ปี ๖ ปี หกค่าลง ๗ ปี ๘ ปี แปดค่าลง ๙ ปี ๑๐

TUDC 06/09/2563

ปี ๑๑ ปี เจ็ดต่ำถึง ๑๒ ปี ๑๓ ปี ๑๔ ปี ห้าต่ำถึงกึ่ง ๑๕ ปี ๑๖ ปี
๑๗ ปี สามต่ำถึงกึ่ง ๑๘ ปี ๑๙ ปี ๒๐ ปี ต่ำถึง ๑ ขะ
หญิงอายุเดือนหนึ่ง ๒ เดือน ๓ เดือน ต่ำถึงหนึ่ง ๕ เดือน ๕ เดือน
๖ เดือน ต่ำถึงกึ่ง ๗ เดือน ๘ เดือน ๙ เดือน สองต่ำถึง ๑๐ เดือน
๑๑ เดือน สองต่ำถึงกึ่ง ๑ ปี ๒ ปี สามต่ำถึง ๓ ปี ๔ ปี สี่ต่ำถึง
๕ ปี ๖ ปี ห้าต่ำถึง ๗ ปี ๘ ปี เจ็ดต่ำถึง ๙ ปี ๑๐ ปี ๑๑ ปี หก
ต่ำถึง ๑๒ ปี ๑๓ ปี ๑๔ ปี ห้าต่ำถึงสามบาท ๑๕ ปี ๑๖ ปี ๑๗ ปี
สามต่ำถึง ๑๘ ปี ๑๙ ปี ๒๐ ปี สามบาท ถึง ๒๑ ปีหมดค่าตัวทั้ง
ชายทั้งหญิง ตรางกระเษียรทั้งขึนทั้งลดดังนี้ ถ้าคนเกิดในปีเถาะ
นพศกขึ้นไป แลจะตัดสินคดีถ้อยความอื่น ๆ ให้ใช้กระเษียรอายุใน
กรมศักเดิม เมื่อจุลศักราช ๙๕๕ ปีรกาเบญจศกโน้น ขะ

◎ มาตรา ๓ ถูกทาษชายหญิงซึ่งเกิดในเรือนเบี้ยนายเงินตั้งแต่
ปีมโรงสัมฤทธิศกต่อไป จะอยู่กับนายเงินเดิมตลอดไปจนอายุถึง ๒๑
ปีก็ดี ไม่ได้อยู่กับนายเงินเดิมจะยักย้ายวางเงินไปอยู่กับนายเงิน ที่ ๒
ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖ ในระหว่างยังไม่ถึง ๒๑ ปีก็ดี ให้คิดพิกัดกระ-
เษียรอายุตามขึนตามลดต่อไปทุก ๆ นายเงิน กว่าถูกทาษชาย หญิง
อายุจะได้ถึง ๒๑ ปีพ้นค่าตัวเปนไทย ขะ

◎ มาตรา ๔ ถูกทาษเปนชายก็ดี เปนหญิงก็ดี ที่เกิดในปีมโรง
สัมฤทธิศก แลในปีอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยไถ่กันต่อ ๆ ไปนั้น ให้คิดกระ-
เษียรอายุขึนลดตามพิกัดแบบนี้ คือค่าตัวเดิมอ้ายกอผัว อี ขอเมีย
๒ คนเงิน ๓ ชั่งห้าต่ำถึง เกิดถูกในเรือนเบี้ยนายเงินที่หนึ่ง ๒ คน ชาย
ชื่ออ้ายคอ หญิงชื่ออีงอ อยู่กับนายเงินที่หนึ่งจนอายุอ้ายคอได้

TUDS 06/09/2563

สามปี อิงอ ได้ ๓ เดือน วางเงินไปอยู่กับนายเงินที่สอง ๆ ต้องเติมเงินขึ้นค่ากระเษียรอายุส่วนถูกทาษติดมา อ้าย คอ ๓ ปีห้าตำลึง อิงอ ๓ เดือนตำลึง ๓ ตราไว้ในกรมธรรมเปนแผนกส่วนค่ากระเษียรอายุถูกทาษเงินหกตำลึง รวมทั้งค่าตัวอ้าย กอ อิ ขอ พ่อแม่ เปนเงิน ๓ ชั่ง ๑๑ ตำลึง ถ้าอยู่กับนายเงินที่สอง ๕ ปี อายุอ้าย คอ ได้ ๘ ปี เตมค่า ๘ ตำลึง อายุอิ งอ ได้ ๕ ปี ๓ เดือน ห้าตำลึง แล้ววางเงินไปอยู่กับนายเงินที่สาม ๆ ต้องเพิ่มเงินขึ้นค่ากระเษียรอายุอ้าย คอ สาม ตำลึง เก่าใหม่เปนแปดตำลึง อิ งอ สี่ตำลึง เก่าใหม่เปนห้าตำลึง ตราไว้ในกรมธรรม์เปนแผนกส่วนอ้าย คอ อิ งอ รวมทั้งค่าตัว อ้าย กอ อิ ขอ พ่อแม่ เปนเงิน ๓ ชั่ง สิบแปด ตำลึง อยู่กับนายเงินที่สาม ๘ ปีกับ ๖ เดือน อายุ อ้าย คอได้ ๑๒ ปี ๖ เดือน ค่าตัวถดอยู่แต่สามตำลึงกึ่ง อายุอิ งอ ได้ ๑๓ ปี ๙ เดือน ค่าตัวถดอยู่แต่ห้าตำลึงกึ่ง แล้ววางเงินไปอยู่กับนายเงินที่ ๔ นายเงินที่ ๓ ต้องถดเงินค่าตัวส่วนอ้าย คอ สี่ตำลึงกึ่ง เอาแต่สามตำลึงกึ่ง ส่วนอิ งอ เอาขึ้นกึ่งตำลึง เปนห้าตำลึง รวมเก้าตำลึง นายเงินที่ ๔ ต้องออกเงินช่วยไถ่ตราไว้ในกรมธรรม์เปนแผนกส่วนถูกทาษอ้าย คอ เก่า แปด ตำลึง ถด สี่ตำลึงกึ่ง คงสามตำลึงกึ่ง อิงอ เก่าห้าตำลึงขึ้นกึ่งตำลึงคงห้าตำลึงกึ่ง รวม ๘ ตำลึง รวมทั้งค่าตัวอ้าย กอ อิ ขอ เปนเงิน ๓ ชั่ง ๑๔ ตำลึง ถ้าอยู่กับนายเงินที่ ๔ ได้ ๓ ปีกับ ๗ เดือน อายุอ้าย คอ ได้ ๒๐ ปีกับเดือน ๑ ส่วนอ้าย คอ หลุดพ้นค่าตัวเปนไทย แต่อิงออายุได้ ๑๗ ปีกับ ๕ เดือน ถดค่าตัวลงอยู่แต่สามบาท อ้าย กอ อิ ขอ อิ งอ วางเงินไปอยู่กับนายเงินที่ ๕ นาย

TUDC 06/09/2563

เงินที ๕ ต้องถดส่วนค่าตัวอิงอดงดีต่ำลงสามบาทเอาแต่สามบาท ด้วย อิงอ อายุ ๑๗ ปีกับ ๕ เดือน ย่างเข้าใน ๑๘ ปีพิกัดกระเษียร อายุถดลงอยู่สามบาท แล้วนายเงินที ๕ ต้องออกเงินช่วยไถ่ รวมทั้งค่าตัวอ้าย กอ อิขอ อิงอ เปนเงินตรา ๓ ชั่ง ๕ ตำลึงสามบาท ถ้าอยู่กับนายเงินที ๕ ได้ ๒ ปีกับ ๗ เดือน อายุอิงอได้ ๒๐ ปีกับ ๒ เดือน ส่วนตัวอิงอหลุดพ้นค่าตัวเปนไทย แต่อ้ายกออิขอพ่อแม่ค่าตัวคง ๓ ชั่ง ๕ ตำลึงตามเดิม ถ้าอ้ายกอ อิขอ อ้ายคอ อิงอ คนใดคนหนึ่งตายเสียในระหว่างนายเงินใดนายเงินหนึ่ง ก็ให้คิดยกส่วนค่าตัวผู้ตายผู้ยังเปนภัพแก่นายเงิน ตามพระราชกำหนดกฎหมายเดิม ฯะ

◎ มาตรา ๕ ว่าตั้งแต่จุลศักราช ๑๒๓๖ ปีจอฉศกนี้ไป ผู้มีสินมิทรัพย์จะรับช่วยไถ่คนยากจนขาดแคลนมาเปนทาษดงใหม่ก็ดี ทาษเก่าที่วางเงินมาแต่นายอื่นๆก็ดี ซึ่งมิฉกทาษเกิดในปีมโรงสัมฤทธิศกคิดมาด้วยไซร้ ให้ผู้เปนเจ้าเบยนายเงินพร้อมกันกับอำเภอกำนันแลตัวทาษ ทำสารกรมธรรม์เขียนด้วยเส้นหมึกให้ขัดเปนส่วนออกว่าฉกทาษชายหญิงเกิดในปีนั้นๆ อายุได้เท่านั้น เงินค่าตัวตามกระเษียรอายุใหม่เท่านั้น ให้ตัวทาษเขียนชื่อมันเอง ฤๅจ้างวานเขาเขียนชื่อมันไว้ในท้ายกรมธรรม์ แล้วประทับตราอำเภอกำนันไว้เปนสำคัญจงทุกฉบับ ฯะ

◎ มาตรา ๖ ทวยราษฎรซึ่งเปนไทยยังมิได้ทุกขยากดงเปนทาษผิว่าขัดสนจนขาดแคลน บิดามารดาปู่ย่าตายายลุงป้าน้าอาว์ พชาย พหญิงจะเอาบุตรเอาหลานที่เกิดตั้งแต่ปีมโรงสัมฤทธิศก อายุต่ำกว่า ๑๕ ปีลงมา ไปขายฝากประจำเชิงกระยาดอกเบี้ยไว้กับท่าน ลงชื่อ

TUDC 06/09/2563

ในกรมธรรม์เจ้าสินตัวเบี้ยจะรู้กัด มิรู้กัด ว่าเปนสิทธิโดยกระบิน
เมืองท่าน เพราะบิดามารดาญาติผู้ใหญ่เปนอิศรภาพ ตามพระราช
กำหนดใหม่ในแผ่นดินสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อจุลศักราช
๑๒๒๙ ปีเถาะนพศก แต่ให้ขายได้ตามพิกัดกระเษียรอายุใหม่ในรัช-
การบัดยุบันนี้ ๚ะ

◎ มาตรา ๗ ถ้าบุตรหลานที่เกิดตั้งแต่ปีมโรงสัมฤทธิศก จำ-
เริญไวยอายุได้ ๑๕ ปีขึ้นไปถึง ๒๐ ปี นับว่ารู้เดียงสาการผิดชอบแล้ว
บิดามารดาญาติผู้ใหญ่จะเอาไปขายประจำเชิงกระยาดอกเบี้ยท่านใส่
ชื่อในกรมธรรม์ไซร้ ต้องให้มันตัวเรือนเบี้ยรู้เหนดงกำแหงแกงใด
เขียนชื่อไว้เปนสำคัญ จึงเปนสิทธิได้แก่เจ้าสินค่าตัวมัน ตัวเบี้ยขึ้น
เบี้ยลดตามพิกัดกระเษียรอายุใหม่ในรัชกาลบัดยุบันนี้ ถ้าตัวเบี้ยมิรู้
มิเหนไม่ได้เขียนชื่อด้วยลายมือเอง แลไม่ได้จ้างไม่ได้วานเขาเขียน
ชื่อไซร้ อย่านับว่าเปนทาษเลย ๚ะ

◎ มาตรา ๘ ถูกทาษกัด ถูกไทยกัด ที่เกิดในปีมโรงสัมฤทธิ
ศกเปนต้นไป อายุได้ถึง ๒๑ ปี บิดามารดาวงษาคณาญาติ ฤๅตัว
มันเองกัด ขาดแคลนถึงจะไปขายฝากประจำเชิงกระยาดอกเบี้ยไว้กับ
ท่านไซร้ ห้ามมิให้เจ้าสินผู้มิทรัพย์รับช่วยไถ่มาเปนทาษตนเปนอัน
ขาด ถ้าถูกทาษถูกไทยที่เกิดในปีมโรงสัมฤทธิศกเปนต้นไป อายุถึง
๒๑ ปีแล้วกัด ฤๅอายุจะมากเกินขึ้นไปถึง ๒๕ ปีกัด ถึง ๓๐ ปีกัด ๓๕
ปีกัด ๔๐ ปีกัด ๔๕ ปีกัด ๕๐ ปีกัด ยากจนขาดแคลนถึง ก็จะกล่าว
เท็จหลอกลวงท่านว่าข้าพเจ้ามิได้เกิดในปีมโรงสัมฤทธิศก ในปีมเสง
เอกศกเปนต้นไป ข้าพเจ้าเกิดในปีเถาะนพศก ฤๅปีขานอัฐศก ฤๅปี

TUDC 06/09/2563

ฉฬสัปตศก พันชินไปแล้วมันมีอาสนไปขายตัวประจำเชิงเบี้ยท่านไซร้ ให้ท่านผู้มีทรัพย์รับช่วยไถ่เปนเจ้าเบี้ยนายเงิน ชำระไถ่ถามผู้ซึ่งจะมาเปนตัวเบี้ยว่าเกิดปีใด จุลศักราชเท่าไร แล้วจดหมายปากคำไว้ให้เปนแน่ในศาลกรมธรรม์ว่ามันเกิดปีนั้น นักษัตรศกเท่านั้น ถ้าภายหลังมันกลับถ้อยคำเปนอย่างอื่นไซร้ จงปรับโทษมันผู้ทาษเท็จโดยถานกระบัดสินท่านในลักษณทาษมาตรา ๑๕ โน้น ถ้าเจ้าสินอยากใช้ทาษมิได้ถามเอาปากคำมันตราไว้ในกรมธรรม์ให้แน่ชัด แล้วรับช่วยไถ่มาเปนทาษ ถ้าตัวทาษมันว่ามันเกิดในปีมโรงสัมฤทธิศกเปนต้นไป ซึ่งเปนปีที่ห้ามในพระราชบัญญัติไซร้ ให้ปรับไหมเจ้าเบี้ยนายเงินเปนภัพในเงินค่าตัวทาษ ซึ่งมิในสารกรมธรรม์นั้น ๆ

◎ มาตรา ๙ ถ้าผู้มีทรัพย์รับช่วยไถ่ลูกทาษลูกไทยที่เกิดในปีมโรงสัมฤทธิศกเปนต้นไป อายุได้ ๒๑ ปีพ้นหนี้หลุดค่าตัวเปนไทยแล้วนั้น มาเปนทาษมิได้เปนสิทธิ์แก่เจ้าสินโดยพระราชบัญญัติ ถึงกรมธรรม์มีศุภมาศวันคืน ๆ ตัวเบี้ยจำนวนเงินประการใด ตัวเบี้ยจะไปจากเจ้าเบี้ยเจ้าเงินได้ตามลำพังใจ เจ้าเบี้ยเจ้าเงินจะตามกุมเกาะมาว่ากล่าวไม่ได้ เงินค่าตัวเปนภัพแก่เจ้าเบี้ยเจ้าเงิน โดยโทษล่วงพระราชกฤษฎีกา ๆ

◎ มาตรา ๑๐ ลูกทาษลูกไทยอายุถึง ๒๑ ปีพ้นค่าตัวจากเจ้าเบี้ยนายเงินแล้ว มันเหล่านั้นศักขอมอหมายหมู่แล้วก็ดี ยังไม่ได้ศักขอมือขาวก็ดี ให้เจ้าเบี้ยนายเงินเดิม ฤๅเจ้าหมู่มุลนายใหม่ ทำหางว่าวศักแปลงยื่นต่อกรมพระศุรัศวดี ให้ศักแปลงเปนทาษพ้นค่าตัว มีศักดินา ๑๐ ไร่จงทุกคน ถ้านายเดิมแลเจ้าหมู่ใหม่แกล้งบิดบังเลือกใส

TUDC 06/09/2563

ไม่นำตัวทาษพ้นค่าตัวไปศัก จงปรับไหมมีโทษแก่ผู้บีดบังจงหนักตาม
พระราชกฤษฎีกา ฯะ

◎ มาตรา ๑๑ ทวยไพร่หลวงจ่ายไพร่หลวงส่วยไพร่ หลวงคง
เมืองกองอัฑมาท กองมหันตโทษวิเศศ โรงสี สีดังโรงไหม โขลน
โรงทาน บันดาค่าคนหลวงลอบลักปลอมแปลงไปทำสารกรมธรรม
ขายประจำเชิงกระยาดอกเบี้ยไว้กับท่าน มันเกิดลูกในเรือนเบี้ยท่าน
ตั้งแต่บีมโรงสำฤทธิศักเปนต้นไป อายุลูกเรือนเบี้ยถึง ๒๑ บีใช้ ให้
เจ้าเบี้ยนายเงินไปแจ้งความต่อกรมพระศุรัศวดิ ให้เจ้าหมู่พาเอามันไป
สักคงหมู่ ส่วนพ่อมันส่วนแม่มันคงออกเดือนใช้เจ้า เข้าเดือนใช้นาย
ตามพระราชกำหนดเดิม ฯะ

◎ มาตรา ๑๒ ว่าในลักษณะทาษเดิม มาตรา ๒๐ ครั้งมหา
ศักราช ๑๓๕๙ บีมแมนักษัตรันั้น คือตรงกับจุลศักราช ๗๙๙ บีมแม
นพศกโน้น มิความว่า ชายหญิงมีอาสนขายตัวเองไว้กับท่านให้ท่าน
ใช้ ถ้าลูกชายลูกหญิงอายุตั้งแต่ ๑ เดือน ๒ เดือนติดตามพ่อแม่พี่ป้า
น้าอามาอยู่ด้วย มิได้เข้าในอาสนตัวเบี้ยซื้อขาย ลูกนั้นโตใหญ่ขึน
จะไป ให้นายเงินคิดแบ่งเอาค่าเข้าบ้อนสองส่วนดังนี้ อย่าใช้ต่อไป
ให้ยกเลิกมาตรา ๒๐ นั้นเสีย แต่นี้สืบไป ทวยราษฎรชายหญิงขาด
แคลนขึนจน มีอาสนมาขายตัวอยู่กับท่าน ถ้าลูกชายหญิงติดตามพ่อ
แม่พี่ป้าน้าอามาอยู่ด้วย แต่มิได้เข้าซื้อเปนตัวเบี้ยอยู่ในกรมธรรม์
ท่าน ถึงลูกชายหญิงนั้นจะติดมาอยู่ตั้งแต่อายุได้ ๑ เดือน ๒ เดือน ๓
เดือนขึนไปจนถึง ๗ ขวบก็ดี ถ้าอายุเกิน ๗ ขวบขึนไปก็ดี อย่าให้เจ้า-
เบี้ยนายเงิน คิดเอาค่านำนมเข้าบ้อนกับทารกเปนเงินค่าตัว อย่าเอา
ทารกนั้นเปนทาษต่อไปเปนอันขาด ฯะ

TUDC 06/09/2563

◎ พระราชบัญญัติลูกทาษลูกไทยนี้ ให้เจ้าเบี้ยนายเงินผู้มีทาษ และจะช่วยไถ่ทาษ ให้ตั้งอายุลูกทาษลงเรือนเงินไว้ในสารกรมธรรม์ไว้ให้ชัด ดังในมาตรา ๕ ให้เสร็จแต่ในบีจอฉอศกนี้ ต่อไปตั้งแต่ณวันเดือนห้า ขึ้นค่ำหนึ่ง บีกุนยังเปนฉศก ให้ผู้ชำระตัดสินกิจคดี ๘๔ ของผู้ทเกยวข้องด้วยลูกทาษลูกไทย ทำตามพระราชบัญญัติใหม่จงทุกข้อทุกประการ

ขะ

ประกาศ

เด็กห้ามมิให้เล่นการพนันต่าง ๆ

◎ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้ากรุงสยาม ให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ์แลข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย แลทวยราษฎรในแขวงจังหวัดกรุงเทพ ๆ ให้ทราบทั่วกันว่า ในพื้นบ้านพื้นเมืองสยามนี้ การเล่นซึ่งจะชักจูงใจเด็กให้เปนนักเลง แลให้เพลิดเพลินเสียเวลาซึ่งจะร่ำเรียนศึกษาหาวิชาใส่ตัวนั้นมีมากหลายประการ คือการเล่นพนันมีผู้ใหญ่เปนเจ้ามือชักโยงให้เด็กเล่น คือ ไม้สามอัน ๑ ไม้ด่าไม้แดง ๑ ไม้หมุน ๑ ดีดควง ๑ อีโป่งบั้น ๑ อีโป่งก่า ๑ อีโป่งชัด ๑ บั้นอีแปะ ๑ ขลุกขลิก ๑ น้ำเต้าพ่อ ๆ ๑ กรอกแกรก ๑ สี่เหง่าถัก ๑ รวม ๑๒ สิ่ง

TUDC 06/09/2563

นั้น ห้ามมิให้ใครเปนเจ้ามือเล่นในที่บ้านแลที่ถนนหนทาง แลที่อื่นทั่ว
ทั้งกรุงเทพ ฯ เปนอันขาด ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดยังยินดีการพ่อลวงเปนเจ้า
มือชักชวนให้เด็กเล่นการพนันตามถนนหนทางที่ใด ๆ อย่างที่กล่าวมา
ทั้ง ๑๒ สิ่งนั้น ก็ให้ทหาร โปลิศ กำนัน อำเภอ แลคนอื่น ๆ จับผู้เปน
เจ้ามือแลเครื่องมือที่เล่นมาส่งยังโรงทหาร โรงโปลิศ ชำระเปนสัตย์
จะปรับเจ้ามือผู้เล่นเปนเงินสิบตำลึงให้เปนค่าสินบนแก่ผู้จับ แล้วให้
ลงพระราชอาญาเฆี่ยนเจ้ามือผู้เล่นยกหนึ่ง ๓๐ ที แล้วให้เจ้าหมู่มูลนาย
รับเอาตัวไป ถ้าเล่นในที่เรือนที่บ้าน ก็ให้ปรับไหมเจ้ามือเงินสิบตำ-
ลึงเปนค่าสินบน แลให้ทำโทษตามเช่นกล่าวมาแล้วนั้น ส่วนเจ้าของ
เรือน เจ้าของบ้านยอมให้เจ้ามือไปเล่น ให้ปรับไหมเงินห้าตำลึงไว้
สำหรับซ่อมแซมบำรุงถนน อนึ่งถ้าทหารโปลิศก็ดี ผู้รับสินบนจับก็ดี
จับได้ ไม่เอาตัวมาส่งเจ้าพนักงานลงเอาเงินกันมากๆน้อย แลปล่อย
ตัวผู้ทำผิดละเมิดพระราชบัญญัตินี้เสีย มีผู้มาร้องพ้องว่ากล่าว ชำระ
ได้ความจริง ให้ลงพระราชอาญาเฆี่ยนที่ปล่อยคนผิดจากพระราชบัญ-
ญัตินั้น ๓๐ ที ถอดเสียจากที่ไม่ให้ทำการต่อไป แล้วปรับไหมเงินสิบ
ตำลึงให้แก่ผู้มาพ้องร้องว่ากล่าวนั้น อนึ่งถ้าตัวเด็กอายุเพียง ๑๕ ปี
ลงมา จะเข้าไปเล่นเบี้ย บ่อนถั่ว บ่อนโป การพนันแลอื่น ๆ ในบ่อน
ใด ๆ ให้เจ้าของบ่อนห้ามปรามขับไล่เสียอย่าให้เล่น ถ้านายบ่อน
ยอมให้เด็กเล่น เด็กจะเสียเปนเงินมากน้อยเท่าใด นายบ่อนจะเอา
ใช้แก่ตัวเด็กไม่ได้ ต้องตัดสินให้เปนภัพแก่นายบ่อน เพราะนายบ่อน
ละเมิดจากพระราชบัญญัตินี้ อนึ่ง การเล่นเปนแต่เด็กเล่นกันตาม
ภาษาเด็กนั้น ให้เปนทิกขวางถนนหนทางซอกกรอกลาบากแก่คนเดิน

JUDC 06/09/2563

ไปมา แลคนขี่ม้าขี่รถทวกันนั้น คือเล่นลูกช่าง ๑ ช่วงไชย ๑ จ้อง-เต ๑ ทอยเทศ ๑ ทอยกอง ๑ อยู่โยง ๑ ส้อนหา ๑ กู้ลาส้อนผ้า ๑ เล่นตี ๑ เล่นว่าว ๑ เล่นตกร้อ ๑ จุดดอกประทัด ๑ จุดดอกไม้เพลิง ๑ ทั้ง ๑๓ สิ่งนี้ ให้บิดามารดาพี่น้าอาแลนายเงินของเด็ก ห้ามปรามเด็กอย่าให้ออกมาเล่นให้กีดถนนหนทางเปนอันขาด ถ้าเด็กยังขืนออกมาเล่นผิดจากพระราชบัญญัตินี้ ก็ให้ทหารโปลิศอำเภอจับตัวเด็กไปมอบไว้ยังโรงโปลิศโรงทหาร ให้เจ้าพนักงานโปลิศ เจ้าพนักงานทหารจดบาญชีชื่อเด็กแลบิดามารดาญาติ ฤๅนายเงินตำบลบ้านไว้สำหรับโรงทหารโปลิศ แล้วให้บิดามารดาฤๅญาติมารับตัวไปแต่ใน ๒๔ ชั่วโมง ถ้าพ้น ๒๔ ชั่วโมงแล้ว ก็ให้ทหารโปลิศนำตัวเด็กไปส่งแก่บิดามารดาญาติฤๅนายเงิน แล้วเรียกเอาเงินค่าส่งคนละสลึง แลเมื่อจะส่งตัวเด็กนั้น ต้องบังคับแก่บิดามารดาญาติฤๅนายเงินให้กวดขันเด็กอย่าให้เล่นเปนการคนองต่าง ๆ ในกลางถนนซอกกรอกอย่างที่ว่ามาแล้ว ถ้าบิดามารดาญาติฤๅนายเงินไม่เอาใจใส่ระวังห้ามปรามเด็ก ปล่อยให้เด็กมาเล่นในกลางถนนหนทางอีก ถ้าจับตัวเด็กได้ในครั้งหนึ่งสองครั้ง จะยอมปล่อยให้เด็กไปโดยดี ไม่ต้องเสียอะไร ถ้าจับตัวเด็กซ้ำถึง ๓ ครั้ง ให้ทหารโปลิศเรียกเอาค่าจับปรับแก่บิดามารดาญาติ ฤๅนายเงินของเด็กตามตัวเด็กเปนเงินคนละตำลึงหนึ่ง แล้วจึงมอบตัวเด็กให้แก่บิดามารดาญาติฤๅนายเงิน ส่วนเงินค่าจับนั้นให้เก็บไว้สำหรับซ่อมแซมถนน ถ้าเด็กเข้าไปเล่นในบ้านในถิ่น ไม่เปนการกีดถนนหนทางแล้ว อย่าให้ทหารโปลิศจับเลย อนึ่ง การซึ่งเด็กเล่นตามลำพังเด็ก ทำให้เสียเวลาที่จะฝึกหัดวิชาความรู้นั้น

TUDC 06/09/2563

คือเล่นควักลงหลุม ๑ เสือตกถัง ๑ เสือกินวัว ๑ คู่คี ๑ เกริยก ๑ กำตัด ๑ อีตือเชียน ๑ หมากเก็บ ๑ แลการเล่นต่าง ๆ ซึ่งกล่าวมาแต่ต้นนั้น ทรงพระราชดำริห์เห็นว่าเปนเครื่องจูงใจให้เด็กเพลิดเพลินเอิบอาบเลยลามไปจนเล่นการพนันใหญ่ ๆ คือไพ่ต่าง ๆ ๑ ดวด ๑ ถั่ว ๑ โป ๑ จนเด็กยับเยินหันเปนทาษ แลภาบิดามารดาเปนหันเปนทาษเข้าด้วยก็มีเปนอันมาก เพราะเด็กผูกใจมาตั้งแต่เด็กจนคุ้นใหญ่จะผูกหัดดัดแปลงเมื่อโตก็ดัดเปนอันยาก จึงโปรดเกล้า ๆ ว่าตั้งแต่นี้สืบไปภายน่าให้บิดามารดาญาติ ฤๅนายเงินของเด็กห้ามปรามเด็กอย่าให้ประพฤติการเล่นอย่างที่ว่ามาแล้ว ให้เอาใจใส่ผูกสอนเด็กให้รู้จักธรรมเนียมที่ดีคือให้เรียนหนังสือ ให้เรียนเลขการศิลปสาตรวิชาช่างต่าง ๆ แลการวิชาค้าขายทำมาหากินตามนิไสของเด็กที่จะชอบผูกหัดสิ่งใดให้ได้วิชาสำหรับตัวเด็กไว้อย่างหนึ่ง จะได้เปนทุนของเด็กต่อไปภายน่า อย่าให้ผู้ใหญ่ทอดธุระให้เด็กเล่นในการที่ไม่เปนประโยชน์เหมือนอย่างแต่ก่อนเปนอันขาด ให้คอยเอาใจใส่ระวังคอยเกี่ยดกันข่มขู่อย่าให้เด็กเล่นจงได้ อนึ่งให้กองกระเวรซ้ายกองกระเวรขวาแลนายอำเภอนายกำนันทั้งปวง เบ่าร้องราษฎรให้รู้ทั่วกันก่อนทุกบ้านทุกเรือน ว่ากำหนดจะให้ลงมือจับตั้งแต่ณวันอังคารเดือนสิบเบ็ด ขึ้นสามค่ำ ปีจอฉศกไป ให้ทหารให้โปลิศนายแขวงนายอำเภอ นายกำนัน ทั้งปวงประพฤติให้ต้องตามพระราชบัญญัติหมายประกาศนี้จงทุกประการ อนึ่งห้ามมิให้ทหารโปลิศ แลนายแขวงนายอำเภอ นายกำนัน ฤๅผู้หนึ่งผู้ใด แกล้งใส่โทษจับเด็กให้ราษฎรได้ความเดือดร้อนเปนอันขาด ถ้าผู้ใดแกล้งจับเด็กที่มิได้ผิดดังนี้ มีผู้มาพ้องร้องว่าระได้ความเปนสัตย์ จะให้ลงโทษตามโทษานุโทษ ฯ

TUDC 06/09/2563

ประกาศมาณวันอาทิตย เดือนสิบ แรมเก้าค่ำ ปีจอฉศก ศักราช ๑๒๓๖ เปนปีที่ ๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ๖๕

ประกาศ
ว่าด้วยให้ยื่นบาญชีเบี้ยหวัด

◎ ด้วยพระยาราชวรานุกูลวิบูลยภักดี พิริยพาหราช ปลัดทูลฉลองกรมมหาดไทย รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ใส่กระหม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่า ธรรมเนียมแต่ก่อนถึงกำหนดยื่นบาญชีเบี้ยหวัด ขุนหมื่นในเบี้ยหวัด ขุนหมื่นตัด ขุนหมื่นขึ้นกรมใดเปนกรมขึ้นมหาดไทย สมุห์บาญชีทำยื่นกรมมหาดไทยฉบับหนึ่ง ยื่นขุนธนรัตนฉบับหนึ่ง กรมขึ้นกรมพระกระลาโหม สมุห์บาญชีทำยื่นกรมพระกระลาโหมฉบับหนึ่ง ยื่นขุนธนรัตนฉบับหนึ่ง เดือนใดจะเกณฑ์ขุนหมื่นจ่ายราชการมากน้อยเท่าใด เจ้าพนักงานกรมมหาดไทย กรมพระกระลาโหมเปนผู้เกณฑ์ แต่กรมพระสุรัศวดีหารู้จำนวนขุนหมื่น จำหน่ายแลคงมากน้อยเท่าใดไม่นั้น ให้กรมมหาดไทยกรมพระกระลาโหมหมายบอกข้าราชการ ฝ่ายทหารพลเรือนให้รู้ทั่วกันว่า ตั้งแต่เดือนสิบไปภายน่าถึงกำหนดยื่นบาญชีเบี้ยหวัดกรมขึ้นมหาดไทย ให้สมุห์บาญชีทำบาญชีเบี้ยหวัดยื่นกรมมหาดไทยฉบับหนึ่ง ขุนธนรัตนฉบับหนึ่ง กรมสุรัศวดีฉบับหนึ่ง กรมขึ้นกรมพระกระลาโหมให้สมุห์บาญชีทำบาญชีเบี้ยหวัดยื่นกรมพระกระลาโหม ฉบับหนึ่ง

TUDC 06/09/2563

ขุนธนรัตนฉบับหนึ่ง กรมพระสุรัศวดีฉบับหนึ่ง ถ้ามีราชการจะเกณฑ์ขุนหมื่นซึ่งมีเบี้ยหวัดขุนหมื่นตัดขุนหมื่นอันจำนวนเดือนใด เปนขุนหมื่นมากน้อยเท่าใด ก็ให้กรมมหาดไทยให้กรมพระกระลาโหม กรมพระสุรัศวดีพร้อมกันชำระบาญชีจ่ายขุนหมื่น ให้นายด่านทำการต่าง ๆ ให้เหมือนอย่างกรมมหาดไทย กรมพระกระลาโหม กรมพระสุรัศวดี กับกันชำระหางว่างเดือนไพร่หลวงจ่ายเดือนมาแต่ก่อน อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

หมายมาณวันอาทิตย เดือนสิบ แรมเก้าค่ำ ปีจอฉศกศักราช ๑๒๓๖ ขะ

ประกาศ

ว่าด้วยผู้ซึ่งจะทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือ

◎ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประกาศข้าราชการทราบทั่วกันว่า ผู้ใดซึ่งจะทำหนังสือตอบคำปฤกษาฤๅจะทำเรื่องราวขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย ด้วยเรื่องไรเหตุไรก็ดี คือหนังสือที่จะทูลเกล้า ฯ ถวายทุกอย่าง ให้ลงวัน ค่ำ ปี ศักราชด้วยทุก ๆ ครั้ง อย่าให้ทำมาเปล่า ๆ เหมือนอย่างแต่ก่อน อนึ่งผู้ซึ่งจะทำเรื่องราวฤๅจดหมายข้อความขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายดังเช่นว่ามาแลวนั้น ให้เขียน

TUDC 06/09/2553

ด้วยกระดาษดงเส้นหมึกทั้งสิ้น ห้ามไม่ให้เขียนด้วยสมุดดำ ฤๅเขียนด้วยกระดาษดงเส้นดินสอดำเปนอันขาด ยกเสียแต่ร่างกฎหมาย ฤๅเรื่องความซึ่งยังไม่ตกลงกัน และบาญชีใหญ่ๆ ซึ่งไม่สู้สำคัญแลเปนคู่ร่าง เพื่อจะได้แก้ไขได้ง่ายนั้น จึงให้เขียนด้วยสมุดดำขนาดเกล้า ฯ ถวายได้

ประกาศมาณวันอังคาร เดือนสิบ แรมสิบเอดค่ำ ปีจอฉศก ศักราช ๑๒๓๖

พระยาอนุรักษราชมณเฑียร
รับพระบรมราชโองการ

ประกาศ

ว่าด้วยประกาศต่างๆ จะลงในราชกิจจานุเบกษาที่เดียว

◎ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประกาศแก่ข้าราชการทุกหมู่ทุกกรม ฝ่ายทหารพลเรือนในกรุงแลหัวเมือง ให้ทราบทั่วกันว่า พระราชบัญญัติแลคำประกาศ แลบาทหมายในราชการทั้งปวง ซึ่งจะไม่ต้องการให้ทั่วถึงราษฎรนั้น จะลงในหนังสือราชกิจจานุเบกษาทั้งสิ้น เพราะเปนหนังสือพิมพ์ประกาศราชการออกจากพระบรมหาราชวัง ประทับตราแผ่นดินข้างหน้าหนังสือเปนสำคัญ ควรจะเชื่อฟังเปนแน่ได้อยู่แล้ว แลบัดนี้ข้าราชการบางคนบางกรม ซึ่งยังไม่ได้รับหนังสือราชกิจจานุเบกษาเลยทีเดียวก็มี บางทีก็ได้รับไปแล้วบ้างก็ไม่ได้อ่านไม่ได้ดูเลยทีเดียวก็มี เพราะฉนี้มี

TUDC 06/09/2563

ราชการสิ่งไรขึ้น ฤๅมีราชการสิ่งไรมาแล้ว ข้าราชการทั้งปวงก็ไม่ทราบสิ่งไร จะให้ต้องตีพิมพ์แจกอีกฉบับหนึ่งฤๅ ฤๅจะเชื่อกระดาษไทยที่ลอกคัดกันเขียนผิดๆ ถูกๆ ข้าราชการทั้งปวงควรจะต้องมีหนังสือราชกิจจานุเบกษาสำหรับกรมทุกๆ กรม เพื่อจะให้ผู้ใหญ่ผู้น้อยในกรมนั้นทราบราชการทั่วกัน แลราชการต่อไปนี้ถ้าเปนการไม่ต้องทั่วถึงราษฎร ก็จะไม่ตีพิมพ์แจกต่างหากเลย ต่อการสิ่งไรจะต้องทั่วถึงราษฎร เหมือนหนึ่งประกาศห้ามไม่ให้เด็กเล่นการพนันต่างๆ ซึ่งควรจะต้องรู้ทั่วไปในราษฎรทั้งปวง จึงจะให้ลงพิมพ์ใบเดกประกาศให้ทราบทั่วกัน ถ้าผู้ใดไม่อยากจะอ่านราชกิจจานุเบกษาก็ให้งมอยู่นั้นเถอะ อนึ่งข้อราชการใดๆ ซึ่งควรจะบาทหมายให้รู้ทั่วกันจะออกจากกรมใดๆ ก็ดี ถ้าควรจะลงในราชกิจจานุเบกษาก็ให้นำมาส่งที่โรงพิมพ์ในพระบรมมหาราชวังจะได้ลงประกาศให้ทราบทั่วกัน

ประกาศมาณวันอังคาร เดือนสิบ แรมสิบเอดค่ำ ปีจอฉศก ศักราช ๑๒๓๖

ชะ

พระยาอนุรักษราชมณเฑียร

รับพระบรมราชโองการ

ประกาศ

ลูกทาษ

ข

◎ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุล-

TUDC 06/09/2563

จอมเกล้าเจ้ากรุงสยาม ให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ์ แลข้า
ทูลอองขุลีพระบาท ฝ่ายทหารพลเรือนซ้ายขวาน่าใน กำนันอำเภอร้ว
แขวง แลประชาราษฎรทุกจังหวัด ในกรุงเทพฯ หัวเมืองฝ่ายใต้
ฝ่ายเหนือบันดาผู้ที่มีข้าทาษ แลผู้ซึ่งเปนทาษเปนเชลยให้รู้ทั่วกัน
ด้วยทรงพระราชดำริห์พร้อมด้วยท่านเสนาบดี แลทปฤกษาราชการ
แผ่นดิน ว่าตั้งแต่นี้สืบไป ให้เจ้าเบี้ยนายเงินผู้มีทาษตั้งแต่คนหนึ่ง
สองคน เก้าคนสิบคน เก้าครัวสิบครัว ให้ตรวจตราดูลูกทาษของ
ตัวซึ่งเกิดในเรือนเบี้ย ว่ามันเกิดในปีมโรงสัมฤทธิศก ปีมเสงเอกศก
เปนต้นไป จะมีชายหญิงสักกี่คนแล้วให้พร้อมด้วยอำเภอกับตัวทาษ
สักหลังสารกรมธรรม์ไว้เปนแผนก ว่าอ้ายอีมีชื่อเกิดในปีมโรงสัม-
ฤทธิศกเปนต้นไป อายุได้เท่านี้ปี จงให้มีไว้ทุกๆฉบับสารกรม-
ธรรม์ ถ้าลูกทาษเกิดในเรือนเบี้ย ตั้งแต่ปีมโรงสัมฤทธิศกมาไม่มี
ฤๅมีแต่ลูกทาษซึ่งเกิดในปีเถาะนพศก ปีขานอัฐศก พ้นขึ้นไปก็ไม่
ต้องสักหลังสารกรมธรรม์ไว้ อนึ่งตั้งแต่แต่ปีมโรงสัมฤทธิศกต่อไป
ผู้มีสินทรัพย์รับช่วยไถ่ผู้คนข้าทาษชายหญิงมาเปนทาษ ก็ให้ตรวจ
ตราดูอ้ายอีลูกทาษซึ่งช่วยไถ่มาใหม่ ว่าจะมีลูกทาษเกิดในปีมโรง
สัมฤทธิศกเปนต้นมาบ้างฤๅไม่ ถ้ามีคดมาบ้างแล้วไซร้ ก็ให้อำเภอ
กำนันพร้อมกันกับตัวทาษ สักหลังสารกรมธรรม์ไว้เปนแผนก ส่วน
อ้ายอีลูกทาษซึ่งคิดมา ว่าอ้ายอีมีชื่อนั้น อายุเท่านั้นจงทุกราย อย่า
ละเมินเพิกเฉยเสียเปนอันขาด ครั้นโปรดเกล้าฯให้ออกพระราช
บัญญัติเมื่อใด จึงให้เจ้าเบี้ยนายเงินแบ่งเงินในสารกรมธรรม์มาลง
เปนเงินค่าตัวส่วนลูกทาษตามพิกัดกระเษียรอายุ ซึ่งมีในพระราช

THDC 06/09/2563

บัญญัติเรื่องลูกทาษ มาตราที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ นั้น ต่อไปภายน่าตัวทาษจะวางเงินไป ๆ มา ๆ จะได้คิดราคากระเษียรอายุลูกทาษขึ้น ๆ ลด ๆ ให้ถูกต้องกันโดยง่าย ตามในพระราชกำหนดบัญญัติไว้ในมาตรา ๓ โน้น กับอนึ่งเจ้าเบยนายเงินซึ่งมีสารกรมธรรม์ประทับตราอำเภออยู่แล้ว จะสักหลังสารกรมธรรม์แบ่งลูกทาษครั้งนี้ ห้ามอย่าให้อำเภอเรียกเอาเงินค่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดกับเจ้าเบยนายเงินฤๅตัวทาษ ถ้าเจ้าเบยนายเงินเอาสารกรมธรรม์มาให้สักหลังเมื่อใด อย่าให้อำเภอแกล้งชักช้าทำให้เสียเวลาของผู้ที่มาทำเปนอันขาด

ประกาศมาณวันพฤหัศบดี เดือนสิบ แรมสิบสามค่ำ ปีจอ ฉศก ๑๒๓๖

ประกาศ

กระเษียรอายุลูกทาษลูกไทย

◎ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้แจ้งความแก่พระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายน่าฝ่ายใน แลอาณาประชาราษฎรไทยจีนพ่อค้าชาวต่างประเทศ ในกรุงเทพ ฯ แลหัวเมืองฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ทั่วทั้งพระราชอาณาจักรให้ทราบทั่วกันว่า ได้ทรงพระราชดำริห์ปฤกษาพร้อมด้วยท่านเสนาบดี แลเคาน์ซิลออฟสเตด ให้ตั้งพระราชบัญญัติ

TUDC 06/09/2563

ลักษณลูกทาษ ซึ่งเกิดแต่ทาษทั้ง ๗ จำพวก ตั้งไว้เปนพระราชกำหนดกฎหมายสำหรับแผ่นดิน เพื่อจะให้เปนคุณเปนประโยชน์มิความศุขเจริญแก่ชนชาวสยามต่อไปภายน่า แต่ทรงพระราชดำริห์วิตกอยู่ว่า ด้วยคน ๒ จำพวกจะไม่ทราบชัดเข้าใจถนัด ในพระราชดำริห์พระราชประสงค์ ซึ่งทรงจัดเปนพระราชบัญญัติขึ้นครั้งน้ คือ คนพวกหนึ่งที่มิสันดานอันหนาแน่นอยู่ด้วยธรรมเนียมเดิม ซึ่งเปนของชั่วประกอบแต่การกดขี่กันแลกัน คนมิเงินข่มเหงคนจน คนวาศนามากกดขี่คนวาศนาน้อย ตามอย่างจาริตโบราณแต่เดิม ๆ มานั้น ก็จะไม่เปนที่ชอบใจพูดกันไปกันมาว่า ซึ่งโปรดตั้งพระราชบัญญัติลดพิกัดกระเษียรอายุลูกทาษลงชั้นหนึ่งแล้ว ๆ เมื่อลูกทาษอายุถึง ๒๑ ปีหลุดค่าตัวแล้วก็ห้ามมิให้ช่วยไถ่กันได้ ต่อไปดังนั้น เจ้านายแลข้าราชการ แลผู้มิทรัพย์ทั้งปวง ที่ไม่เคยทำกิจการงานด้วยแรงตนก็จะต้องทนทุกข์ลำบากทำการเอง เพราะจะไม่มีทาษแลลูกทาษใช้สอยเปนพาหนะกำลังช่วยทำมาหากินประกอบกิจราชการต่าง ๆ จะได้ความลำบากยากเย็นเปนอันมาก ฝ่ายคนพลเรือนแลไพร่เดือยากจนขัดสนลง จะเอาบุตรเอาหลานไปขายฝากไว้กอแก้ขัดไปบ้างเหมือนอย่างแต่ก่อนมาก็ผ่อนจนไปก็ไม่ได้ ฝ่ายคนอีกจำพวกหนึ่ง ซึ่งเปนคนดีความกรุณาเมตาตามธรรมเนียมที่ควรที่ชอบ ได้ยินได้ฟังการศิวิไลของใจคนต่างประเทศก็จะนึกไปว่า ซึ่งโปรดตั้งพระราชบัญญัติเรื่องลูกทาษลูกไทยไว้ครั้งน้ ก็เปนการดีการชอบ คงจะรุ่งเรืองแก่บ้านเมือง ราษฎรจะอยู่เย็นเปนศุขขึ้นบ้าง แต่ยังจะช้าอยู่ที่ทาษจะเลิกให้หมดเหมือนเมืองศิวิไลยเศดชั้นนั้น ด้วยพระราชบัญญัติใหม่ยังมิได้

TUBB 06/09/2563

ห้ามขาดเรื่องขายทาษซื้อทาษช่วยไถ่ทาษช่วยไถ่เชลย เลิกถอนกฎหมายลักษณทาษเก่าขาดทีเดียว กับหนึ่งยังมิได้เลิกบ่อนเบียการพนัน ซึ่งเปนรากเง่าเค้ามูลแห่งความที่จะก่อให้เกิดเปนทาษซื้อเนื้อขายตัวกันดังนั้น เมื่อไรทาษจึงจะหมดได้ เหนจะยังช้าอีกหลายสิบปี จึงจะได้เปนการดีไม่กดขี่ข่มเหงกันเหมือนประเทศอื่นๆ ที่สมบูรณนั้น ก็ซึ่งคนทั้งสองจำพวกที่คิดเหนต่าง ๆ กันดังว่ามานี้ ก็เปนการถูกด้วยกันทั้งสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเหนว่าเปนการดีมีคุณ ฝ่ายหนึ่งเหนว่าเปนโทษไม่มีคุณสิ่งใด ก็จะชี้แจงให้เข้าใจตามความพระราชดำริห์ ความพระราชประสงค์ซึ่งได้ทรงโปรดตั้งพระราชบัญญัติไว้เปนปานกลาง จะได้เปนทางที่จะได้ดัดแปลงผ่อนผัน หันการชั่วมาหาการดีตามการตามเวลาที่ละเล็กคราวละน้อยทุก ๆ ครั้งทุก ๆ คราวไป ก็ฝ่ายใจคนจำพวกที่มีสันดานเคยตัวในการชั่วใช้ทาษหาอำนาจในการกดขี่นั้น ก็จะนึกพรั่นหวั่นหวาดกลัวทาษจะสูญหมดไปโดยเร็วนั้น จงเข้าใจให้ชัดเถิดว่า ลูกทาษลูกไทยซึ่งโปรดให้ลดกระเษียรอายุลงเสมอ ๗ ปี ๗ ปีเต็มค่าเพียง ๗ ตำลึง อายุถึง ๒๑ ปีหมดค่านั้น ที่พ้นค่าตัวเปนไทยแล้วช่วยไถ่กันไม่ได้นั้นก็ดี การนกจำเภาะแต่เด็กที่เกิดในปีมโรงสัมฤทธิศกเปนต้นไปเท่านั้น ก็ยังเด็กที่เกิดในปีเถาะนพศก ปีขานอัฐศก ถอยขึ้นไปก็ยังมีอยู่เปนอันมาก คงได้ช่วยไถ่เอามาเปนทาษใช้สอยอยู่นาน แลทาษที่เปนพ่อแม่พี่น้าอาเก่า ๆ เหล่านั้นก็ยังมีถมไป คงช่วยไถ่ใช้กันอยู่อีกนาน กลัวจะเกินอายุท่านผู้ที่มีความวิตกนั้นเสียอีก ด้วยคนที่เกิดในปีขานปีเถาะนั้น กว่าอายุจะถึง ๗๐ ปีบอกหักชราได้นั้นก็ยังนานนัก ถ้าจะคิดตั้งแต่ปีจอนไป ก็ยังอีก ๖๑ ปี ๖๒ ปี

TUDC 06/09/2563

เพราะฉนั้นจึงทรงพระราชดำริห์เปนปานกลาง ภอจะได้ให้เปนทาง
เข้าใจรู้ศึกตัวไว้บ้าง ที่จะได้เลือกจ้างคนที่เกิดขึ้นโรงเปนต้น ไว้ใช้
ภอเข้าใจเสียก่อน จึงมิได้ทรงพระราชดำริห์เลิกถอนโดยเร็ว แรง
แรงเหมือนเมื่อครั้งคิดกันมาแต่แรกบรมราชาภิเศก ว่าจะให้นายเงิน
ลดค่าตัวให้แก่ทาษเดือนละกึ่งตำลึงนั้น ถ้าจะคิดดูที่จะลดดังนั้น ปีหนึ่ง
เปนเงิน ๖ ตำลึง ทาษค่าตัวถ้วยธรรมดาคนละ ๒ ชั่ง คิดดู ๗ ปีเศษทาษก็
จะเลิกหมดไปโดยเร็ว ผู้ที่ช่วยไถ่มิทาษไว้แต่เดิมก็จะได้ความลำบาก
ยากแค้นเปนอันมาก เหมือนผู้อยู่ที่อันสบายกลับกลายมาถูกร้อนโดย
เร็ว ก็คงจะไม่สบายไปต่างๆ แล้วก็เปนทางที่ขาดทุนเสียทรัพย์ของผู้
ที่ช่วยไถ่ไว้แต่เดิมนั้น จึงทรงผ่อนผันแต่เรื่องลูกทาษที่ไม่เปนการขาด
ทุนสิ่งใด เพราะทรงหวังตั้งพระราชหฤไทย แต่ให้เปนคุณเปนประ-
โยชน์ ไม่ทรงอยากให้เปนโทษได้ความเดือดร้อนรำคาญต่างๆ จึงได้
ทรงไว้เปนปานกลาง ภอให้เปนหนทางที่จะได้ใช้ลูกจ้างบ้าง ใช้ทาษ
บ้าง รคนปนกันภอเคยใจไว้ เพราะไม่ทรงอยากให้เจ้าของทรัพย์
ขาดทุนเดิมสิ่งใดให้เปนที่ร้อนใจรำคานในการซึ่งทรงพระราชดำริห์นี้
กับอนึ่งทาษไพร่ใจพาลสันดานข้า ก็ยังไม่รู้จักที่จะทำมาหากินสิ่งไร
จึงต้องผ่อนหย่อนไปภอให้อาไศรยนายเงินได้ กินอยู่นุ่งห่มไปพลาง ๆ
ก่อน กว่าบุตรหลานจะได้หลุดถอนพ้นค่าตัวไปได้ วิชาสิ่งไรภอรับ
จ้างหากินมีทรัพย์สินมาช่วยรับใช้แบ่งไถ่ให้บิดามารดาพ้นค่าหลุด
เปนไทยไปได้บ้าง เปรียบเหมือนอย่างบิดาคนหนึ่ง มารดาคนหนึ่ง
บุตร ๓ คน ถ้าบุตรหลุดพ้นไปได้ คงคิดเบี่ยงบ่ายรับจ้างหาเงินมาช่วย
ไถ่บิดามารดาไปให้เปนไทยได้ ก็คงช่วยกันซื้อขายทำมาหากินต่อไป

TUBC 06/09/2563

บิดามารดาคงไม่กลับใจไปในการที่ชั่วตามที่เคยตัวมาแต่แรก เพราะบุตรได้ร่ำเรียนวิชาคงชักภาให้ดีมีแต่ที่ชอบทุกประการ จึงได้ทรงพระสันนิฐานเปนพระราชบัญญัติจัดไว้เปนอย่างกลางตาม ทางดังนี้ อนึ่งฝ่ายคนอีกจำพวกหนึ่งที่มีสันดานดีอยากจะไม่ให้มีธรรมเนียมใช้ทาษนั้น พึงทราบพระราชดำริห์พระราชประสงค์เถิด ว่าซึ่งทรงโปรดมีพระราชบัญญัติครั้งนี้ เพื่อจะแบ่งหนักให้เปนเบาไว้ก่อน เพราะจะผ่อนถูกทาษถูกไทย ซึ่งเกิดในปีมโรงเปนต้นนั้น อายุได้ ๒๑ ปีพ้นหนึ่งหฤดค่าตัวเปนไทย แลไม่ให้ขายกันได้ต่อไปนั้น เพราะจะให้หัดทำการหาวิชา เปน ที่ทำมาหากินรู้ในศิลปศาตรต่าง ๆ จะได้เปนถูกจ้างหากินต่อไป เมื่อธรรมเนียมจ้างกันหนาชุกชุมขึ้นแล้วก็เหนว่าธรรมเนียมใช้ทาษก็คงจะน้อยถอยลงทุกครั้งทุกที การก็จะมากขึ้นร่ำไป จึงได้ทรงตั้งพระราชบัญญัติให้คนเข้าใจเคยหิเคยตาด้วยกันมาก แล้วภายน่าต่อไปถึงจะไม่มีใครใช้ทาษก็คงจะไม่เปนไรนัก เพราะเหมือนชวนชักให้คนที่มีสันดานอันหนาตามธรรมดาอยากจะใช้ทาษนั้นให้เคยหิเคยใจเคยตาเสียก่อน ก็คงจะมีความผ่อนหาสิ่งสว่างเสื่อมสว่างการที่ชั่วได้ จึงยักย้ายพระราชบัญญัติดัดต่อเพิ่มเติมขึ้นตามการตามเวลาที่จะเปนไปได้ทุกสิ่งทุกอย่าง จนถึงหนทางที่จะตรงนั้นกับอนึ่งการเล่นเบี้ยพนันเอาเงินกันเปนที่ต้นรากให้เกิดเปนทาษขึ้นนั้น การอันนี้มพระราชหฤไทยรำพึงถึงอยู่เสมอที่จะหลีกถอนผ่อนให้หมดไปนั้นเปนแน่ แต่เปนเงินถึง ๑๓,๐๐๐ ชั่งเสศได้สำหรับจ่ายใช้ราชการแผ่นดินอยู่เสมอ ถ้าจะเลิกถอนเสียโดยเร็วนี้ เงินซึ่งสำหรับจะใช้จ่ายราชการก็ยังไม่มีที่จะทำการงานโยธาต่าง ๆ แทนเงินซึ่ง

TUDC 06/09/2563

จะเลิกได้นั้น แต่การอันนี้ก็ได้ทรงพระราชดำริห์ปฤกษาอยู่ในเคาน์ซิล แล้ว เมื่อตกลงอย่างไรท่านทั้งปวงคงได้ทราบต่อไปเมื่อภายน่า ฯะ

แจ้งความมาณวันอาทิตย เดือนสิบเอด ขึ้นแปดค่ำ ปีจอฉศก ศักราช ๑๒๓๖ เปนปีที่ ๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ฯะ

ขุนหลวงไกรสี่ห์
เคลิกออฟเคาน์ซิล

ประกาศ

ว่าด้วย ฯ พณ ฯ หัวเจ้าท่านที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน

◎ มีพระบรมราชโองการให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน ซึ่งโปรดเกล้า ฯ ตั้งขึ้นไว้ครั้งนี้นั้นก็มียศควรนับว่าเปนที่สองรองท่านเสนาบดี โดยกฎหมายสำหรับเคาน์ซิล ก็ธรรมเนียมแต่ก่อนมา ถูกขุนทั้งสองพวก ถ้าจะเรียกออกชื่อก็เคยใช้ว่า ฯ พณ ฯ หัวเจ้าท่าน ฤๅใช้ ฯ พณ ฯ ถูกขุนณศาลา ฯ พณ ฯ หัวเจ้าท่านถูกขุนณศาลหลวงดังนี้ ฯ พณ ฯ หัวเจ้าท่านถูกขุนณศาลหลวงนั้น คือถูกขุนทั้งปวง มีพระมหาราชครูประโรหิตาจารยพระมหาราชครูมหิธรเปนต้น เมื่อประชุมพร้อมกันเข้าตัดสินชี้ขาดข้อความใดๆ ให้สำเร็จไปได้นั้น คือ ฯ พณ ฯ หัวเจ้าท่าน ถูกขุนณศาลหลวง ก็ ฯ พณ ฯ หัวเจ้าท่านถูกขุนณศาลานั้น คือข้าราชการที่มีตำแหน่งต่างๆ ผู้ใหญ่ ๆ มี

TUDC 06/09/2563

จะเลิกได้นั้น แต่การอันนี้ก็ได้ทรงพระราชดำริห์ปฤกษาอยู่ในเคาน์ซิล แล้ว เมื่อตกลงอย่างไรท่านทั้งปวงคงได้ทราบต่อไปเมื่อภายน่า ฯะ

แจ้งความมาณวันอาทิตย เดือนสิบเอด ขึ้นแปดค่ำ ปีจอฉศก ศักราช ๑๒๓๖ เปนปีที่ ๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ฯะ

ขุนหลวงไกรสี่ห์
เคลิกออฟเคาน์ซิล

ประกาศ

ว่าด้วย ฯ พณ ฯ หัวเจ้าท่านที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน

◎ มีพระบรมราชโองการให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน ซึ่งโปรดเกล้า ฯ ตั้งขึ้นไว้ครั้งนี้นั้นก็มียศควรนับว่าเปนที่สองรองท่านเสนาบดี โดยกฎหมายสำหรับเคาน์ซิล ก็ธรรมเนียมแต่ก่อนมา ถูกขุนทั้งสองพวก ถ้าจะเรียกออกชื่อก็เคยใช้ว่า ฯ พณ ฯ หัวเจ้าท่าน ฤๅใช้ ฯ พณ ฯ ถูกขุนณศาลา ฯ พณ ฯ หัวเจ้าท่านถูกขุนณศาลหลวงดังนี้ ฯ พณ ฯ หัวเจ้าท่านถูกขุนณศาลหลวงนั้น คือถูกขุนทั้งปวง มีพระมหาราชครูประโรหิตาจารยพระมหาราชครูมหิธรเปนต้น เมื่อประชุมพร้อมกันเข้าตัดสินชี้ขาดข้อความใดๆ ให้สำเร็จไปได้นั้น คือ ฯ พณ ฯ หัวเจ้าท่าน ถูกขุนณศาลหลวง ก็ ฯ พณ ฯ หัวเจ้าท่านถูกขุนณศาลานั้น คือข้าราชการที่มีตำแหน่งต่างๆ ผู้ใหญ่ ๆ มี

TUDC 06/09/2563

ท่านเสนาบดีเปนต้น นี่เปน ฯพณฯ หัวเจ้าท่านฤกฃุนณศาลานั้น คือ ศาลาฤกฃุนในทั้งสองฝ่าย ถ้าจะมีราชการสิ่งใดซึ่งเปนการบ้านเมือง ก็ปฤกษาฤกฃุนณศาลา ฤๅใบบอกหัวเมืองก็ว่าบอกปรนิบัติมายัง ฯพณฯ หัวเจ้าท่านฤกฃุนณศาลา ฃอได้นำข้อความฃึ้นกราบบังคมทูล พระกรุณาได้ทรงทราบใต้ฝ่าลอองธุลีพระบาทดังนี้ ฯ

เพราะฉนั้น ที่ปฤกษา ฯ ราชการแผ่นดินนี้ เมื่อประชุมพร้อมกัน ตั้งแต่เจ็ดคนฃึ้นไป ก็อาจจะให้การทั้งปวงสำเร็จได้ เพราะฉนั้นตั้งแต่นี้ต่อไป จะใช้ในหนังสือแลคำปฤกษาถึงท่านเคาน์ซิล ควรต้องใช้ว่า ฯพณฯ หัวเจ้าท่านที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน ฤๅ ฯพณฯ หัวเจ้าเคาน์ซิลออฟสเตด ให้ข้าราชการแลราษฎรใช้ตามประกาศมานี้ทุกประการ ฯ

ประกาศมาณวันพุฒ เดือนสิบเอด ขึ้นสิบเอดค่ำ ปีจอฉศก ศักราช ๑๒๓๖ ฯ

พระยาอนุรักษราชมณเฑียร
รับพระบรมราชโองการ

ประกาศ

ว่าด้วยถอดพระยาอาหารบริรักษออกจากที่ปรึกเคาน์ซิล

◎ มีพระบรมราชโองการมารพระบันฑูรสุรสิงหนาทสั่งว่า พระยาอาหารบริรักษ ซึ่งเปนแมมเบอร์ออฟปรีวีเคาน์ซิลประพฤติตัวผิด

TUDC 06/09/2563

จากคำสาบาลสำหรับปริวเคานซิล ข้อ ๑ ซึ่งว่าจะกราบทูลปฤกษาในข้อใดข้อหนึ่งนั้น จะกราบทูลด้วยเต็มสติปัญญาเต็มความคิด ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าดริตรองเหนว่าเปนความดีมีคุณเปนการเจริญ ฯะ

◎ อนึ่งในข้อ ๒ มีความว่าจะกราบทูลปฤกษาการสิ่งใด ๆ จะคิดให้เปนเกียรติยศ เปนการเจริญ เปนคุณเปนประโยชน์แก่แผ่นดินให้ราษฎรมีความศุข ฯะ

◎ คำสาบาลทั้ง ๒ ข้อนี้ ครั้นได้ทรงพระราชดำริห์จะจัดการในกรมนา ได้ประชุมปริวเคานซิลปฤกษาถึง ๓ วัน พระยาอาหารบริรักษหาได้ปฤกษาที่จะจัดการข้อใดข้อหนึ่งไม่ เหนแต่ว่าจัดไม่ได้ทุกอย่างไป จึงเหนว่าพระยาอาหารบริรักษผิดคำสาบาลทั้ง ๒ ข้อ แลบัดนี้ก็ได้ชำระความในกรมนา หลวงสนิทสมบัติให้การว่าได้เปลี่ยนแปลงหางว่าวเสนาข้าหลวงกำนันฉ้อบังเงินหลวง แล้วแบ่งปันให้พระยาอาหารบริรักษ ส่วนตัวพระยาอาหารบริรักษก็มีพริรุธอีกหลายอย่าง เปนทางฉ้อคัดเงินหลวงในกรมนา ไม่ควรจะอยู่ในที่ปริวเคานซิล ซึ่งได้สาบาลในข้อ ๗ ว่า จะประพฤติตัวให้สมควรแก่แบบอย่างธรรมเนียมปริวเคานซิลดอร์ ซึ่งเปนคนดีมีความซื่อสัตย์กระตัญญู จึงมีพระบรมราชโองการให้ถอดพระยาอาหารบริรักษออกจากที่ปริวเคานซิลดอร์ตามกฎหมายปริวเคานซิลข้อ ๙ ว่า ถ้าที่ปฤกษาผู้ใดทำความผิดชั่วอยาบช้าไม่สมควรแก่ยศศักดิ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะถอดผู้นั้นเสียจากที่ตำแหน่งยศ แลจะไม่พระราชทานเงินเบี้ยเลี้ยงรักษายศต่อไปนั้น ให้ถอดพระยาอาหารบริรักษออกจากที่

TUDC 06/09/2563

ปริวเคานซิลตั้งแต่วันนี้ไป แล้วให้เรียกสัญญาบัตรที่ปริวเคานซิล-ลอรคืน แต่ยศอื่น ๆ นั้นให้คงอยู่ตามเดิมก่อน

พระที่นั่งสมมุติเทวราชอุปบัติ

ณวันพฤหัศบดี เดือนสิบเอด ขึนสิบสองค่ำ ปีจอฉศก ๒๔๑๖

ชุนหลวงพระไกรสีห์

เคลิกออฟเคานซิล รับพระบรมราชโองการ

ประกาศ

เพิ่มเติมห้ามมิให้เด็กเล่นการพนันต่าง ๆ

◎ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ แลข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย แลทวยราษฎรในแขวงจังหวัดกรุงเทพ ฯ ให้ทราบทั่วกันว่า ในหนังสือพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา แลหนังสือพิมพ์ประกาศที่ได้ออกแจกไปแล้วถึงวันอาทิตย เดือนสิบ แรมเก้าค่ำ ปีจอฉศกนั้น ว่าด้วยห้ามการเล่นพนันต่าง ๆ ที่เปนการผู้ใหญ่ชักให้เด็กเล่น ได้ว่าระบุการเล่นไว้แต่ ๑๒ อย่าง บัดนี้จะต้องห้ามเพิ่มเติมอีก ๓ อย่าง คือตัดทุเรียน ๑ ตัดซ่มโอ ๑ ข้องอ้อย ๑ เพราะการเล่นทั้งสามอย่างนี้มักจะก่อเหตุต่าง ๆ ถ้าผู้ใหญ่เล่นก็มักจะให้เกิดแทงพันกันขึน การทั้งสามอย่างนี้ห้ามขาดไม่ให้เล่น รวมกับที่ว่าไว้ก่อนเปนการเล่น ๑๕ อย่าง แล

TUDC 06/09/2563

ข้อเล่นห้ามการเล่น เปนแต่เด็กเล่นกันโดยลำพัง ให้เปนทิ้งขวางถนนหนทางซอกกรอกลำบากแก่คนเดินไปมาได้ว่าระบุไว้แต่ ๑๓ อย่าง จะต้องเพิ่มเติมอีก ๕ อย่าง คือพุ่งพัน ๑ เรือพุ่ง ๑ ตีไม้ดัง ๑ ไม้ปิ่ง ๑ ค่วางย่น ๑ รวมกับที่ว่าไว้ก่อนเปนการเล่น ๑๘ อย่าง ห้ามมิให้เล่นกลางถนนหนทาง ให้นายแขวงนายอำเภอในกรมกองกระเวรซ้ายขวา เอาคำประกาศฉบับเพิ่มเติมนี้ประกาศราษฎรให้ทราบทั่วกัน ตั้งแต่ออกประกาศ ๕ วันก่อน แล้วให้ลงมือจับไปตามหมายประกาศฉบับเดิมเถิด

ประกาศเพิ่มเติมมาณวันอาทิตย เดือนสิบเอ็ด ขึ้นห้าค่ำ ปีจอ ฉศก ศักราช ๑๒๓๖ เปนปีที่ ๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ประกาศ

เจ้าพนักงานซึ่งประจำของทอดทุ่นล้อมวง

◎ ด้วยพระยาอนุรักษราชมณเฑียร รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ สั่งให้หมายบอกเจ้าพนักงานทุกกรม ซึ่งมีพนักงานในการถอยพระประทีป แลพระบรมวงษานุวงษข้าราชการราษฎรให้ทราบด้วยเจ้าพนักงานกรมวัง แลกรมพระตำรวจพร้อมกันน้อมเกล้าคำนับบังคมทูลพระกรุณา ว่าการถอยพระประทีปซึ่งเปนธรรมเนียมมาแต่เดิมนั้น ภายหลังเปลี่ยนแปลงมาต่าง ๆ ยังหามีแบบแผนข้อบังคับแน่นอนลงไม่ อนึ่งธรรมเนียมที่เจ้าพนักงานจะรักษาราชการนั้นก็มี

TUDC 06/09/2563

แยกย้ายกันอยู่ จะขอพระราชทานให้เปนข้อบังคับสำหรับรักษาราช-การในการถอยพระประทีปสืบไป จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้กรมวังแลเจ้ากรมพระตำรวจพร้อมกันตั้งเปนฉบับธรรมเนียมไว้ ให้เจ้าพนักงานซึ่งต้องด้วยราชการทำตามข้อบังคับบนทุกประการ ฯะ

◎ ข้อ ๑ เจ้าพนักงานผู้ที่ต้องลงเรือพระที่นั่งบันดังก์ ก็ให้มาลงประจำเรือพระที่นั่งบันดังก์อยู่แต่ในเวลา ๒ ทุ่ม ให้เจ้ากรมปลัดกรม ๆ ทหารในซ้ายทหารในขวามีเรือบักโคมเพชสำหรับเรือเปนสำคัญ มาจอดประจำอยู่ที่เรือพระที่นั่งบันดังก์ ท้ายน้ำลำหนึ่งเหนือน้ำลำหนึ่ง ตามเจ้าพนักงานฝ่ายซ้ายฝ่ายขวา สำหรับจะได้ใส่เรือแลได้ใช้กิจราชการไปมาในเวลาเสด็จลงทรงถอยพระประทีป ถ้าผู้ที่เปนพนักงานกรมอื่นนอกจากกรมทหารใน ซึ่งจะมาลงประจำอยู่ในเรือพระที่นั่งบันดังก์ ถ้าลงอยู่ในเรือพระที่นั่งบันดังก์แล้วห้ามอย่าให้เอาเรือของผู้นั้นจอดชิดติดกับเรือพระที่นั่งบันดังก์ ให้ถอยออกไปเสียให้พ้นให้อยู่แต่ตัวผู้นั้นผู้เดียว แลมิให้เอาบ่าวไพร่ซึ่งไม่ใช่พนักงานลงมาอยู่ในเรือพระที่นั่งบันดังก์ด้วยเปนอันขาด ถ้าผู้ที่มิใช่พนักงานลงมาอยู่ในเรือพระที่นั่งบันดังก์ ก็ให้เจ้าพนักงานกรมทหารในฝ่ายซ้ายฝ่ายขวาไล่ขึ้นเสียจากเรือพระที่นั่งบันดังก์ ถ้ามีพ้นก็ให้เจ้าพนักงานนำความขึ้นถวายคำนับทูลพระกรุณาให้ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ฯะ

◎ ข้อ ๒ ตั้งแต่เวลาสองทุ่มไปแล้ว ถึงยังไม่เสด็จพระราชดำ-

TUDC 06/09/2553

เนินลงประทับเรือพระที่นั่งบันดังก์กัด ห้ามไม่ให้เรือแจวเรือพายแล
เรือกลไฟพระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้น้อย แลเรือ
ราษฎรผ่านไปมาหน้าเรือพระที่นั่งบันดังก์ ในทุ่นแพไฟเปนอันขาด ถ้า
จะเข้ามาเผ้าทูลถวายองคุ์พระบาทก็ให้เดินนอกทุ่นแพไฟ ฯะ

◎ ข้อ ๓ ถ้าเสด็จพระราชดำเนินลงเรือพระที่นั่งบันดังก์ พนัก-
งานชักโคมสัญญา เรือตำรวจออกจากท่าจับทุ่นล้อมวง ยังมิได้ถอด
โคมสัญญา ห้ามมิให้เรือแจวเรือพายเรือกลไฟพระบรมวงษานุวงษ
แลข้าราชการซึ่งมิใช่พนักงานแลราษฎรถัดทุ่นเข้าออกเปนอันขาด ถ้า
มิฟังขืนถัดเข้ามาในทุ่น ให้เจ้าพนักงานซึ่งประจำทุ่นไล่จับเอาคนเอา
เรือผู้ที่ถัดเข้ามาในทุ่นไว้ แล้วให้ถวายคำนับทูลพระกรุณา แล้วแต่
จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ฯะ

◎ ข้อ ๔ เมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนินลงประทับในเรือพระที่-
นั่งบันดังก์แล้ว เจ้าพนักงานทั้งปวงทอดทุ่นล้อมวงเหนเรือถัดเข้ามา
น่าที่ของผู้ใดไม่ห้ามปรามไล่ขับจับกุม ปล่อยให้เรือนั้นล่วงไปเกินทุ่น
น่าที่ ถ้าทุ่นลำอื่นจับได้จะให้มีโทษแก่ผู้เจ้าน่าที่ซึ่งปล่อยให้เรือล่วง
พ้นมานั้นตามสมควรแก่โทษ ฯะ

◎ ข้อ ๕ ผู้ต้องเกณฑ์ส่งกระทงรับกระทง ให้มีเรือจุดโคมบั๊ก
มาในลำเรือเปนสำคัญ ถ้าส่งกระทงต่อเจ้าพนักงานท้ายเรือพระที่นั่ง
บันดังก์แล้ว ให้ลงไปคอยรับกระทงใต้ถ้าโรงวิเศศ อย่าให้ล่วงขึ้น
มารับกระทงเหนือโรงวิเศศ ถ้าล่วงพ้นขึ้นมาให้เรือทุ่นตำรวจห้าม
ปรามอย่าให้ล่วงขึ้นมาได้ ถ้าขืนล่วงขึ้นมาก็ให้จับเอาตัวเอาเรือผู้นั้น
ไว้ทำโทษตามโทษานุโทษ ฯะ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๖ ถ้าเจ้าพนักงานผู้ทดลงในเรือพระที่นั่งบัลลังก์ มามิทันเวลาเสด็จพระราชดำเนินลงมาประทับในเรือพระที่นั่งบัลลังก์แล้ว ห้ามมิให้ถัดทุ่นเข้ามาเปนอันขาด ถ้ามิฟังยินถัดเข้ามาในทุ่น ก็ให้เจ้าพนักงานผู้ทอดทุ่นล้อมวงจับเอาตัวคนเอาเรือผู้นั้นไว้ แล้วให้นำความขึ้นถวายคำนับทูลพระกรุณา แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ๖ะ

◎ ข้อ ๗ ถ้าเจ้าพนักงานดอกไม้เพลิงทอดทุ่นเรือดอกไม้แล้ว ให้ประจำรักษาอย่าให้ละเลยมิเหตุการเกิดขึ้นในเรือดอกไม้เพลิงได้ ห้ามมิให้ผู้ที่มิใช่พนักงานดอกไม้เพลิงไปแอบจอดชิดติดกับเรือทุ่นเรือดอกไม้ อนึ่งดอกไม้พุ่มซึ่งไปซุ่มหลบฝนอยู่ที่ท่าพระ ถ้าเจ้าพนักงานดอกไม้เพลิงจะล่องเอาเรือดอกไม้ลงไปที่เรือทุ่น ก็ให้มีเรือจุดโคมบังน่าเรือดอกไม้ไปเปนสำคัญ อย่าให้ภาเรือผู้ที่มิใช่พนักงานล่องตามเรือดอกไม้ลงไปด้วย ถ้าเรือลำหนึ่งลำใดล่องตามเรือดอกไม้ลงไป ก็ให้เจ้าพนักงานล้อมวงจับเอาคนเอาเรือลำนั้นไว้ให้จงได้ ๖ะ

◎ ข้อ ๘ ให้มีกรมวังทหารประจำรักษาประตูหลังพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยตั้งแต่เวลาย่ำค่ำไป แลเจ้าพนักงานฝ่ายในลงประจำจัดการอยู่ในนั้น ผู้ที่มิใช่พนักงานห้ามมิให้เข้าไปในประตูพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย ถ้ามิฟังก็ให้ทหารจับเอาตัวผู้นั้นที่เข้าไปมาส่งยังเจ้าพนักงานกรมวังฯ ต้องถวายคำนับทูลพระกรุณา แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ๖ะ

◎ ข้อ ๙ สนม ตำรวจ พลเรือน กรมวังทหารซึ่งรักษาประตูข้างฉนวนประจำทางชั้นนอกชั้นใน ให้ระวังรักษาตั้งแต่เวลาทพัน

TUDC 06/09/2563

๒ ทุ่มแล้ว ห้ามมิให้ผู้ที่ไม่ใช่พนักงานรักษาประตูไปยืนอยู่ประตูข้างฉนวนชั้นนอกชั้นใน ถ้าผู้ทมราชการทั้งฝ่ายน่าฝ่ายในจะไปมาทางนั้น ให้บอกแก่เจ้าพนักงานผู้รักษาประตูว่าจะไปด้วยกิจราชการอย่างนั้น ก็ให้เจ้าพนักงานผู้รักษาประตูข้างในข้างนอกบอกส่งผู้จะไปกิจราชการแต่เฉภาะผู้นั้น ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดไม่มีกิจราชการเดินผ่าฉนวนไปมา ก็ให้ผู้ทรักษาประตูข้างในข้างนอกจับตัวมาส่งกรมวังลงโทษตามโทษานุโทษ ฯะ

◎ ข้อ ๑๐ ตั้งแต่เวลาเสด็จพระราชดำเนินลงประทับในเรือพระที่นั่งบันดังก็แล้ว ห้ามมิให้พระบรมวงษานุวงษ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรทั้งเจ้าพนักงานล้อมวงจุดดอกไม้เพลิงในล้อมวงเปนอันขาด ถ้าผู้ใดจุดดอกไม้เพลิงในล้อมวงน่าที่เจ้าพนักงานผู้ใด ให้เจ้าพนักงานน่าที่ห้ามปราม ถ้ามิฟังให้เจ้าพนักงานจับเอาตัวให้จงได้ ฯะ

◎ ข้อ ๑๑ ถ้าเจ้าพนักงานลงเรือพระที่นั่งบันดังก์ แลล้อมวงฝ่ายน้ำฝ่ายบก แลกระบวนแห่น่าตามเสด็จทั้งปวง เมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนินลงประทับเรือพระที่นั่งบันดังก์แล้ว ยังไม่เสด็จพระราชดำเนินขึ้น อย่าให้เจ้าพนักงานลงเรือพระที่นั่งบันดังก์ แลล้อมวงแห่น่าตามเสด็จทั้งปวงทิ้งละน่าที่ไปเปนอันขาด ถ้าผู้ใดทิ้งละน่าที่ของตัวเสีย ให้ทำโทษผู้นั้นตามโทษานุโทษ ฯะ

◎ ข้อ ๑๒ ซึ่งพระยาพระหลวงผู้เปนพนักงานทอดทุ่นเหนือทุ่นท้ายตั้งกองล้อมวงทั้งปวงนั้น ถ้าบ่วยไปให้พระยาพระหลวงในกรมนั้น ๆ แทนตัวมาทอดทุ่นตั้งกองล้อมวง อย่าให้เอาขุนหมื่นพันทนาย

TUDC 09/09/2563

บ่าวไพร่มาตั้งกองทอดทุ่นล้อมวงแทนตัวเปนอันขาด แล้วให้เจ้า-
พนักงานตั้งกองจุกช่องล้อมวงทางน้ำทางบก มาประจำรักษาน่าที่ให้
พร้อมแต่ในเวลา ๒ ทุ่ม แลผู้เปนพนักงานมาทอดทุ่นประจำน่าที่อยู่
ก่อนแล้ว ถ้าน้ำเชี่ยวสมอเกาเรือเลื่อนจากน่าที่ไป ให้บอกกับเรือ
ทุ่นที่ใกล้เคียงกันให้รู้ไว้ แต่อย่าให้ถอยเรือเข้าแอบเสียค่างฝั่ง ถ้า
เจ้าพนักงานผู้ตรวจทางน้ำทางบก ไปตรวจทุ่นใดกองใดขาดน่าที่ มา
มิทันในกำหนดฤๅถอยเรือทุ่นเข้าแอบฝั่ง ก็ให้เจ้าพนักงานผู้ตรวจไป
เกาะเอาตัวผู้ที่ขาดน่าที่มาไว้ แล้วให้นำความขึ้นถวายคำนับทูลพระ
กรุณาให้ทราบฝ่าลอองธุลีพระบาทนั้น ให้เจ้าพนักงานจุกช่องล้อมวง
ทอดทุ่นทำตามข้อบังคับนี้จงทุกประการ แลพระบรมวงษานุวงษข้า
ราชการราษฎรซึ่งจะขึ้นล่องไปมา อย่าให้ละเมินข้อบังคับนประการ
หนึ่งประการใดได้ ถ้าไม่พังจะเอาตัวเปนโทษตามโทษานุโทษ ฯ ฯ
ประกาศมาณวันศุกร เดือนสิบเอด ขึ้นสิบสามค่ำ ปีจอฉศก

พระราชบัญญัติ

สำหรับผู้รักษาเมืองซึ่งจะทำสัญญกับชาวต่างประเทศ

◎ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬา-
ลงกรณ์ บดินทรเทพย์มหามงกุฎ บุรุษรัตนราชวรวงษ วรุตมพงษ

TUDC 06/09/2563

บริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตรพระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม รัชกาลที่ ๕ ในพระบรมมหาราชวังซึ่งได้ประดิษฐาน แลดำรงค์ศิริราชสมบัติรัตนราไชยมหัศวริยาธิบัติ ณ กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา มาหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบูรีรมย์ อุดมราชนิเวศมหาสถาน ซึ่งเปนบรมราชธานีมหานครใหญ่ในราชอาณาจักรแดนสยาม ฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ เปนบรมราชาธิราชอันใหญ่ในประเทศ ที่ใกล้เคียงคือลาวกระเหรี่ยงมลายูแลประเทศอื่นๆ ผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ เสด็จออกประทับเหนือบรมราชอาศน ภายใต้มหาเศวตรฉัตรณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย มหัศวริยพิมานโดยสถานอุดราพิมุข พร้อมด้วยพระบรมวงษานุวงษ อัคมหาเสนาพฤฒามาตย์มุขมนตรีกระวิชาติ ราชประโรหิตโหราจารย์ ฝ่ายทหารพลเรือน ถวายคำนับเผ้าเบื้องบาทบงกชมาศโดยอันดับ จึงเจ้าพระยาสุริยวงษไวยวัฒนพิพัฒนศักดิ์อัยโสดม ที่สมุหะพระกระลาโหม ถวายคำนับบังคมทูลพระกรุณาว่าการทุกวันนี้ จีน แขก ฝรั่ง สัปเยกต่างๆ ซึ่งไปทำมาหากินณเมืองประเทศราช แลหัวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวานั้น บางทีอยากจะทำสัญญากับผู้ครองเมือง แล้วเกิดสงไสยว่าหนังสือสัญญาที่ทำกับผู้ครองเมืองนั้นจะใช้ได้เพียงไหน ถ้าเกิดความขึ้นจะเข้ามาร้องณกรุงเทพฯ ก็เปนความชำระยาก ขอพระบรมราชวะโรกาศให้มีข้อพระราชบัญญัติสำหรับผู้ครองเมืองประเทศราช แลหัวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวาต่อไป จึงมีพระบรมราช

THDC 06/09/2563

โองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ตำรัศเหนือเกล้าฯว่า ในแผ่นดินบัดยุบันนี้กมเมืองใหญ่หลายประเทศมาขอทำหนังสือสัญญาเจริญทางพระราชไมตรี แลถูกค้าชาวต่างประเทศไปมาค้าขายเมืองประเทศราช แลหัวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ฝ่ายใต้ฝ่ายเหนือเปนอันขาด มักทำหนังสือสัญญาต่อผู้ครองเมืองประเทศราช แลผู้รักษาเมืองกรมการด้วยบ่าไม้ แลขุดแร่ แลสัญญาสิ่งอื่นๆ ซึ่งเปนของแผ่นดิน ผู้ครองเมืองประเทศราชแลผู้ว่าราชการเมืองก็ทำหนังสือสัญญาปะปนระคนกันไป หารู้ว่าสิ่งใดเปนของแผ่นดิน แลเปนของเจ้าเมืองกรมการ ของราษฎรชาวบ้านไม่ ครั้นทำสัญญาแล้วภายหลังเกิดความชำระตัดสินเปนที่ลำบากกับเจ้าของเมือง ควรจะให้มีกฎหมายข้อบังคับผู้ครองเมืองประเทศราช แลผู้ว่าราชการเมือง กรมการ หัวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ให้เปนแบบอย่างต่อไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ตีปฤกษาราชการแผ่นดินตั้งข้อพระราชบัญญัติจัดเปนมาตราไว้สำหรับผู้ครองเมืองประเทศราช ผู้ว่าราชการเมือง กรมการ เมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ทั่วพระราชอาณาเขตร ให้ทำตามข้อพระราชบัญญัติจงทุกข้อทุกประการ ฯ

◎ มาตรา ๑ หนังสือสัญญาที่ผู้ครองเมืองประเทศราช แลหัวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ที่จะทำสัญญากันกับคนชาวต่างประเทศก็ดี ชาวสยามก็ดี ต้องแบ่งเปนสองอย่างๆ หนึ่งเรียกว่าบัดิก คือเปนของแผ่นดิน อย่างหนึ่งเรียกว่าไปรเวศ คือเปนของๆผู้นั้น ฯ

TUDC 06/09/2563

◎ มาตรา ๒ คนชาวต่างประเทศฤๅชาวสยาม จะทำหนังสือสัญญาด้วยการทำป่าไม้ ขุดแร่ ทำเข้าสาน ดีบุก ร่อนทอง ขุดคลอง ทำทาง ทำปลา ผูกภาษีอากร ทำสวนไร่นา ที่ไม่มีเจ้าของ ๆ อันที่เป็นของแผ่นดิน แลเรื่องใช้เลขไพร่หลวงสำหรับเมืองอย่างนี้ เป็นหนังสือสัญญาบัตรทั้งนั้น เป็นของแผ่นดิน ฯะ

◎ มาตรา ๓ ถ้าคนชาวต่างประเทศกับชาวสยามจะทำหนังสือสัญญาด้วยการรับซื้อขายสิ่งของต่าง ๆ จ้างคน ช้างม้า เช่าที่ เช่าเรือ เช่าตึก เช่าโรง เช่าแพ ที่มีเจ้าของ แลรับเหมาทำการต่าง ๆ อย่างนี้เป็นหนังสือสัญญาไปรเวศทั้งนั้น เป็นธุระของผู้ที่ทำหนังสือสัญญานั้น ฯะ

◎ มาตรา ๔ ถ้าชาวต่างประเทศผู้ใด ฤๅชาวสยามผู้ใด จะทำหนังสือสัญญาแก่ผู้ครองเมืองประเทศราช แลหัวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ฝ่ายใต้ฝ่ายเหนือ ว่าด้วยการบัตรเกี่ยวข้องเป็นของสำหรับแผ่นดินนั้น ผู้ครองเมืองกับผู้จะทำสัญญาให้บอกข้อความเข้ามาณกรุงเทพ ฯ ท่านเสนาบดีผู้เจ้าของเมืองเห็นควรแล้ว ท่านเสนาบดีซึ่งได้บังคับเมืองนั้นได้รัตไฟหนังสือสัญญาแล้วจึงใช้ได้ ถ้าท่านเสนาบดีเจ้าของเมืองไม่ยอมรัตไฟหนังสือสัญญานั้นใช้ไม่ได้ แลของที่ได้สัญญานั้นไม่เป็นสิทธิแก่ผู้ทำหนังสือสัญญา ฯะ

◎ มาตรา ๕ ผู้ใดจะทำหนังสือสัญญาเป็นไปรเวศนั้น แล้วแต่ใจของผู้นั้นจะมีกำหนด แลสัญญาตกลงประการใด แต่อย่าให้ผิดกับพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่ ถ้าจะเกิดวิวาทด้วยข้อสัญญาประการใด จะมาร้องพ้องต่อท่านเสนาบดีซึ่งเป็นเจ้าพนักงานณกรุง-

TUDC 06/09/2563

เทพฯ ก็ได้ ถ้าผู้รักษาเมืองกรมการแลราษฎรนั้นแพ้ความจะต้องเสียเงินแลทรัพย์สิ่งของ ก็ให้เร่งเอาแต่ผู้แพ้ความจะเร่งเอาที่แลทรัพย์สิ่งของซึ่งเปนของสำหรับแผ่นดินนั้นไม่ได้ ฯะ

◎ มาตรา ๖ ถ้าผู้ใดซึ่งเปนชาวต่างประเทศ มีคดีเกี่ยวข้องพ้องกล่าวโทษผู้รักษาเมืองกรมการแลราษฎรต่อท่านเจ้าพนักงานกรุงเทพฯ ถ้าพ้องหามีทุนทรัพย์ต้องเสียค่าธรรมเนียมให้ตระการร้อยละสองก่อน ถ้าไม่ให้ค่าธรรมเนียมร้อยละสองก่อนอย่าให้รับคำพ้อง ถ้าผู้มาพ้องนั้นกล่าวโทษผู้ทำผิดเปนโทษหลวง ห้ามอย่าให้ตระการเรียกค่าธรรมเนียมแก่ผู้พ้อง ถ้าโจทย์พ้องหาชำระไม่ได้จริง ให้โจทย์ผู้พ้องเสียค่าธรรมเนียมแทนจำเลยตามที่ได้เสียไปแลให้ผู้ครองเมืองประเทศราช ผู้รักษาเมือง กรมการ เมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ แลราษฎรให้กระทำตามพระราชบัญญัตินี้จงทุกประการ ฯะ

พระราชบัญญัตินี้ไว้ณวันจันทร์ เดือนสิบสอง ขึ้นแปดค่ำ ปีจอ ฉศก จุลศักราช ๑๒๓๖ เปนปีที่ ๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ฯะ

พระราชบัญญัติ

สำหรับข้าหลวงชำระความหัวเมือง

TUDC 06/09/2563

◎ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬา-

ลงกรณ์ บดินทรเทพย์มหามงกุฎ บุรุศรัตนราชรวิวงษ วรุตมพงษ บริพัตร วรชัติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม รัชกาลที่ ๕ ในพระบรมราชวงษซึ่งได้ประดิษฐานแลดำรงค์ศิริราชสมบัติรัตนราไชยมหัยสวริยาธิบัติ ณกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา มหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบูรีรมย์ อุดมราชนิเวศมหาสถาน ซึ่งเปนพระบรมราชธานีมหานครใหญ่ในราชอาณาจักรแดนสยาม ฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ เปนบรมราชาธิราชอันใหญ่ในประเทศที่ใกล้เคียงคือ ลาวกระเหรียง มลายูแลประเทศอื่นๆ ผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ เสด็จออกประทับเหนือพระบรมราชอาศน ภายใต้พระมหาเศวตรฉัตรณพระที่นั่งอมรินทร์-วินิจฉัย มหัยสวริยพิมานโดยสถานอุดราพิมุข พร้อมด้วยพระบรมวงษานุวงษ แลอัคมหาเสนาธิบดีมุขมนตรีกระวิชาต ราชปโรหิตโหราจารย์ ฝ่ายทหารพลเรือน เฝ้าเบื้องบาทบงกชมาศพร้อมกัน จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำรัศเหนือเกล้าฯว่า กรุงสยามกับกรุงอังกฤษได้ทำหนังสือสัญญาเจริญทางพระราชไมตรีไว้ต่อกันทั้งสองฝ่าย ฤกค้าไปมาค้าขายในพระราชอาณาเขตรก็ห้ามเหตุการเกี่ยวข้องข้อความใหญ่ไม่ แต่เมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน เมืองนครลำปาง กับเมืองพม่า ซึ่งเปนฝ่ายอังกฤษเขตรแดนต่อติดฤกค้าฝ่ายอังกฤษไปมาค้าขาย แลมาตั้งตัดไม้ขอนศักอยู่ในเขตรแขวงเมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน เมืองนครลำปาง ก็มีโดยมาก มักเปนความเกี่ยวข้องกัน ตระลาการเมืองเชียงใหม่ชำระตัดสินก็หา

TUDC 06/09/2563

ถูกต้องตามพระราชกำหนดกฎหมายแลข้อหนังสือสัญญาไม่ จึงได้มีความใหญ่เกิดขึ้นในเมืองเชียงใหม่อยู่เนือง ๆ ควรให้ข้าหลวงขึ้นไปเปนตระลาการชำระตัดสินคนชาวต่างประเทศที่เปนความกับคนชาวเมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน เมืองนครลำปาง ให้เปนแบบอย่างถูกต้องตามพระราชกำหนดกฎหมายแลข้อหนังสือสัญญา แต่ทรงพระปริวิตกว่าข้าหลวงซึ่งขึ้นมาเปนตระลาการชำระความเมืองเชียงใหม่เกือกจะทำการเหลือเกิน ให้แสนท้าวพระยาลาวชาวเมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน เมืองนครลำปาง มีความร้อนรนต่าง ๆ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาภูธราไภยที่สมุหนายก กับที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน ตั้งพระราชบัญญัติจัดเปนข้อไว้สำหรับข้าหลวงซึ่งเปนตระลาการชำระความศาลต่างประเทศณเมืองเชียงใหม่ ให้กระทำตามข้อพระราชบัญญัติจงทุกข้อทุกประการ ฯะ

◎ ข้อ ๑ ว่า ข้าหลวงผู้ซึ่งขึ้นมาเปนตระลาการศาลต่างประเทศอยู่ณเมืองเชียงใหม่นั้น ถ้าคนอังกฤษฤาชาวยุโรปแลพม่าตองซูบันดาที่เปนสัปเยกอังกฤษไปมาค้าขายตั้งทำมาหากินอยู่ณเมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน เมืองนครลำปาง ถ้าจะมีคดีเกี่ยวข้องพ้องหาความต่อแสนท้าวพระยาลาว แลชาวเมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน เมืองนครลำปาง ให้ทำเรื่องราวมายื่นต่อข้าหลวงซึ่งเปนตระลาการศาลต่างประเทศนั้น ก็ให้ตระลาการรับชำระตัดสินความของคนสัปเยกอังกฤษผู้ที่มาพ้องหานั้น โดยยุติธรรมตามกฎหมายกรุงสยาม แลข้อหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี ซึ่งคอเวอนแมนต์ฝ่ายยุโรปได้

THDC 06/09/2563

ทำไว้ต่อกรุงสยาม แลสัญญาซึ่งราชทูตออกไปทำต่อไวสรอยณเมือง กะลักตาจงทุกประการ ฯะ

◎ ข้อ ๒ ถ้าคนสัปเยกอังกฤษจะพ้องตัวเจ้านครเชียงใหม่ ก็ให้ข้าหลวงตระลาการศาลต่างประเทศนั้น มีจดหมายถึงเจ้านครเชียงใหม่ให้ทราบ เจ้านครเชียงใหม่จะแต่งให้บุตร หลาน ฤๅแสนท้าวพระยาลาวไปว่าความแทนตัวเจ้านครเชียงใหม่ก็ได้ ฯะ

◎ ข้อ ๓ ว่าถ้าคนในสัปเยกอังกฤษจะพ้อง เจ้านาย ฤๅ แสนท้าวพระยาลาว ก็ให้ข้าหลวงมีหมายไปถึงเจ้านครเชียงใหม่ เจ้าอุปราช เจ้าราชวงษ เจ้าราชบุตรว่า เจ้านายคนนั้นแลแสนท้าวพระยาลาวมีคดีเกียวข้อง ให้เจ้านครเชียงใหม่บังคับให้ผู้ทต้องคดีนมาว่าความฤๅจะแต่งทนายมาว่าความแทนตัวก็แต่งได้ ถ้าเปนไพร่แลราษฎรชาวเมืองที่ไม่มีบันดาศักดิ์ จะแต่งทนายว่าความแทนตัวไม่ได้ ถ้าผู้ต้องคดีอยู่ใกล้ให้ส่งใน กำหนด ๓ วัน ๕ วัน ถ้า ทางไกลให้ส่ง ๗ วัน ๑๕ วัน ฯะ

◎ ข้อ ๔ ถ้าเจ้านายบุตร หลาน แลญาติพี่น้องชายหญิงของเจ้านครเชียงใหม่ก็ดี แลแสนท้าวพระยาลาวซึ่งต้องคดี ถ้าจะแต่งทนายว่าความแทนตัว ให้ตระลาการเรียกเอาหนังสือทานบนกับเจ้านาย แลแสนท้าวพระยาลาวผู้ทต้องคดีนั้นไว้ ให้มั่นคงว่า ทนายผู้ทว่าความแทนนั้น ว่าความแพ้ยอมแพ้ด้วย ว่าความชะนะก็จะยอมจะชะนะด้วย ฯะ

◎ ข้อ ๕ ความของคนสัปเยกอังกฤษจะพ้องชาวเมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน เมืองนครลำปางก็ดี แลลาวจะพ้องคนสัปเยกอังกฤษก็ดี

TUDC 06/09/2563

เมื่อตระลาการพิจารณาความนั้นเสร็จสำนวนแล้วตัดสิน ถ้าคนฝ่ายสับเยกที่มีหนังสือเดินทางสำหรับตัวจะไม่ยอม ก็ให้ตระลาการมีหนังสือชี้แจงข้อความไปถึงตระลาการอังกฤษซึ่งตั้งอยู่ที่ยองสลิน ถ้าไม่ตกลงกันก็ให้ตระลาการศาลต่างประเทศเมืองเชียงใหม่ มีหนังสือบอกแจ้งเรื่องความลงมาณกรุงเทพฯ เจ้าพนักงานจะได้ว่ากล่าวกับกงสุลอังกฤษให้ตกลงกัน ฯ

◎ ข้อ ๖ ให้เจ้านครเชียงใหม่จัดคนชาวเมืองเชียงใหม่ที่รู้จักราชการ ให้ผลัดเปลี่ยนกันมาคอยรับใช้สำหรับถือหมายผลัดละ ๕ คน แลผู้ที่ถือหมายไปนั้น ให้มีคนของข้าหลวงกำกับไปด้วยจะได้เป็นพยานกัน ฯ

◎ ข้อ ๗ ให้เจ้านครเชียงใหม่ นครลำปาง เจ้าเมืองลำพูน จัดเจ้านายบุตรหลาน ฤๅแสนท้าวพระยาลาวมารับผีกหัดในการที่ชำระความศาลต่างประเทศ เมืองละ๒นาย ๓นาย จะได้รู้อย่างธรรมเนียมในการที่ชำระความของชาวต่างประเทศไว้ จะได้รับราชการรักษาบ้านเมืองต่อไป ฯ

◎ ข้อ ๘ ให้เจ้านครเชียงใหม่จัดคนชาวเมืองเชียงใหม่ที่เป็นกองตระเวร มาอยู่รักษารวังเหตุการบ้านที่ข้าหลวงอยู่ แลศาลที่ชำระความนั้นให้เสมอ ผลัดละ๒๐คน สำหรับจะได้ใช้สอยราชการทั้งปวงต่อไป ฯ

◎ ข้อ ๙ ค่าธรรมเนียมให้เรียกเอาแก่โจทย์จำเลยตามสมควร ห้ามอย่าให้เรียกเหลือเกินขึ้นไปเป็นอันขาดทีเดียว แลเงินค่าธรรมเนียมนั้น ให้เก็บไว้เป็นของหลวงสำหรับศาลต่างประเทศอยู่ณ

TODAY 06/09/2563

เมืองเชียงใหม่ แล้วให้ข้าหลวงตระลาการศาลต่างประเทศพร้อมด้วยเจ้านครเชียงใหม่ มีหนังสือบอกข้อราชการเมืองเชียงใหม่ แลส่งฉบับความที่ผ้องใหม่ชำระไปแล้ว แลยังค้างอยู่ กับค่าธรรมเนียมความลงไปยังกรุงเทพ ฯ เดือนละครั้งเสมอจงทุกเดือน ฯ

◎ ข้อ ๑๐ ข้าหลวงผู้เปนตระลาการศาลต่างประเทศชำระความอยู่เมืองเชียงใหม่น้ ถ้ามีการทัพศึกแลราชการแผ่นดิน ให้ข้าหลวงเอาเปนธุระดูแลว่ากล่าวให้สมควรชอบด้วยราชการแผ่นดิน ถ้าคนชาวเมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน เมืองนครลำปาง เปนความกันเอง ไม่เปนธุระของข้าหลวง สุดแต่เจ้านายแสนท้าวพระยาลาว เมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน เมืองนครลำปาง จะชำระว่ากล่าวกันตามกระบิลเมือง ฯ

◎ ข้อ ๑๑ ห้ามมิให้ข้าหลวงผู้เปนตระลาการ แล เสมียน ทนาย รับสินบนเข้าด้วยฝ่ายโจทย์ฝ่ายจำเลย แลห้ามมิให้ข้าหลวงผู้ซึ่งเปนตระลาการ เสมียน ทนาย รับของกำนันผู้ทมิคดีเกี่ยวข้องเปนโจทย์จำเลยซึ่งเปนความแก่กัน แลมิให้ทำอุบายต่าง ๆ ที่จะให้เกิดผลประโยชน์ในทางความนั้นจงทุกประการ ฯ

◎ ข้อ ๑๒ ห้ามมิให้ข้าหลวง เสมียน ทนาย ซื้อขายสินค้าต่าง ๆ หาผลประโยชน์ ผิดอย่างธรรมเนียมข้าหลวง เสมียน ขึ้นมาชำระความ แลห้ามมิให้ข้าหลวง เสมียน ทนาย เล่นไพ่ เล่นโป เล่นถั่ว ฤๅเล่นการพนันต่าง ๆ เสพสุราให้เมาจนเสียสติ แล สูบฝิ่น กินฝิ่น ฯ

◎ ข้อ ๑๓ ห้ามมิให้ข้าหลวงกับเสมียน ทนาย ที่มีธุระอยู่ในการ

TUBC 06/09/2563

ที่ชำระความนั้น มิภรรยาเมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน เมืองนคร-ลำปาง ถึงจะมีผู้ยกบุตรสาว น้องสาว หลานสาว แลญาติพี่น้องให้โดยความสุจริตมิได้คิดเปนสินจ้างสินบล ก็ห้ามมิให้รับเปนอันขาด ฯะ

◎ ข้อ ๑๕ กิจธุระที่เปนการในบ้านเรือนของข้าหลวง แลการงานทั้งปวงที่เปนธุระอื่นมิใช่เปนราชการ ก็ให้ข้าหลวงใช้คนไพร่ที่ขึ้นไปด้วยจากกรุงเทพฯ ถ้าจะไม่ใช้คนไพร่ที่ขึ้นไปด้วย ก็ให้จ้างชาวบ้านชาวเมืองใช้เปนมูลค่าตามการหนักการเบา ห้ามมิให้กะเกณฑ์ขอร้องต่อเจ้านครเชียงใหม่ แลเจ้านายแสนท้าวพระยาลาว ฯะ

◎ ข้อ ๑๕ เจ้านายแสนท้าวพระยาลาว ราษฎรชาวบ้านชาวเมือง จะพ้องหากล่าวโทษเสมียนทนายบ่าวไพร่ของข้าหลวงก็ดี ถ้าเสมียนทนายบ่าวไพร่ของข้าหลวงจะพ้องเจ้านายแสนท้าวพระยาลาว แลราษฎรชาวบ้านชาวเมืองก็ดี ก็ให้ไปพ้องร้องกันยังสนามที่ชำระความสำหรับเมือง ถ้าลาวจะพ้องไทยพวกข้าหลวง ก็ให้ข้าหลวงส่งตัวผู้ต้องคดีนั้นไปว่าความยังสนามที่ชำระความสำหรับเมืองโดยเร็ว ถ้าตระลาการเมืองเชียงใหม่ชำระความนั้นเสร็จสำนวนแล้ว ให้เจ้านายแสนท้าวพระยาลาว ให้ผู้ที่เปนเจ้าพนักงานชำระความนั้นนำความเสนอต่อข้าหลวง ให้ข้าหลวงปฤกษาด้วยเจ้านายแสนท้าวพระยาลาวเห็นพร้อมกันแล้วความนั้นจึงตกลงเปนแพ้ชะนะกันได้ ถ้าข้าหลวงกับเจ้านายแสนท้าวพระยาลาวเห็นความไม่ต้องกัน ก็ให้มีหนังสือบอกส่งแต่ถ้อยคำสำนวนลงมาณกรุงเทพฯ เจ้าพนักงานจะได้ตัดสินขึ้นไปให้เปนอันตกลงแล้วแก่กัน ฯะ

◎ ข้อ ๑๖ ผู้ซึ่งจะรับราชการขึ้นมาเปนตระลาการศาลต่าง -

TUDC 06/09/2563

ประเทศอยู่ณเมืองเชียงใหม่นี้ ให้อุสาห์ประพฤติการตามพระราชบัญญัตินี้จงทุกข้อ ให้เว้นการที่ไม่ควรจะประพฤติที่เปนการห้ามในพระราชบัญญัติจงทุกประการ แลผลประโยชน์สิ่งอื่น ๆ ซึ่งโปรดเกล้า ฯ ห้ามเสียนั้น เพราะทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงินเดือนให้รับพระราชทานเหน่าภอสมควรอยู่แล้ว ถ้าผู้ใดซึ่งเปนข้าหลวงเสมียนทนายบ่าวไพร่ไม่ประพฤติตามพระราชบัญญัตินี้ ล่วงพระราชบัญญัติไปข้อหนึ่งข้อใดก็ดี ถ้าชำระได้ส่วนได้ความจริงแล้ว จะลงพระราชอาญาตามพระราชกำหนด จะได้เปนแบบอย่างแก่ข้าทูลละออง ฯ ผู้ใดจะรับราชการฉลองพระเดชพระคุณต่างพระเนตรพระกรรณต่อไปให้ผู้ใดเปนตระลาการเสมียนทนาย แลไพร่ขึ้นมาอยู่ณเมืองเชียงใหม่ ประพฤติการให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติ แลหนังสือสัญญาจงทุกข้อทุกประการ ฯ

พระราชบัญญัติให้ไว้ณวันจันทร เดือนสิบสอง ขึ้นสิบห้าค่ำ ปีจอฉศก เปนปีที่เจดในรัชกาลปัตยุบันนี้ ฯ

ประกาศ

ซึ่งจะงดเดินสวนในปีจอฉศกนี้ไว้ก่อน

๏ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ แลข้าทูลละอองธุลีพระบาท เจ้าเมืองกรมการ

TUDC 06/09/2563

อาณาประชาราษฎร เจ้าของสวนให้ทราบทั่วกันว่า แต่ก่อนได้มี
หมายประกาศ ออกไปว่า ณบีจอฉศกจะโปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวง
แปดนายกำกับกันรังวัดต้นผลไม้ในสวนจังหวัดกรุงเทพฯแลหัวเมือง
ให้ทั่วกัน ความแจ้งอยู่ในหมายประกาศแต่ก่อนนั้นแล้ว ครั้นถึงเดือน
เก้าเดือนสิบ บีจอฉศก ฝนตกชุกน้ำเหนือหลากมามาก เกลือกจะท่วม
สวนที่ลุ่มต้นผลไม้ในสวนจะตายเสียบ้าง จะให้ข้าหลวงออกเดินสวน
ก็จะเปนสองครั้งสองคราวไป จึงโปรดเกล้าฯ ให้งดข้าหลวงเดินสวน
ในบีจอฉศกนั้นไว้ก่อน ถ้าจะจัดข้าหลวงออกเดินรังวัดสวนสำรวจไม้
ตายไม้ขืน เปลี่ยนน่าโฉนดตราแดงใหม่เมื่อใด จึงจะประกาศมาต่อ
ภายหลัง ฯ

ประกาศมาณวันอาทิตย์ เดือนสิบสอง แรมสองค่ำ บีจอฉศก
ศักราช ๑๒๓๖ เปนปีที่ ๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ฯ

พระราชบัญญัติ

สำหรับผู้รักษาเมืองกรมการ

แลเสนากำนันอำเภอ ซึ่งจะออกเดินประเมินนา

◎ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬา-
ลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม มีพระบรมราชโองการ
มารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ตั้งพระราชบัญญัติประกาศข้าราชการ

TUDC 06/09/2563

เจ้าพนักงานหัวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ฝ่ายใต้ ฝ่ายเหนือ ราษฎรเจ้าของนาให้รู้ทั่วกัน ด้วยทรงพระราชดำริห์ พร้อมด้วยทปฤกษาราชการแผ่นดินว่า แต่ก่อนถึงกำหนดข้าหลวงเสนาออกเดินประเมินนา เชิญตราออกมาวางต่อผู้รักษาเมืองกรมการ ให้ผู้รักษาเมืองจัดกรมการกำนันออกเดินประเมินนา ผู้รักษาเมืองก็หาบังคับบัญชาดรวจตรากรมการกำนันให้แข็งแรงไม่ ประการหนึ่งข้าหลวงเสนากรมการกำนันเรียกค่านาแก่ราษฎรเจ้าของนา ทำตัวฎีกาประทับตราเขียนด้วยเส้นดินสอ ราษฎรดูตัวฎีกาที่ดวงตราประทับเงินลบเลือนไม่แน่ชัด หามีสิ่งอันสิ่งใดเป็นสำคัญมั่นใจไม่ ราษฎรเจ้าของนาได้แต่ตัวฎีกาของเสนาไว้อย่างเดียว ถ้าเป็นความเกี่ยวข้องด้วยเรื่องนา จะอ้างตัวฎีกาก็เขียนดัดแปลงได้ ยากที่ผู้พิพากษาตระลาการจะชำระตัดสินเอาความจริง ประการหนึ่งข้าหลวงเสนากรมการกำนันเก็บเงินค่านาแก่ราษฎรแล้ว หักลบลดเป็นของกรมการกำนันชั้นหนึ่ง แล้วจึงหักลบลดส่วนเสนาอีกชั้นหนึ่ง เป็นสองชั้น แล้วหักค่าขนเข้ากับข้าหลวงเสนากำนัน ชั่งละ ๑๕ บาท กำนันต้องเสียค่าตำบลให้ข้าหลวงเสนา ๆ ต้องเสียค่าหนังค่าเข้าค่าหางว่าวให้แก่เจ้าพนักงานกรมนา ทรงเห็นว่าข้าหลวงเสนากำนันยังต้องเสียยอกย้อนวุ่นวายอยู่หลายอย่าง จึงทรงพระราชดำริห์เห็นว่า แต่เดิมมิข้าหลวงเสนาเจ้าพนักงานกรมนาตั้ง ก็เอาคนในพวกเดียวตั้งไป ไม่เป็นที่กัมกับกันแลกันได้ ทรงเห็นว่ามีสองพวกเหมือนพวกเดียว ครั้นจึงโปรดเกล้า ฯ ให้กรมนาแต่งแต่เสนาผู้เดียว ไปพร้อมด้วยกรมการกำนันออกไปเดินประเมินนา ให้เหนพร้อมยอมกันทั้งสามคนจึงจะ

TSDC 06/09/2563

เปนอันใช้ได้ อย่าให้กรมการกำนันถือใจเหมือนอย่างแต่ก่อน ว่าสุดแล้วแต่เสนาข้าหลวงจะประเมินนาเท่าใด จะประทับตราให้เท่านั้น อย่าให้ทำดังนี้เปนอันขาด ถ้าเกิดการฉ้อฉนกันประการใด ต้องให้มิโทษเหมือนกันทั้งสามคน อนึ่งโปรดเกล้า ฯ ว่า ตั้งแต่นี้ต่อไป เสนากรมการ กำนัน เรียกเงินค่านาในเมืองชั้นที่หนึ่งใด มากน้อยเท่าใด โปรดพระราชทานให้ร้อยละ ๑๐ ถ้าเมืองชั้นที่สอง โปรดพระราชทานร้อยละ ๑๑ เมืองชั้นที่สาม โปรดพระราชทานร้อยละ ๑๒ ถ้าในกรุงเทพ ฯ โปรดพระราชทานร้อยละ ๘ แต่มิให้เสนากรมการกำนันเสียค่าตำบลขนเข้า ค่าหนังค่าเขา ค่าหางว่าว แลค่าธรรมเนียมอื่น ๆ นอกจากนี้ต่อไป อนึ่งถึงกำหนดจะออกเดินประเมินนา ให้เจ้าพนักงานกรมนารับตั๋วฎีกาพิมพ์ต่อเจ้าพนักงานกรมพระคลังมหาสมบัติ ณหอรัษฎากรพิพัฒน์มอบให้เสนาออกมาทุกเมือง แลในตั๋วพิมพ์มีว่า เมืองนั้น ปีนั้น ตรารูปอย่างนั้น มีเรือนเงินใบหนึ่ง ๑๐ ตำลึง ใบหนึ่ง ๕ ตำลึง ใบหนึ่งตำลึง ๑ ใบหนึ่งบาท ๑ ใบหนึ่งเฟื้อง ๑ รวม ๕ อย่าง เปรียบเหมือนราษฎรจะต้องเสียเงินค่านา ๑๐ ตำลึงบาทเฟื้อง เสนาจะต้องให้ตั๋วฎีกาพิมพ์ ๑๐ ตำลึงใบ ๑ บาทใบ ๑ เฟื้องใบ ๑ รวม ๓ ใบเปนเงิน ๑๐ ตำลึงบาทเฟื้องอย่างนี้ และได้เอาตั๋วฎีกาตราพิมพ์ประทับมาในหมายประกาศไว้ให้ดูเปนตัวอย่างด้วยแล้ว ถ้าเสนาจะเรียกเงินค่านาต่อราษฎร ให้เอาตั๋วฎีกาพิมพ์ประทับตราเสนากรมการกำนันทั้ง ๓ ดวงเปนสำคัญจงทุกราย และได้ทรงตั้งพระราชบัญญัติหมายประกาศ จัดเปนข้อไว้สำหรับผู้รักษาเมืองกรมการเสนากำนันจะตรวจเดินประเมินนา และราษฎรเจ้าของนาที่จะเสียเงินค่านา ให้กระทำโดยข้อพระราชบัญญัติต่อไป ขะ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๑ ถ้าถึงกำหนดเดือนยี่ ให้เจ้าพนักงานกรมนาแต่งเสนาออกเดินประเมินนาแขวงจังหวัดกรุงเทพฯ แลหัวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ฝ่ายใต้ฝ่ายเหนือ ก็ให้เจ้าพนักงานกรมนารับตัวฎีกาพิมพ์ต่อเจ้าพนักงานกรมพระคลัง มหาสมบัติ ณหอรัษฎากรพิพัฒน์ ไปมอบให้เสนา แล้วให้เจ้าพนักงานกรมนาทำบาญชีไว้ต่อกันทุกราย

◎ ข้อ ๒ เสนาเชิญตราไปวางต่อผู้รักษาเมืองกรมการวันไร ก็ให้ผู้รักษาเมืองเร่งจัดกรมการทำสัตย์สาบานได้ราชการกำกับไปกับเสนานายหนึ่ง อย่าให้เนิ่นช้าเสียเวลาเกิน ๓ วันไปได้เป็นอันขาด แล้วให้เสนากรมการบังคับให้กำนันนำเดินประเมินนาของราษฎรด้วยเจ้าของนาจงทุกราย

◎ ข้อ ๓ ถ้าเสนากรมการกำนันเดินประเมินนาว่าได้เท่านั้นไร่ ฝ่ายราษฎรเจ้าของนาร้องว่านาไม่ถึงเท่านั้นไร่ ให้เสนากรมการกำนันพร้อมกันถงเส้นกระแสพญาณวัดสอบชัณสูตทำต่อสร้างพร้อมด้วยเจ้าของนาให้ถูกต้องกัน ถ้าเจ้าของนาร้องว่าเดิมไถหว่านบ่กดำทำได้มาก ภายหลังเสียไปเกบเกี่ยวได้น้อยเท่านั้นไร่ ก็ให้เอาตัวเจ้าของนาบุตรภรรยาผู้ซึ่งทำนาในที่นั้นสาบาลจงทุกคน จึงให้เสนาคิดเอาเนื่อนาแต่ที่ได้เกบเกี่ยวจงทุกราย แล้วให้เสนากรมการกำนันทำตัวน่าฉบับหนึ่ง ประทับตราพร้อมกันทั้ง ๓ นาย ให้แก่ราษฎรไว้ชั้นหนึ่ง แล้วให้เสนากรมการกำนันทำบาญชีสอบกันไว้คนละบานว่า นาแขวงนั้น อำเภอนั้น เจ้าของชื่อนั้น มีนาคู่โคเท่านั้นไร่ นาฟางลอยเท่านั้นไร่ นาขึ้นใหม่เท่านั้นไร่ รวมนาในเมืองนั้นเท่านั้นราย เปนนาเท่า

TUDC 06/09/2563

นั้นไร่ ได้ทำเก็บค่านาเท่านั้นไร่ ไม่ได้ทำมิได้เก็บค่านาเท่านั้นไร่ ให้ถูกต้องกันทั้ง ๗ บาน ถ้าในกรุงให้เสนากำนันทำบาญชีสอบกันให้ถูกต้องทั้งสองบาน ฯ

◎ ข้อ ๔ ถ้าราษฎรเจ้าของนาส่งเงินค่านาให้ ก็ให้เอาตั๋วนำมาคืนให้เสนากรมการกำนันพร้อมกัน จึงให้เสนาเขียนด้วยน้ำหมึกลงในหลังตั๋วฎีกาพิมพ์ทรับไปต่อเจ้าพนักงานกรุงเทพฯ ว่าวันนั้นเดือนนั้นปีนั้น เจ้าของนาชื่อนั้นทำนาตำบลนั้น ได้เท่านั้นเสศงานเท่านั้น เสียเงินค่านาเท่านั้น แล้วให้เสนาประทับตราประจำเงินประจำชื่อราษฎรเจ้าของนา ให้กรมการผู้กำกับประทับตราประจำนา กำนันประทับตราประจำปี แล้วให้ตั๋วฎีกาพิมพ์ไปกับราษฎรเจ้าของนาจงทุกราย และให้ราษฎรผู้เจ้าของนาดูตั๋วฎีกาตราพิมพ์ให้เหมือนกับที่ประทับเป็นตัวอย่างในพระราชบัญญัตินั้นจงรับไว้ ฯ

◎ ข้อ ๕ ถ้าเสนากรมการเรียกเงินค่านาในแขวงกำนันตำบลนั้นเสร็จแล้ว ให้เสนากรมการทำใบเสร็จว่า เจ้าของนาเท่านั้นรายเป็นนาเท่านั้นไร่เป็นเงินเท่านั้น ให้ไว้แก่กำนันฉบับหนึ่ง แล้วให้กำนันทำทานบดให้ไว้แก่เสนาฉบับหนึ่ง ว่าได้นำเสนากรมการเดินประเมินนาทุกรายสิ้นแขวงสิ้นตำบลของกำนันนั้นเสร็จแล้ว ให้กำนันประทับตราลงในทานบดเป็นสำคัญจงทุกแขวงทุกกำนัน ฯ

◎ ข้อ ๖ ว่าให้เสนากรมการกำนันทำบาญชีหางว่าวจำนวนเงินจำนวนนาจำนวนปี ชื่อราษฎรเจ้าของนา ประทับตรายื่นต่อผู้รักษาเมือง ให้ผู้รักษาเมืองสอบให้ถูกต้องกันทั้ง ๓ ฉบับ แล้วให้หักเงินค่านาชิงพระราชทานในกรุงเทพฯ ร้อยละ ๗ เมืองชนท ๓ ร้อยละ ๑๐

TUDC 06/09/2563

เมืองชั้นที ๒ ร้อยละ ๑๑ เมืองชั้นที ๓ ร้อยละ ๑๒ ให้แบ่งกันอย่างที่โปรดพระราชทานดังนี้ เมืองที ๑ เสนา ๕ ส่วน กำนัน ๓ ส่วน ผู้รักษาเมือง ๑ ส่วน กรมการ ๒ ส่วน เมืองที ๒ ให้เสนา ๕ ส่วน ให้กำนัน ๓ ส่วน ผู้รักษาเมือง ๓ ส่วน กรมการ ๒ ส่วน เมืองที ๓ ให้เสนา ๖ ส่วน ให้กำนัน ๓ ส่วน ผู้รักษาเมือง ๑ ส่วน กรมการ ๒ ส่วน กรุงเทพฯ ให้เสนา ๕ ส่วน ให้อำเภอ ๓ ส่วน เจ้ากรมกองตระเวร ๑ ส่วน

ฯ

◎ ข้อ ๗ เสนากรมการกำนันเก็บเงินท้องราชฎรเจ้าของนาได้มาเท่าใด ให้ตีตราถุงเงินฝากไว้แก่ผู้รักษาเมือง ๆ ต้องเก็บรักษาไว้ ถ้าเสนาเก็บเงินค่านาจะคุมเงินมาส่งเจ้าพนักงานกรมนา ให้ผู้รักษาเมืองแลกรมการจัดเรือจัดคนคุมเงินแลหนังสือบอก พร้อมกับเสนามายังกรุงเทพฯ วางเวนฉบับหนึ่ง เจ้าพนักงานกรมนาฉบับหนึ่ง ว่าเก็บเงินค่านาคู่โคได้เท่านั้น ยังอีกเท่านั้น เงินค่านาฟางลอยได้เท่านั้น ยังอีกเท่านั้น นาโคนสร้างขึ้นใหม่ได้เท่านั้น ยังอีกเท่านั้น รวมเงินค่านาเมืองนั้น มีเท่านั้น เปนนาเท่านั้นไร่ เสศงานเท่านั้น ได้ส่งเงินลงมาเก่าใหม่เท่านั้น ยังอีกเท่านั้น และนาเมืองนั้นได้เก็บค่านาในปีนี้ได้เท่านั้น ไม่ได้ทำนาเปล่าอยู่เท่านั้น ศริเปนนาเท่านั้น ก็ให้บอกเข้าไปณกรุงเทพฯ ให้เสมอทุกครั้ง อนึ่งเงินซึ่งเก็บค่านามาได้นั้น อย่าให้เจ้าพนักงานกรมนาเก็บกักขังรอไว้เหมือนแต่ก่อนเปนอันขาด ได้เงินมาเท่าใดก็ให้เจ้าพนักงานกรมนาเร่งส่งคลังมหาสมบัติณหอรัษฎากรพิพัฒน์ อย่าให้เนิ่นช้าเกิน ๒ วันไปได้ อนึ่งตัวฎีกาพิมพ์ซึ่งเสนารับไปเหลือกลับมามากน้อยเท่าใดให้ส่งเจ้าพนักงานกรม

TUDC 06/09/2563

นา ๆ นำส่งต่อเจ้าพนักงาน กรม พระคลัง มหาสมบัติณหอรัษฎากร พิพัฒน์ ให้สอบบาญชีให้ถูกต้องกัน อนึ่งกรมมหาดไทย กรมพระกระลาโหม กรมท่า ได้รับหนังสือบอกผู้รักษาเมืองกรมการด้วยเงินค่านา ก็ให้ส่งมายังพระคลังมหาสมบัติณหอรัษฎากรพิพัฒน์ทุกฉบับ สำหรับจะได้สอบกันกับเจ้าพนักงานกรมนา ฯะ

◎ ข้อ ๘ ว่าให้ผู้รักษาเมืองสืบสวนตรวจตราบังคับบัญชาให้กรมการผู้ไปกำกับ และกำนันนำเสนากรมการเดินประเมินนาเรียกค่านาแก่เจ้าของนาให้สิ้นเขวงสิ้นตำบลในเมืองนั้นจงทุกราย ถ้าผู้รักษาเมืองเปนใจด้วยเสนากรมการผู้กำกับ แลกำนัน คิดทำบาญชีหางว่าวฉ้อ ตัดบังพระราชทรัพย์ของหลวง มีผู้มาร้องพ้อง พิจารณาเปนสัตย์จะทำโทษให้จงหนักตามโทษานุโทษ เงินที่ได้ค่าสิบลดมากน้อยเท่าใด ให้เรียกมาให้กับโจทย์ทั้งสิ้น ฯะ

◎ ข้อ ๙ ว่าถ้ามีผู้มาร้องพ้องว่าเสนากรมการกำนันคบคิดกับเจ้าของนา ฉ้อตัดเนื้อนามากเปนน้อย และเสนากรมการทำตั๋วปลอมแปลงปลอมฉ้อเงินค่านา พระราชทรัพย์ของหลวง พิจารณาเปนสัตย์ให้ลงพระราชอาญาเฆี่ยนเสนากรมการคนละ๕๐ ที ให้เรียกเอาค่าสิบลดที่ได้ไว้มากน้อยเท่าใดมาแบ่งเปน ๓ ส่วน ให้ผู้โจทย์ร้อง ๒ ส่วน ให้ตระลาการผู้ชำระส่วน ๑ แต่ราษฎรเจ้าของนาผู้ซึ่งคบคิดกับเสนากรมการกำนันฉ้อบังนานั้น ให้ลงพระราชอาญาเฆี่ยน๕๐ ทีปล่อยตัวไป แต่ถ้าราษฎรเจ้าของนา ฤๅเสนากำนันกรมการ ซึ่งได้คิดฉ้อเบียดบังครั้นภายหลังคนหนึ่งคนใด รู้สึกโทษ กลัวความผิด กลับมาถุแก่โทษ จะทรงพระกรุณาโปรดยกโทษให้ แล้ว จะโปรด พระราชทาน สิน-

TUDC 06/09/2563

บลให้เหมือนอย่างโจทย์ฟ้องว่าไว้ต่างต้นเหมือนกัน ถ้ากำนัน
ไม่นำเสนากรมการเดินประเมินนาให้สันแขวงสันตำบล พิจารณาเปน
สัตย์ ให้ลงพระราชอาญาเฆี่ยน ๕๐ ที ให้เรียกค่าสิบลดซึ่งได้นั้นให้
แบ่งเปน ๓ ส่วน ให้แก่โจทย์ผู้ร้อง ๒ ส่วน ให้ตระลาการผู้ชำระ
ส่วน ๑ ถ้าผู้ซึ่งฟ้องร้องหาไม่จริง ให้ลงพระราชอาญาเฆี่ยน ๕๐ ที
ปล่อยตัวไป ค่าฤชาธรรมเนียมให้เรียกเอากับผู้แพ้ฝ่ายเดียว ฯะ

◎ ข้อ ๑๐ ว่าธรรมเนียมในกรมนาแต่ก่อนมีว่า ราษฎรจะโค่น
สร้างทำเนอนาขึ้นใหม่ ให้บอกต่อผู้รักษาเมืองกรมการไปดู ถ้าที่นั้น
มิใช่ที่นาร้างฟางเดิม เปนที่ป่าไผ่ต้นไม้ต่าง ๆ จึงให้ทำตั๋วให้แก่
ราษฎรไว้เปนนาขึ้นใหม่ตั้งแต่ วัน เดือน ปี นั้น แล้วให้ทำบาญชี
สอบกันไว้ทุกฉบับว่าเปนนาเท่านั้นไร่ แต่ไม่ให้เสนาเรียกเงินค่านา
โค่นสร้างในปีที่ ๑ ต่อปีที่ ๒ ที่ ๓ จึงให้เรียกค่านา ถ้านาฟางลอย
เรียกค่านาไร่ละสลึง ถ้านาคู่โคเรียกไร่ละเฟื้อง ต่อปีที่ ๔ นาฟางลอย
จึงให้เรียกไร่ละสลึงเฟื้อง นาคู่โคเรียกไร่ละสลึงนั้น ทรงพระมหา
กรุณาเห็นว่าราษฎรอุส่าห์ภากเพียนโค่นสร้างเปนที่นาขึ้น มิประโยชน์
แก่แผ่นดิน ไม่ควรจะเรียกค่านาในระหว่างปีที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ให้
เรียกเงินค่านาต่อไปในปีที่ ๔ ตามพิกัดนาฟางลอยและนาคู่โคนั้น ถ้า
นาอยู่ในกรุงก็ให้เสนากำนัน เจ้ากรมกองตระเวรมีบาญชีไว้ ถ้า
นาหัวเมืองก็ให้ผู้รักษาเมืองกรมการเสนากำนันมีไว้ให้ชัดเจน แล้ว
ทำบาญชียื่นต่อเจ้าพนักงานกรมนา ๆ ต้องทำยื่นต่อพระคลังมหาสมบัติ
ณหอรัษฎากรพิพัฒน์ทุก ๆ ปี ว่านาเดิมเมืองนั้นเปนนาฟางลอยเท่านั้น
ไร่ เปนนาคู่โคเท่านั้นไร่ นาขึ้นใหม่ปีที่ ๑ เท่านั้นไร่ ปีที่ ๒ เท่านั้นไร่

TUDC 06/09/2563

ปีที่ ๓ เท่านั้นไร่ ปีที่ ๔ บอกในนาเดิม รวมกันเปนเท่านั้นไร่ ให้เสมอ
อย่าให้ขาดได้ ฯ

◎ ข้อ ๑๑ ถ้าผู้ใดจับจองนาฟางลอยในกรุงเทพ ฯ แลหัวเมือง ไว้มากทำแต่น้อยไม่เต็มเนื้อที่ ทิ้งที่ให้รกร้างว่างเปล่าพ้น ๓ ปีไปก็ดี ถ้าที่ได้ทำนาอยู่แล้ว ภายหลังไม่ทำทิ้งไว้พ้น ๓ ปีไป ให้ขาดผลประโยชน์ในแผ่นดิน ถ้าผู้ใดจะไปทำนาในที่นั้น ก็ให้มาบอกต่อเสนาผู้รักษาเมืองกรมการกำนันไปปักเสา ทำสำคัญประทับตราให้ที่นาเปนสิทธิแก่ผู้นั้นทำต่อไป ถ้าเจ้าของเดิมจะมาว่ากล่าวประการใด ห้ามอย่าให้เสนาผู้รักษาเมืองกรมการคนที่นั้นให้เปนอันขาดทีเดียว ถ้าไม่มีผู้ใดมาทำนาในที่นั้น ก็ให้เจ้าของนาเดิมมาบอกเสนากรมการเวรนานั้นต่อเจ้าพนักงานกรมนา ๆ ต้องมีประกาศให้คนทั้งปวงทราบว่าที่นั้นเปนที่นาไม่มีเจ้าของ ผู้ใดอยากจะทำก็ให้มาทำ ถ้าเจ้าของหวงนาทิ้งไว้ไม่ทำ และไม่มาเวนนาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เรียกค่านาตำบลนั้นแก่เจ้าของที่หวงไว้ เหมือนนาคู่โคไร่ละสลึง ภายหลังเจ้าของนาถ้าผู้อื่นทำต่อไป จึงให้เรียกค่านาเปนนาฟางลอยไร่ละสลึงเพื่องตามพิกัด ฯ

◎ ข้อ ๑๒ ถ้าผู้รักษาเมืองกรมการและกำนันผู้หนึ่งผู้ใดจับจองนาฟางลอยนาโค่นสร้างในกรุงเทพ ฯ แลหัวเมือง ถ้าเสนาออกเดินประเมินนา ก็ให้ผู้รักษาเมืองกรมการกำนันบอกบาญชีนาต่อเสนาว่านาโค่นสร้างนาฟางลอยมีนั้นเท่านั้น ถ้าผู้รักษาเมืองกรมการกำนันและผู้ใด ซึ่งจับจองนาฟางลอยนาโค่นสร้างไม่บอกเสนา มีผู้มาพ้องร้อง

TUDC 06/09/2563

พิจารณาเปนสัตย์ จะทำโทษตามโทษานุโทษ ให้เสนาเรียกเอาเงิน
ค่านาที่ปิดบังไว้ทวีคูน ฯ

◎ ข้อ ๑๓ ว่าพระราชบัญญัติหมาย ประกาศ ซึ่ง แจกมาตาม
หัวเมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ฝ่ายใต้ ฝ่ายเหนือนั้น
ถ้าเจ้าพนักงานกรมการผู้รักษาเมืองกรมการกำนันเสนา แลราษฎร
เจ้าของนา มีความร้อนรนฤาคิดอุบายยักย้ายฉ้อบังพระราชทรัพย์ของ
หลวง นอกจากข้อพระราชบัญญัตินั้นไป ก็จะทรงเพิ่มเติมตัดรอนแก้
ไขยให้สมควรแก่การต่อภายหลัง อนึ่งให้เจ้ากรมกองตระเวรซ้าย
ขวารับพระราชบัญญัติ หมายประกาศแจกให้อำเภอกำนันแขวงกรุง-
เทพ ฯ จงทุกตำบล ถ้าหัวเมืองให้ผู้รักษาเมืองกรมการรับพระราช
บัญญัติหมายประกาศให้แก่อำเภอกำนันทุกแขวงทุกตำบล แล้วบังคับ
ให้อำเภอกำนันอ่านพระราชบัญญัติบ่าวร้องให้ราษฎรผู้ทำนาทราบ
ความโดยละเอียดจงทุกราย อย่าให้ผู้ซึ่งรับพระราชบัญญัติหมาย
ประกาศเอาไปเก็บนิ่งไว้ ถ้าราษฎรแขวงใดตำบลใดว่าไม่ทราบใน
พระราชบัญญัติหมายประกาศประการใด จะทำโทษผู้ซึ่งรับพระราช
บัญญัติหมายประกาศในแขวงนั้น ตำบลนั้น ตามโทษานุโทษ ให้
เสนาแลผู้รักษาเมืองกรมการอำเภอ กำนัน ราษฎรเจ้าของนากระทำ
ตามพระราชบัญญัติหมายประกาศจงทุกข้อทุกประการ ฯ

ประกาศมาณวันพุฒ เดือนอ้าย ขึนค่ำหนึ่ง ปีจอฉศก ศักราช
๑๒๓๖ เปนปีที่ ๗ ในรัชกาลประจุบันนี้ ฯ

TUDC 06/09/2563

ประกาศ

เรื่องเครื่องรางเม็ดดี

◎ ด้วยพระยามหามนตรีศรีองครักษ รับพระบรมราชโองการใส่เกล้า ๆ ให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ให้ทราบทั่วกันว่า คำซึ่งพูดกันอยู่บ่อย ๆ ว่าเขามีเครื่องราง เขามีเม็ดดี จึงได้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ท่านทั้งปวงคงจะได้พูด ได้ยิน ได้ฟังอยู่บ่อย ๆ จนถึงบัดนี้มีผู้พูดในหนังสือพิมพ์ครูโณวาท ว่ามีเม็ดดี ก็เมื่อท่านทั้งปวงได้ยินถ้อยคำดังนี้หนาหูเข้าแล้ว ความเชื่อนั้นก็จะเกิดขึ้นได้โดยเร็ว เพราะเคยนึก เคยเชื่อ เคยฟังมาหลายแห่ง มิใช่แต่ในพระราชวัง เมื่อลงใจเชื่อแล้ว ก็จะเป็นความโทรมมนัศเสียใจท้อถอยในราชการไป เป็นที่สิ้นไสยสนเท่ห์ จนเจ้าก็ไม่เชื่อข้า ข้าก็ไม่เชื่อเจ้า เสียราชการไปทั้งสิ้น เพราะฉนั้นจึงให้ประกาศทราบทั่วกันว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติมาถึง ๖ปี ๗ ปี มาแล้ว แต่แรกจะว่ายังทรงพระเยาว์อยู่ก็ตามที แต่ใน ๒ ปี ๓ ปีนี้ทรงพระเจริญภอจะให้กิจการทั้งปวงเป็นไปได้บ้างแล้ว ค่างใน ซึ่งเป็นตัวโปรด ตัวปรานก็มี แต่ไม่ได้ทำความคุมเหงเบียดเบียนให้ผู้ใดได้ความเดือดร้อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ยังไม่ได้ทำการสิ่งใดให้ปรากฏว่าเป็นการผิดยุติธรรม เพราะข้างในการเก่า ๆ ซึ่งเป็นคำติเตียนก็มีอยู่หลายอย่างในการทุกวันนี้ ก็ทรงเข้าพระไทยว่าการเช่นอย่างแต่เดิมนั้นยังไม่เป็น ขอให้ท่านทั้งปวง

TUDC 06/09/2563

ดริตรองดูเถิด การเปนยังไรมาย่อมได้เห็น ได้ยินได้ฟังอยู่ทั้งสิ้น เพราะฉนั้นท่านผู้ที่ได้ทราบการอยู่จริง ๆ จงวางใจให้เปนยุติธรรม แล้วแลดริห์ตรองดูก็คงจะเห็นว่าการเปนอย่างไร เพราะตั้งพระราชหฤไทยดังนี้ จึงทรงพระราชดำริห์เห็นว่า ไม่ควรเลยที่ท่านทั้งปวงจะพูดจะคิดถึงเครื่องรางเม็ดดีอย่างเช่นเก่า ๆ เมื่อมีผู้พูดผู้คิดดังนี้ ก็เปนที่เสียพระราชหฤไทยมาก เพราะว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสุดพระราชอิศริยยศถึง ตั้งเคาน์ซิลออฟสเตดแลปริวีเคาน์ซิลเปนที่ปฤกษาราชการ เพื่อจะให้ช่วยยึดหน่วงพระองค์มิให้ตกไปในทางที่ผิด ก็เมื่อการซึ่งเปนความเดือดร้อนเปนความไม่ดีมีขึ้นอย่างไร ก็ควรที่ปริวีเคาน์ซิล จะกราบทูลตักเตือนให้ทรงทราบใต้ฝ่าธุลีพระบาทโดยความซื่อสัตย์กระตัญญูจึงจะชอบ นี่ท่านเสนาบดีแลปริวีเคาน์ซิลผู้ใดผู้หนึ่งก็มิได้กราบทูลว่ากล่าวสิ่งไรเลย จึงทรงพระราชดำริห์เห็นว่า การซึ่งทรงประพฤติไปนั้นเปนการถูกต้องเรียบร้อยดีอยู่ ก็ผู้ซึ่งพูดซึ่งคิดดังนั้น ถ้าเปนคนนอกจากเคาน์ซิล นอกจากข้าราชการ ก็เห็นจะเปนคนไม่รู้จักอไรเลย พูดไปตามความคิดความเห็นของตัวโดยกำลังทพุ่งซ่าน ถ้าเปนเคาน์ซิลก็เห็นว่าเปนการไม่ควรจะพูดเหมือนหนึ่งทั้งหนังสือดังนี้ ก็จะต้องแลเห็นชัดว่าเคาน์ซิลผู้นั้นจะเปนคนมีความรู้ศยามาก แลเปนคนมีโวหารมาก บ้า ๆ อยู่จึงได้พูดดังนี้ ตัวเปนเคาน์ซิลควรจะทำเรื่องราวขึ้นกราบบังคมทูลที่ไม่อาจกราบทูลนั้นจะเปนเพราะเหตุใด ให้ท่านทั้งปวงดำริห์ดริตรองดูเถิด

ชาย ๆ จะผิดด้วยคำสาบานบ้างดอกกระมัง การซึ่งว่าชแจงมาทั้ง

น์ เพราะจะให้ท่านทั้งปวงเหนว่า คนซึ่งพูดนั้นไม่ได้พูดโดยความที่จับ
มั่นคั้นตาย เปนแต่คำพล่อย ๆ ควรจะเชื่อได้ฤๅ พระบาทสมเด็จ
พระเจ้าอยู่หัว ตั้งพระราชหฤไทยจะทรงชุบเลี้ยงข้าราชการให้สมควร
แก่ความดีความชอบ แลจะให้ราชการเปนไปโดยยุติธรรม ให้ราษฎร
อยู่เย็นเปนศุขทั่วกัน ทรงพระวิตกอยู่ว่าท่านทั้งปวงได้ยินถ้อยคำ
ดังนี้จะมีความท้อถ้อยเสียใจไป จึงโปรดเกล้า ๆ ให้ประกาศมาให้
ให้ทราบทั่วกันว่า ข้างในก็ส่วนหนึ่ง ราชการก็ส่วนหนึ่ง ไม่เกี่ยว
ข้องสิ่งไรกันเลย ทั้งในบัดยุบันนี้แลเบื้องน่า อย่าให้เชื่อถือถ้อยคำ
คนที่พูดหย่างนี้เลยเปนอันขาด จงให้ตั้งใจทำราชการหาความดีความ
ชอบต่อไปข้างหน้าเทอญ ฯะ

ประกาศมาณวันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรมสี่ค่ำ ปีจอฉศก ฯะ

พระราชกำหนด

ประกาศณวัน๕ เดือน๓ แรม๕ค่ำ ปีจอฉศก ๑๒๓๖

(พระราชลัญจกร ไอยราพต)

{พระราชลัญจกร พระบรมราชโองการ} {พระราชลัญจกร ประจำแผ่นดิน}

(เซนพระราชหัถ) จุฬาลงกรณ

TUDC 06/09/2563

◎ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬา-

ฉงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุศรัตนราชรวิวงษ วรุตมพงษ บริพัตร์วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม ในรัชกาลที่ ๕ ในพระบรมราชวงษซึ่งได้ประดิษฐาน แลดำรงศิริรัตนราไชยมหัยสวริยาธิบัดณกรุงเทพฯมหานครอมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา ณประเทศบางกอก เปนบรมราชาธิราชแก่ ฉาวประเทศ มลายูประเทศ ฯลฯ ๗

๏ ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า เรามีความรักใคร่เปนที่ไว้ใจในพระบวรวงษเธอ กรมพระราชวังบวรสฐานมงคล เพราะมีประสงค์ที่จะจัดการให้มั่นคงเปนที่แข็งแรง เพื่อจะให้บ้านเมืองเรียบร้อย แลราษฎรจะได้อยู่เย็นเปนศุขทั่วพระราชอาณาเขตร เพราะฉนั้นเราจึงได้มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ตั้งกฎประกาศไว้ให้รู้ทั่วกันว่า เมื่อณวันพุฒ เดือนอ้าย ขึ้นสิบเอจค่ำ ปีมโรงสัมฤทธิศก ศักราช ๑๒๓๐ เราได้มอบสุพรรณบัตร แลประกาศตั้งพระบวรวงษเธอเปนกรมพระราชวังบวรสฐานมงคล มีราชอิศริยยศบริวารยศแลเงินขึ้นตามธรรมเนียมแผ่นดิน ซึ่งเปนธรรมเนียมรู้ทั่วกันมาแต่เดิม แลสุพรรณบัตรคำประกาศที่เราได้ตั้งพระบวรวงษเธอกรมพระราชวังบวรสฐานมงคลแล้วนั้น คงอยู่ตามเดิม ให้พระบรมวงษานุวงษ ท่านเสนาบดีเคานซิลลอร์ แลข้าราชการราษฎรทั้งปวงเชื่อถือในคำประกาศนี้เปนที่แน่นอนสืบไป อนึ่งเรามีความประสงค์ที่จะให้พระบวรวงษเธอ กรมพระราชวังบวรสฐานมงคล ได้รักษาเกียรติยศโดยสมควร เราจึงให้กรมพระราชวังบวรสฐาน มงคลมี

TUDC 06/09/2563

ทหารบีนเด็กอาวุธสำหรับฉเพาะ๒๐๐คน แลทหาร๒๐๐คนนั้นให้อยู่แต่ในพระราชวังบวรสฐานมงคล ฤๅกรมพระราชวังบวรสฐานมงคล จะไปอยู่แห่งใดก็เปนสถานที่วังที่กรมพระราชวังบวรนั้น ทหารจึงจะตามไปอยู่รักษาได้แต่ที่เปนสถานที่วังเท่านั้น ถ้าเราจะต้องการเรียกทหาร๒๐๐คนนั้น ให้มาช่วยการเมืองไร เราจะมีคำสั่งเชนชื่อของเราให้เปนสำคัญ ก็ต้องมาตามความประสงค์ของเรา ฯะ

◎ อนึ่งการหนักการสำคัญ แลการที่รับผิดรับชอบในการแผ่นดินทุกอย่าง ฝ่ายในที่จะรักษาให้อยู่เย็นเปนศุข แลการฝ่ายนอกที่จะป้องกันรักษาราชอาณาเขตรของเรานั้น เราได้บังคับเปนสิทธิขาดอยู่กับเราผู้เดียวดังนี้ เพราะฉนั้นแต่บันดาเรือรบแลเครื่องอาวุธต่าง ๆ กระสุนดินดำที่เปนเครื่องรบต่าง ๆ ที่อยู่ในพระราชอาณาเขตรของเราต้องอยู่ในอำนาจเราผู้เดียวทั้งสิ้น ผู้อื่นจะมิไม่ได้ เว้นไว้แต่เราจะอนุญาติให้ อนึ่งแต่นี้ต่อไปเบื้องน่า ถ้าเราจะจัดการได้ดังประสงค์ของเราแล้วนั้น คือเราจะจัดเงินแผ่นดินให้เปนธรรมเนียมมั่นคงเรียบร้อยกว่าแต่ก่อน แลเรามีความประสงค์ที่จะให้การหนักของราษฎรที่มีอยู่นั้นให้เบาบางลงกว่าแต่ก่อน แลมิให้ประโยชน์แผ่นดินแรงของราษฎรเสียเปล่าได้ ถ้าแลเราได้คิดจัดการใหม่ที่จะเก็บเงินแลจ่ายเงิน ซึ่งเปนผลประโยชน์ของเราประการใด เราจะรักษาผลประโยชน์ของพระบวรวงษเธอ กรมพระราชวังนั้นด้วยให้เหมือนกับธุระของเรา แลความรับความยอมซึ่งเราได้ประกาศมานี้ ก็เพราะพระบวรวงษเธอ กรมพระราชวังบวรสฐานมงคล ได้กระทำความ

TUDC 06/09/2563

สัตย์ให้ต่อเราใหม่ ว่าได้รับถือความสุจริตซื่อตรง แลมีความภักดี รักใคร่ในตัวเราแลอำนาจของเราต่อไป แล พระบรมวงษานุวงษ์ ท่านเสนาบดีทั้งมาประชุมพร้อมกันนี้ เราได้สั่งให้ลงชื่อประทับตราไว้ เป็นพยาน ๆ

ประกาศมาณวันพฤหัศบดี เดือนสาม แรมห้าค่ำ ปีจอฉศก ศักราช ๑๒๓๖ เป็นปีที่ ๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ๆ

(กรมพระราชวังบวร	ตรานารายย์ทรงบิน)
(สมเด็จกรมพระบำราบปรปักษ	ตราพระมหามาลา)
(สมเด็จเจ้าพระยาบรมหาศรีสุริยวงษ	ตราพระสุริยมณฑล)
(เจ้าพระยาภูธราภัย	ตราพระราชสีห์)
(เจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์	ตราพระคชสีห์)
(เจ้าพระยาภานุวงษ	ตราบัวแก้ว)

ประกาศ

ว่าด้วยผู้จะถวายฎีกา ให้ร้องคำนับต่อท่านอธิบดีในศาลนั้น ๆ ก่อน

◎ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประกาศแก่ข้าราชการแลราษฎรผู้ซึ่งต้องคดีเป็นความตามโรงศาลให้รู้ทั่วกัน ด้วยความกรมพระนครบาลก็ได้โปรดเกล้า ๆ ตั้งกองมิตตีออกไปประชุมชำระอยู่ณเก๋งข้างพระที่นั่งอนันตสมาคม ความมรฎกความ

TUDC 06/09/2563

แพ่ง ให้พระยาเจริญราชไมตรี พระอินทรเดช พระสุริยภักดี จะหมื่นราชามาตย์ ยกออกไปชำระทศาลต่างประเทศ ก็เพราะมีพระราชประสงค์ที่จะให้ความของราษฎรแล้วไปโดยเร็ว บางทีจะมีโจทย์จำเลยคู่ความสงไสยคิดใจผู้พิพากษาตัดสินว่าไม่เปนยุติธรรม ครั้นจะไปร้องเรียนแห่งใดก็ไม่ได้ ก็จะมีความโทมนัศน้อยใจไปต่างๆ จึงโปรดเกล้าฯว่า แต่นี้ต่อไปถ้าโจทย์จำเลยเปนความตามโรงศาล ถ้าจะร้องกล่าวโทษถูกขุน ตระลาการ เสมียน นายพยำมรง ผู้คุม ในกรมพระนครบาล ก็ให้ทำเรื่องราวร้องต่อแซแมนแลกอมมิดก่อน ถ้าความมรฎกความแพ่งซึ่งพระยาเจริญราชไมตรีได้กำกับชำระตัดสินนั้น โจทย์จำเลยจะกล่าวโทษถูกขุน ตระลาการ เสมียน ผู้คุม ก็ให้ทำเรื่องราวร้องต่อพระยาเจริญราชไมตรีก่อน ถ้าความซึ่งชำระอยู่ในกรมมหาดไทย กรมพระกระลาโหม กรมท่า กรมวัง กรมนา กรมพระคลังมหาสมบัติ ณหอรัษฎากรพิพัฒน์ กรมพระสุรัศวดี กรมท่าซ้าย กรมธรรมการ แลกรมใดๆซึ่งมิขุนศาลตระลาการชำระนั้น ถ้าโจทก์จำเลยจะร้องกล่าวโทษตระลาการเสมียนผู้คุม ก็ให้ทำเรื่องราวร้องต่อท่านผู้เปนอธิบดีในกรมนั้นๆเสียก่อน ถ้าจะร้องกล่าวโทษถูกขุนผู้ปรับซึ่งปฤกษาตัดสินปรับไหมความในกรมมหาดไทย กรมพระกระลาโหม กรมท่า กรมวัง กรมนา กรมพระคลังมหาสมบัติ ณหอรัษฎากรพิพัฒน์ กรมพระสุรัศวดี กรมท่าซ้าย กรมธรรมการ ก็ให้ทำเรื่องราวมาร้องต่อพระยาธรรมสารนิติวิธีภักดีก่อน ถ้าโจทย์จำเลยทำเรื่องราวร้องกล่าวโทษถูกขุนตระลาการ เสมียน นายพยำมะรงผู้คุม ยื่นต่อท่านผู้เปนอธิบดีในกรมนั้นกระทรวงนั้นแล้ว

TUDC 06/09/2563

ท่านผู้อธิบดีไม่ชำระตัดสินให้ จึงให้ทำฎีกากล่าวโทษท่านผู้เป็นอธิบดี
ขันทูลเกล้าฯถวาย ขัน ๗ ค่ำ ขัน ๑๕ ค่ำ แรม ๗ ค่ำ แรม ๑๕ ค่ำ
พร้อมกันนำปฤพิมานไชยศรี จะเสด็จพระราชดำเนินออก ถ้าไม่เสด็จ
ออกก็จะโปรดให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเสด็จออก ให้กรมพระตำ-
รวจนำรับฎีกาคัดขันทูลเกล้าฯถวาย ห้ามอย่าให้โจทย์จำเลยซึ่งเป็น
ความทำฎีกากล่าวโทษถูกขุนตระลาการ เสมียน นายพลำมรงผู้คุม
ขันทูลเกล้าฯถวายเป็นอันขาดทีเดียว ให้ข้าราชการแลราษฎรซึ่ง
เป็นความตามโรงศาล กระทำตามหมายประกาศนี้จงทุกประการ ฯ

ประกาศมาณวันพุฒ เดือนสี่ ขึ้นสี่ค่ำ ปีจอฉศก ศักราช
๑๒๓๖ ๒๕

ประกาศ

ไม้ขอนสักแลไม้กระยาเลย

◎ ด้วยสมเด็จพระเจ้าบรมวงษเธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระ
บำราบปรปักษ์ อธิบดีในกรมพระคลังมหาสมบัติ รับพระบรมราช
โองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯให้ประกาศแก่พระราชวงษานุวงษ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย
ฝ่ายทหารพลเรือน แลราษฎรคนชาวต่างประเทศทั้งปวงให้ทราบทั่ว
กันว่า ไม้ใหญ่ๆในพื้นบ้านเมืองมาก คือไม้สักไม้แก่นต่างๆ ไม้

TUDC 08/09/2563

กระยาเลยต่าง ๆ หลายอย่างหลายประการ เปนทำเลที่ราษฎรชาว
สยามแลคนชาวต่างประเทศได้อาไศรยเปนสินค้าใหญ่อยู่อย่างหนึ่ง
ผู้ว่าราชการเมืองแลกรมการเจ้าภาษีนายอากรได้เก็บค่าตอไม้บ้าง
ชักภาษีบ้าง บีหนึ่งเปนเงินก็มาก ได้มาเจือจานเปนกำลังในการ
ทนุบำรุงแผ่นดินอยู่ เจ้าภาษีไม้ขอนสักไม้กระยาเลย แต่เจ้าภาษีเสา
ไม้แก่นไม้น่า เก็บภาษีเอาแก่ราษฎรลูกค้า มักเก้าก่ายคละปนกัน
ด้วยฉนิดไม้ต่าง ๆ ยังไม่มีกำหนด ราษฎรก็ได้ความเดือดร้อน บาง
ทีราษฎรจะล่องแพไม้เปนต้นเปนท่อนลงมา กลัวเจ้าภาษีจะชักภาษี
ยักเลียเปนกระดานมัดเปนแพล่องลงมาบ้าง ต่อเปนเรือใหญ่น้อย
ล่องลงมาขายบ้าง เจ้าภาษีเรียกภาษีบ้าง ไม่ได้เรียกบ้าง เงิน
แผ่นดินก็ตกขาดไป บางทีเจ้าภาษีตั้งเรียกภาษีอยู่แควน้อย ราษฎรลูก
ค้ายักล่องแพไม้ไปเสียแควอื่นบ้าง ยักล่องหนีภาษี เจ้าภาษีเก็บ
ไม่ได้บ้าง ก็ขาดประโยชน์เงินแผ่นดินไป บางทีราษฎรล่องแพไม้
ลงมาจวนถึงภาษีน้ำเชี่ยวพวนขาดแพแตกล่องเลยเกินภาษีไป เจ้า
ภาษีจับว่าลักล่องแพไม้เกินภาษีกำหนดที่เกินเพียงไรไม่เกินเพียงไร
ก็ยังไม่มี ราษฎรลูกค้าก็ได้ความเดือดร้อน จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯให้มีคำประกาศสำหรับภาษีไม้ขอนสักไม้กระยาเลยไว้ว่า
ตั้งแต่นี้สืบไป ฯะ

◎ ข้อ ๑ ภาษีไม้ขอนสักไม้กระยาเลย ให้เปนภาษีคอเวอน-
แมนต์ทำพระราชทานเงินถวาย ฯะ

◎ ข้อ ๒ เดิมราษฎรลูกค้าล่องไม้ขอนสักไม้กระยาเลย ลงมา
ทางแควเมืองกำแพงเพชรทาง ๑ แควใหญ่ทาง ๑ สองทางรวมกันที่

TUDC 06/09/2563

เมืองนครสวรรค์ เจ้าภาษีได้ตั้งเรียกภาษีที่เมืองไชยนาทใต้เมืองนครสวรรค์ บัดนี้มีราษฎรถูกค้าบางพวกตัดไม้ซื้อไม้ขอนสักไม้กระยาเลย ชักลากลงทางลำน้ำเมืองกาญจนะบุรีหนีภาษี ให้เจ้าภาษีแยกไปตั้งเรียกภาษีทางลำน้ำเมืองกาญจนบุรีตำบลหนึ่ง ฯะ

◎ ข้อ ๓ ให้ถูกค้าผู้ที่ล่องไม้ลงมาถึงเจ้าภาษีแล้ว ให้บอกแก่เจ้าภาษีจงทุกราย ถ้าไม่บอกเจ้าภาษีล่องแพไม้เลยลงมาพ้นโรงภาษี ๕๐๐ เส้น เจ้าภาษีจับได้ ให้ปรับผู้ลักล่องแพไม้เกินที่กำหนดเอาพิกัดภาษีขึ้นตั้งปรับ ๑๐ ต่อ เป็นสินไหมกึ่งเป็นพิไนยกึ่ง ส่วนสินไหมยกให้แก่ผู้จับ ส่วนพิไนยเอาเป็นหลวง ฯะ

◎ ข้อ ๔ ให้เจ้าภาษีพร้อมกับผู้ว่าราชการเมืองกรมการ ลงเส้นเชือกวัดแต่โรงภาษีทุกตำบล ด้านใต้น้ำให้ได้ ๕๐๐ เส้น แล้วปักหลักไม้แก่นใหญ่ ๆ ลงไว้ ให้รู้ทั่วกันเป็นสำคัญ ฯะ

◎ ข้อ ๕ ถ้าราษฎรถูกค้าล่องแพไม้มาจวนถึงโรงภาษี พวนขาดฤาแพแตกไม้ล่องเกินโรงภาษี ๕๐๐ เส้นพ้นหลักปักไว้ไป อย่าให้เจ้าภาษีจับปรับถูกค้าเป็นอันขาด ให้เจ้าภาษีคิดพิกัดเก็บตามธรรมเนียม ฯะ

◎ ข้อ ๖ ราษฎรถูกค้าขึ้นไปซื้อไม้ขอนสักไม่กระยาเลย เลื่อยเหนือภาษีเป็นกระดานหนาบ้าง กระดานบางบ้าง แล้วล่องเป็นกระดานลงมา ให้เจ้าภาษีคิดน่ากระดานใหญ่น้อยยาวสั้นเป็นไม้ต้นได้ใหญ่กำเท่าใด ได้ยาววาเท่าใด ให้ชักภาษีตามพิกัดไม้ขอนสักไม้กระยาเลย ฤาจะชักภาษีเป็นแผ่นกระดานหนาบางกว้างยาวเท่ากัน ๑๐ แผ่นชัก ๒ แผ่นตามพิกัดก็ได้ ฯะ

TUDC 06/09/2563

◎ ข้อ ๗ ราษฎรถูกค้าขนไปตั้งเถื่อยไม้ขอนสัก ไม้กระยาเลย เปนกระดานต่อเรือใช้บ้างขายบ้าง อย่าให้เจ้าภาษีเรียกเก็บภาษีเอาแก่ราษฎรเปนอันขาด ๖ะ

◎ ข้อ ๘ ไม้กระยาเลยนั้นกำหนดไว้ คือ ไม้ตะแบก ๑ ไม้ตะทิด ๑ ไม้กระทุ่ม ๑ ไม้ตานหก ๑ ไม้สัเสียด ๑ ไม้ยาง ๑ ไม้อุโลก ๑ ไม้ง้าว ๑ ไม้พยอม ๑ ไม้คร่าว ๑ ไม้ก้านเหลือง ๑ ไม้ตะเคียน ๑ ไม้บุนนาก ๑ ไม้เหียง ๑ ไม้อินทนิน ๑ ไม้เสลา ๑ รวม ๑๖ อย่าง ยาวตงแต่ ๓ วาขึ้นไป ให้เจ้าภาษีเรียกภาษีตามพิกัดไม้กระยาเลย อย่าให้เรียกภาษีเปนพิกัดไม้ขอนสัก ไม้เสา ไม้รอดเปนอันขาด ๖ะ

◎ ข้อ ๙ ราษฎรถูกค้าตัดไม้ ล่องไม้กระยาเลยมาจำหน่ายหลายแควหลายลำน้ำ ถ้าลำน้ำเมืองกาญจนบุรีให้เจ้าภาษีตั้งเรียกภาษีณแขวงเมืองราชบุรี ถ้าลำน้ำเมืองสุพรรณบุรีให้เจ้าภาษีตั้งเรียกภาษีณแขวงเมืองนครไชยศรี ถ้าลำน้ำเมืองปราจิณบุรีให้เจ้าภาษีตั้งเรียกภาษีณแขวงเมืองฉเชิงเทรา ถ้าลำน้ำเมืองกำแพงเพชเมืองพิศณุโลกยให้เจ้าภาษีตั้งเรียกภาษีณแขวงเมืองไชยนาทตามเดิม อย่าให้เจ้าภาษีคอเวอนแมนเรียกเก็บภาษีไม้ขอนสัก ไม้กระยาเลย เอาแก่ราษฎรถูกค้าให้ผิดจากคำประกาศ ๙ ข้อนี้ไปเปนอันขาดทีเดียว

ประกาศมาณวันอาทิตย์ เดือนสี่ แรมแปดค่ำ ปีจอฉศก จุลศักราช ๑๒๓๖ เปนปีที่ ๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ๖ะ

06/09/2563

ประกาศ

เรื่องสุริยอุปราคา อย่าให้ราษฎรตื่นเต้นวุ่นวายไป

๏ มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า อันว่าลักษณสุริยุปราคาข์นั้น เปนด้วยดำเนินพระอาทิตยพระจันทรเกี่ยวกัน พระจันทรเดินเร็วกว่าพระอาทิตยเดือนหนึ่ง รวมราษีถึงอาทิตยครั้งหนึ่งในวันดับแล้วก็หลีกกันไปเจริญขึ้นวันละน้อยจนถึงวันเพญเดงอาทิตยตรงแล้วเดินแรงรีบไปจนทันถึงอาทิตยอีก โดยทางมัทยมตวันตกไปตวันออกฝ่ายทางสมผุสบัตเหนือบัตใต้นั้น ก็บัตไปตามกำหนด คือ ราษีหนุ ๑๙ องษาบ้าง ๑๙ องษาบ้าง สุดทางใต้ แล้วเดินกลับเข้ามาจนถึงราษีเมถุน ๑๙ องษาบ้าง ๑๙ องษาบ้าง สุดทางเหนือ ที่เรียกว่าโกลังเหนือใต้นั้น บัตเข้าบัตออกอยู่เสมอเปนนิจ เมื่อจันทรเดินถึงอาทิตยในวันดับนั้น ก็เปนกำหนดสุริยปราคาข์ทุกอันดับมณฑลของจันทรนั้นบังอาทิตยโดยทางที่เดินบัตเหนือใต้นั้น บัตถึงทางอาทิตยเกี่ยวกันได้แห่งใด ที่ทางเกี่ยวนั้นคือราหุในประดิทิน ว่าราหุอยู่ราษีใดทางอาทิตยทางจันทรบัตเหนือเดใต้กเกี่ยวกับราษีนั้น ทงราษีที่เดงนั้นก เปนที่ราหุด้วย ราหุสองราษีตรงกัน คือ ราหุล่าง ราหุบนเปนกำหนดสุริยปราคาข์ จันทรรุปราคาข์แน่ ถ้าอาทิตยเดินถึงทางที่เกี่ยวทางจันทรเมื่อเวลาเดือนเพญ จันทรเดงอาทิตยก็เปนจันทรรุปราคาข์ ถ้าอาทิตยเดินถึงทางที่เกี่ยวทางจันทรเมื่อเวลาเดือนดับ จันทรก็ถึงทางนั้น

TUDC 06/09/2563

ด้วย รวมราษีเดียวกับอาทิตย์เป็นสุริยุปราคาข์ในบีละ ๒ ครั้งเป็น
กำหนด แลที่จะเห็นได้นั้นก็ต้องเห็นได้ตามประเทศที่ถูกเวลาอันควร
จะเห็นได้ คือสูนย์กลางวันจันทรกลางคืน ตัวราหูลักษณเดมคราข์
นั้นไม่มี ถ้าประเทศใดอยู่ตรงไส้สูญอาทิตยแลจันทร์ก็จะเห็นเดมคราข์
มีสองอย่าง ถ้าจันทรโตกว่าอาทิตย์ก็เป็นสรรพคราข์หมดดวง ถ้า
จันทรเล็กกว่าอาทิตย์ก็เป็นสรรพคราข์วงแหวน เหลือดวงอาทิตย์อยู่
รอบดวงจันทร์บัง ประเทศที่ไม่ตรงนั้นก็เห็นเป็นบริคราข์บ้าง อัม-
คราข์บ้าง บาทคราข์บ้าง ตามที่ใกล้ที่ไกล ชิดแลห่าง ถ้ามีอานุภาพ
เหาะไปได้ ก็จะได้เห็นสุริยุปราคาข์สัพคราข์ทุกคราว มิเป็นดังนี้แน่
อย่าสงไสเลย ซึ่งว่านาน ๆ จึงจะได้เห็นสุริย์สรรพคราข์ครั้งหนึ่งนั้น
เพราะว่าไม่ใคร่จะตรงสูญอาทิตยแลจันทร จะกำหนดว่าเท่านั้นปีเท่า
นี้จะเห็นตรงที่นั่นที่นี่ก็ไม่ได้ ตามแต่ดำเนินเกยวห่างแลชิด ตรงแห่ง
ใดก็แห่งนั้นเห็น ในประเทศชาวสยามนี้รู้น้อยแต่หยาบ ๆ ไม่รู้ละเอียด
ได้ คราวเมื่อเป็นนั้นจะตรงแห่งใด จะเห็นแห่งใดก็ไม่อาจคำนวนให้
แน่ได้ ผู้ที่รู้จริงโดยละเอียดแท้ เขาคำนวนกะดงว่าตรงแห่งใดจะ
เห็นเป็นสรรพคราข์ได้ เขาก็ไม่คอยดูไว้เป็นแบบอย่างตามกำลัง ที่
เขาไปได้มีมากหลายครั้งหลายอย่าง ที่จะว่าร้อยปีสองร้อยปีมีครั้ง
หนึ่งนั้น จะได้อย่างที่ไหนเขียน เห็นจะมีไม่ห่างนักจึงเที่ยวดูได้ เขา
ไม่ได้ทายว่าร้าย เป็นสุริยครั้งหนึ่งก็เห็นมากด้วยกันหลายบ้านหลาย
เมือง ฝ่ายไทยซึ่งได้คำนวนตามคำภีร์สำรำไทย สำรำรามัญ นั้นก็
ทำไปตามคำราเหมือนหลับตาคลำ มิได้รู้อไรงมงายไปตามของเก่า

TUBC 06/09/2563

ถอสุริยสัพคราช์หมดดวงนั้นไม่มี ครั้นเมื่อมีขึ้นก็จับไม่ได้ทายไม่เปน
การที่จริงนั้นที่ทำสถิตคราช์ฉะฉายาลักได้ทั้ง ๖ ถานก็เปนสัพคราช์ทุก
ครั้ง ต้องคิดคำนวนหาที่ประเทศตรงใส้อาทิตยใส้จันทร แล้วก็ทาย
ได้ ว่าประเทศนั้นจะเหนหมดดวงเปนแน่ ไม่รู้คำนวนหาที่ตรงแล้ว
ก็หลงงมไปว่าสุรยหมดดวงนั้นเปนอันขาด การไม่มีวิชาที่จะคำนวน
สุริยปราคาช์นั้น ยังมีการละเอียดโดยมาก จะว่าไปก็ยาวนัก ประกาศ
มาให้รู้เปนสังเขป ผู้รักเรียนวิชาโหราสาตรจะได้ตริตรองศึกษาให้
ละเอียด ขอเสียอย่าหลงงมงายทายร้ายทายดีเปนสุรยอย่างนั้นดี
อย่างร้าย เมืองนั้นจะเปนเมืองโน้นจะตาย ทายตามตำราโง่ๆ ไม่ต้อง
การเลย ผู้ที่เขาเปนนักปราชแท้เขาจะเย้ยเยาะว่าเปนบ้าเหมือนข่า
ลาวไม่รู้พูดขู่ให้ตกใจ ไม่ควรจะพูดออกความโง่ของตัวเลย พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการตำรัศพยากรณ์
ไว้ว่า สุรยน้ยากนัก นาน ๆ จะได้เห็นสักครั้งหนึ่งด้วยไม่ถูกที่ตรงใส้
เปนของปลาดอยู่ ถ้าอยู่ในที่เดียวแล้วร้อยปีสองร้อยปีจะได้เห็นสัก
ครั้งหนึ่ง เกิดมาตาย.เสียไม่ได้เห็นมีมาก ยากที่คนไทยจะคิดคำนวน
ให้ถูกได้ ทรงพยากรณ์ไว้ดังนี้ คำที่กล่าวว่าทรงพยากรณ์ไว้ว่า
สุรยสัพคราช์นมีบ่อย ๆ ไม่ได้ ร้อยปี แลร้อยปีเศษจึงมีครั้งหนึ่งนั้น
ท่านผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ฟังผิดเข้าใจผิดไปเอง หาได้ทรงพยากรณ์ดังนั้นไม่ อย่ากล่าวตู่ การเรื่องนี้ท่านทราบจริงดีจริง ในสยามประเทศ
จะหาผู้รู้เสมอมิได้ ซึ่งจะทรงพยากรณ์ไว้ดังกล่าวนั้นไม่มีเลย

บ่อนเบี้ยขึ้นพระคลังสินค้า ๒๐ ตำบล

◎ วันจันทร์ เดือนเจด ขึ้นค่ำ ปีจอฉศก จีนอิวรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จีนเซียนประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลสามเสน เงินเดิม ๒๓๗ ชั่ง ประมูล ๖๘ ชั่ง รวม ๓๐๖ ชั่ง จีนซ้อรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จีนพุ่งประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลบางกอกใหญ่ เงินเดิม ๒๓๕ ชั่ง ประมูล ๕๐ ชั่ง รวม ๒๘๕ ชั่ง จีนหัวรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จีนหลงประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลท้องน้ำ เงินเดิม ๖๐ ชั่ง ประมูล ๖ ชั่ง รวม ๖๖ ชั่ง จีนกักรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จีนหยิมประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลท่าพระ เงินเดิม ๑๕๓ ชั่ง ประมูล ๙๓ ชั่ง รวม ๒๔๖ ชั่ง จีนฮะสุนรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จีนแย้มประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลวัดสเกษ เงินเดิม ๑๓๕ ชั่ง ประมูล ๑๙ ชั่ง รวม ๑๕๔ ชั่ง จีนแย้มรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด หลวงวรศักดาเปนประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลโรงหวย เงินเดิม ๑๒๕ ชั่ง ประมูล ๕๐ ชั่ง รวม ๑๗๕ ชั่ง จีนตาดรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จีนพุ่งประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลริมโรงม้า เงินเดิม ๑๕๖ ชั่ง ประมูล ๑๙ ชั่ง รวม ๑๗๕ ชั่ง จีนตาดรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จีนพุ่งประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลบ้านม่อ เงินเดิม ๑๑๖ ชั่ง ประมูล ๑๔ ชั่ง รวม ๑๓๐ ชั่ง จีนห้อยรับหมายตั้งเปนตัวขุดพัด นายอยู่ประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลน่าเก๋ง เงินเดิม ๘๘ ชั่ง ประมูล ๕๔ ชั่ง รวม ๑๔๒ ชั่ง จีนผัดรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จีนตังฉวนประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลท่าเตียน เงินเดิม ๗๕ ชั่ง ประมูล

TUDC 06/09/2563

๗ ชั่ง รวม ๗๒ ชั่ง จินดีรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จินถือประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลวัดทองธรรมชาติ เงินเดิม ๓๕ ชั่ง ประมูล ๒ ชั่ง รวม ๓๗ ชั่ง จินจินรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จินตังกวยประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลคอกโค เงินเดิม ๕๐ ชั่ง ประมูล ๕๓ ชั่ง รวม ๙๓ ชั่ง จินหงรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จินตังกวยประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลบางยี่ขัน เงินเดิม ๕๑ ชั่ง ประมูล ๒ ชั่ง รวม ๕๓ ชั่ง จินเองลิวรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จินไลจือประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลบ้านดาว เงินเดิม ๓๓๐ ชั่ง ประมูล ๖๐ ชั่ง รวม ๓๗๐ ชั่ง จินห้างรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จินซุ้ยประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลตลาดน้อย เงินเดิม ๕๗๓ ชั่ง ประมูล ๑๐๓ ชั่ง รวม ๕๗๕ ชั่ง จินเอียะรับหมายตั้งเปนขุนพัด จินไลจือเปนประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลบางกอกน้อย เงินเดิม ๑๕๐ ชั่ง ประมูล ๓๐ ชั่ง รวม ๑๘๐ ชั่ง จินรับหมายตั้งเปนขุนพัด จินแย้มเปนประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลวัดบุบผาราม เงินเดิม ๓๕ ชั่ง สิบตำลึง ประมูล ๑๕ ชั่งสิบตำลึง รวม ๕๐ ชั่ง จินแหยมรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จินปูเปนประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลสำเพ็ง เงินเดิม ๗๑๕ ชั่ง ประมูล ๒๘๕ ชั่ง รวม ๑๑๐๐ ชั่ง จินยิ่งรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด จินเอียะเปนประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลวัดชะนะสงคราม เงินตามเดิม ๑๓๑ ชั่ง จินสีรับหมายตั้งเปนตัวขุนพัด นายช่วงเปนประกัน ทำบ่อนเบี้ยตำบลตลาดพลู เงินเดิม ๓๘๐ ชั่ง ประมูล ๘๕ ชั่ง รวม ๔๖๕ ชั่ง

JUDC 06/09/2563

จำนวนสมพักษรขึ้นพระคลังมหาสมบัต

◎ วันจันทร เดือนเจด ขึ้นสิบค่ำ ปีจอฉศก จินบุนนายอากร นายเดดประกัน รับหมายตั้งเปนที่หมื่นพรหมอากรสมพักษร เมืองสุพรรณบุรี เงินเดิม๕๓ชั่ง ประมูล๑๗ชั่ง รวม๗๐ชั่ง วันพฤหัศบดี เดือนเจด ขึ้นสิบสามค่ำ ปีจอฉศก จินเบ็งเจียม จินเสง ประกันรับหมายตั้งเปนที่ขุนเทพอากรสมพักษร เมืองจันทบุรี เมืองตราษ เงินเดิม๑๕ชั่งสิบห้าตำลึง ประมูล๕ชั่งห้าตำลึง รวม๑๙ชั่ง

วันอังคาร เดือนเจด ปีจอฉศก จินหลินนายอากร ขุนราชการพะยาพัดเปนประกัน รับหมายตั้งเปนที่ขุนศรีอากรสมพักษรเมืองนครไชยศรี เงินเดิม๑๑๕ชั่งสิบตำลึง ประมูล๖ชั่งสิบตำลึง รวม๑๒๑ชั่ง

พระคลังมหาสมบัต

◎ ณวันเสาร์ เดือนเจด แรมเจดค่ำ ปีจอฉศก ได้นัดประชุมว่าอากรเตาสุราเมืองนครไชยศรี จินฉายคนใหม่จะรับทำ เงินเดิม๗๗๗ชั่งสิบตำลึง เงินขาด๑๗๗ชั่งสิบตำลึง คง๖๐๐ชั่ง ฯะ

◎ ณวันเสาร์ เดือนเจด แรมเจดค่ำ ปีจอฉศก ได้นัดประชุมว่าอากรบ่อนเบี้ยเมืองพิไชย เมืองอุตรดิฐ จินซ่าจะรับทำ เงินเดิม๓๘ชั่งสิบตำลึง เงินขาด๑๑ชั่ง คง๒๗ชั่งสิบตำลึง ฯะ

TLDC 06/09/2563

๏ ณวันจันทร เดือนเจด แรมเก้าค่ำ ปีจอฉศก ได้ศักหลัง ตราตั้ง จินซินนายประกัน จินเซียงแกผู้ถึงแก่กรรมเปนที่หมื่นอินท-อากรค่าน้ำ เมืองเพชรบุรี เมืองสมุทสงคราม เมืองสมุทสาคร เงินเดิม ๗๕ ชั่ง เงินรับประมูลเงินบวกขึ้น ๕๗ ชั่ง รวม ๑๓๒ ชั่ง ๚ะ

๏ ณวันพฤหัศบดี เดือนเจด แรมสิบสองค่ำ ปีจอฉศก นายศรีรับตราตั้งเปนที่หมื่นเทพอากรสมพักษรเมืองนนทบุรี เงินเดิม ๙๐ ชั่งห้าตำลึง เงินประมูลสิบห้าตำลึง รวม ๙๑ ชั่ง ๚ะ

๏ ณวันศุกร เดือนเจด แรมสิบสามค่ำ ปีจอฉศก จินทองค่ารับตราตั้งเปนที่หมื่นทิพอากรสมพักษรเมืองอินทบุรี เงินเดิม ๓๕ ชั่ง ประมูลชั่ง ๑ รวม ๓๕ ชั่ง จำนวนปีจอฉศก ๚ะ

ประกาศ

การในที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน

๏ ท่านทั้งปวงบันดาซึ่งได้ยินได้ทราบว่า ตั้งเคาน์ซิล ๆ ก็จะมีความคิดสงไสยคาดคะเนหมายไปต่าง ๆ โดยการที่ไม่ทราบว่าจะเปนอย่างไร การเคาน์ซิลซึ่งทรงตั้งขึ้นไว้นี้มีคุณ ๒ ประการ ประการที่หนึ่ง ยอมให้มีอำนาจที่จะยุดหน่วงขัดขวางพระเจ้าแผ่นดินได้ คือการใด ๆ ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงพระราชดำริห์เปนการไม่ต้องด้วยยุติ-ธรรม ราษฎรจะได้ความเดือดร้อน มิแต่จะเร่งเอาเงินแก่ราษฎรทั้ง

TUDC 06/09/2563

แผ่นดินเปนต้น จนถึงการใด ๆ เลก ๆ น้อย ๆ จนถึงพระราชบัญญัติ
พิกัดอากรขนอนตลาดเปนที่สุด ที่เปนฝ่ายข้างเคารพซึ่งจะขัดอำนาจ
พระเจ้าแผ่นดิน ก็เจ้าแผ่นดินคนเดียว แลว้ก็มีเคารพซึ่งบิบคั้นอยู่ดังนี้ ถึงจะมีอำนาจสักเท่าใด จะทำการที่ผิด ๆ คด ๆ โกง ๆ ไปก็ไม่มากนัก ก็ฝ่ายผู้อนคนซึ่งเปนราชการก็ดี มิได้เปนราชการก็ดี เคารพซึ่งก็ต้องมีอำนาจที่จะขัดขวาง ปฤกษาการบังคับการตามซึ่งเหนชอบโดยยุติธรรม อย่าให้คด ๆ โกง ๆ ต่อเจ้าแผ่นดินได้เหมือนกัน คือการใด ๆ ซึ่งเปนอยู่แล้วก็ดี ฤๅการที่จะมีผู้คิดต่อไปภายน่า เคารพซึ่งก็ต้องมีอำนาจจะตรวจตราดูการข้อนั้น ถ้าเหนขัดขวางไม่ถูกต้องไม่เปนคุณแก่แผ่นดิน ไม่เปนคุณแก่พระเจ้าแผ่นดิน ไม่เปนคุณแก่ราษฎรทั่วไป ก็จะต้องคัดค้านว่ากล่าวได้เต็มอำนาจที่เดียว ซึ่งว่ามานี้เปนอำนาจเคารพซึ่งทั้งสองประการ ก็ผู้ซึ่งมาเปนเคารพซึ่งดอรมีอำนาจที่จะขัดขวางพระเจ้าแผ่นดิน แลข้าราชการราษฎรได้ดังนี้ ก็ใช่ว่าจะเปนคนเราปรกติตามธรรมเนียมนั้นหามิได้ ต้องรักษากฎหมายสำรับการเคารพซึ่ง แลถือคำษาบาดว่าจะตั้งใจให้ตรงอยู่ในยุติธรรมแล้วจึงจะเข้ารับการในที่ปฤกษาได้ เคารพซึ่งดอรเหล่านี้ก็คงต้องได้เงินบี้ เงินเดือน สมควรแก่การซึ่งอยู่ในที่สำคัญดังนี้ ถ้าผู้ใดอยากจะทราบธรรมเนียมเคารพซึ่งให้ชัด ก็จงคอยดูพระราชบัญญัติสำหรับตัวเคารพซึ่งจะออกต่อไปข้างน่า ก็การซึ่งตั้งเคารพซึ่งนี้ท่านทั้งปวงจะมีความสงไสยว่า เมืออยู่ดี ๆ แล้วเหตุไรจึงมาตั้งผู้ให้ขัดอำนาจดังนี้ จะมีเหนการอย่างไรซึ่งจะเปนประโยชน์ในตัวฤๅ จะเอาไว้เกรยวกราดข่มขู่ผู้อนด้วยประการใดประการหนึ่งดอกกระมัง

TUDC 06/09/2563

ถ้าผู้ใดคิดดังนี้ก็ขอให้เข้าใจเถิด ว่าการซึ่งได้คิดอยู่ในใจนั้นว่าบ้านเมืองเราทุกวันนี้ ซึ่งในตาแลเห็นว่ามีตกขนมากมีถนนขนมากนั้นเหมือนว่าเป็นการเจริญในตา ก็แต่ถ้าจะคิดไปโดยจริงๆ การใดธรรมเนียมใดซึ่งมีอยู่เดี๋ยวนี้ ก็ยังเป็นการเดือดร้อนแก่ราษฎรเป็นอันมากอยู่ ก็มีหลายอย่างหลายประการ การซึ่งควรจะประกอบทำนั้นก็ยังมีอยู่อีกหลายอย่าง ก็ซึ่งตั้งเคาน์ซิลขึ้นไว้นี้ก็เพราะประสงค์จะให้ช่วยอุดหนุนในการเรื่องนี้ให้สำเร็จไปได้ทีละสิ่งทีละคราว จนบ้านเมืองเป็นความเจริญเข้า ราษฎรได้มีความสุขมากเมื่อเวลาไร เวลานั้นจะเป็นชื่อเสียงปรากฏติดแผ่นดินอยู่ไม่รู้หาย อนึ่งอันตรายใดๆ ซึ่งจะมีมาในภายนอกแลภายใน ก็จะไม่ต้องหวาดหวั่นว่าจะมีมาเลยเป็นอันขาด เมื่อราษฎรซึ่งเป็นโลหิตของแผ่นดินมีความเจริญความสุขได้ประกอบการทำมาหากินโดยชอบธรรมด้วยกันแล้ว บ้านเมืองก็คงจะเจริญเป็นแน่ เมื่อบ้านเมืองเจริญแล้ว ผลประโยชน์สิ่งใดก็คงจะบริบูรณ ความประสงค์ซึ่งเป็นประโยชน์ในตัวดังนี้ ขอให้ท่านทั้งปวงทราบความแล้วคิดตาม แล้วได้จำไว้ในใจด้วยเทอญ ฯ

ว่าด้วยปฤกษาจัดการในเคาน์ซิลออฟสเตด คือที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน

TUDC 06/09/2563

◎ ท่านทั้งปวงบันดาซึ่งได้ทราบว่า ที่ปฤกษาราชการแผ่นดินได้

ประชุมกันอยู่ทุก ๆ เจดวัน ก็จะเอียงหูดงฟังการว่าได้จัดสิ่งใดไป ได้ปฤกษาการสิ่งใดในเวลานี้ ก็จะได้ทราบความว่า จัดการเกบเงิน จัดการเกบเงินดังนี้ก็ไม่รู้ว่าเกบเงินอะไร เกบอย่างไร การซึ่งเกบเงินนี้ ใช่ว่าจะไปเกบเอาตามราษฎรฤาขนพิกัดภาษีอากรสิ่งใดนั้นหามิได้ เกบเงินนั้นซึ่งจำนวนเปนเงินซึ่งอยู่ในแผ่นดินแล้ว คือเงินภาษีอากรเปนต้น แต่ก่อนเกบได้ครึ่งหนึ่งบ้าง สามส่วนบ้าง บัดนี้จะเกบเงินให้ได้หมดอย่าให้ขาดค้าง ท่านทั้งปวงจงจำคำนี้ไว้ให้มั่น ก็ถ้าจะว่าการอื่น ๆ ยังมิถมไป เหตุไรจึงไม่จัด มาจับจัดการเรื่องนี้ก่อนให้เปนการเดือดร้อน ก็การซึ่งว่าเดือดร้อนในการเรื่องนี้นั้น จะเดือดร้อนด้วยเหตุอย่างไร เห็นว่าจะเปนการเดือดร้อนอยู่พวกเดียวในเจ้าพนักงานผู้ซึ่งเกบเงินทั้งปวง ถึงกระนั้นผู้เจ้าพนักงานซึ่งเกบเงินทั้งปวง เมื่อประพฤติตัวอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริตไม่ขี้ฉ้อบิดพลิ้วแล้ว ก็ไม่มีความเดือดร้อนสิ่งไร เพราะเคยทำมาอย่างไรก็ทำไปอย่างนั้น จะเปนความเดือดร้อนจริงอยู่ก็แต่ผู้ที่ไม่มีความสุจริต เคยฉ้อฉกบิดบังมาต้องเปิดเข้าก็จะต้องเปนความเดือดร้อนอยู่พวกเดียวเท่านั้น เห็นว่าเปนการเดือดร้อนโดยใช่ธรรมแท้ ๆ เหมือนหนึ่งผู้ปลูกกะท่อมกอเหียดหัวเหียดท้าวจด เอาจากเอาแผงเข้าปะเอบอยู่ตามข้างตึก ข้างถนน ข้างคลอง ซึ่งได้จัดไว้เรียบร้อยหมดจดงดงามแล้ว ก็เห็นว่าคนเหล่านั้นไม่ควรจะไปตั้งอยู่ในที่เหล่านั้น ให้ไล่เสียก็บ่นงมงำว่าเปนการเดือดร้อนอยู่แต่ในพวกที่ทำกะท่อมอยู่ในนั้นแต่พวกเดียว ก็ถ้าจะคิดไปโดยจริง ที่ซึ่งท่าไว้เรียบร้อยงดงามแล้ว

TUDC 06/09/2563

จะมีของรกรุงรังมาอยู่อย่างนี้จะงามฤๅ อีกประการหนึ่งเล่า ที่กะท่อม

ทับรุงรังอยู่ดังนี้ เปนเชื้อจะทำให้เหตุอันตรายให้ถึงของใหญ่ได้ คือ ถ้าเกิดเพลิงขึ้นก็จะต้องไหม้ตกตลอดถึงกันไปหมด ให้ท่านคิดดูเถิด ควรจะให้ปลูกฤๅไม่ อีกประการหนึ่งท่านทั้งปวงจะคิดไปว่าเงินทองก็มีหนักหนมนักหนา ยังจะจัดอะไรต่อไปอีกเล่า การนี้ยาก เพราะนิไสยคนชาวไทยแท้ๆที่ไม่รู้การอะไรก็คิดก็พูดอยู่บ่อยๆว่า เงินในพระคลังมีล้นเหลือไม่มีที่จะเปรียบ คนที่พูดอย่างนี้ไม่ได้คิดถึงการใช้จับจ่ายเลย ถ้าในหลวงจะเกบเงินไว้สักปีหนึ่งฤๅสองปี เงินในแผ่นดินก็จะไม่มีใช้เลย ความจริงเมื่อได้เงินมาแล้วก็ต้องจำหน่ายเปนเงินเบี้ยหวัด เปนเงินเดือน แลประกอบการก่อสร้างทำนุบำรุงบ้านเมืองต่างๆทั่วไป ถ้าเมื่อเงินเหล่านี้ไม่มีตัวเข้ามา การทำนุบำรุงแลก่อสร้างต่างๆก็ขัดสนไปทุกอย่าง จะทำการสิ่งใดก็ไม่สำเร็จ เพราะการทั้งปวงต้องอาไศรยเงินเปนพื้น เหมือนหนึ่งถ้าจะตั้งโปลิศรักษาชีวิตรแลทรัพย์สมบัติของราษฎรทั่วไปทั้งหัวเมืองในกรุง ให้เปนการรักษาจริงๆก็ต้องอาไศรยเงินค่าจ้างจึงจะเปนการจริงได้ ฝ่ายทหารบกทหารเรือเล่า ก็เปนเครื่องบ้องกันบ้านเมืองตลอดพระราชอาณาเขตร ก็จำจะต้องมีไว้ให้จริงๆ ภอสมควรแก่บ้านเมือง ก็การค้าขายเล่า เปนเครื่องทำมาหากินของราษฎรแลเปนผลประโยชน์กำลังของบ้านเมือง เปนประโยชน์แก่ลูกค้าทั่วโลกย์ เมื่อสินค้าออกจากบ้านเมืองมาก เงินก็เข้ามาในบ้านเมืองมาก ราษฎรก็บริบูรณ์ขึ้น บ้านเมืองก็เจริญ ก็การเหล่านี้ก็ต้องอาไศรยการทำนุบำรุง คือขุดคลองทำทาง ทำท่านบกั้นน้ำให้ขังนา แลการอื่นๆอีก จะร่ำพรรณาก็ยืดยาวนัก

TUDC 06/09/2563

◎ อนึ่งเมื่อสินค้าบริบูรณ มีทางมีคลองตกลงมาได้ดังนี้แล้ว ก็จะต้องขวนขวายที่จะให้สินค้าออกจากในบ้านเมือง คือจะต้องมีเตเลเครฟ คือสายไฟฟ้าบอกถึงเมืองท่าทั้งปวงให้รู้ราคาสินค้า แลจัดเรือมาบันทุกได้โดยเรว เปนประโยชน์แก่ลูกค้าทั้งปวง ก็การเหล่านี้ *จะต้องอาไศรยเงินเปนเครื่องเกอกูลทั้งสิ้น จึงจะสำเร็จไปได้ จึงได้คิดพร้อมกันในที่เคาน์ซิลว่า จะคิดจัดเกบเงินบันดาซึ่งมีจำนวนขึ้นอยู่ในพระคลังแล้วนั้น ให้ได้มาจริง ๆ ตามจำนวนตามบาญชี ให้เจ้าพนักงานในพระคลังมหาสมบัติทำบาญชีรับบาญชีจ่ายให้รู้ถูกต้องจริง ๆ จะได้คิดจ่ายประจำเดือน ประจำการ เมื่อเหลือจากประจำเดือน ประจำการ จะได้คิดจัดการดังเช่นว่ามาแล้วนั้น ไปทีละสิ่งทีละทางตามกำลังเงินซึ่งได้มากแลน้อยทุก ๆ ปี ก็จะค่อยเจริญขึ้นทุกทีบัดนี้จึงได้พร้อมกันจัดการเรื่องนี้จะให้เปนพระราชบัญญัติให้เรียบร้อยขึ้น การก็เกือบจะสำเร็จอยู่แล้ว ให้ท่านทั้งปวงพึงเข้าใจตามที่ว่ามานี้เถิด ว่าจะจัดเกบเงินซึ่งมีบาญชีอยู่ อย่าให้พึงเสียงซึ่งผิด ๆ แลหวาดหวั่นตื่นเต้นสิ่งไรไป ก็ทุกวันนี้ใช่จะไม่คิดถึงการอื่น ๆ เลย จะมัวคิดอยู่แต่การเงินอย่างเดียวนั้นก็หาไม่ ได้ทรงพระราชดำริห์พร้อมด้วยเคาน์ซิล จะจัดการศาลชำระความแลแก้ไขสอบสวนพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่ แลการอื่น ๆ อีกมีอยู่หลายอย่างหลายประการ ก็คงจะจัดให้สำเร็จไปทีละสิ่ง ๆ แต่ซึ่งจะสำเร็จไปโดยเรวนั้นไม่ได้เพราะเปนการใหญ่ ให้ท่านทั้งปวงคอยฟังไปข้างน่าเถิด เมื่อผู้ใดได้อ่านได้ภบหนังสือประกาศนี้ ขอให้ตริตรองตามการซึ่งว่ามานี้ให้เข้าใจโดยการเถอียด แล้วแลไปบอกเล่าซึ่งผู้ไม่ได้อ่านหนัง-

TUDC 06/09/2563

ส่อน ฤๅผู้ซึ่งไม่ภอใจอ่านหนังสือ ชอบแต่ฟังด้วยหู เชือแต่คำฦๅ ให้ทราบตามความที่จริงดังนี้ด้วย ให้เข้าใจตามการที่จริงที่ชอบนั้น

เทอญ ฯะ

ว่าด้วยการปรีวีเคาน์ซิล

◎ ท่านทั้งปวงยังจะได้ยินได้ฟังต่อไปข้างน่าว่าจะตั้งปรีวีเคาน์ซิล คือทปฤกษาในพระองค์ ก็คงจะเปนที่หวาดหวั่นสงไสย ไม่รู้ว่าเรืองอะไรอีก ก็การปรีวีเคาน์ซิลซึ่งจะทรงตั้งขึนไว้นั้น ฯะ

◎ ที ๑ พระราชประสงค์ว่าการใดๆ ซึ่งมี ซึ่งเปน เปนความเดือดร้อนแก่ราษฎร พระบรมวงษานุวงษ แลข้าราชการ ก็การซึ่งมี ซึ่งเปนขึนนั้น ไม่ได้เสดจออกไปทอดพระเนตรเห็น ไม่ได้ทรงได้ยินได้ฟัง เพราะเสดจอยู่ในวังเสมอ ไม่ได้ไปข้างไหน เมื่อคนเหล่านี้ได้ยินได้เห็นการสิ่งไร ซึ่งเปนการเดือดร้อนแก่ราษฎร ฤๅคิดการสิ่งไรขึนโดยลำพังบัญญาของตัว ก็ให้ทำหนังสือกราบทูลได้ เพื่อจะได้เปนทางบัญญา แล้วจะได้คิดปฤกษาด้วยทปฤกษาราชการแผ่นดิน แลท่านเสนาบดี ระงับแลจัดการนั้นให้ตลอดไป ฯะ

◎ ที ๒ เมื่อมีราชการใดๆ ซึ่งจะเอาความจริง แลจะจัดการให้ดีจริงๆ จะได้ทรงใช้คนพวกนี้ให้ไปสืบสวนแลจัดการมิชำระความซึ่งร้องฎีกาเปนต้น ฯะ

◎ ที ๓ คนหนุ่มๆ ซึ่งเปนราชการยังไม่ได้ทรงรู้จักนิไสยแลสติ

ปัญญา จะหาช่องทำราชการสิ่งใดก็ยังไม่มี จะได้ใช้สอยคนพวกนี้ไปทำการภอสมเวลา ภอสมตัว เมื่อเห็นว่าผู้ใดมีสติปัญญาเฉียบแหลม แลจงรักภักดีก็จะได้เป็นราชการต่อไปข้างน่า ฯ

◎ ที่ ๕ ปริวเคานซิลเลอร์ เหล่านี้ต้องถือคำสาบานโดยซื่อสัตย์สุจริต ก็เหมือนหนึ่งผูกหัดให้รักษาความสุจริตอยู่ชั้นหนึ่ง เพราะการ ๔ อย่างนี้ จึงได้คิดจะตั้งปริวเคานซิล แลการซึ่งปริวเคานซิลนั้นจะประพฤติตัวอย่างไร ถ้าผู้ใดอยากทราบก็ให้ดูในพระราชบัญญัติสำรับตัวปริวเคานซิล ซึ่งจะออกไปข้างน่านั้นเถิด อนึ่งการปริวเคานซิลซึ่งทรงตั้งไว้นี้ ใช่จะตั้งไว้สำรับให้พูดพล่อย ๆ ทูลเกทูลน้อยในการที่ใช่เหตุนั้นก็หามิได้ เพราะเคานซิลเลอร์ทั้งปวงเหล่านี้ต้องรับถือพระราชบัญญัติแลคำสาบานแข็งแรงที่เดียว อนึ่งปริวเคานซิลเหล่านี้ ก็จะเลือกเอาแต่พระบรมวงษานุวงษแลข้าราชการซึ่งมีสติปัญญาเฉียบแหลมตามสมควร มิได้เอาคนเลว ๆ มาตั้ง ขออย่าให้ท่านทั้งปวงซึ่งมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความหวาดหวั่นครั่นคร้ามด้วยการซึ่งปริวเคานซิลจะกราบทูลยุยงการเลก ๆ น้อย ๆ ให้เป็นการขัดเคืองแลเป็นการผิดไปเลย ให้ท่านทั้งปวงคอยพึ่งต่อไปข้างน่าเถิด ฯ

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑ ประจำปี จ.ศ. ๑๒๓๖ แผ่นที่ ๖ หน้า ๔๖

ว่าด้วยอัฐกระดาษ

◎ การเรื่องทำอัฐกระดาษนี้จะต้องชแจงให้ท่านทั้งปวงเข้าใจ

TSDC 06/09/25

เดิมแต่ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเดจพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ทำอัฐด้วยสังกระสีดีบุก ใช้ต่างเบี้ยหอยแปดอันต่อเพื่องอย่างหนึ่ง ๆ สิบหกอันต่อเพื่อง ครั้นมาภายหลังให้ทำทองแดงอีกสองอย่าง ๆ ใหญ่เรียกว่าซีกสองอันต่อเพื่อง อย่างเดกเรียกว่าเสียวสีอันต่อเพื่อง ใช้ต่อมา ครั้นภายหลังมีผู้ทำปดอมมากขึ้น จนถึงแผ่นดินประจุบันนี้ เมื่อแรกบรมราชาภิเศก ท่านเสนาบดีจึงได้ปฤกษาพร้อมกันออกเงินรับอัฐซึ่งผู้มาแลกนั้นไว้ แล้วจึงได้ประกาศให้ใช้ โสพศเปนอันละสิบเบี้ย แปดสิบอันต่อเพื่อง อัฐลดลงอันละยี่สิบเบี้ย สี่สิบอันต่อเพื่อง ซีกลดลงเปนอันละร้อยเบี้ย เปนแปดอันต่อเพื่อง เสียวลดลงเปนอันละห้าสิบเบี้ย สิบหกอันต่อเพื่อง ครั้นภายหลังราษฎรลดราคาลงเอง ใช้กันอัฐหนึ่งราคาสิบเบี้ย แปดสิบอันต่อเพื่อง โสพศอันละห้าเบี้ย ร้อยหกสิบอันต่อเพื่อง แต่ซีกเสียวนั้นหมดไปมิใช้อยู่น้อย เมื่อลดราคาลงดังนี้การทำปดอมนั้นก็หยุด แต่ราษฎรเหนราคาถูกก็ยุบเอาทองแดงดีบุกไปใช้การอื่น ๆ ฤๅทำเปนแท่งเปนปีกขายมีกำไร เบี้ยอัฐ เบี้ยโสพศ เบี้ยซีก เบี้ยเสียว แต่ก่อนนั้นก็สูญไปหมดไม่มีจะใช้ในท้องตลาด ขุนพัดนายบ่อนต่าง ๆ คิดทำบัถวยออกจ่ายให้ราษฎรใช้บ้างอัฐบ้าง บ้าไพบ้าง บ้สองไพบ้าง จนถึงสลึงเพื่อง ครั้นจำหน่ายบ้ไปอยู่หน่อยหนึ่งก็ม้าพ่อค้กลองให้ราษฎรเอาบ้มาขึ้น ก็ไม่ทันรู้ตัว ไม่ได้เอาบ้มาขึ้นทันเวลาบ้นนก็ใช้ไม่ได้ จะมาขึ้นเอาเงินก็ไม่ได้ต้องขาดทุนทีละเลกทีละน้อยเสมออยู่ดังนี้ พระบาทสมเดจพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบการดังนี้ จึงได้ทรงปฤกษาด้วยสมเดจเจาพระยาบรมมหา-

STUDY 06/09/2563

ศรีสุริยวงษแดเจ้าพระยาภาณุวงษมหาโกษาธิบดี ตกลงกันว่าจะสั่งไปทำเบี้ยทองแดงที่เมืองอินเดีย ด้วยลอดเมโยไวซรอยเกาวนาเยเนอร์ราลเมืองอินเดีย ได้พูดไว้เมื่อเวลาเสดจพระราชดำเนินออกไปเมืองกาลกะตา ถ้าเครื่องจักรทกรุงจะยังทำเบี้ยขนใช้ไม่ทัน จะจ้างทำที่กาลกะตาก็จะรับทำให้ทันใช้ ทรงพระราชดำริห์เหนชอบด้วย จึงให้กรมท่ามีหนังสือถามออกไปถึงเมืองกาลกะตา ถ้าจะรับทำได้ก็ขอให้ตอบมาให้ทราบโดยทางเตเลแครฟ ตั้งแต่นั้นมาก็คอยอยู่ประมาณสักหกเดือนก็ไม่ได้ข่าวมา หนังสือจะสูญหายเสียฤๅอย่างไรก็ไม่ทราบ ราษฎรซึ่งเปนคนค้าขายเลกน้อยใช้เบี้ยอยู่ในตลาด ก็ได้ความเดือดร้อนด้วยเรื่องนี้ ขาดทุนไปทีละเลกทีละน้อยทั่วหน้ากันไป จึงได้ทรงพระราชดำริห์ปฤกษาด้วยเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงษว่า การที่โรงกระสาปน์สิทธิการซึ่งทำขึ้นใหม่นั้น ก็ล่วงไปมาก แต่การเครื่องจักรเลกที่ทำขึ้นนั้นจะไม่แล้วได้โดยเรว ประมาณสักเจดเดือนแปดเดือนจึงจะได้ทำเบี้ยทองแดงได้ อนึ่งถ้าจะคิดสั่งไปทำที่ยุโรปก็คงต้องช้าอยู่ใน ๕ เดือน ๖ เดือนจึงจะได้มา ก็ในระหว่างซึ่งยังไม่มีเบี้ยทองแดงใช้นี้ จึงได้คิดทำตั๋วกระดาษให้ราษฎรใช้ไปก่อนเพียงราคาอัฐหนึ่ง ออกไปบ้างเลกน้อยกอใช้ในท้องตลาด เพื่อจะมิให้ราษฎรทียากจนซื้อขายของเลกน้อยซึ่งขุนพัดนายบ่อนออกหากำไรนั้น ไปกว่าจะได้เบี้ยทองแดงมาใช้ ก็เบี้ยทองแดงซึ่งจะใช้ต่อไปนั้น ควรจะทำในโรงกระสาปน์สิทธิการได้ ฤๅจะสั่งไปทำที่ยุโรปจึงจะคิดต่อภายหลัง เมื่อปฤกษากันตกลงดังนี้ จึงได้เอาไป

THDG 06/09/2563

ปฤกษาที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน มิหมายประกาศออกไปให้ใช้ ก็การซึ่งทำด้วกระดาษนั้ ใช่ว่าคอเวอนแมนต์จะคิดหากำไรเอาเปนผลประโยชน์เอาอย่างเจ๊กทำบ้นั้ก็หามิได้ เพราะจะแก้กันความซึ่งราษฎรขาดทุนเลก ๆ น้อย ๆ เท่านั้เอง ก็การซึ่งลงทุนเรืองที่จะทำอัฐกระดาษนั้ ถ้าคิดแต่ค่ากระดาษค่าจ้างคนทำค่าจ้างเสมียรก็กว่าราคาอัฐหนึ่ง คือแปดร้อยเบี้ย เพราะจะให้ราษฎรที่เปนคนจน ๆ ขายซื้อของเลก ๆ น้อย ๆ ไม่ให้ขาดทุนด้วยเรืองบี้ในระหว่างซึ่งอัฐทองแดงยังไม่ได้ทำนั้ ใช่ว่าจะคิดหาผลประโยชน์ในการเรืองนั้นก็หามิได้ จึงได้คิดทำกระดาษที่ราคาแพงกว่าอัฐหนึ่ง ถึงผู้ที่คิดจะปลอมก็ไม่มีกำไรมากสมกับการที่เหนื่อย เพราะอัฐกระดาษนั้จะไม่ใช้ตลอดไป คงจะเลิกในเรว ๆ ไม่กว่าแปดเดือน ๆ อนึ่งอัฐกระดาษนี้ก็จะไม่ออกมากนัก แต่เพียงภอที่จะใช้สอยอยู่ในตลาดเลกน้อย ราษฎรซึ่งไม่ภอใจใช้บี้ ก็ควรจะต้องมีไว้ใช้สอยแลกทอนเพียงกึ่งตำลึงสามบาท อย่าให้เกบสะสมไว้มาก ๆ อนึ่งกระดาษนั้เปนของมักเบี้ยกมักขาด ถ้าฉีกขาดไปประการใดจะมาเปลี่ยนที่คลังก็จะรับตามประกาศที่มีออกมาแต่ก่อนนั้น ๆ อนึ่งราษฎรที่จะใช้สอยจงระวังตัวซึ่งผู้จะทำปลอม ถ้าเหนแปลกปลาด คือกระดาษฤาลวดลายไม่เหมือนกัน แลตัวเลขที่หมายซ้ำกัน ก็ให้นำมาให้เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติสอบสวนดู ก็คงจะรู้ว่าเปนปลอมฤาไม่ปลอม อนึ่งอัฐกระดาษที่ออกมานี้ก็ไม่ได้บังคับให้ราษฎรเฉภาะใช้ทั่วไป ผู้ใดซึ่งไม่หยากจะใช้อัฐกระดาษจะใช้บี้อยู่ตามเดิมก็ตาม ต่อเมื่อเบี้ย

TUDC 06/09/2563

ทองแดงได้ออกเมื่อใด จึงจะบังคับให้ราษฎรใช้ทั่วกัน บัดนี้ได้ ฯ
ทรงพระราชดำริห์อยู่แล้ว

ประกาศมาณวันศุกร เดือนแปดทุติยาสาธ ขึ้นสี่ค่ำ ปีจอฉศก ฯ
ศักราช ๑๒๓๖

ว่าด้วยเรื่องทาษแลกระเษียรอายุ

◎ วันพุฒ เดือนแปดอุตราสาธ ขึ้นเก้าค่ำ ทิปฤกษาราชการแผ่นดิน ประชุมในพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เวลาค่ำ พระบาทสมเดจพระเจ้าอยู่หัว ทรงปฤกษาด้วยการจะลดกระเษียรอายุค่าตัวฤกทาษ แลจะให้บิดามารดาขายได้ตามกระเษียรอายุซึ่งจะตั้งขึ้นใหม่ ห้ามมิให้ขายเดกราคาแพง ๆ เกินกำหนดได้พระราชทานสำเนาความซึ่งทรงพระราชดำริห์นั้นให้ทิปฤกษาราชการแผ่นดิน ปฤกษาดูตามควร เนื้อความว่า

◎ ข้าพเจ้ามีความปราถนาว่า การสิ่งไรซึ่งเปนการเจริญมีคุณแก่ราษฎรควรจะเปนไปได้ทีละเลกทีละน้อย ตามการ ตามเวลา การสิ่งไรซึ่งเปนธรรมเนียมบ้านเมืองมาแต่โบราณ แต่ไม่สู้เปนยุติธรรมก็หยากจะเลิกถอนเสีย แต่จะจู่โจมโหมหักเอาทีเดียวนั้นไม่ได้ จะต้องค่อยตัดรอนไปได้ทีละเลกทีละน้อยกอให้เบาบางเข้าทุกที เมื่อเปนอยู่ดังนี้การก็คงจะเปนไปทีละน้อย ๆ เรียบร้อยไปตามเวลา ตามการ บัดนี้ได้คิดเห็นว่า ฤกทาษซึ่งเกิดในเรือนเบี้ยนายเงินนั้นใน

TUDC 06/09/2563

พิกัดกฎหมายเดิมต้องเปนฎีกาษ คิดอายุตั้งแต่ ๒๖ ปีถึง ๕๐ ปีเตม
ค่า ๑๕ ตำลึง ถ้าหญิงอายุตั้งแต่ ๒๑ ปีถึง ๓๑ ปีเตมค่า ๑๒ ตำลึง ถ้า
ชายเกินอายุ ๕๐ ปี หญิงเกินอายุ ๓๐ ปี จึงให้ลดน้อยถอยค่าตัวลง
ทุกทีจนอายุถึง ๑๐๐ ปี ยังมีค่าตัวชายต่ำถึง ๑ หญิง ๓ บาท ยังหา
ขาดค่าตัวไม่ ของเดิมมีอยู่ดังนี้ ฯะ

๏ ข้าพเจ้าคิดเห็นว่า ฎีกาษซึ่งเกิดในเรือนเบยดังแต่ออกจาก
ท้องมอดมาก็ต้องนับเปนทาษมีค่าตัวไปจนถึงอายุ ๑๐๐ หนึ่งก็ยังไม่
หมด ดังนี้เปนหามีความกรุณาแก่ฎีกาษไม่ ด้วยตัวเด็กที่เกิดมาไม่
ได้รู้ไม่ได้เห็นสิ่งไรเลย บิดามารดาทำชั่วไปขายตัวท่าน แล้วยังภา
บุตรไปให้เปนทาษจนสิ้นชีวิตรอีกเล่า เพราะรับโทษทุกข์ของบิดา
มารดาเท่านั้นเอง หาควรที่จะเอาเปนทาษจนตลอดชีวิตรไม่ แต่
ครั้งนี้จะให้เลิกถอนหลุดค่าตัวเสียทีเดียว ถ้านายเงินที่ไม่มีเมตากรุณา
แก่เด็ก ก็จะไม่เอาเปนธุระให้มารดาเลี้ยงรักษา เพราะเด็กเกิดมา
ไม่เปนคุณเปนประโยชน์แก่ตน ก็จะเอามารดาไปใช้การงานของตัว
มิให้เลี้ยงเด็ก ๆ นั้นก็จะเปนอันตรายตายไป เพราะนายเงินไม่มีเมตา
กรุณา จึงคิดเห็นว่า ถ้าจะไม่ให้เปนประโยชนแก่นายเงินบ้าง นาย
เงินก็จะไม่มีเมตากรุณาแก่เด็ก ถ้าจะตัดลงให้มีกอเวลาหลุดเปนไทย
ได้บ้าง เหนว่าเปนการดี ถางทีก็จะรอดจากทาษไปได้ เดกฎีกาษ
ตั้งแต่อายุ ๘ ปีไป นายได้อาไศรยขอน้ำขอไฟได้ ควรจะคิดเอาอายุ
๘ ปีเปนเตมค่า ตั้งแต่พ้น ๘ ปีไปให้นายมีความกรุณาลดกระเษียร
อายุให้ฎีกาษจนถึง ๒๓ ปี เปนสิ้นค่ากระเษียรอายุ กอจะได้ไปทัน
อุปสมบทแลคิดทำมาหากินต่อไป ถ้าเปนหญิงจะได้มีผัวไปตาม

TUDC 06/09/2563

การ ถ้าจะคิดแบ่งกระเษียรอายุอย่างเช่นว่ามาแล้วนั้น คือถูกทาษตั้งแต่เกิดมา คิดตามกรมศักดิ์เดิมจนถึงอายุ ๘ ปีเต็มค่าเปนเงิน ๘ ตำลึง ตั้งแต่นั้นต่อไปให้คิดถดกระเษียรอายุ ตั้งแต่ ๙ ขวบ ๑๐ ขวบ ๑๑ ขวบ ๗ ตำลึง ๑๒ ขวบ ๑๓ ขวบ ๑๔ ขวบ ๕ ตำลึง ๒ บาท ๑๕ ขวบ ๑๖ ขวบ ๑๗ ขวบ ๓ ตำลึง ๒ บาท ๑๘ขวบ ๑๙ ขวบ ๒๐ ขวบตำลึงหนึ่ง ๒๑ ขาดค่าสิ้นค่าตัว ฯ ถ้าหญิงอายุ ๘ ปี ๗ ตำลึงตามกระเษียรอายุในกรมศักดิ์เดิม ตั้งแต่ ๘ ขวบ ๑๐ ขวบ ๑๑ ขวบ ๗ ตำลึง ๑๒ ขวบ ๑๓ ขวบ ๑๔ ขวบ ๕ ตำลึง ๓ บาท ๑๕ ขวบ ๑๖ ขวบ ๑๗ ขวบ ๓ ตำลึง ๑๘ ขวบ ๑๙ ขวบ ๒๐ ขวบ ๓ บาท ๒๑ ขาดค่าสิ้นค่าตัว เพราะอายุตั้งแต่ ๙ ปีนายได้ใช้สอยมาจนถึงอายุ ๒๐ ปีก็เห็นว่ากอแก่กำไรอยู่แล้ว เพราะถูกทาษนั้นคิดเอาเปนกำไรเปล่า ๆ ไม่มีสารกรมธรรมเสียเงินทองสิ่งไรไปเลย เมื่อใช้ไปจนครบ ๒๐ ปีก็ให้ปล่อยเสีย อย่าให้กดขี่ถูกทาษไว้ใช้ต่อไป เห็นว่าถ้าเผื่อถูกทาษมันจะดีบ้างก็กอจะถอนตัวได้ ถึงนายเล่าก็ไม่เปนความเดือดร้อนสิ่งไรมากนัก เพราะเปนการได้เปล่าเสียเปล่า ถึงบ้านผู้มีบันดาศักดิ์ทุกวันนี้ ก็ไม่ใคร่จะได้คิดกระเษียรอายุถูกทาษมากนัก เปนแต่คนตามธรรมเนียมมาก อนึ่งถ้าถูกทาษซึ่งได้พ้นค่าตัวในอายุ ๒๑ ปีดังนี้แล้ว คงได้สักเปนถูกทาษเสียค่าราชการอยู่ปีละหกสลึง ถ้าหลุดพ้นค่าตัวดังนี้แล้วตามกฎหมายเดิมต้องศักเปนสม การข้อนี้เห็นว่าถ้าถูกทาษหลุดค่าตัวจะให้ไปสักเปนสมก็คงจะไม่สมัก เพราะจะต้องเสียค่าราชการแรงปีละหกบาท ก็คงจะกลับทอดตัวลงเปนทาษเสียอย่างเดิม เสียแต่หกสลึงสบายกว่า การ

TUDC 06/09/2563

ซึ่งเปนดังนี้ ก็เพราะเงินค่าราชการซึ่งเกบจากตัวเลขนั้นยังสูงๆ ต่ำๆ หาเสมอกันไม่ อนึ่งนายเงินเมื่อเวลาทาษหลุดพ้นค่าตัวแล้วก็จะต้องรีบส่งตัวไปยังกรมพระสุรัศวดีให้ศักแปลง เพราะกลัวจะต้องเสียค่าราชการต่อไป กรมพระสุรัศวดีรับเอาตัวไปไว้ ก็จะเอาไว้คืนเปล่าไม่ได้ จะต้องจำไว้จนมีเจ้าหมู่มูลนายมารับรองไป การซึ่งจะผ่อนให้เยนก็จะกลับเปนร้อนแก่ตัวทาษขึ้น ว่าถอพ้นค่าตัวเปนไทยก็ดีตรวน ก็เหมือนหนึ่งต้อนคนให้กลับเปนทาษเข้าอีกเหมือนกันอยู่ในไม่มีคุณสิ่งไร เหนว่าถ้าจะให้ลดค่าตัวดังนี้แล้วก็จะต้องทำไปให้ตลอดคือฉกทาษซึ่งหลุดพ้นค่าตัวได้ศักขอมอแล้วนั้น ให้คงเรียกฉกทาษอยู่ตามเดิม เสียค่าราชการแต่บีละหกสลึง จะอยู่กับเจ้าหมู่มูลนายเดิม ฤๅจะหักโอนไปอยู่กับเจ้าหมู่มูลนายใหม่ ก็ให้คงเปนฉกทาษอยู่ตามเดิม ถ้าฉกทาษซึ่งหลุดค่าตัวแล้วนั้น จะไปทำชั่วขายตัวลงเปนทาษอีก ก็จะต้องมีสารกรมธรรม์ ถ้าทาษทมีสารกรมธรรม์ส่งค่าตัวหลุดให้ศักแปลงเปนสมตามพระราชกำหนดกฎหมายเดิมยึดเอาสารกรมธรรม์เปนสำคัญ ถ้าทาษก็ดี ฤๅฉกทาษก็ดี มิสารกรมธรรม์หลุดจากค่าตัวต้องศักแปลงเปนสม ถ้าฉกทาษที่ยังขอมอขาวอายุเตมค่าหลุดจากเปนทาษเอง ฤๅส่งเงินให้นายตามกระเษียรอายุแต่ยังไม่ครบค่าตัวหลุดเปนไทยก็ดี ถ้าไปเปนขุนหมื่นขุนพัน ฤๅไปเปนอะไรก็เปนแล้วไป ถ้าไม่ได้เปนอะไรก็ต้องศักเปนสม เพราะมันมิโทษที่หนีศักไป เหนว่าซึ่งฉกทาษกลับไปเปนทาษอีกก็จะเบาบางลงบางทีก็ตั้งตัวได้บ้าง อีกประการหนึ่งเหนว่าฉกพลเรือนบิดามารดา

TUDC 06/09/2563

เกียจครานไม่ทำมาหากินก็หันเข้าเปนนักเลง ครั้นเล่นเบียเสียโปลง
แล้วก็เอาบุตรไปขายรับใช้การงานของนายเงิน ครั้นบุตรเติบใหญ่
บิดามารดาก็ขนค่าตัวมาก็ขนทุกที ๆ มีอยู่อย่างนโดยมาก ถึงบุตรนั้น
จะโตใหญ่ขึ้นจะคิดหาเงินทองมาใช้ให้พ้นจากเปนทาษนั้นก็ไม่ใคร่จะ
ได้ เพราะบิดามารดาขายไว้แพง ๆ เหลือกำลังลูกที่จะถอนไถ่ตัว
ได้ กฎหมายลักษณทาษเดิมมีว่า ถ้าผัวเมียพ่อแม่นายเงินเอาซื้อลูก
เมียค่าคนถึงในสารกรมธรรม์ ท่านว่าเปนสิทธิ์ แม้นเจ้าสินบอกก็ดี
มิได้บอกก็ดี ท่านว่าเปนสิทธิ์โดยกระบิดเมือง เหตุว่าผัวพ่อแม่นาย
เงินเปนอิศร ครั้นต่อมาพระบาทสมเดจพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ยก
กฎหมายบทนี้เสีย จึงตั้งพระราชบัญญัติว่า ถ้าพ่อแม่เอาซื้อลูกมา
ขายอายุยังไม่ถึง ๑๕ ปี แลอยู่กับพ่อแม่ ถึงไม่มีแก่งใดแลกำยอม
ก็เปนอันขายได้ ถ้าลูกแยกย้ายไปจากพ่อแม่ ฤๅพ่อแม่โกรธหย่า
ร้างกัน ลูกตกไปอยู่ข้างอื่น จะลอบลักเอาซื้อมาขายไม่ได้ ถ้าลูก
ชายลูกหญิงอายุถึง ๑๕ ปีขึ้นไปแล้ว พ่อแม่จะเอามาขายตัวเรือน
เบียถึงแก่งใดยินยอมจึงเปนอันขายได้ ถ้าลูกไม่มีพ่อแม่เอามาเลี้ยง
เหมือนลูก อายุต่ำ ๗ ขวบลงมาก็ขายได้เหมือนกับลูกของตัว เพราะ
จะได้มรดกด้วย จะขายได้อายุต่ำ ๑๕ ปีลงมา ถ้าอายุพ้น ๑๕ ปีขึ้นไป
แล้วตัวเรือนเบียยินยอมด้วยจึงขายได้ แลพระบาทสมเดจพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ลดหย่อนลงไว้อีกมาก
ขึ้นหนึ่งแล้ว ครั้งนี้เห็นว่าบุตรชายหญิงซึ่งยังไม่ได้เปนทาษ อายุต่ำ
๑๕ ปีลงมา ถึงตัวเดกจะรู้ดี มีรู้ดี ก็ให้ขายได้ตามพระราช

บัญญัติเดิม เพราะจะได้รับทุกขบิดามารดา ครั้นจะห้ามไม่ให้ขายเล่า ก็จะเปนที่โทรมนัศเสียใจแก่บิดามารดา ว่าเสียแรงเลี้ยงลูกมา เวลาทุกข์ร้อนขัดสนจะขายก็ไม่ได้ การซึ่งยังขัดขวางอยู่ดังนี้ เพราะเหตุซึ่งธรรมเนียมที่ขายตัวเปนทาษนั้น จะเลิกถอนตัดรอนไปโดยเร็วไม่ได้ ครั้นตัวบิดามารดาจะไปกู้ยืมเงินผู้ใดก็ไม่มีใครเชื่อถือ เพราะฉนี้จึงให้ยอมขายได้ไปก่อน แต่จะต้องรัดเข้าอาชนหนึ่งว่า ถ้าบิดามารดาจะขายบุตรอายุต่ำ ๑๕ ลงมาต้องให้ขายได้ตามกระเษียรอายุซึ่งตั้งขึ้นใหม่นี้ แต่พ้นอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปนั้นต้องบอกตัวเรือนเบี้ยให้รู้ตามพระราชบัญญัติพระบาทสมเดจพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตัวเรือนเบี้ยยอมให้ขายจึงขายได้ ถึงจะเกินกว่ากระเษียรอายุก็ได้ ก็การทั้งสองอย่างนี้หยากจะให้ได้ตั้งขึ้นนับแต่ปีแรกได้รับราชสมบัติคือปีมโรงสัมฤทธิศกต่อไปข้างน่า ถ้าลูกทาษซึ่งเกิดแต่ปีมโรงสัมฤทธิศกนับไปจนถึงแปดปีต่อไป ปีที่ ๙ ให้ลดค่าตัวตามกระเษียรอายุซึ่งตั้งขึ้นใหม่นี้ แต่ลูกทาษซึ่งเกิดเหนือปีมโรงสัมฤทธิศกขึ้นไปนั้น ครั้นจะตัดลงก็จะลำบาก ให้คงไปตามกรมศักดิเดิมก็ได้ แต่ลูกเด็กซึ่งขายกันนั้นจะคิดแต่ปีมโรงสัมฤทธิศกก็จะเปนความลำบาก ด้วยว่าได้ขายกันไว้แพงๆแล้ว ให้คิดแต่ปีจอฉศก ภายหลังพระราชบัญญัติออกไป คนซึ่งขายไว้ก่อนพระราชบัญญัติแล้วนั้น ให้คงอยู่ตามเดิม แต่การซึ่งคิดมานี้ ข้าพเจ้าที่เปนผู้คิดก็แลเหนอยู่ว่าจะไปไม่ตลอดทีเดียว เพราะการอื่นๆยังกดอยู่มากเหมือนหนึ่งไม่หยากจะให้คนเปนทาษ คนก็คงจะยังหยากเปนทาษอยู่ เพราะเหตุที่เปนทาษไม่ต้องเสีย

TUDC 06/09/2563

ค่าราชการมากนัก แล้วก็ไม่ต้องทำมาหากินสิ่งไร อาไศรยกินเข้าของนายไปมื้อหนึ่งๆ เมื่อมีการมาก็ทำ เมื่อไม่มีการก็นอนอยู่เปล่าๆ ถ้ามทุนรอนบ้างเลกน้อยก็คิดเล่นโปเล่นหวยดองเคราะห์เคราะห์ร้ายดูทีหนึ่ง เมื่อมันเสียหมดก็แล้วไปอยู่ในคงมีเข้ากิน ก็การซึ่งจะให้ทาษหมดไปนั้น ถ้าต้นเหตุยังไม่สิ้นปลายเหตุก็คงยังมี แต่คิดเห็นว่าการสิ่งไรเปนช่องเปนคราวควรจะไปได้ก็ให้เปนไปทีละเลกทีละน้อย ต่อเมื่อไรได้แก้ต้นรากต้นห้าว คืออย่าให้ไพร่เสียเงินสูงๆต่ำๆมากๆน้อยๆ เฉลี่ยที่สูงมาหาที่ต่ำ เฉลี่ยที่ต่ำขึ้นไปหาที่สูง ให้เสมอน่ากันถึงจะเปนทาษเปนไทยอย่างไรก็คงต้องเฉลี่ยให้เสมอกัน อนึ่งจะต้องหาเงินแผ่นดินให้ภอกับการที่จะเลิกถอน แลเลิกถอนสิ่งสำคัญซึ่งทำให้ราษฎรเสียเวลาทำมาหากิน คือการเล่นเบี้ยการพนันต่างๆ แลช่วยทำนุบำรุงการที่จะทำมาหากินภอให้มีทางหากินได้คล่องๆการนี้คงจะสำเร็จได้ ก็แต่บัดนี้ การที่ว่ามาแล้วนั้น จะทำไปก็ยังไม่สำเร็จจะเลิกจะถอนเงินแผ่นดินเสียก็ยังไม่ได้ง่ายๆ เพราะฉะนั้นการซึ่งคิดนี้ก็ยังไม่เปนอันเลิกถอนได้แท้ แต่คิดเห็นว่าถ้าเปนช่องภอจะทำได้ก็ต้องจัดไปภอให้เปนทางของการใหญ่ๆเหล่านั้น เมื่อจะเปนไปได้เมื่อไรก็จะเปนไปตามการ ท่านผู้ใดซึ่งได้เห็นคำปฤกษาที่ว่ามานี้ยังจะมีการขัดข้องอยู่กับพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่แลธรรมเนียมบ้านเมืองประการใด ฤๅเปนการเดือดร้อนกับเจ้าเงินแลตัวทาษซึ่งจะมีอย่างไรในประจุบันแลต่อไปข้างน่า ก็ขอให้ช่วยคิดดูให้ตลอดด้วย เพราะการเรื่องทาษนี้เกี่ยวข้องอยู่ในพระราชกำหนดกฎหมาย แลทั่วไปในคนทั้งปวงมาก ซึ่งคนเดียวจะคิดไปให้แลเห็นตลอดนั้นไม่ได้ ถ้าท่านทั้ง

THDC 06/09/2563

ปวงเหนการสิ่งไรซึ่งยังขัดข้อง จะเปนเหตุในประจุบันฤๅภายน่า ก็
ขอให้เรียบเรียงเนื้อความข้อนั้นมา จะได้ปฤกษาแก้ไขกันต่อไปกว่า
การนี้จะไปคิดอยู่เพียงไร ก็จะต้องทำไปไม่ได้ ถ้าการควรจะให้ตลอด
ไป ก็จะได้จัดการให้ตลอดไปตามการที่ควร อนึ่งการซึ่งได้คิดมานี้
ถ้าสำเร็จไปได้ ข้าพเจ้าก็คิดเหนอยู่ว่ามีการอีกอย่างหนึ่งที่ควรจะจัด
ภอให้เปนการช่วยฤกทาษให้พ้นจากเปนทาษได้จริงๆบ้าง เพราะฤก
ทาษนั้นแต่เดกมาก็ได้ให้นายใช้อยู่จนโต ไม่ได้ร่ำเรียนวิชาการสิ่งใด
ผีกหัดชำนาญอยู่แต่ในการที่จะเปนทาษปฏิบัตินาย ไม่ได้รู้ในการทำ
มาหากินสิ่งไรมาก ถ้าเวลาว่างก็หัดเล่นเบี้ยมาแต่เดกจนโต นิไสย
ของทาษก็อบรมย์ตัวแน่นหนา เหนเปนมีความศุขสบายดีกว่าจะไปหา
กินอย่างอื่น ถึงจะออกจากทาษจริงๆเล่าก็ไม่มีวิชาสิ่งไรที่จะภาตัว
ให้ดี ก็คงวนกลับลงเปนทาษร่ำไป เหนว่าการโรงเรียนหนังสือท
ในเมืองเรานี้ ควรจะให้มีขึ้นได้จริงๆสักแห่งหนึ่ง เหมือนหนึ่งโรง
ทานพระเจ้าแผ่นดินซึ่งโปรดให้สอนหนังสือมาแต่ก่อนนั้น เดกๆก็ได้
รู้หนังสือไปมาก คนที่เปนเสมียนเขียนหนังสือก็เปนคนออกจากโรง
ทานอยู่โดยมาก แต่ไม่ใคร่จะมากออกได้ ไม่ใคร่จะรู้จริงๆ เพราะ
ครูอาจารย์ไม่ใคร่จะเอาใจใส่ในการที่จะสอนเดก แลวเดกนั้นจะมา
ก็ได้ไม่มากได้ตามชอบใจ การจึงไม่เรียบร้อย ไม่เปนการจริงเข้า
ได้ อนึ่งก็ได้ตั้งโรงเรียนที่ในวังสอนหนังสือลูกขุนนาง ก็เรียนภอรู้
บ้างดีกว่าที่โรงทาน แต่ก็ยังมาบ้างไม่มาบ้าง ข้าบีข้าวันจึงได้รู้
ทุกวันนผู้ชายจะทำการต่างๆจะหาเสมียนไม่ใคร่จะภอใช้กับการ ถ้า
คนรู้หนังสือแล้ว ขุนน้ำขุนนางก็อยากจะหาใช้มาก ถึงจะหากินการ
จ้างก็ได้ คนที่รู้หนังสือจะเปนทาษตรากตรำอยู่กน้อยตัว จึงเหนว่า

JUDC 06/09/2563

การหนังสือนี้จะช่วยทาษให้เปนไทยได้จริงๆ ถ้าถูกทาษจะหลุดค่าตัวดังนี้แล้ว คิดตั้งโรงเรียนขึ้นให้ได้จริงๆ ก็จะเปนการช่วยสงเคราะหอย่างหนึ่ง คือถูกทาษอายุ๑๑ปี ๑๒ปี ค่าตัวเพียง ๗ตำลึง ๕ตำลึงสองบาท ถ้าจะลงทุนคิดซื้อเอาเดกเหล่านี้ มาให้เข้าโรงเรียน จัดโรงเลี้ยงให้เรียบร้อย ให้ได้สงสอนกันจริงๆ อย่าปล่อยให้เดกไปเที่ยวซุกซน เลี้ยงให้กินอยู่ในนั้นให้เสรจ อย่าให้เล่นเบี้ยเล่นการพนันสิ่งไรเลย เพราะเดกในอายุ๑๒ปี ๑๓ปี ๑๔ปีนี้ กำลังจะผกหัดในการเล่นเบี้ย ที่คิดเอามากักขังเลี้ยง อย่าให้รู้จักเลยทีเดียว สอนหนังสือภอให้รู้ แล้วให้เรียนวิชาต่างๆ ถึงจะแปลมาจากวิชาข้างยุโรปก็ได้ ภอจะรู้การแล้ว อายุได้๑๗ปี ๑๘ปี ก็ปล่อยให้ไปรับการต่างๆ ก็คนซึ่งรู้หนังสือรู้วิชาอย่างนี้แล้ว ก็คงจะมีผู้ต้องการเอาไปใช้สอย เปนขุนหมื่นขุนพัน เปนเสมียนทนาย ฤๅจะคิดรับจ้างทำการงานต่างๆก็ได้ เหนว่าคนซึ่งจะชักถลันลงเปนทาษอีกนั้นก็จะน้อยลง ต่อที่ชั่วจริงๆจึงจะวนกลับไปดังนั้น แต่การที่จะใช้สอยในโรงเรียนนั้น จะต้องใช้เงินทองมากขึ้นไปทุกคราว ถ้าคิดหาเงินสิ่งไรได้สักสิ่งหนึ่ง ภอทำเดกน้อยไปก่อน แล้วจึงค่อยใหญ่ขึ้นไปทุกที เหนว่าจะเปนการเจริญแก่ราษฎรในบ้านเมืองอย่างหนึ่ง แลเปนการชักถอนให้ทาษเบาบางขึ้นด้วย ถึงการต่อไปข้างน่าจะเลิกถอนตัดรอนอย่างไร ก็จะค่อยง่ายขึ้น การทำมาหากินจะบริบูรณ์ขึ้นได้ทีละน้อยๆ การซึ่งว่ามานี้เปนของจะต้องคิดขึ้นใหม่ จะควรสำเรจเวลาไรได้ ก็หยากจะให้สำเรจได้โดยเรว ให้ท่านทั้งปวงตริตรองการดูที่ควรเทอญ”

ขะ

TUDC 06/09/2563

เวลายามหนึ่ง เลิกการประชุม

ตารางกรมศักดิเดิมคิดกระเษียรอายุ ซึ่งมีในกฎหมายดังนี้

ชาย อายุเดือน	๑ ๒ ๓	๑ | ๒	๔ ๕ ๖	๒ | —	๗ ๘ ๙	๒ | ๒	๑๐ ๑๑	๓ | —	สันเดือน
ขวบ	๑ ๒	๔ | —	๕ | —	๕ ๖	๖ | —	๗ ๘	๘ | —	๙ ๑๕	๑๑ | —
๑๖ ๒๐	๑๒ | —	๒๑ ๒๕	๑๓ | —	๒๖ ๕๐	๑๔ | —	๕๑ ๕๕	๑๓ | —	๕๖ ๕๐	๑๒ | —
	๕๑ ๕๕	๑๐ | —	๕๖ ๖๐	๘ | —	๖๑ ๖๕	๖ | —	๖๖ ๗๐	๔ | —	๗๑ ๗๕	๓ | —
๗๖ ๘๐	๒ | ๒	๘๑ ๘๕	๒ | —	๘๖ ๙๐	๑ | ๒	๙๑ ๑๐๐	๑ | —	สันขวบ	

หญิงอายุเดือน	๑ ๒ ๓	๑ | —	๔ ๕ ๖	๑ | ๒	๗ ๘ ๙	๒ | —	๑๐ ๑๑	๒ | ๒	สันเดือน
ขวบ	๑ ๒	๓ | —	๓ ๔	๔ | —	๕ ๖	๕ | —	๗ ๘	๗ | —	๙ ๑๐	๘ | —
๑๑ ๑๕	๙ | —	๑๖ ๒๐	๑๐ | —	๒๑ ๓๐	๑๒ | —	๓๑ ๓๕	๑๑ | —	๓๖ ๔๐	๑๐ | —	๔๑ ๔๕
๙ | —	๔๖ ๕๐	๙ | —	๕๑ ๕๕	๗ | —	๕๖ ๖๐	๘ | —	๖๑ ๖๕	๔ | —	๖๖ ๗๐	๓ | —
๗๑ ๗๕	๒ | ๒	๗๖ ๘๐	๒ | —	๘๑ ๘๕	๑ | ๒	๘๖ ๙๐	๑ | —	๙๑ ๑๐๐	๓ | —	สันขวบ

TUDC
06/09/2563

ตรางซึ่งทรงพระราชดำริห์ใหม่ จะลดกระเษียรอายุลูกทาษ
แลจะให้บิดามารดาขายบุตรได้ตามน์

ชายอายุเดือน		๑ ๒ ๓	๑ ๒	๔ ๕ ๖	๒	๗ ๘ ๙	๒ ๒	๑๐ ๑๑	๓
ปี	๑ ๒	๔	๓ ๔	๕	๖ ๖	๗	๗ ๘	๘	
๔ ๑๐ ๑๑	๗	๑๒ ๑๓ ๑๔	๕ ๒	๑๕ ๑๖ ๑๗	๓ ๒	๑๘ ๑๙ ๒๐	๑		

หญิงอายุเดือน		๑ ๒ ๓	๑	๔ ๕ ๖	๑ ๒	๗ ๘ ๙	๒	๑๐ ๑๑	๒ ๒
ปี	๑ ๒	๓	๓ ๔	๔	๕ ๖	๕	๗ ๗	๘	
๔ ๑๐ ๑๑	๘	๑๒ ๑๓ ๑๔	๕ ๓	๑๕ ๑๖ ๑๗	๓	๑๘ ๑๙ ๒๐	๓		

ตรางซึ่งคิดไว้ใหม่น์ ให้ใช้ได้แต่สองอย่าง คือ กระเษียรอายุลูกทาษ แล
จะขายตัวเดก แต่ลักษณกฎหมายอื่น ๆ นอกนั้นให้คงใช้กรมศักดิ์เดิม ๒ะ

TUDC
06/09/2563

กฎหมายสำหรับทหาร ที่เป็นพนักงานดับเพลิง

◎ ณวันอังคาร เดือนห้า ขึนค่ำหนึ่ง ปีกุนยังเป็นฉศก ๑๒๓๖ ได้ตั้งกฎหมายสำหรับแบเรก ในกรมทหารกองดับเพลิงนี้ จงทราบทั่วกัน ฯะ

◎ ข้อ ๑ ถ้าเห็นกระบวนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทิดทหนึ่ง ฤๅประทับอยู่ในทิดทหนึ่ง ให้ออฟพีเซอชายันกอปราลทหารเลวกระทำคำนับถวายปริเซน แล้วให้ยืนนิ่งอยู่ทำกิริยาให้เรียบร้อยจนกว่ากระบวนจะคล้อยไป ถ้าเสด็จพระราชดำเนินประทับอยู่ในน่าทของตัวจงจุกช่องล้อมวงให้แขงแรง ถึงท่านผู้มีบันดาศักดิ์ ฤๅนายของตัวก็ดี ห้ามไม่ให้คำนับในเมื่อเวลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ในทนั้น ถ้าเสด็จพระราชดำเนินกลับแล้วให้รักษาน่าทอยู่ตามเคย อนึ่งเมื่อเวลานั่งโมงยามแลจุกช่องล้อมวง ฤๅคอยรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่นั้น ถ้าท่านผู้หนึ่งผู้ใดจะมาเรียกตัวไปจากน่าทีแลจะขอดูอาวุธนั้น ยอมให้ดูแลจะไปพ้นน่าทนั้นไม่ได้เป็นอันขาด ถ้ายังไม่ได้เสด็จเห็นเจ้าต่างกรมพระองค์เจ้า เจ้าพระยา ก็ให้ออฟพีเซอชายันกอปราลทหารเลวยืนขึนคำนับรับปริเซน ฤๅเห็นท่านผู้มีบันดาศักดิ์ติดตราเครื่องอิศริยยศคือตราติดอก แลตราสร้อมคอออกนามว่ามงกุฎสยามคือตรานิภาภรณ์ขึนไป จนถึงแกรนครอศคือสายตะภายศรีเหลืองศรีแดงศรี

TUBC 06/09/2563

ชมภูศรีน้ำเงิน ก็ให้ยืนชิน คำนับรับปรีเซน ไม่ว่าเวลาไรให้จงทุกท่าน ถ้าเหนหม่อมเจ้าฤๅขุนนางแต่งตัวเปนแยนตะลิแมน คือแต่งตัวมิกิริยาอันเรียบร้อย ให้นายทหารแลทหารเลวยืนชิน คำนับยกมือขวาเสมอหมวก ๚ะ

◎ ข้อ ๒ ให้นายทหารแลทหารเลวตื่นนอนแต่ดึกสิบเอดล้างหน้าอาบน้ำขัดเชดสีตัวให้หมดจด เมื่อเวลาย่ำรุ่งสว่างดีให้ซายันเมเย่อเรียกทั้งนายทหารแลทหารเลวเข้าแถวให้พร้อมกันทั้งเช้าเย็นจงทุก ๆ เวลา ย่ำรุ่งแล้วหัดไปจนสองโมงเช้า บ่ายสามโมงหัดไปจนย่ำค่ำ ถ้าซายันออปราลปล่อยทหารไปเที่ยวให้ขาดเซกชัน มิราชการเกิดขึ้นเรียกตัวไม่ได้จะมิโทษกับนายเซกชันนั้น ๆ ถ้าแลไปผิกหัดฤๅจะไปนั่งโมงยามนั้น ให้นายทหารแลทหารเลวล้างหน้าหวีหัวแต่งตัวสวมเสื้อหมวกกังเกงเหนบอาวุธให้เรียบร้อย ห้ามไม่ให้สวมเสื้อเบ็ดอกถกกังเกงหัดบู๊หรือเล่นคลกชะนองแลการพนันต่าง ๆ ถ้าจะให้รับโมงยามนั้น ให้มีนายกำกับไปด้วย ห้ามไม่ให้ไปรับยามกันทีละคนสองคนตามอำเภอใจ แต่เมื่อจะรับยามนั้นให้ทำโรโซต่อกัน มีคำถามแจ้งข้อราชการตามรักษาน่าที่อยู่นั้น เปนต้นว่าสรรพสิ่งทั้งปวงที่เปนของหลวงอยู่ในโรงก็ดี ฤๅเจ้าพนักงานมาปลูกก่อสร้างตั้งไว้ที่สวน ห้ามไม่ให้นายทหารแลทหารเลวฉกลักหยิกฉวยเอาไปซื้อขายแลกเปลี่ยนจำนำ ให้ญาติพี่น้องแลคนอื่น ๆ เปนอันขาด ถ้ามีผู้มาร้องพ้องซักถามได้ความจริงจะลงโทษกับผู้นั้นตามราคาสิ่งของ อนึ่งทหารที่นั่งโมงยามนั้น ถ้าเหนคนถืออาวุธเข้ามาแลทุบตีวิวาทกันในน่าที่ของตัว ก็ให้ทหารยามจับตัวมาส่งต่อออฟพีเซอจะได้ชาระตัดสินว่า

TUDC 06/09/2568

กล่าวไปตามการ ฤๅถ้าเหนแสงเพลิงเกิดขึ้นแห่งหนึ่งแห่งใด ค่ำที่เรียกกันว่าไฟไหม้นั้น ให้ผู้ที่เหนมาบอกต่อออฟพีเซอ สั่นระฆังเรียกทหารแต่งตัวสวมเสื้อหมวกกังเกงเหนบขวานพร้อมไปด้วยเครื่องสูบน้ำดับเพลิงให้แล้วเสร็จใน ๓ นาที อย่าให้พ้นกำหนดไปได้เปนอันขาด ๚ะ

◎ ข้อ ๓ ถ้าซายันกอปราลเอดติงทหารเลวบ่วยไข้ได้ทุกข์ไม่ว่าเวลาใด ขอให้มาบอกต่อออฟพีเซอให้รู้ด้วย จะได้ช่วยรักษาพยาบาลให้สมควรแก่การ ถ้าคนหนึ่งคนใดจะมีธุระไปหาญาติพี่น้องที่บ้านนั้นตำบลนั้นตั้งแต่หนหาง ๕ เส้นขึ้นไปแล้ว ให้มาลาต่อออฟ-พีเซอบอกว่าจะไปที่บ้านนั้นหาคนนั้นกำหนดเท่านั้นโมงจะกลับมา เมื่อจะไปนั้นให้สรวมเสื้อหมวกกังเกง แล้วให้มีเพื่อนเดินทางไปด้วยกันตั้งแต่สองคนสามคนขึ้นไป ห้ามไม่ให้นุ่งผ้าลายแลกังเกงก็ดีห่มผ้าอื่น ๆ เที่ยวเต้นราก็ดีตามถนนเปนอันขาด ถ้าอยู่โรงจะนุ่งห่มอย่างไรตามอัทยาไศรยของตัวที่มีอยู่แล้ว อย่าให้กล่าวคำหยาบช้าด่าว่าซึ่งกันแลกัน ให้ถือเอาสิ่งที่ขอบด้วยราชการเปนที่ตั้ง ถ้าถึงเวลาทุ่มหนึ่งให้ซายันเมเย่อซายันกอปราลเรียกคนเข้าแถวให้พร้อมกัน ทั้งนายแลเลวจงทุก ๆ เซกชัน แล้วให้นายทหารอ่านกฎหมายให้ทหารเลวฟัง เมื่ออ่านกฎหมายจบแล้ว ให้ออฟพีเซอนายทหารแลทหารเลวกระทำคำนับรับแฮนสลุดถวาย แด่ พระบาท สมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว เสมอทุกเวลาไป แล้วให้นายเซกชันนั้น ๆ กะที่ให้ทหารนอนเปนหมวดหมู่กัน ห้ามมิให้ไปเล่นโปแกงหวยสูบฝิ่นสูบกันชาเล่นไพ่ ทำให้

TUJOT 06/09/2563

เสียราชการ ให้หมั่นฝึกหัดลายมือเซ็นชื่อของตัวแลเรือนเงินให้เปน
ด้วยกันจงทุกคน ให้ออฟพีเซอซายันกองปราบทหารเลวในกรมกอง
ดับเพลิงนี้ประพฤติตามข้อกฎหมายด้วยกันทุก ๆ คนเทอญ

เจ้าหมื่นสรรพเพชภักดี

กับตัน ผู้ว่าการกองทหารดับเพลิง

พิมพ์ที่โรงพิมพ์เดลิเมล์ ถนนสี่พระยา พระนคร
นายจอ หลิ่มสาโรช ผู้พิมพ์โฆษณา ๑๐/๘/๗๘

TUDC 06/09/2563